

T.C.

BURSA

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**BAŞKAN OBAMA DÖNEMİ'NDE ABD'NİN AVRASYA
BÖLGESİ'NE YÖNELİK POLİTİKALARININ ANALİZİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Fatih SEÇKİN

BURSA – 2019

T.C.

BURSA

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**BAŞKAN OBAMA DÖNEMİ'NDE ABD'NİN AVRASYA
BÖLGESİ'NE YÖNELİK POLİTİKALARININ ANALİZİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Fatih SEÇKİN

701516009

Danışman:

Prof. Dr. Barış ÖZDAL

BURSA – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı'nda 701516009 numaralı Fatih Seçkin'in hazırladığı "Başkan Obama Dönemi'nde ABD'nin Avrasya Bölgesi'ne Yönelik Politikalarının Analizi" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 16/09/2019 günü 12:00 – 13:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının başarılı olduğuna olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ya Sınav Komisyonu
Başkanı)
Prof. Dr. Barış ÖZDAL
Bursa Uludağ Üniversitesi
İİBF Uluslararası İlişkiler
Bölümü

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Kader ÖZLEM
Bursa Uludağ Üniversitesi İİBF
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Ali Burak
DARICILI
Bursa Teknik Üniversitesi
İTBF-Uluslararası İlişkiler
Bölümü

...../...../20.....

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Başkan Obama Dönemi’nde ABD’nin Avrasya Bölgesi’ne Yönelik Politikalarının Analizi” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

29.08.2019

Adı Soyadı: Fatih SEÇKİN

Öğrenci No: 701516009

Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

Programı: Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans Programı

Statüsü: Yüksek Lisans

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 29/08/2019

Tez Başlığı / Konusu: BAŞKAN OBAMA DÖNEMİ'NDE ABD'NİN AVRASYA BÖLGESİ'NE YÖNELİK POLİTİKALARININ ANALİZİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 153 sayfalık kısmına ilişkin, 29/08/2019 tarihinde şahsım tarafından adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 9'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Fatih Seçkin
Öğrenci No: 701516009
Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Programı: Uluslararası İlişkiler
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Fatih SEÇKİN
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Bilim Dalı :
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XI+141
Mezuniyet Tarihi : / / 20.....
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Barış ÖZDAL

BAŞKAN OBAMA DÖNEMİ'NDE ABD'NİN AVRASYA BÖLGESİ'NE YÖNELİK POLİTİKALARININ ANALİZİ

Soğuk Savaş Sonrası Dönem'den 11 Eylül Saldırıları'na kadar Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrasya'da demokrasi ve liberalizmin gelişmesi için faaliyetler yürütmüştür. 11 Eylül Saldırıları'nın ardından ABD için en önemli mesele güvenlik meselesi olmuştur. Ancak Başkan Obama'ya kadar olan süreçte ortaya çıkan aksaklıklar, ABD'nin dış meselelerde daha toleranslı olması gerektiği sonucunu doğurmuştur. Böylece bölgenin güçlü devletlerinden olan Rusya Federasyonu (RF) ile ABD arasındaki ilişkileri de yeniden gözden geçirmek gerektiğine dair bir görüş oluşmuştur. Başkan Obama, Birinci Başkanlık Dönemi'nde Avrasya'ya yönelik yumuşak dış politika adımları atmaya çalışmıştır. Ancak ABD'nin yumuşak politikaları RF'nin daha da cesaretlenmesine yol açmış ve ABD-RF ilişkileri tekrar gerginleşmeye başlamıştır. Obama'nın İkinci Başkanlık Dönemi'nde ABD'ye karşı adımlar atmaya başlayan RF ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), Avrasya'da bölgesel entegrasyon faaliyetlerinin hız kazanmasını sağlamışlardır. Bu bağlamda çalışmamızda Obama Dönemi'nde ABD'nin Avrasya Bölgesi'ne yönelik politikaları incelenerek, Avrasya Devletleri'nin gelişiminde Obama politikalarının etkileri analiz edilmiştir. Analizler yapılırken antlaşma metinleri, ABD Kongresi'ne ait resmi belgeler ve söylemler kullanılmış ve aynı zamanda konuyla ilgili eser ve görüşlere de yer verilmiştir. Hipotezimize göre ABD'nin Avrasya Bölgesi'ne yönelik politikaları, ÇHC ve RF'nin bölge devletleriyle ilişkilerinin gelişmesine yol açmıştır. Böylece hem ABD ile hem de RF ve ÇHC ile ikili ilişkiler kurabilen Avrasya Devletleri, denge politikası güderek Obama Dönemi'nde daha da güçlenmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: ABD, Barack Obama, Avrasya, Dış Politika, Uluslararası İlişkiler

ABSTRACT

Name and Surname : Fatih SECKIN
University : Bursa Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : International Relations
Branch :
Degree Awarded : Master
Page Number : XI+141
Degree Date : / / 20.....

THE ANALYSIS OF USA POLICIES TOWARDS THE EURASIAN REGION IN THE PRESIDENT OBAMA PERIOD

From the post-Cold War period to the September 11 attacks, the United States of America (USA) carried out activities for the development of democracy and liberalism in Eurasia. After the September 11 attacks, the most important issue for the US was the security issue. However, the disruptions in the process up to President Obama have led to the conclusion that the US should be more tolerant in foreign affairs. Thus, an opinion was formed that it is necessary to reconsider the relations between the Russian Federation (RF), which is one of the strongest states in the region, and the USA. President Obama tried to take soft foreign policy steps towards Eurasia during the First Presidency. However, US soft policies have encouraged the RF to become even more encouraging, and US-RF relations have started to tighten again. Obama and the People's Republic of China (PRC), which started to take steps against the US during the Second Presidential term, accelerated the regional integration activities in Eurasia. In this context, the policies of the US in the Eurasian Region during the Obama Period were analyzed and the effects of Obama policies on the development of Eurasian States were analyzed. During the analysis, treaty texts, official documents and discourses of the US Congress were used, and the works and opinions on the subject were also included. According to our hypothesis, US policies towards the Eurasian Region have led to the development of relations between PRC and RF with the states of the region. Thus, the Eurasian states, which were able to establish bilateral relations with both the US and the RF and PRC, became even stronger during the Obama Period by pursuing a balance policy.

Keywords: USA, Barack Obama, Eurasia, Foreign Policy, International Relations

ÖNSÖZ

Panta chorei kai ouden menei...

Herakleitos

Değişim bizlere her zaman zorluklar ve kolaylıklar getirmiştir. Avantajlar ve dezavantajları bünyesinde barındıran bu olgu, belirsizliklerin yarattığı korku sebebiyle dirençle karşılaşmış ve bunun neticesinde de *status quo* üzerine korumacılık refleksi oluşmuştur. Çünkü değişmek zordur. Değişen ve değiştiren objelerin geleceğini sarsan yahut güzelleştiren bu süreç, büyük kayıplar ve büyük kazançları barındırır bünyesinde. Kendisinden korkulması normaldir.

Fakat değişim, kâinatın bir kuralıdır. Herakleitos'un bir tespitinden ibaret değildir maalesef. Bozkurt'un belirttiği üzere; kâinata var olan dairesel döngü, yalnızca fizik ve biyoloji ilimlerini ilgilendiren bir durum olmamıştır. Nitekim İbn-i Haldun devletlere ömür biçerken bu gerçeklikten yola çıkmıştır. Her devlet doğar, yaşar, gelişir, zayıflar ve ölür. Bunun aksini ispat eden bir hadise yaşanmamıştır. Ancak biz insanlar iktisadi birer varlık olarak, süreklilik kavramı üzerine kurarız yaşamlarımızı. Elbette ki bu süreklilik isteği her türlü davranışımıza da yansımaktadır. Süreklilikten kopmamak, *status quo*'yu bozmamak, istikrarı duraksatmamak uğruna atmayacağımız adım yoktur. Hele ki bu *status quo*'da en çok kazanan bizlersek...

Dünya siyaset sahnesi, değişimin her türüsüne şahit olunan ve şahit olunmaya devam edecek olan en büyük tiyatro alanıdır. Bu sahnede devletlere rolü, hegemonlar dağıtır. Oyun kurucular ve oyuncuların hünerlerini sergilediği bu sahnede, en çok payı da patronlar alır. Kaybetmesi ne zor ve ne de tehlikeli bir sahne... Büyük çıkarların olduğu bu sahnede, en küçük oyuncunun dahi hedefi, birgün patron olabilmektir. Girişilen her türlü icraat, patron olmakla oyuncu olarak kalmak arasındaki değişim isteğinin yahut isteksizliğinin bir ürünüdür. Çalışmamın konusunu oluşturan bu değişim, Başkan Obama Dönemi'nde ABD'nin dış politik çizgisini zorlayan en önemli faktör olmuştur. Değişen "güçlü ve tehlikeli ABD imajının" yarattığı belirsiz alanda boy göstermeye başlayan devletler yahut devlet dışı aktörler, Obama idealizmini ikileme sokmuş ve nihayetinde ABD, elinden kaçırmak üzere olduğu cazibeli *status quo*'yu

yeniden sağlayabilmek adına, pragmatizme dönüş yapmıştır. Çalışmamda bu süreç tarihsel bir şekilde ve ana başlıklarıyla ele alınmıştır.

Çalışmamdaki yabancı kaynaklardan yapılan çeviriler şahsıma aittir. Elbette ki bütün yanlışlar da şahsıma ait olmaktadır. Uzun ve zorlu bir süreç olan bu yolculukta benden manevi desteğini esirgemeyen ve hayatımdaki en büyük değişimin en büyük vesilesi olan değerli büyüğüm İlyas Bozkurt Beyefendi'ye teşekkürü bir borç bilirim. Tezimin gidişatında bana desteklerini esirgemeyen, çalışmamın metodunda ve içeriğinde fazlasıyla katkısı bulunan, akademik ahlâk ve saygı kurallarında kendisine borçlu olduğum değerli hocam Prof. Dr. Barış Özdal'a da saygılarımı, minnetimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Ve elbette ki her türlü değişimin baş mimarı, hayattaki bütün güzelliklerin ve mutlulukların ana kaynağı olan aileme; değerli babam Hasan Seçkin'e, kıymetli annem Hatice Seçkin'e ve dünyalar güzeli kız kardeşlerime bu zorlu süreçte benden maddi manevi hiçbir desteklerini esirgemedikleri ve bana fazlasıyla sabır gösterdikleri için en içten teşekkürlerimi sunmaktan mutluluk duyarım.

Fatih SEÇKİN

BURSA 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	iii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: BAŞKAN OBAMA ÖNCESİ DÖNEM'DE ABD'NİN AVRASYA POLİTİKALARININ ANALİZİ (1991-2009 YILLARI ARASI)	5
1. Avrasya Kavramı ve Avrasyacılık.....	6
1.1. Avrasya Kavramı ve Avrasya Bölgesinin Tanımı	7
1.2. Avrasyacılık Akımı ve Avrasyacılık Çeşitleri	9
2. Soğuk Savaş Bitişi- Başkan Obama Dönemi Arasında ABD'nin Avrasya Politikaları 13	
2.1. Dış Yardımlar, Demokratikleştirme ve Liberalleştirme Çalışmaları.....	14
2.2. Silahsızlandırma Girişimleri ve Nükleer Tehdidin Azaltılması Çalışmaları	21
2.3. Genişleme ve Enerji Güvenliği Politikaları	28
İKİNCİ BÖLÜM: BAŞKAN OBAMA'NIN BİRİNCİ BAŞKANLIK DÖNEMİNDE ABD'NİN AVRASYA POLİTİKALARININ ANALİZİ (2009-2013 YILLARI ARASI).....	40
1. ABD'nin Yumuşayan Yüzü: Obama İdealizmi'nin Avrasya Devletleri'ne Etkileri	41
1.1. RF ile “İlişkileri Resetleme” Politikası.....	42
1.2. RF'nin İmaj Yenileme Çalışmaları	45
1.3. Yeniden Demokrasi: Avrasya'da Demokrasiyi Geliştirme Çabaları.....	50
1.4. Avrasya'da Gelişen ABD Destekli Sivil Toplum Kuruluşları.....	53
1.4.1. Avrasya Vakfı (AV)	54
1.4.2. Yeni Avrasya Vakfı (YAV)	54

1.4.3. Orta Asya Avrasya Vakfı (OAAV).....	56
1.4.4. Doğu Avrupa Vakfı (DAV)	57
1.4.5. Avrasya Ortaklığı Vakfı (AOV).....	58
2. ABD'nin Avrasya'daki Güvenlik Politikalarının Avrasya Devletleri'ne Etkileri.	60
2.1. Nükleer Güvenlik ve Yeni Start Antlaşması.....	61
2.2. Obama'nın Uluslararası Terörizm Politikaları ve Avrasya Devletleri'ne Etkileri: Afganistan Stratejisi ve Avrasya'da Ortaklık	66
2.3. Kafkasya'da Enerji Güvenliği ve Bölge Devletlerine Etkileri	74
2.3.1. Karadeniz'de Enerji Güvenliği	75
2.3.3. Enerji Güvenliğinde Hazar ve Boru Hatları.....	79
2.3.2. İran'ın Enerji Güvenliği Sorununa Etkisi	81
2.3.4. AB'nin Doğu Ortaklığı Programı ve Enerji Güvenliği	82
3. ŞİÖ'nün Avrasya'daki ABD Politikalarına Etkileri	83
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BAŞKAN OBAMA'NIN İKİNCİ BAŞKANLIK DÖNEMİ'NDE ABD'NİN AVRASYA POLİTİKALARININ ANALİZİ (2013-2017 YILLARI ARASI).....	87
1. Batı Avrasya'da Gerilen İlişkiler ve Bölge Devletleri'ne Etkileri	88
1.1. Batı Avrasya'da Gerilim: Ukrayna'da Savaş.....	88
1.2. Türkiye-ABD İlişkilerinde “Sorunlar Dönemi”	94
1.3. RF ile Soğuk Savaş'a Dönüş	96
2. Doğu Avrasya'da Jeopolitik İhmal ve Bölge Devletleri'nin Gelişen Çok Taraflı Dış Politikaları.....	102
2.1. Avrasya'da Yükselen ÇHC.....	103
2.1.1. Avrasya'da ÇHC'nin Enerji Politikaları	104
2.1.2. Avrasya'da ÇHC'nin Yeni İpek Yolu Projesi.....	107
2.2. Avrasya Ekonomik Birliği (AEB)	109
SONUÇ.....	111
KAYNAKÇA	114

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABM	Anti-Balistik Füze Antlaşması
AEB	Avrasya Ekonomik Birliği
AET	Avrasya Ekonomik Topluluğu
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AOV	Avrasya Ortaklığı Vakfı
ATA	Antiterorizm Assistance Program
AV	Avrasya Vakfı
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BTC	Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı
C.	Cilt
CIA	Central Intelligence Agency
CTBT	Kapsamlı Nükleer Test Yasağı Antlaşması
çev.	Çeviren
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
DAV	Doğu Avrasya Vakfı
ed.	Editör
FFP	Barış İçin Ortaklık
FSS	Füze Savunma Sistemi
GUUAM	Gürcistan, Ukrayna, Özbekistan, Azerbaycan, Moldova
IAEA	Uluslararası Atom Enerji Kurumu
Ibid.	Ibidem (Aynı yerde)
IMF	International Monetary Fund
IŞİD	Irak Şam İslam Devleti
KGA	Kolektif Güvenlik Antlaşması
KGAÖ	Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü
loc. cit.	Loco Citato (Bahsedilen yerde)
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NDN	Kuzey Dağıtım Ağı
OAAV	Orta Asya Avrasya Vakfı
op. cit.	Opere Citato (Adı geçen eser)
PKK	Partiya Karkerên Kurdistan
PYD	Partiya Yekîtiya Demokrat
RF	Rusya Federasyonu
RT	Russia Today (Rusya Bugün)
S.	Sayı
s.	Sayfa
SORT	Stratejik Taarruzi İndirim Antlaşması
ss.	Sayfadan sayfaya
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

START	Stratejik Silahların Azaltılması Görüşmeleri
START-1	Stratejik Silahların İndirimi Antlaşması-1
START-2	Stratejik Silahların İndirimi Antlaşması-2
ŞİÖ	Şangay İşbirliği Örgütü
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESAM	Ekonomik, Siyasal ve Stratejik Araştırmalar Merkezi
ÜİYOK	Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişiler
USAID	United States Agency for International Development
YAV	Yeni Avrasya Vakfı
YPG	Yekîneyên Parastina Gel

GİRİŞ

Uluslararası İlişkiler Disiplini'nde hegemon güçlerin faaliyetleri çokça merak edilmiş ve araştırılmıştır. Çünkü dünya siyaset sahnesinde ana oyuncular genellikle büyük devletler ve bu devletlerin ortakları hüviyetinde olan devletler olmuşlardır. Bu oyuncuların dış politik çıkarları öncülüğünde şekillenen politikalar, diğer devletlerin dış politik hamlelerinde hesaba katmaları gereken unsurlar olmuşlardır.

ABD Soğuk Savaş'ın ardından yaşadığı tek kutuplu anında, kendi politik öncelikleri dahilinde Avrasya Bölgesi'ne yönelik çeşitli açılımlar gerçekleştirmiştir. ABD Başkanları'nın dış politika uygulamadaki yetkileri göz önüne alındığında, bu açılımların sürekli ve değişken olan iki boyutu olmuştur. Çalışmamızda bu iki boyut her başlıkta ayrıca ele alınmıştır.

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “*Başkan Obama Öncesi Dönem’de ABD’nin Avrasya Politikalarının Analizi (1991-2009 Arası Dönem)*” incelenmiştir. Bu dönemde ABD’nin Avrasya’ya yönelik 2 ana politikası olmuştur. Bu politikaları 11 Eylül öncesi ve 11 Eylül sonrası olarak ikiye ayırmak mümkündür. İlk olarak ABD, kendi ideolojisinin mutlak üstün olarak ortaya çıktığı ideoloji savaşını kazanmanın verdiği enerji ile Avrasya’da demokrasi ve liberalizmi yaygınlaştırmaya gayret göstermiştir. Çünkü ABD bu iki olgunun bölgeye yönelik dış politika yapımını kolaylaştıracağını düşünmüştür. Bu bağlamda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) ardından en büyük mirasçı hükmünde ortaya çıkan Rusya Federasyonu (RF) ile ilişkilerini geliştirmeyi de ihmal etmemiştir. Çünkü RF, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) eliyle yine Avrasya Bölgesi’nin dominant gücü olmayı başarmıştır. Nitekim RF’nin yeni politikacıları da Batı’ya karşı yumuşak söylemlere sahip olmuşlardır. Bu bağlamda ABD 11 Eylül’e kadar olan dönemde Avrasya Bölgesi’ne yönelik politika icra ederken zorlanmamıştır.

11 Eylül Saldırıları dünya kamuoyunda şok edici bir etkiyle yerini edinmiştir. Tek kutuplu anın getirdiği rahatlıkla görmezden gelinen terörist yapılanmalar, ABD gibi dünyanın en güçlü devletine dahi saldırıda bulunacak cesareti edinmişlerdir. Bu saldırıların verdiği panik havası içinde Afganistan ve Irak’a düzenlenen operasyonlar, ABD’nin bu dönemdeki ana güvenlik sorununu oluşturmuştur. Bu bağlamda ABD’nin

11 Eylül Sonrası Dönem’de Avrasya’ya bakışı daha çok güvenlik odaklı olmuştur denilebilir.

11 Eylül Sonrası Dönem’de yaşanan bir diğer gelişme de RF’nin Avrasyacı ideolojiye sahip yönetim kadrosunun varlığı olmuştur. Vladimir V. Putin, RF’nin yeni başkanı olmuş ve Avrasyacı ideolojiyi kendi dış politik çizgisinin ana hatlarına yerleştirmeye başlamıştır. Bu bağlamda kendisinden önce icra edilen politikaların tam tersi yönde adımlar attığı görülmüştür. Özellikle 2008 yılında Gürcistan’a yönelik sergilediği sert tavır, ABD ve Batılı güçleri oldukça rahatsız etmiştir. Ancak RF’nin bu tutumunda ABD’nin Cumhuriyetçi Başkanı George W. Bush’un sert söylemlerinin etkisi olduğu düşünülmüştür. Nitekim Başkan Bush Dönemi’nde ABD’nin giriştiği iki önemli savaş ve bu savaş neticesinde ortaya çıkan birtakım haksızlıklar, dünya toplumunun gözünde ABD’nin imajını zedelemiştir. Bu bağlamda ABD halkı da Başkan Bush’un artık görevine devam etmemesi gerektiğini düşünmüş ve ABD’nin ilk siyahi başkanı olan Barack H. Obama’yı yeni başkan olarak tayin etmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünün konusunu “*Başkan Obama’nın Birinci Başkanlık Dönemi’nde ABD’nin Avrasya’ya Yönelik Politikalarının Analizi (2009-2013 Arası Dönem)*” oluşturmaktadır. Başkan Obama, değişim rüzgarları ile birlikte siyaset sahnesine çıkmış ve dünya toplumunun kendisine büyük umut bağladığı bir başkan olmuştur. Bu bağlamda Bush Dönemi’nin büyük hatalarından olarak gördüğü sert dış politik söylemleri de yumuşatma yoluna gitmiştir. Bunun bir neticesi olarak RF ile *Reset* politikaları gütmüş ve ilişkileri sıfırlamak için başlangıç vermiştir. Bu politikanın bir meyvesi olarak görülen “Yeni Start Antlaşması” Obama’ya, attığı adımların doğruluğunu kanıtlar nitelikte olmuştur. Bu dönemde Avrasya devletleri ile olan ikili ticari ve sosyal ilişkiler de gelişmiş ve ABD kendisine Avrasya’da büyük bir avantaj edindiğini düşünmüştür. Ancak RF’nin Avrasyacı ideolojisi, ABD’nin Avrasya’da rahat politika icra edebilmesine karşı oluşan en büyük engel olmuştur. Nitekim Obama ile aynı dönemde başa geçmiş olan RF Başkanı Dmitriy Medvedev, Obama’nın birinci döneminin sonuna yaklaşırken, başkanlık görevini eski Başkan Putin’e devretmiştir. RF tarafından Gürcistan’a gerçekleştirilen askeri müdahalenin icrası emrini veren Putin’in başa geçmesi ABD cephesinde olumlu karşılanmamıştır. Bu bağlamda ABD-RF ilişkileri de tekrardan kötüleşmeye başlamıştır.

Obama, birinci döneminde Avrasya'ya yönelik iki ana strateji izlemiştir. Bunlardan birincisi ABD'nin yumuşak yüzünün Avrasya'ya gösterilmesinden teşekküldür. Bu bağlamda Avrasya'da kurulan vakıflar eliyle bölge devletlerine ve halklarına çeşitli yardımlar ve kolaylıklar sağlanmıştır. Aynı zamanda demokrasi ve insan haklarının gelişimine yönelik girişimlerde bulunulmuştur. İkinci ana strateji de ABD'nin güvenlik politikalarının uygulanmasıdır. Bu bağlamda öncelikle Afganistan'da yürütülen teröre karşı savaşta Avrasya Devletleri'nden yardım talep edilmiştir. Bu devletlerin ABD'ye cevabı olumlu olmuştur. Çünkü uluslararası terör, Avrasya Devletleri'ni de olumsuz etkilemiştir. ABD Afganistan Savaşı sayesinde Avrasya Bölgesi'nde kendisine üsler edinebilmiş ve bölge devletleri ile ikili ilişkilerini geliştirebilmiştir. Bu girişimler neticesinde El-Kaide terör örgütü lideri Usame bin Ladin yakalanmış ve operasyon başarıya ulaşmıştır. Afganistan'da operasyonun amacına ulaşmış olması, ABD'nin bölgedeki askeri varlığının da sonuna geldiği anlamına gelmiştir.

ABD açısından güvenlik politikalarına dahil olan bir diğer mesele de enerji güvenliği sorunu olmuştur. ABD ve Avrupalı müttefiklerinin enerjide dışa bağımlı olması, dış politikalarında tam bağımsız şekilde hareket edememelerine sebebiyet vermiştir. RF'nin de Ukrayna üzerinden ihraç ettiği doğalgazı iki defa kesip Avrupa Birliği (AB) Devletleri'ni sıkıntıya sokmuş olması, meselenin ehemmiyetini arttırmıştır. Bu bağlamda ABD, Avrasya enerji kaynaklarının Avrupa'ya güvenli bir şekilde ulaştırılması için yeni boru hatları inşa etmekle uğraşmıştır. Ancak RF'nin de girişimleriyle bu politikalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu bağlamda Başkan Obama'nın birinci dönemi büyük değişim umutlarıyla başlamış olup, Afganistan politikasında başarıya ulaşılan, Avrasya'da ilişkilerin iyileştirilmesi noktasında hedeflenen noktaya yaklaşılana ancak RF ile olan ilişkilerin gerginleşmesiyle sonuçlanan bir dönem olmuştur.

Çalışmamızın üçüncü bölümünün konusu ise “*Başkan Obama'nın İkinci Başkanlık Dönemi'nde ABD'nin Avrasya Politikalarının Analizi (2013-2017 Arası Dönem)*” dir. Bu dönemde Batı Avrasya'da uluslararası meseleler gerginleşmeye başlamış, Doğu Avrasya'da ise jeopolitik bir ihmal güdülmüştür. AB'nin Doğu Ortaklığı Programı adında, RF'nin kendi etki alanı olarak gördüğü bölgeye yönelik bir

politikası olmuştur. Bu politikada amaç; Azerbaycan, Belarus, Ermenistan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'nın AB'ye yakınlaştırılmasıdır. Bu bölgeler özellikle enerji güzergâhları açısından önemli görülen bölgelerdir. Böylece enerji güvenliği sorununun da ortadan kalkacağı düşünülmüştür. Ancak RF'nin girişimleri ile programa dahil olan devletler süreçten çekilmişlerdir. Özellikle Ukrayna'da yaşanan *Euromaiden* olayları, bu sürecin bir neticesi olmuştur. RF'nin 2014 yılında Ukrayna'ya bağlı bir bölge olan Kırım'ı işgal etmesi ise ABD-RF ilişkilerini tekrardan Obama Öncesi Dönem'e geriletmiştir.

Obama'nın ikinci dönemi ABD ile RF arasında Soğuk Savaş kodlarına dönüşün gözlendiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde iki devlet de diğer devlete yönelik karşı politika girişimlerinde bulunmuş ve çeşitli ittifaklar oluşturmaya gayret göstermiştir. Özellikle enerji güvenliği sorunu üzerine yoğunlaşılana bu dönemde ABD, Orta Doğu'daki karışıklıkların da etkisiyle, Doğu Avrasya'ya yönelik bir ihmal politikası gütmüştür. Nitekim ÇHC'nin ekonomik bakımdan güçlenmiş olması, ABD'nin Avrasya'da RF'nin daha da gerileyeceğini düşünmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda ABD'nin Avrasya'da etkin varlık gösterememiş olması sebebiyle ÇHC kolay adım atabilmiş ve bu durum da Avrasya Devletleri'nin RF ve ÇHC eksenine daha da yaklaşmasına sebebiyet vermiştir.

Çalışmamızda öncelikli olarak ABD Kongre Kütüphanesi'nden faydalanılmıştır. Burada paylaşılan ABD Senatosu ve Temsilciler Meclisi'ne ait resmi dökümanlar aracılığı ile ABD'nin politikaları büyük oranda analiz edilmiştir. Kongre Kütüphanesi resmî web sayfası üzerinden ulaşılabilen ABD yasaları, komite raporları ve *Hearing* adı verilen oturumlarının dökümanları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bunun dışında şimdiye kadar Başkan Obama Dönemi ABD dış politikası ile ilgili yazılmış olunan tezler, makaleler ve kitaplar taranmıştır.

Uluslararası İlişkiler literatüründe Başkan Obama'nın Avrasya Bölgesi'ne yönelik politikalarının bütüncül bir şekilde ele alındığı başka bir tez çalışması bulunmamaktadır. Bu bağlamda disipline katkıda bulunacağını düşündüğüm bu çalışmamızda, kırılma noktalarıyla Başkan Obama Dönemi'nde ABD'nin Avrasya Bölgesi'ne yönelik politikaları tarihsel bir süreç içerisinde analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: BAŞKAN OBAMA ÖNCESİ DÖNEM'DE ABD'NİN AVRASYA POLİTİKALARININ ANALİZİ (1991-2009 YILLARI ARASI)

Soğuk Savaş Dönemi, uluslararası ilişkiler analizcileri tarafından “ideoloji savaşları” olarak adlandırılan bir dönemdir. Komünizm ile liberalizm arasında çetin bir mücadelenin geçmiş olduğu bu dönemde ABD ve Batı Devletleri Liberal Bloğu, SSCB ve Doğu Devletleri ise Komünist Bloğu temsil etmektedir.

1991 yılında SSCB'nin yıkılması ile birlikte, Liberal Blok temsilcilerinden, liberalizmin mutlak üstünlüğünün kanıtlandığı sesleri duyulmaya başlanmıştır. Devam eden yıllarda Eski Sovyet Cumhuriyetleri'ne aşılacak istenen liberalizm, ABD ve Batılı Devletler tarafından Avrasya Bölgesi'ni tehlikesizleştirmenin anahtarı olarak görülmüştür.

1990 ile 2001 yılları arasında geçen süreç, ABD'nin dünyadaki tek kutuplu anı olarak değerlendirilmektedir. Elbette ki her hegemon gibi ABD de kendi ideolojisini dünyaya yaymak istemiş ve böylece sınırlarından çok uzaktaki devletlerle de ilişki ağları örebilmiştir. Bu bağlamda 2001 yılına kadar olan dönemde Avrasya Devletleri ile olan ilişkiler de daha çok demokrasi ve liberalizmin yayılması üzerine oturtulmuştur.

11 Eylül 2001'de gerçekleşen terörist saldırılar sebebiyle ABD büyük bir güven boşluğuna düşmüş ve saldırıları gerçekleştiren teröristlere ve terörü destekleyen devletlere operasyonlar düzenlemeye başlamıştır. Avrasya'nın güneyinde gerçekleştirilen bu operasyonlar için Avrasya Devletleri'nden destek almak ABD'nin 11 Eylül sonrası politikalarını belirleyen ana unsur olmuştur. Bu bağlamda 2001 yılına kadar demokratikleştirilerek tehlikesizleştirilmeye çalışılan Avrasya Devletleri, 2001 yılından sonra ABD için bölgedeki potansiyel üsler olarak algılanmışlardır. Yani 11 Eylül'e kadar bütün ilişkilerin altyapısında ideoloji yaterken, 11 Eylül sonrasında bu altyapıyı jeopolitik sağlamlaştırmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle kısaca Avrasya kavramı ve Avrasyacılık akımları tanıtılacaktır. Akabinde ise ABD'nin Avrasya'ya yönelik politikalarının Başkan Obama Dönemi'ne kadar olan kısmı incelenecektir.

Bu çalışmada Soğuk Savaş Öncesi Dönem ve Soğuk Savaş Dönemi ele alınmamıştır. Çünkü 2. Dünya Savaşı ile beraber dünya politikalarında söz sahibi olmaya başlamış olup, SSCB'ye yönelik olarak yalnızca “çevreleme” ve “geriye döndürme” politikası gütmüş olan ABD¹, Soğuk Savaş Dönemi'nde Avrasya olarak adlandırılan bölgeye adım atmamıştır.

1. Avrasya Kavramı ve Avrasyacılık

Soğuk Savaş ile beraber Dünya satranç tahtasının iki kutuplu mücadele alanına dönüştüğünü, milliyetçilik ve etnik ayrılıkların artık son bulacağını inceleyen çalışmaların sayısı oldukça artmıştır. Çünkü nükleer silahların devletlerde oluşturduğu dehşet hissini birleştiriciliği ve kutuplaştırıcılığı, arkasına liberalizm ve komünizm gibi ideolojilerin gücünü aldığı anda, devletleri bir taraf seçip o tarafta “hiçleşmeye” zorlamaktadır. Fakat Soğuk Savaş'ın bitmesi ile devletler “nükleer tehdidinden” bir nebze dahi olsa kurtulmuşlardır. Bu durum devletlere olan ideolojik dayatmaların hafiflemesiyle neticelenmiştir. Böylece özellikle Eski SSCB Devletleri yeniden ulus-devlet formundaki millileşme hedeflerine yönelmişlerdir.² Bu bağlamda Soğuk Savaş Sonrası Avrasya toplumlarında etnik ayrılıkçı söylemlerin artmıştır. Bu duruma bir panzehir olarak da birleştirici bir unsur olan Avrasyacılık fikirleri yeniden canlanmıştır.

SSCB'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını kazanan devletlerden birisi de Kazakistan'dır. Dönemin Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, diğer bağımsız devletlere yönelik ortak tarihsel ve kültürel miraslarından güç alarak Avrasya'da yeni bir kutup oluşturmak gerektiğinden bahsetmiştir. Bu söylem, Avrasya devletlerini birleştirme çalışmalarının başlamasına vesile olmuştur.³ SSCB sonrası RF'de seçkin sınıf Batı ile yakınlaşma yaşamaya başlamış fakat Batı, RF'yi kendine has unsurlarla kabul etmeyince Rus entelijansiyasında da Avrasyacılık fikirleri kabul görmeye başlamıştır.⁴

1 Hasan Köni, *Amerika'nın Uluslararası Politikası*, İstanbul: Ekim Yayınları, 2007, s. 37.

2 Muzaffer Ercan Yılmaz, “The Rise of Ethnic Nationalism, Intra-State Conflicts and Conflict Resolution”, *TESAM Akademi Dergisi*, C. 5, S. 1 (Ocak 2018), s. 13.

3 Hülya Arslan, *Avrasya Ülkeleri*, İstanbul: Okan Üniversitesi Yayınları, 2009, s. 4.

4 Yong Deng, *China's Struggle for Status: The Realignment of International Relations*, New York: Cambridge University Press, 2008, s. 153.

Asya'nın enerji ve jeopolitik konum açısından önemli iki büyük devleti olan RF ve Kazakistan'ın dış politika hedeflerine Avrasya bütünleşmesini koymuş olmaları elbette ABD politika yapıcılarının dikkatini çekmiştir. İlerleyen bölümlerde de ele alınacağı üzere, ABD tarafından, ulusal çıkarlarını maksimize etmek için var olduklarını bildikleri devletlere yönelik, çeşitli politika girişimlerinde bulunulmuştur.

1. 1. Avrasya Kavramı ve Avrasya Bölgesinin Tanımı

Avrasya kelimesi, Avrupa ve Asya kelimelerinin birleşiminden elde edilmiş bir kelimedir. Tarihte ilk defa Aleksander von Humboldt tarafından kullanılan⁵ Avrasya kavramı, uluslararası ilişkiler disiplinine Halford Mackinder'in Kalpgâh Kuramı ile dahil edilmiştir.⁶

Avrasya olarak belirtilmiş olunan coğrafyanın neresi olduğu konusunda birçok farklı görüş bulunmaktadır. Bazı Batılı düşünörlere göre Avrasya kavramı coğrafi olarak Avrupa ve Asya kıtalarının birleşimini ifade etmektedir. Örneğın Mackinder Avrasya'yı ilk olarak Volga ve Uralların arasında kalan bölge olarak tanımlamış ve bu bölgeye Kalpgâh ismini vermiştir. Ancak devam eden süreçte Kalpâh kavramının sınırları Mackinder tarafından Romanya'dan Bering Boğazı'na kadar genişletilmiştir.⁷ Eski Amerikan Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski ise bir satranç tahtasına benzettiğı Avrasya kara parçası için, Lizbon'dan Vladivostok'a uzanan, dünyanın en büyük kıtası tabirini kullanmıştır.⁸ Rusya'da ise bu kavram ilk defa 1915 senesinde, Semyonov-Tian-Şanski tarafından, "Rus Avrasya'sı" olarak Volga, Yenisey, Türkistan ve Sibirya Arktiğı arasında kalan bölge olarak tanımlanmıştır.⁹

Soğuk Savaş Sonrası Dönem için konuşulduğunda, neo-Avrasyacılık hareketi özelinde Avrasya'nın neresi olduğuna bakıldığında ise ortak bir kanı olarak Rusya'nın,

5 Ömer Göksel İşyar, *Avrasya ve Avrasyacılık*, Bursa: Dora Yayıncılık, 2018, s. 1.

6 Halford J. Mackinder, "The Geographical Pivot of History", *The Geographical Journal*, C. 170, S. 4 (2004), s. 308.

7 Celalettin Yavuz, "Avrasya Jeopolitiğinde Merkez Kayması: Türklerin Enerji Kaynakları İçin Büyük Oyunlar", *2023 Dergisi*, S. 66 (Ekim 2006), s. 12.' den aktaran: İşyar, op. cit., s. 3.

8 Zbigniew Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri*, çev: Yelda Türedi, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2018, s. 52.

9 Vadim Tsymburskii, "Two Eurasias, Homonymy as a Key to Early Eurasianism", der: Sergey Panarin, *Eurasia, People and Myths*, Moskova: Natalis, 2003, s. 26.

Avrasya'nın kendisi olduğu düşüncesiyle karşılaşılmaktadır.¹⁰ Batı Bloğu üyesi devletler tarafından da SSCB sonrası yeni bağımsız olmuş olan devletlerin coğrafi konumunu tanımlamak için kullanılmaktadır.

ABD gözünden bakıldığında; Ocak 1988 tarihli Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde¹¹, Avrasya ifadesinden kast edilen bölgenin Mackinder'in Kara Hakimiyet Teorisi'nde açıklamış olduğu Kalpgâh bölgesi olduğu ifade edilmiştir. Amerikan ulusal güvenlik belgelerinde, kongreye sunulan yasa tasarılarında ve devletin resmi söylemlerinde Avrupa, Doğu Avrupa, Asya ve Avrasya kavramlarının birbirinden ayrı olarak vurgulandığı görülmektedir. Bununla birlikte 2007 yılında Temsilciler Meclisi üyesi Robert Wexler tarafından sunulan ve 28 destekçisi (cosponsor) bulunan bir yasa tasarısında Avrasya devletleri Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan Cumhuriyeti, Moldova, RF, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Özbekistan olarak belirtilmiştir.¹² 2008 yılında Senatör Joseph R. Biden tarafından Senato'ya sunulan ve bir önceki sene Temsilciler Meclisi'nde sunulmuş olunan tasarıyla ilişkilendirilen bir yasa tasarısı (bill)¹³ içerisinde de Avrasya Devletleri'nin aynı şekilde tanımlandığı görülmektedir.¹⁴

Kısaca ifade etmek gerekirse Başkan Obama öncesi ABD dış ilişkilerinde Avrasya ifadesi kesin sınırlarla çizilmiş bir alanı ifade etmemektedir. SSCB'nin yıkılmasının ardından kurulan RF ve diğer yeni bağımsız devletleri de içine alan "kalpgâh" bölgesiyle özdeşleştirilen Avrasya Bölgesi ABD tarafından Doğu Avrupa'dan ayrı bir kara parçası olarak kabul edilmiştir. 2008 yılında yukarıda belirtilen yasa tasarısını ABD senatosuna sunan Senatör Joseph R. Biden ise Başkan Obama tarafından, Başkan Yardımcısı olarak göreve atanmıştır. Bu bağlamda Başkan Obama Dönemi'nde ABD'nin Avrasya kavramına bakışı da değişmemiştir.

10 Meşdi İsmayilov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2011, s. 58.

11 White House, *National Security Strategy of the United States*, 1988, s. 1.
<http://nssarchive.us/NSSR/1988.pdf> (E. T. 17.12.2018).

12 U.S. Government Information, H.R. 2949: Eurasia Foundation Act, *110th Congress*, 2007, s. 13.
<https://www.congress.gov/110/bills/hr2949/BILLS-110hr2949rfs.pdf> (E. T. 01.01. 2019)

13 Kavram hakkında detaylı bilgi için bkz: Tayyar Arı, *Amerika'da Siyasal Yapı, Lobiler ve Dış Politika*, 4. Baskı, Bursa: MKM Yayıncılık, 2009, s. 57.

14 U.S. Government Information, S. 3024: Eurasia Foundation Act, *110th Congress*, 2008, s. 12-13.
<https://www.congress.gov/110/bills/s3024/BILLS-110s3024rs.pdf> (E.T. 05.01.2019)

1.2. Avrasyacılık Akımı ve Avrasyacılık Çeşitleri

Avrasyacılık akımı, Avrasya kavramının gelişimiyle doğru orantılı bir şekilde Sosyal Bilimler disiplini terminolojisinde yerini edinmiştir. Bu bağlamda gerek ortak kültürel hafızaya sahip devletlerin birlikteliğini, gerek stratejik planlar doğrultusunda maksimum faydayı elde edebilmek için düşünsel uğraş veren isimlerin söylemlerini ve gerekse etnik unsurların birleşimini ifade etmek için kullanılan Avrasyacılık teriminin, ideolojik formülasyonları kabaca üç ana başlık altında toplanabilir: Klasik Avrasyacılık, Neo-Avrasyacılık ve Türk Avrasyacılığı.

Rus kökenli bir anlayış olan Klasik Avrasyacılık (Rus Avrasyacılığı), Çarlık Rusya'sının iç ve dış politik çıkarları doğrultusunda stratejik ve jeopolitik bir vizyon çizmek amacıyla ortaya atılmış olunan bir düşüncedir.¹⁵ Temelleri, Ekim Devrimi'nin bir sonucu olan göçler esnasında Avrupa'da yaşamak durumunda kalan Rus entellektüelleri tarafından atılmıştır. Kurucuları arasında Prens Nikolay S. Trubetskoy, Roman O. Yakobson, Petr N. Savitski, George V. Vernadski, Erjen Hara-Davan, V. N. İlyin, L. P. Karsavin, Georgi V. Florovski, Konstantin A. Çkeidze ve Petr P. Suvçinski gibi isimler bulunmaktadır.¹⁶ Türk aydınlardan İsmail Gaspıralı Bey'in de Avrasyacı akım temsilcilerinden yaklaşık yarım yüzyıl öncesinde Avrasyacılığı tartıştığı görülmektedir.¹⁷ Aynı zamanda Yusuf Akçura'nın da Avrasyacılık fikirlerinin gelişiminde bir temel oluşturduğu söylenebilir.¹⁸

Rus entelijansiyasının bir kısmının dillendirmiş olduğu Klasik Avrasyacılık düşüncesinde, Avrasya'nın sınırları tam olarak belirtilmemiş olmakla beraber¹⁹ Rusya'nın, Asya ve Avrupa'dan ayrı üçüncü bir kara parçası olan "Avrasya"nın kendisi olduğu ifade edilmiştir.²⁰ Batının etnik milliyetçilik anlayışına bir karşı duruş olarak ortaya çıkmış olan Klasik Avrasyacılıkta²¹ kültür milliyetçiliği üzerine yoğunlaşmış ve

15 Barış Özdal, *Diplomasi*, ed: Barış Özdal, R. Kutay Karaca, *Diplomasi Tarihi 1*, 3. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, 2018, s. 406.

16 Meşdi İsmayilov, *Türkiye ve Rusya Ekseninde Avrasyacılık*, (Doktora Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 3.

17 Gaspıralı'ya göre Rus ve Müslüman halkları tek bir topluluktur. Bu iki unsur arasındaki iş birliği zorunludur. Bkz: İsmayilov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, op. cit., s.107.

18 Ibid., s. 4.

19 Ibid., s. 61.

20 Özdal, op. cit., s. 409.

21 İsmayilov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, op. cit., s. 16.

Rus kültüründeki Slav ve Turan unsurlarına dikkat çekilmiştir.²² Bu bağlamda Batı'nın ulus-devlet modeli reddedilip onun yerine Çarlık Rusya'nın imparatorluk modeli örnek alınmak istenmiştir.²³

“Kandan önce toprak” ilkesiyle hareket etmekte olan Klasik Avrasyacılara göre Turan (Türk) ve Slav unsurlar birleşmelidir. Avrasya'nın birliği sağlanıp eski imparatorluk günlerine geri dönülmeli ve uluslararası meselelerde son söz Avrasya Devleti tarafından söylenmelidir. Bu bağlamda “Gelişim Yatağı Teorisini” ideolojik formülasyonlarında esas alan Klasik Avrasyacılar²⁴ her halkın kendi özgün unsurlarıyla gelişmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bu bağlamda Avrasya Devletleri'nin de kendi özleri olan Slav-Turan unsurlarının özelliklerini kaybetmeyip, bu ekseninde gelişim göstermeleri gerektiğini belirtmişlerdir.²⁵

Türk Avrasyacılığı²⁶, Avrasyacılık düşüncelerinin birçoğunda olduğu gibi tek bir çatı altında toplanabilmiş değildir. Birçok varyasyona sahip olan Türk Avrasyacılığı, Avrasya'ya nereden, hangi ideolojiden ve hangi stratejiden bakıldığına göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin Türkçü Avrasyacılık akımında Pan-Türkist bir örgütlenme biçiminin gerekliliği üzerinde durulurken, Ulusalçı Avrasyacılık akımında Pan-Türkizmin Avrasyacılık düşüncesine uygun olmadığını savunulmaktadır.²⁷ Çünkü tarihçilerin sıkça dile getirdiği, Orta Asya halklarının ari bir ırka sahip olmadıkları, birçok kavimle genetik aktarımda buldukları ve bu sebeple ırksal boylamda konuşulduğunda bir ırk birliğine gidilmesinin mümkün olmadığı düşüncesi üzerinde durulmaktadır.²⁸

Bir diğer ayrılık noktası olan Batı ile ilişkiler meselesinde Türkçü Avrasyacılar, Batı'nın Avrasya'da bir dengeleme unsuru olduğunu belirtmektedirler.²⁹ Ulusalçı Avrasyacılar ise bunu reddetmekte ve Türkçü Avrasyacıların Batı yandaşlığı yaptıklarını ifade ederek onları eleştirmektedirler.³⁰ Ulusalçı Avrasyacıların Batı karşıtı

22 Ibid., s. 37.

23 Ibid., s. 22.

24 Özdal, op. cit., s. 409.

25 Yerkinay Ongarava, *Kazakistan Dış Politikasında Avrasya Birliği'ne Yönelik Yaklaşımlar*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 13.

26 Türk Avrasyacılığı sınıflandırmaları Meşdi İsmayılov'dan esinlenerek yapılmıştır. Bkz: İsmayılov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, op. cit.

27 Tobias Herlbauer, *Eurasianism and Contemporary Foreign Policy in Turkey*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 48.

28 Doğu Perinçek, *Orta Asya Uygarlığı*. 2. Basım, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2008, s. 36.

29 İsmayılov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, op. cit., s. 368.

30 Herlbauer, loc. cit.

tutumunun altında yatan sebep Batı'nın küreselleşme hamleleriyle, insani değerlerin ihracatı adı altında sömürgecilik ve emperyalizm yaptığını düşünmeleridir.³¹

Ulusalçı Avrasyacı Türk entelijansiyasına göre Avrasya Bölgesi RF ve ÇHC'den ayrı düşünülmemelidir. Bu bağlamda bölgede RF ve ÇHC ile kurulacak ilişkilerde rasyonel davranılmalıdır. Bu iki devletin kendi dış politik söylemlerini de dikkate alarak Avrasya açılımı yapmak daha güvenilir adımlar atılmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda Türkiye'nin ulusal güvenliği çerçevesinde Doğu ve Güney sınırındaki komşularıyla iyi geçinmesi akılcı bir politikadır ve Avrasya bütünleşmesine daha yakın görülen bir seçenektir. Bu bağlamda İran, Suriye ve Irak gibi ülkelerle de iş birliği içerisinde hareket etmek gerektiğini belirtmektedirler.³²

Neo-Avrasyacılık ise Soğuk Savaş ortamının yıkıntısının bir getirisidir denilebilir. Soğuk Savaş, Doğu ve Batı Blokları arasında geçen ideolojik ve teknolojik mücadelenin, jeopolitiğe yansımaya verilen isimdir. Taraflar bu mücadele içerisinde sürekli bir üstünlük yarışına girmişler ve komünizm-liberalizm dualizminden beslenmişlerdir. Bu bağlamda Doğu Bloğu'nun çekirdek devleti hüviyetinde olan SSCB, sürekli savaş durumunun getirmiş olduğu maliyetleri karşılayamamış ve dağılmak durumunda kalmıştır. Böyle bir ortamdayken Batı Bloğu tarafından, insanların yönetsel evrimlerinin son noktası olarak adlandırılan liberalizmin³³ mutlak üstünlüğe ulaştığı söylemleri geliştirilmiş ve devletler liberalizmin bir gerekliliği olan demokratikleşme sürecine doğru çekilmeye çalışılmışlardır. Sovyet Sonrası yeni bağımsız devletlerden birisi olan RF'nin yönetici elitleri içerisinde de liberalizm ve demokrasi söylemleri yükselmiş olsa da Batı dünyası RF'yi olduğu gibi kabul etmekten uzak tutumlar sergilemiştir. Bu durum Rus entelijansiyasının Batı'dan uzaklaşıp, SSCB öncesi Avrasyacılık fikirlerine tekrar yönelmesine sebep olmuştur.³⁴ Yaşanan bu gelişmeler eşliğinde şekillenmiş olan Neo-Avrasyacı düşüncenin en temel iddialarından birisi, Klasik Avrasyacılık söyleminde olduğu gibi, RF'nin Avrasya'nın kendisi olduğu söylemidir.

Neo-Avrasyacılığın önde gelen 3 ismi: Lev Gumilev (etnolojik akım), Aleksandr Panarin (kültürel akım) ve Aleksandr Dugin (jeopolitik akım)'dir.³⁵ Gumilev, Batı ve

31 İsmayılov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, op. cit., s. 355.

32 Herlbauer, op. cit., s. 49.

33 Francis Fukuyama, "The End of History?", *The National Interest*, S. 16 (Yaz 1989), s. 4.

34 Deng, loc. cit.

35 İsmayılov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, op. cit., s. 148.

Doğu toplumları arasında derin bir ayrılık olduğundan söz eder. Ona göre Batı-Doğu ayrımı etno-kültürel bir bütün olarak antik dönemlere kadar dayandırılabilir bir geçmişe sahiptir.³⁶ Nitekim Roskin'in de vurguladığı üzere, Avrupa'nın en kalabalık ırklarından olan Slav ırkı, Batı'da Germenler tarafından, Doğu'da ise Konstantinapol'den gelen Ortodoks keşişler tarafından Hristiyanlaştırılmıştır. Bu fark bu iki kesimin dillerine de yansımış ve Latin alfabesi, Kiril alfabesi³⁷ ayrımına ulaşılmıştır.³⁸

Gumilev'in düşünce dünyasında Etnosların³⁹ büyük önemi vardır ve RF'yi oluşturan unsurlardan "Süper Etnos" olarak niteledikleri; Ruslar, Doğu Avrupa Dünyası ve İslam Dünyası'dır.⁴⁰

Panarin ise kültürel bir Avrasyacılık formunu ileri sürmektedir. Ona göre Avrasyacılık Kapitalizmle Sosyalizm arasında üçüncü bir yol aramaz. Avrasyacılık modern dünyadaki medeniyetsel evrenselleşmenin geçmiş kültürlerden miras alınan kodlara dayatılması sonucu ortaya çıkan bir olgudur. Avrasya düzlemine yayılmış olan halk ne katı bir Ortodoks ne ari bir Slav ne Avrupalı ne de büsbütün Asyalıdır.⁴¹

Dugin'in söylemlerinde ise RF'ye Avrasya'nın heartlandı yakıştırması yapılmakta⁴² ve Rusya-Avrasya'nın küresel muhalifi koltuğunda Atlantikçiliğin oturtulduğu görülmektedir.⁴³ Dugin Klasik Avrasyacılar farklı olarak Batı'yı ABD ve Britanya ile özdeşleştirmiş, Batı Avrupa devletlerini ise Avrasya'nın doğal müttefikleri olarak nitelendirmiştir. Özellikle Almanya ile işbirliği yapılması gerektiğine parmak basmıştır.⁴⁴ Batı'da Almanya, Güneyde İran ve Doğu'da Japonya ile güçlü ilişkiler kurmak gerektiğini ifade eden Dugin, bu tarz bir ittifakın gerçekleştirilebilmesi durumunda, ABD'nin karşısındaki en büyük güç olacağını

36 Lev N. Gumilev, *Avrasya'dan Makaleler 1*, çev: Ahsen D. Batur, İstanbul: Selenge Yayınları, 1. Baskı, 2006, s. 10.

37 Konstantinapol'den Doğu'ya Hristiyanlığı yaymak için gelen keşişlerin ilklerinden olan St. Cyril'in adına atıfla isimlendirilmiştir. Bkz: Micheal G. Roskin, *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür*, çev: Bahattin Seçilmişoğlu, Ankara: Adres Yayınları, 7. Baskı, 2014, s. 320.

38 Ibid.

39 Detaylı bilgi için bkz: Akif Farzaliev, Gözde Sazak, "Lev Nikolayeviç Gumilëv ve Etnogenez Teorisi", *Türkiyat Mecmuası*, C. 26, S. 1 (2016), ss. 117-130.

40 Lev N. Gumilev, *Son ve Yeniden Başlangıç*, çev: Ahsen D. Batur, İstanbul: Selenge Yayınları, 2004, s. 25.

41 Aleksandr Panarin, "A Design For Russia", *Russian Politics and Law*, C. 32, S. 5 (Eylül- Ekim 1994), s. 71.

42 Aleksandr Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, çev: Vügar İmanov, İstanbul: Küre Yayınları, 9. Baskı, 2016, s. 3.

43 Ibid., s. 6.

44 İsmayilov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, op. cit., s. 154.

belirtmektedir.⁴⁵ ÇHC'den önce Japonya'nın Avrasya Bölgesi'ndeki önemini vurgulayan Dugin'e göre ÇHC Atlantikçiliğe kayma ihtimali bulunan bir devlettir.⁴⁶ Atlantik Dünya'ya karşı mücadele vermenin Avrasya'nın kaderi olduğunu ileri süren Dugin, Avrasya'nın ABD'nin küresel hegemonyasına karşı hareket etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁴⁷

8 Aralık 1991 tarihinde şimdiki RF, Belarus ve Ukrayna başkanları tarafından Bağımsız Devletler Topluluğu Kuruluş Antlaşması imzalanmıştır. Böylece dünya kamuoyuna SSCB'nin yıkıldığı bildirilmiş ve BDT oluşumu tarih sahnesinde mevkisini almıştır.⁴⁸ Kuruluşunu takip eden süreçte BDT, eski SSCB coğrafyasında yayılım sergilemiştir.⁴⁹ BDT RF'nin Avrasya Birliği'ne yönelik bilinçli olarak girişilen bir atılımı olmasa da ilerleyen süreçte Avrasyacı fikirlerin uygulanmasına imkan sağlayan bir oluşum olması sebebiyle, Avrasya siyasi tarihinde önemli bir yere sahiptir. Yukarıda kısaca açıklanan Avrasyacı düşünceler içerisinde son dönem RF dış politikasına en çok etkide bulunan akım neo-Avrasyacı akımdır. Bu bağlamda neo-Avrasyacı fikirlerin ve elbette ki kendi ulusal çıkarlarının eşliğinde Avrasya Coğrafyası'nda genişleme gerçekleştirmeye çalışan RF'ye yönelik ABD'nin çeşitli girişimleri olmuştur.

2. Soğuk Savaş Bitişi- Başkan Obama Dönemi Arasında ABD'nin Avrasya Politikaları

Soğuk Savaş Dönemi, ABD'nin Avrasya Bölgesi'nde fazla adım atmadığı bir dönem olmuştur. Çünkü etkin bir mücadele içerisinde bulunduğu SSCB, Avrasya'yı art bölgesi olarak görmüş ve bu bölgeye yönelik girişimleri kendisi için tehdit olarak algılamıştır. Bir dehşet dengesi durumunun hâkim olduğu ve nükleer silahların caydırıcı etkisinin yakinen hissedildiği bu dönemde ABD, bölgeye yönelik politika üretse dahi doğrudan girişimlerde bulunmamıştır. Çünkü SSCB'yi harekete geçirmekten çekinmiştir. Nitekim Soğuk Savaş Dönemi ABD dış politikasının Avrupa ve Amerika Kıtaları üzerindeki Amerikalılaştırma ve liberalleştirme hedefleri doğrultusunda,

45 Ibid., s. 203.

46 Ibid., s. 239.

47 Ibid., s. 206.

48 Fuad Hüseyinov, "Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Oluşumunun Hukuki Boyutları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 52, S. 4 (Aralık 2003), s. 387.

49 BDT'ye üye olan devletler Rusya, Belarus, Azerbaycan, Ermenistan, Tacikistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova ve Özbekistan'dır. Ukrayna ve Gürcistan eski BDT üyesi olmakla beraber, daha sonra üyeliklerini geri çekmişlerdir.

SSCB'nin Avrupa Devletleri'ni őrükten varlığı, ABD için birleştirici söylemlerde bir sebep olarak gösterilmiştir.⁵⁰

ABD Soğuk Savaş Öncesi Dönem'de uzun yıllar boyunca sergilediği izolasyonist politikaları sebebiyle dünya ile ilişki kurmaktan kaçınmıştır. Fakat 2. Dünya Savaşı ve onu takip eden Soğuk Savaş'ın ardından uluslararası arenada en etkili devlet olarak yerini almış olması, ABD'yi Avrasya'ya yönelik politikalar gütmek zorunda bırakmıştır.⁵¹ Bu bağlamda ABD bölgeye yönelik çeşitli dış yardım paketleri açıklamış, sosyal ve siyasi örgütlenmeler ile bölgede ittifak çabaları sergilemiş, sert ve yumuşak güç politikaları gütmek kaydıyla hedeflerini gerçekleştirmeye gayret göstermiştir.

2.1. Dış Yardımlar, Demokratikleştirme ve Liberalleştirme Çalışmaları

Soğuk Savaş, iki kutba böldüğü dünya siyaset sahnesini sürekli bir çatışma durumunda bırakarak haddinden fazla yormuş, birçok devletin iç karışıklık yaşamasına, birçoklarının sıcak çatışmalara girmesine ve birçoklarının da dağılma sürecine ulaşmasına sebep olmuştur. SSCB de Avrasya kara parçasında elde ettiği jeopolitik konumunu, Soğuk Savaş'ın yıkıcı etkisi sebebiyle kaybetmiş ve akabinde BDT çatısı altında birleşen yeni devletler ortaya çıkmıştır.

Büyük devletlerin dahi ayakta durmakta zorluk çektiği bir dönem olan Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de henüz yeni kurulup, örgütlenmelerini kısmen tamamlamış yahut tamamlayamamış olan Avrasya Devletleri'nin tek başlarına, küreselleşen dünya sistemi içerisinde ekonomik olarak ayakta durmalarının pek de mümkün olmadığını söylemek yanlış olmaz. Bu bağlamda dış yardımlara muhtaç, müdahalelere ve siyasi dayatmalara karşı açık olan bu devletlerin imdadına yetişmek için kollarını sıvamış olan güçlü devletler, henüz RF'nin de kendisini toparlayamamış olmasını fırsat bilmişler ve bölgeye yönelik dış yardım paketleri açıklamaya başlamışlardır.

Devletler dış yardım verirlerken elbette ki çeşitli önceliklere ve çıkarlara yönelik hareket etmektedirler. Bu öncelikleri kısaca sekiz başlık altında toparlamış olan Arı'ya göre dış yardım veren őrkelere amaçları genel olarak; 1) ulusal güvenlik çıkarlarını

50 Gabriel Kolko, *The Age of War: The United States Confronts the World*, Colorado: Lynne Rienner Publ, 2006, s. 4.

51 Zbigniew Brzezinski, "A Geostategy for Eurasia", *Foreign Affairs*, C. 76, S. 5 (Eylöl-Ekim 1997), s. 50.

gerçekleştirebilmek, 2) normatif politikalar eşliğinde birtakım insani sorumlulukları yerine getirmek, 3) dış yardım verdiği ülkelerden, kendi ekonomik önceliklerine hizmet etmesini istemek, 4) uluslararası kamuoyunda güvenilirliğini ve saygınlığını arttırmak, 5) kendisinden yardım alan ülkedeki istikrarı sağlamak, 6) yardım alan ülkenin iç ve dış siyasetinde kendi isteklerini ve çıkarlarını öncelemesini sağlayabilmek, 7) kendi oluşturduğu veya kendisinin de dahil olduğu bir ittifaka, yardım yaptığı ülkenin de katılmasını yahut desteklemesini sağlayabilmek ve 8) küresel dış politika hedeflerini gerçekleştirebilmektir.⁵² ABD de 1990 yılında açıkladığı Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi'nde kendi ulusal güvenlik stratejilerinin bir parçası olarak, Avrasya kara parçasında herhangi bir gücün dominant veya egemen olmasını istemediğini belirtmiş⁵³ ve akabinde de bölgeye yönelik çeşitli dış yardım paketleri açıklamaya başlamıştır.

Nisan 1990'da dönemin ABD Dışişleri Bakanı James Baker, dost sayılmayan devletlerin ilerleyişlerinin önlenmesi siyasetinin arkasında demokrasi unsuru yatmaktadır demiştir. Bunun üzerine Başkan George H. W. Bush yeni dış politik önceliğinin “demokrasinin yaygınlaştırılması” olduğunu belirtmiştir.⁵⁴

Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de Amerika'nın Avrasya Bölgesi'ne yönelik dış yardımlarının ilklerinden olan Doğu Avrupa Demokrasileri'ne Destek Yasası'na göre Doğu Avrupa Devletleri'ne düşük maliyetli yardımlar verilecektir. Böylece bölgedeki demokratik kurumların ve siyasi çoğulculuğun gelişmesi sağlanacaktır. Aynı zamanda bölgede serbest piyasa ekonomisi oluşturulmaya çalışılacaktır. Yine aynı yasa, partizan olmayan askeri güvenlik ve polis teşkilatlarının kurulmasına katkıda bulunulacağı belirtilmiş ve demokrasinin gelişimine engel olmaya çalışan devletlere yardım yapılmayacağı ifade edilmiştir.⁵⁵

Kendi dış yardım politikasının amaçlarını H.R. 5006 sayılı 1993 Mali Yılı için Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasası'nda⁵⁶, 1992 Rusya ve Yükselen Avrasya

52 Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, Bursa: MKM Yayıncılık, 9. Baskı, 2011, s. 430.

53 White House, *National Security Strategy of the United States*, Mart 1990, s. 1.

nssarchive.us/NSSR/1990.pdf (E. T. 10.03.2019)

54 Samuel P. Huntington, *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, çev: Mehmet Turhan ve Y.Z. Cem Soydemir, İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 10. Baskı, Mart 2004, s. 284.

55 U.S. House of Representatives, “H.R. 3402: Support for Eastern European Democracies Act of 1989, 101st Congress, 1989. <https://www.finance.senate.gov/imo/media/doc/confprpt101-377.pdf> (E. T. 05.05.2019)

56 U.S. House of Representatives, “H.R.5006: National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1993”, 102nd Congress, 1992. <https://www.congress.gov/bill/102nd-congress/house-bill/5006/text> (E. T. 10. 04. 2019)

Demokrasilerine ve Serbest Piyasaya Destek Yasası'na da atıfta bulunarak⁵⁷, 1961 Dış Yardım Yasası uyarınca düzenlediğini belirten ABD, belirtilen yasada dış yardım amaçları olarak şunları göstermiştir; 1) acil insani gereklilikler, 2) demokrasi ve hukukun üstünlüğü, 3) bağımsız medya, 4) serbest piyasa sistemi, 5) ticaret ve yatırım, 6) gıda üretimi ve dağıtımı, 7) sağlık ve insan hizmetleri, 8) eğitim ve eğitici televizyon programları, 9) enerji üretimi ve verimliliği, 10) nükleer güvenlik, 11) çevreye yönelik yardımlar, 12) telekomünikasyon ve ulaşım yardımları, 13) uyuşturucu maddelerin yasaklanması ve yok edilmesi, 14) göç meseleleri.⁵⁸ Nitekim ABD'nin bölgeye yönelik dış yardım politikalarını BDT Devletleri'nin demokratik dönüşümlerini gerçekleştirmek⁵⁹ ve liberalizasyon süreçlerini sağlamlaştırmak hedefleri üzerine oturttuğu görülmektedir.⁶⁰

Yukarıda belirtilen Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasası'nda ABD, 23 Mayıs 1992 Lizbon Bakanlık Toplantısı'nda kararlaştırıldığı üzere, Ukrayna, Belarus ve Kazakistan'ın demilirizasyonunu teşvik etmeyi hedeflediğini açıklamaktadır.⁶¹ Özellikle nükleer silah tehdidinin vermiş olduğu acelelikle bölgeye yönelik nükleersizleştirme çalışmalarına önem gösterilmiştir. Yasada 102-229 numaralı Kamu Kanunu'nun 108. bölümüne⁶² atıfta bulunularak, nükleer tehdidi azaltmaya yönelik 400 milyon dolara kadar harcama ve yardım yetkisi verilmiştir.⁶³

Nye'a göre ABD'nin zayıf üçüncü dünya ülkelerini ihmal etmesi onun uluslararası politikalara etki etme kabiliyetine zeval verebilir.⁶⁴ Avrasya Bölgesi'nde serbest piyasa ekonomisinin canlandırılması ABD'nin ulusal güvenlik çıkarları için

57 U.S. House of Representatives, "H.R. 4547: Freedom for Russia and Emerging Eurasian Democracies and Open Markets Support Act of 1992", 102nd Congress, 1992. <https://www.congress.gov/bill/102nd-congress/house-bill/4547> (E. T. 10.07.2019)

58 U.S. House of Representatives, "P.L. 87-195: Foreign Assistance Act of 1961", 2019. <https://legcounsel.house.gov/Comps/Foreign%20Assistance%20Act%20Of%201961.pdf> (E. T. 25.05.2019)

59 White House, *National Security Strategy of the United States*, Ağustos 1991, s. 3. [nssarchive.us/NSSR/1991.pdf](https://www.nssarchive.us/NSSR/1991.pdf) (E. T. 19.03.2019)

60 Ibid., s. 2.

61 U.S. House of Representatives, "H.R.5006: National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1993", op. cit., Bölüm: 1321., B Bendi, Madde 1.

62 U.S. House of Representatives, "H.J. Res.157: Dire Emergency Supplemental Appropriations and Transfers for Relief from the Effects of Natural Disasters, for Other Urgent Needs, and for Incremental Costs of "Operation Desert Shield/Desert Storm" Act of 1992", 1991, 105 Stat. 1708, Bölüm: 108. [uscode.house.gov/statutes/pl/102/229.pdf](https://www.uscode.house.gov/statutes/pl/102/229.pdf) (E. T. 10.07.2019)

63 U.S. House of Representatives, "H.R.5006: National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1993", op. cit., Bölüm: 1421., A Bendi, Madde 1.

64 Joseph S. Nye, "Soft Power", *Foreign Policy*, S. 80 (Sonbahar 1990), s. 166.

gerekli görülmüştür. Bu bağlamda ABD bölgedeki serbest ticaretin önündeki engelleri kaldırmayı hedeflediğini belirtmiştir.

ABD bölgede liberal politikalara geçiş yapılması, bireysel özgürlüklerin artması ve demokratikleştirme girişimlerinin hız kazanması için serbest piyasanın önemli olduğunu vurgulamıştır. Böylece Soğuk Savaş Sonrası hızla artan etnik ayrılıkçı söylemlerin Avrupa'ya ve dolaylı olarak da ABD'ye zarar vermesinin engellenmiş olacağı belirtilmiştir.⁶⁵ Bu duruma örnek olarak, Ukrayna ile 1995 yılında bir gelir vergisi anlaşması yapılmış, yapılan anlaşmaya göre çifte vergilendirmenin önüne geçilmiş ve böylece iki ülke vatandaşlarının diğer ülkede yatırım yapabilmesi kolaylaştırılmıştır.⁶⁶ Aynı zamanda dönemin ABD Başkan'ı Clinton, ekonomik reformlarını gerçekleştirebilmesi için, G-7 Ülkeleri'nden Ukrayna'ya 4 milyar dolarlık hibe ayarlanmasını sağlamıştır.⁶⁷ Bununla beraber ABD ve Ukrayna arasında ikili ticaretin artmasını teşvik edici nitelikte “Yatırımın Teşvik Edilmesi ve Karşılıklı Korunması Antlaşması” imzalanmıştır.⁶⁸ Böylece Ukrayna giderek daha liberal bir hal alabilecek ve ABD için zararsızlaşacaktır.

Moğolistan⁶⁹ ve Gürcistan'la da bir karşılıklı ticaret antlaşması⁷⁰ imzalayan ABD, Kazakistan'la da bir gelir vergisi antlaşması imzalamış ve bu antlaşmada çifte vergilendirme yapılmasının önüne geçmek kaydıyla karşılıklı yatırımın kolaylaştırılması sağlanmıştır.⁷¹ Antlaşmanın muhtevalarının belirtildiği senato raporunda ABD'nin,

65 White House, *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, 1994, s. 22. [nssarchive.us/national-security-strategy-1994/](https://www.nssarchive.us/national-security-strategy-1994/) (E. T. 07.03.2019)

66 U.S. Government Information, “Ex. Rept. 104-5: Income Tax Convention With Ukraine”, *104th Congress*, 1995. <https://www.congress.gov/104/crpt/erpt5/CRPT-104erpt5.pdf> (E. T. 05.04.2019)

67 White House, *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, 1996, s. 39. <http://nssarchive.us/NSSR/1996.pdf> (E. T. 06.06.2019)

68 U.S. Government Information, “Ex. Rept. 104-13: Treaty Between the United States of America and Ukraine Concerning the Encouragement and Reciprocal Protection of Investment, With Annex, and Related Exchange of Letters”, *104th Congress*, 1996, s. 7. <https://www.congress.gov/congressional-report/104th-congress/executive-report/13/1> (E. T. 30.05.2019)

69 U.S. Government Information, “Ex. Rept. 104-15: Treaty Between the United States of America and Mongolia Concerning the Encouragement and Reciprocal Protection of Investment, With Annex and Protocol”, *104th Congress*, 1996, s. 6. <https://www.congress.gov/104/crpt/erpt15/CRPT-104erpt15.pdf> (E. T. 10.07.1992)

70 U.S. Government Information, “Ex. Rept. 104-17: Treaty Between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of Georgia Concerning the Encouragement and Reciprocal Protection of Investment, With Annex”, *104th Congress*, 1995-1996, s. 1. <https://www.congress.gov/104/crpt/erpt17/CRPT-104erpt17.pdf> (E. T. 29.24.2019)

71 U.S. Government Information, “Ex. Rept. 104-34: Income Tax Convention With Kazakhstan”, *104th Congress*, 1996, s. 1. <https://www.congress.gov/104/crpt/erpt34/CRPT-104erpt34.pdf> (E. T. 16.06.2019)

Kazakistan'ın demokratik reform sürecine büyük ilgi duyduğu, çünkü bunun Avrupa'nın istikrarı ve ABD'nin genel çıkarları için önemli olduğu belirtilmiştir.⁷²

Görüldüğü üzere Ukrayna, Gürcistan ve Kazakistan ABD'nin Avrasya'daki temel ilgi alanını oluşturan devletlerdir. Bu devletlerle iş birliği kurmak, Hazar'ı Karadeniz'e bağlayan hilali oluşturmak için önemlidir. Bu ise Avrupa'nın enerji güvenliğini sağlayacaktır. Aynı zamanda Kazakistan ve Moğolistan'la yakın ilişki kurabilmek demek, RF'yi Güney sınırlarından kuşatmak demektir.

ABD, Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de gelişmekte olan ülkelere verdiği imtiyazları, daha sonraki dış politika adımlarına kolaylık sağlaması için vermiş ve bunun karşılığını da imtiyaz verdiği ülkelere mütakabil bir şekilde beklemiştir.⁷³ Karşılığı alamayacak yardımların verilmesi söz konusu olduğunda ise ABD Kongresi'nin direnciyle karşılaşmıştır. Nitekim 105-133 sayılı senato raporunun 102. bölümünde Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Ukrayna ve Özbekistan'ın ABD'den silah yardımı geleceğini konuştuklarını fakat bu ülkelere yapılan silah yardımının aslında BDT'nin dominant ülkesi olan RF'nin çıkarlarına hizmet ettiği belirtilmiştir. Dolayısıyla da Senato'nun Dış İlişkiler Komitesi tarafından ABD'nin bu ülkelere silah yardımı yapmasına karşı çıktığı detaylı bir şekilde ele alınmıştır.⁷⁴

Bölgedeki ekonomik ve demokratik reformların sağlam bir zemine oturtulması maksadıyla hazırlanan yasalardan bir tanesi de İpek Yolu Strateji Yasası'dır. Bu yasanın incelendiği Senato raporuna göre amaç ABD'nin 3 yönlü ulusal çıkarının sağlanmasıdır; 1) bölgesel çatışmaların çözümü de dahil olmak üzere bölgedeki istikrarlı, demokratik devletlerin gelişmesini sağlamak; 2) bölgedeki devletler ile ABD ve müttefikleri ile dostça ilişkiler geliştirmek; ve 3) bölgenin ekonomilerinin ve doğal kaynaklarının, bölgesel hegemonik güçlerin sömürsünden ziyade, pazarın belirttiği şekilde geliştirilmesini sağlamak.⁷⁵ Böylece önce Avrasya güvenli bir hale getirilecek, akabinde ise ABD'nin bölge devletleri ile ilişkileri geliştirilecektir. Bütün bunlar ise Avrasya'da RF'nin etkinliğini kırmak ve enerji arzının güvenliğini sağlamak içindir.

72 Ibid., s. 19.

73 Ibid., s. 21.

74 U.S. Government Information, "S. Rept. 105-333: Security Assistance Act of 1998", *105th Congress*, 1998, Bölüm: 102, s. 2. <https://www.congress.gov/congressional-report/105th-congress/senate-report/333> (E. T. 20.04.2019)

75 U.S. Government Information, "S. Rept. 105-394: Silk Road Strategy Act of 1998", *105th Congress*, 1998, s. 2.

<https://www.congress.gov/105/crpt/srpt394/CRPT-105srpt394.pdf> (E. T. 10.04.2019)

Yasa, eski SSCB'nin güney çevresindeki ülkelere yönelik ekonomik yardımlar ve demokratikleştirme hedeflerini gerçekleştirme girişiminin neticesidir.⁷⁶ Rapora göre RF ve İran arasında kalan bu bölgedeki yeni demokratik devletlere yardım yapılmadığı takdirde, bölgenin RF yahut İran'ın hakimiyeti altına gireceği ifade edilmektedir. Nitekim neo-Avrasyacı görüşe göre de Avrasya'da yeni ortaya çıkan ve milli egemenliğini sağlamaktan uzak olan bu demokrasiler, dış yardım almadıkları takdirde ekonomik kalkınmalarını gerçekleştiremeyecek ve dolayısıyla da bağımsızlıklarını koruyamayacaklardır. Elbette ki onlara göre bu devletlerin ekonomik ve siyasi zaafiyetleri RF'nin çıkarları için olumlu sonuçlar doğuracaktır.⁷⁷ Bu bağlamda ABD bölgedeki liberal süreci desteklemek adına mikro girişimcilere de katkılarından pay ayırmış ve 2000 yılında açıkladığı mikro girişimcilerin durumunun düzenlendiği yasada, 1961 Dış Yardım Yasası'na ekleme yaparak Avrasya Bölgesi'ndeki mikro girişimcilere 1000'er dolar⁷⁸ yardım yapılabileceği üzerine görüş belirtmiştir.⁷⁹

Bununla beraber Temsilciler Meclisi tarafından kongreye sunulan 108-105 numaralı raporda ABD tarafından Avrasya Devletleri'ne yapılan hiçbir yardımın bölgedeki insan hakları ihlallerine kaynak oluşturmadığını teminat altına alınması gerektiğinden bahsedilmiştir. Bu sebepten bölgedeki devletlerin harcamalarının şeffaf bir şekilde kendileriyle paylaşılmasının önemi üzerinde durulmuş ve yardımların ancak demokratikleşme yolunda kayda değer ilerlemeler kaydedilmesi durumunda devam ettirilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁸⁰

Açıklanan bilgiler analiz edildiğinde ABD'nin bu politikalarının daha çok Avrasya'yı kuşatmak, Rusya'yı çevrelemek ve kendi liberalizmini bütün bölgede yaymak suretiyle, bir sonraki hamlesi olan küreselleşme politikalarına zemin oluşturabilmek isteğine hizmet ettiği görülmektedir.

Yalnızca dış yardım politikalarıyla sınırlı tutulmayan yumuşak güç stratejileri, aynı zamanda ticaret anlaşmalarıyla da desteklenmiştir. Çünkü ABD Ulusal Güvenlik

76 Ibid., s. 4.

77 İsmayilov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, op. cit., s. 146.

78 Kazakistan örneğinde düşünülecek olursa 1995-1996 yılları arasında 1000 Amerikan doları 60.000 Kazak Tengesi'ne denk gelmekteydi. Bkz: <https://tr.investing.com/currencies/usd-kzt-historical-data> (E. T. 01.06.2019)

79 U.S. Government Information, "H. R. 11433: Microenterprise for Self-Reliance and International Anti-Corruption Act of 2000", *106th Congress*, 2000, Bölüm: 105, 114 STAT. 1083.

<https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-106publ309/pdf/PLAW-106publ309.pdf> (E. T. 05.05.2019)

80 U.S. Government Information, "H. Rept. 108-105 Part 1: Foreign Relations Authorization Act, Fiscal Years 2004 and 2005", *108th Congress*, 2003, Bölüm: 724, s. 123.

<https://congress.gov/108/crpt/hrpt105/CRPT-108hrpt105-pt2.pdf> (E. T. 01.03.2019)

Belgeleri'nde, özellikle 2000'li yıllara yaklaşıldığında, dış yardımdan daha ziyade karşılıklı bağımlılığı arttıracak ticaret girişimlerinin önemi ifade edilmeye başlanmıştır.⁸¹ Bu bilgilere ek olarak, bilinmesi gerekir ki dış yardımlar her ne amaçla veriliyor olursa olsun, özü itibarıyla devletlerin dış politikalarına ulaşmakta bir metottur. Nitekim ABD'nin, dış yardımları vesilesiyle kültür ihraç ettiği de görülmektedir.⁸²

11 Eylül saldırıları ile birlikte dönemin ABD Başkan'ı George W. Bush, kendi iktidarı döneminde etkin olan Neo-Con yapılanmanın da yönlendirmesiyle Orta Doğu'da güvenlik politikalarına öncelik vermiştir. Özellikle İsrail'in güvenliği ve uluslararası terörizmin sonlandırılması meselelerine ağırlık verilen bu dönemde, demokrasinin yalnızca bir söylemden ibaret kaldığı görülmektedir. Çünkü anti-demokratik hükümetlerle dahi stratejik çıkarlar doğrultusunda iş birliği yapmak gerekmiştir.

Ancak Afganistan ve Irak'ta girilen savaşların maliyetleri artıp, uluslararası toplumda da ABD'ye karşı söylemler çoğalmaya başlayınca, ABD tek taraflı politikalarından vazgeçip bölgesel ittifaklarına tekrardan ağırlık vermek durumunda kalmıştır. 2006 yılında Gürcistan'ın Osetya Bölgesi'nde, Gül Devrimi sonrası, bağımsızlık kararı alınmıştır. RF yanlısı Osetya'nın Batı yanlısı Gürcistan'dan kopma girişimleri Gürcistan'ı rahatsız etmiştir. RF de Osetya'daki ayrılıkçılara destek vermiştir. Ağustos 2008'e gelindiğindeyse RF'nin bölgeye askeri müdahalesi gerçekleşmiştir. Bu gerilim sürecinde 2007 yılında ABD Senatosu'nda yayınlanan bir raporda Gürcistan'ın Gül Devrimi'nden itibaren demokrasisini özenle geliştirdiğinden bahsedilmiştir. Aynı raporda Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı'nın bir kısmına ev sahipliği yapan bu ülkenin ABD tarafından artık NATO'ya kabulünün onaylanması gerektiği ifade edilmiştir.⁸³ Nitekim 2000'li yılların ortalarında gerçekleşen "Renkli Devrimler" ABD'nin RF ve ÇHC'yi çevreleme politikalarının bir ayağı olarak görülmüşlerdir. Turuncu, gül ve kadife gibi isimlerle adlandırılan bu devrimler Avrasya'daki güç mücadelesinin siyasi bölümünü teşkil etmiştir. ABD'nin stratejik yayılmacılığına katkı sağlayan bu devrimler, birbirine benzer bir şekilde

81 White House, *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, 1996, loc. cit.

82 Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, op. cit., s. 433.

83 U.S. Government Publishing Office, Senate Report 110-34:Nato Freedom Consolidation Act of 2007, *110th Congress*, 2007. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CRPT-110srpt34/html/CRPT-110srpt34.htm> (E. T. 01.06.2019)

uygulanmışlardır.⁸⁴ Aynı zamanda yine 2007 yılında Afganistan hakkında sunulan bir istihbarat raporunun etkisiyle hazırlanan bir *Simple Resolution*'da⁸⁵ Afganistan'da demokrasinin yaygınlaştırılması faaliyetlerine yoğunlaşılması gerektiği bildirilmiştir.⁸⁶

2008 yılına gelindiğinde ABD Burma'daki (Myanmar) insan hakları ihlallerinin üzerine yaptırımları düzenleyen bir yasa çıkarmıştır. Yasanın Burma'da demokrasiyi yeniden canlandırmak amacıyla hazırlandığı belirtilmiştir.⁸⁷ Burma, ÇHC ve Hindistan'ın arasında kalan küçük bir alan üzerinde kurulu olmasına rağmen, Avrasya'da gelişim sergileyen ÇHC'yi baskılayabilmek için önemli bir devlettir. ABD'nin de bu sebepten bölgeye ağırlık verdiği düşünülmektedir.

2.2. Silahsızlandırma Girişimleri ve Nükleer Tehdidin Azaltılması Çalışmaları

Küresel güç olmak, dünyadaki bütün kara parçaları üzerinde etki edebilme kabiliyetine sahip olmak demektir. Bunun bir gerekliliği olarak, bölgesel örgütlenmeler kurulur, uluslararası arenada etki arttırması beklenen ortaklık anlaşmaları yapılır ve devletlere kendi çıkarlarının yanında küresel gücün çıkarlarının doğrultusunda da hareket etme istenci kazandırılmaya çalışılır. Bütün bu çalışmaların yumuşak güç, sert güç ve akıllı güç başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Bu bağlamda sert güç unsurlarının çokça kullanıldığı Dünya Savaşları ve Soğuk Savaş Dönemi'nin ardından gelen süreçte, devletler artık yumuşak güç politikalarına da ihtiyaç duymaya başlamışlardır.

ABD uzun yıllar boyunca mücadele ettiği SSCB'nin yıkılmasından sonra tek küresel güç olarak kaldığı dünya siyaset sahnesinde kendi politikalarını rahatlıkla icra edebilmek istemiştir. Bunların başında elbette ki ABD'nin konumunu sarsabilecek

84 Suat Tüfekçi, *Avrasya Bölgesinde Sürdürülen Enerji Odaklı Güç Mücadelesinin Ekonomi Politikası: Türkiye'nin Yeri ve Önemi*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 54.

85 ABD Kongresi'nde görüşülen metinlerden olup, yasa niteliğine sahip olmayan genel görüşleri bildiren belgeye verilen isimdir. Detay için Bkz: Tayyar Arı, *Amerika'da Siyasal Yapı, Lobiler ve Dış Politika*, loc. cit.

86 U.S. Government Information, "S. Res. 34: Calling for the Strengthening of the Efforts of the United States to Defeat the Taliban and Terrorist Networks in Afghanistan", *110th Congress*, 2007, s. 5.

<https://www.congress.gov/110/bills/sres34/BILLS-110sres34is.pdf> (E. T. 15.04.2019)

87 U.S. Government Information, "H.R. 3890: Tom Lantos Block Burmese JADE (Junta's Anti-Democratic Efforts) Act of 2008", 2008, 122 Stat. 2632.

<https://www.congress.gov/110/plaws/publ286/PLAW-110publ286.pdf> (E. T. 15.04.2019)

nitelikteki nükleer silahların, düşman yahut rakip olarak gördüğü devletlerde azaltılması ve bu devletlerin silahsızlandırılmaya çalışılması gelmektedir.

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber BDT üyesi devletlerle yakından ilgilenmeye başlamış olan ABD, SSCB'nin mirasçısı hükmünde olan RF'nin Avrasya'daki stratejik önemini dış yardımlar ve liberalleştirme çalışmalarıyla azaltmak için yukarıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirmiştir.

Avrasya Devletleri dünya petrol rezervlerinin %9,1'ine sahiptir ve Avrupa'nın petrol açığının bir kısmı da bu bölgeden sağlanmaktadır.⁸⁸ Brzezinski'ye göre Avrupa ABD'nin sıçrama tahtasıdır. Enerji güvenliği açısından da önem arz eden bu bölgeye yönelik olası herhangi bir tehdit, ABD'nin ulusal çıkarlarına da zarar verecektir.⁸⁹ Bu sebepten ABD bölgedeki silahsızlandırma girişimlerine önem vermiştir. Nitekim Huntington'un da belirttiği gibi Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de silahların Batılı devletler tarafından kontrol edilmek istenmesindeki asıl gaye, Batı'nın çıkarlarının Batılı olmayan devletler tarafından tehdit edilmesine engel olma isteğidir.⁹⁰

Mikhail Gorbaçev'in SSCB Komünist Partisi Genel Sekreterliği'ne gelişiyle başlayan nükleer silahların sınırlandırılması süreci, SSCB'nin daralan ekonomisinin nükleer maliyeti taşıyamamasının bir neticesi olarak görülmektedir.⁹¹ 1991 yılında açıklanan Amerikan Ulusal Güvenlik Belgesi'nde Doğu Bloğu'nun Batı'ya karşı artık eski düşmanlığını sürdürmesinin mümkün olmadığı belirtilmekle beraber ellerinde ABD'yi kolaylıkla yok edebilecek güçte silahlar bulunduğuna dikkat çekilmiştir.⁹²

1992 yılına gelindiğinde RF ve ABD Başkanları arasında, iki devletin birbirini düşman olarak görmediğine dair ortak bir görüş bildirilmiş ve her iki tarafın da stratejik silahlarını azaltmaya yönelik girişimlerde bulunacağı kaydedilmiştir.⁹³ SSCB çökmeden önce gerçekleştirilen Stratejik Silahların Azaltılması Görüşmeleri (START), SSCB yıkıldıktan sonra nükleer silahların RF dahil 4 farklı devlette konuşlandırılması üzerine,

88 Halil İbrahim Yılmaz, "Ortadoğu'nun Jeo-Ekonomik Önemi ve ABD'nin Ortadoğu Politikasının Ekonomik Nedenleri", *TESAM Akademi Dergisi*, C. 3, S. 1 (Ocak 2016), s. 105.

89 Zbigniew Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri*, op. cit., s. 107.

90 Samuel P. Huntington, v.d., "Medeniyetler Çatışması Mı?", *Medeniyetler Çatışması*, der: Murat Yılmaz, Ankara: Vadi Yayınları, 7. Basım, Nisan 2002, s. 46.

91 Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, op. cit., s. 608.

92 White House, *National Security strategy of the United States*, Ağustos 1991, op. cit., s. 1.

93 U.S. Government Information, "H.R. 5006: National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1993", op. cit., Bölüm: 1321, B Bendi, Madde 1.

23 Mayıs 1992’de Lizbon Protokolü ile START-1 anlaşmasına dönüştürülmüştür.⁹⁴ Bu protokolle beraber RF hariç diğer devletler ellerindeki silahları RF’ye devretmişlerdir. ABD, RF, Belarus, Kazakistan ve Ukrayna arasında imzalanan START-1 antlaşmasından sonra START-2 antlaşması da imzalanmıştır. Bu antlaşmalarda ABD ve RF’nin stratejik silahlarının kabaca üçte iki oranında azaltılması öngörülmüştür.⁹⁵

17 Haziran 1992 yılında RF ve ABD arasında imzalanan antlaşmaya göre her iki devletin de stratejik nükleer silah sayılarının 3000 ve 3500’e düşürülmesi hedefinin gerçekleştirilmeye çalışılacağı belirtilmiştir.⁹⁶ ABD aynı antlaşma uyarınca ve START-1 kapsamında RF, Ukrayna, Belarus ve Kazakistan’ın karşılıklı mutabakatlarını kolaylaştırıp, hızlı bir program dahilinde nükleer silah sayılarının 2000 yılına kadar belirlenen seviyeye düşürülebilmesini hedeflediğini de bildirmiştir.⁹⁷

Stratejik silahların sayılarının azaltılması ve üretimlerinin durdurulması elbette ki silah üretilen fabrikaları da kapatmayı yahut kapasitelerinin daraltılmasını gerektirmektedir. Bu fabrikalarda çalışan mühendisler alternatif üretim olanakları sunulmalı ve böylece silah üretiminin tekrar yükselmesine de engel olunmalıdır. ABD, RF’deki stratejik silah üretim fabrikalarında çalışan mühendislerin farklı alternatiflere yönlendirilebilmesine yönelik bilim üretim merkezleri kurulmasına gayret gösterileceğini belirtmiştir.⁹⁸ Bu bağlamda eski SSCB ülkelerinin demilirizasyonu için 40 milyon dolar’a kadar kaynak ayırılabilceği vurgulanmıştır.⁹⁹

Yukarıda bahsedilen görüşmeler SSCB sonrası zayıf durumda kalmış olan RF ve Avrasya Devletleri’ne yönelik etkisizleştirme çalışmalarıdır. Fakat zaman geçtikçe RF içerisinde ortaya çıkan neo-Avrasyacı düşünceler dış politikada farklı yönelimler gerçekleşmesine sebep olmuşlardır.

Neo-Avrasyacı akımın önde gelen isimlerinden olan Dugin’e göre RF’nin uluslararası arenada söz sahibi olabilmesinin ve ABD’ye karşı bir alternatif oluşturabilmesinin yegâne yolu nükleer silahların korunmasından geçmektedir.¹⁰⁰

94 U. S. Government Information, “Ex. Rept. 104-10: Start-II Treaty”, *104th Congress*, 1995, s. 8. <https://www.congress.gov/104/crpt/erpt10/CRPT-104erpt10.pdf> (E. T. 20.06.2019)

95 Ibid., s. 5.

96 U.S. Government Information, “H.R.5006: National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1993”, op. cit., Bölüm: 1321, B Bendi, Madde 2.

97 Ibid., Bölüm: 1321, B Bendi, Madde 3.

98 Ibid., Bölüm: 1412, B Bendi, Madde 5.

99 Ibid., Bölüm: 1421, A Bendi, Madde 1-A.

100 Dugin, op. cit., s. 97.

Nitekim ABD raporlarında da yer aldığı üzere Rus Duma'sının kilit isimlerinin START-2 anlaşmasını onaylamamalarının sebebi, Dugin'in ifade ettiği bu gerekçelerdir.¹⁰¹

Şubat 1993'e gelindiğinde dönemin RF Devlet Başkanı Yeltsin Batılı ülkelere, eski SSCB ülkelerinin RF'nin koruma alanına dahil olduğunu belirtmiştir.¹⁰² Devam eden süreçte RF, SSCB Dönemi'nde de birlikte hareket ettikleri İran'a nükleer reaktör satışı gerçekleştirmiştir. Bunun karşılığında ise İran'ın Orta Asya'daki köktendinci yayılmayı durdurması ve Orta Asya'daki Türk yayılmacılığını dengelemesini istemiştir.¹⁰³ Dönemin ABD Başkanı Clinton, RF Başkan'ı Yeltsin'e satışı durdurmaları gerektiğini ilettiğinde, Yeltsin yalnızca gaz santrifüj satışını durdurmuş ve birkaç İranlı bilim insanının RF'deki eğitimini iptal etmekle yetinmiştir. Bunun üzerine Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), RF'nin yaptığı bu satışlar sayesinde İran'ın 2005 yılına kadar nükleer silah üretim kabiliyetine sahip olacağını rapor etmiştir.¹⁰⁴ Akabinde de ABD tarafından RF'nin bu hamlelerine karşı girişimler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 1991 yılına kadar SSCB'nin istihbarat servislerinde istihdam edilmiş olunan kişilere ABD vizesi verilmeyeceği ifade edilip, bu karardaki maksadın RF'nin faaliyetlerine bir cevap vermek olduğu belirtilmiştir.¹⁰⁵

1996 yılına gelindiğinde RF ve Belarus arasında bir Birlik Devleti oluşturmak istendiği açıklanmıştır. ABD Belarus'a yönelik olarak da RF ile gereğinden fazla yakın ilişkiler kurması durumunda kendisinin uluslararası hukukta egemen devlet muamelesi görmeyeceğinin ve Belarus'un Birleşmiş Milletler (BM)'de oturacak bir koltuğunun dahi olmayacağını farkına varılması gerektiğinin üzerinde durmuştur.¹⁰⁶ Görüldüğü üzere RF Avrasya Bölgesi'nde çeşitli ittifaklar oluşturmak kaydıyla ABD ulusal çıkarlarını tehdit etmeye devam etmiştir.

1998 yılında hazırlanan bir yasada (1947 Ulusal Güvenlik Yasası'nda değişiklik yapılarak), CIA Direktörünün yıllık olarak kongre istihbarat teşkilatına ve kongre

101 U.S. Government Information, "Ex. Rept. 105-14: Protocols to the North Atlantic Treaty of 1949 on Accession of Poland, Hungary, and the Czech Republic", *105th Congress*, 1998, s. 25.

<https://www.congress.gov/105/crpt/erpt14/CRPT-105erpt14.pdf> (E. T. 10.07.2019)

102 Samuel P. Huntington, *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, op. cit., s. 239.

103 Ibid., s. 364.

104 U.S. Government Information, "S. Rept. 104-99: Foreign Aid Reduction Act of 1995", *104th Congress*, 1995, s. 77. <https://www.congress.gov/104/crpt/srpt99/CRPT-104srpt99.pdf> (E. T. 16.04.2019)

105 U.S. Government Information, "S. Rept. 105-28: Foreign Affairs Reform and Restructuring Act of 1997", *105th Congress*, 1997, Bölüm: 1164, s. 33. <https://www.congress.gov/105/crpt/srpt28/CRPT-105srpt28.pdf> (E. T. 25.05.2019)

106 Ibid., Bölüm: 1602, s. 39-40.

başkanlığına RF'deki nükleer tesislerin ve nükleer askeri güçlerin emniyeti ve güvenliğiyle alakalı rapor sunacağı belirtilmiştir.¹⁰⁷ 2000 yılında çıkarılan bir yasaya göre de Federal Araştırma Bürosu (FBI) üyeleri artık ABD kimyasal silah imha tesislerinin denetimine katılamayacaktır.¹⁰⁸ Böylece ABD'ye FBI tarafından denetlenemeyecek olan imha tesisleri konusunda hareket serbestisi oluşturulmuştur. Aynı yasanın "Sınır Güvenliği ve Bölgesel Bağımsızlık" isimli bölümünde, ABD tarafından GUUAM Ülkelerine¹⁰⁹ ve Ermenistan'a yönelik çeşitli dış yardım paketleri açıklanmıştır.¹¹⁰ Bu sayede ABD bu ülkelerle yakın ilişkiler kurup, Avrasya'da RF'ye baskı yapabilecektir. Aynı zamanda Gürcistan ve Azerbaycan'ı kontrol altında tutmak demek, RF'nin İran'la olan coğrafi bağlantısına set çekmek demektir.

ABD'nin özellikle 2000 yılına kadar olan dönemde RF ile giderek artan karşılıklı alan kapma yarışları¹¹¹ ve buna bağlı zincirleme politikalar, 11 Eylül saldırısının ardından kısa bir detant dönemine girmiştir.

11 Eylül saldırıları ABD'nin dış politika hamlelerinde güçlendirici bir etki yaratmıştır. Bu saldırılarla beraber ABD uluslararası toplumun nezdinde kurban pozisyonuna gelmiş, böylece kendi intikamını almak için haklı bir sebebe sahip olmuştur. Bu durum ise söylemlerinde daha cesur, attığı adımlarda ise daha kararlı olan bir ABD meydana getirmiştir. Çünkü artık bütün dünya terörün kirli yüzünü görmüş, ABD içerisinde dahi operasyon yapma kabiliyeti kazanmış olan terörün ne kadar büyük bir tehdit olduğu herkes tarafından anlaşılmıştır. Eline böylesine haklı bir sebep geçen ABD elbette ki bu sebebi Avrasya politikalarında da kullanmıştır.

2001 yılında George W. Bush ABD'nin Başkan'ı olmuş ve dünya meselelerine Cumhuriyetçi söylemlerle yaklaşmıştır. Başa geçmesinin hemen akabinde yaşanan 11 Eylül saldırıları Başkan Bush'un söylemlerinin sertleşmesinde büyük bir paya sahiptir. Bush Doktrini vasıtasıyla dünyaya, terörist saldırılara karşı önleyici müdahaleler gerçekleştireceğini ve bu müdahalelere karşı duruş sergileyen her devleti terör

107 U.S. Government Information, "H. R. 3694: Intelligence Authorization Act for Fiscal Year 1999", *105th Congress*, 1998, Bölüm: 307, 112 Stat. 2401. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-112/pdf/STATUTE-112-Pg2396.pdf> (E. T. 20.03.2019)

108 U.S. Government Information, "H.R. 4919: Security Assistance Act of 2000", *106th Congress*, 2000, Bölüm: 305, 114 Stat. 854. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-106publ280/pdf/PLAW-106publ280.pdf> (E. T. 10.03.2019)

109 GUUAM Ülkeleri Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan, Özbekistan ve Moldova'dır. Detaylı bilgi için bkz: <http://www.mfa.gov.tr/guam-info.tr.mfa> (E. T. 10.07.2019)

110 U.S. Government Information, "H.R. 4919: Security Assistance Act of 2000", op. cit., Bölüm: 516.

111 Yıldırım Deniz, "Ortadoğu'daki Çatışmalara Devletlerin ve Devlet Dışı Aktörlerin Etkileri", *TESAM Akademi Dergisi*, C. 3, S. 1 (Ocak 2016), s. 142.

destekçisi varsayacağını açıklayan ABD, özellikle Orta Doğu'da “haydut devletlerle” hesaplaşmaya başlamıştır.

1999-2001 yılları arasında dış politik hamlelerinde neo-Avrasyacı düşüncelere önem vermiş olan RF Devlet Başkanı Vladimir V. Putin, 11 Eylül'den sonra ABD ile belli alanlarda iş birliğine gitmiştir. Bu sebeple Avrasyacı retoriği bir nebze daha geri planda bırakmıştır yahut öyle gözükme istemiştir.¹¹² Bu gelişmelerle beraber ABD cephesinde de Rusya'ya verilen önemin arttığı ve dış yardım paketlerinin yeniden görüşülmeye başlandığı görülmektedir. Bu bağlamda 2002 yılında RF'nin silahsızlanmasını kolaylaştırmak için bir yasa çıkarılmış ve SSCB'nin ağır borç yükünü devralan RF'nin borçlarının azaltılmasına karar verilmiştir.¹¹³ Yasada, RF'nin silahsızlanmasının, ABD'nin ve müttefiklerinin ulusal güvenliği için gerekli olduğu ve bu sebepten RF'nin dış borcu olan ülkelere, ABD müttefiki olanlarının RF'ye kolaylık sağlamaları istenmiştir. ABD, RF'yi borçlandırmış olan müttefiklerine sunduğu seçenekte bu devletlerin, RF'nin silahsızlanmaya ayırdığı toplam tutarı, kendilerine olan dış borç tutarından düşmeleri kaydıyla RF'ye yardımcı olabileceklerini belirtmiştir.¹¹⁴ Böylece ABD RF'nin silahsızlanmasını fonlamış olacaktır.¹¹⁵

Huntington'a göre kitle imha silahları hem devletlerin kendi alanlarında bölgesel güç olmalarını sağlamakta ve hem de dışarıdan gelebilecek olası tehditleri de caydırıcı bir güç olarak önlemeye yardımcı olmaktadır.¹¹⁶ Neo-Avrasyacı düşünür Dugin, RF'nin silahsızlanma faaliyetlerine olumsuz bakmaktadır. Dugin'e göre RF stratejik silahlarını azaltma yoluna giderse bölgesel bir güç olarak kalacak ve küresel alanda söz sahibi olması zorlaşacaktır.¹¹⁷ Bölgesel bir güç olma yönünde ilerleyen bir RF ise yakın çevresi için sorun haline gelecek ve ABD ile NATO'yu değil komşularını potansiyel düşman olarak görmeye başlayacaktır.¹¹⁸ Elbette ki bu durum neo-Avrasyacı planlarla ters düşmektedir. Rus ekonomisinin daha iyi olması için, daha kaliteli silahlar üretmek

112 Malika Munasipova ve Kanat Ydyrys, “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rusya'nın Dış Politikası'nda Avrasya Birliği Projesi”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S. 45 (Bahar 2015), s. 60.

113 U.S. Government Information, “H.R. 1646: Foreign Relations Authorization Act, Fiscal Year 2003”, *107th Congress*, 2002. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-116/pdf/STATUTE-116-Pg1350.pdf> (E. T. 08.06.2019)

114 Ibid., Bölüm: 1312, A Bendi, Madde 11.

115 Ibid., Bölüm: 1312, B Bendi, Madde 1.

116 Samuel P. Huntington, *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, op. cit., s. 272.

117 Dugin, op. cit., s. 100.

118 Ibid., s. 98.

gerektiğini belirten Dugin, silah fabrikalarının kapatılıp çamaşır makinası fabrikasına dönüştürülmesiyle telafisi zor olan bir yola girildiğini vurgulamıştır.¹¹⁹

Kaya'ya göre Avrasyacı hareket için önemli olan halkta bir karşılık bulabilmekten ziyade devlet erkinin yapılanmasını kontrol edebilmektir.¹²⁰ Bu bağlamda Dugin'in kurmuş olduğu Avrasya Hareketi'nin mensupları, RF'nin üst kademelerine yerleşmiş ve böylece Dugin'in söylemleri RF politikasında etkili olmuştur.¹²¹ Nitekim 11 Eylül'ün hemen öncesinde, Haziran 2001'de Rus Dış ve Savunma Politikası Konseyi, Avrasyacılığın, RF'nin uluslararası konumunu güçlendireceğini ve RF tarafından benimsenmesi gereken bir ideoloji olduğunu belirtmiştir.¹²²

Yukarıda belirtilen bilgiler eşliğinde analiz edildiğinde, RF'nin konjonktürel olarak elinin zayıf olduğu durumlarda, ABD daha güçlü bir şekilde Avrasya ile irtibata geçmiş ve nükleer azaltılması ve silahsızlandırma meselelerinde daha çok istediklerini elde edebilmiştir. SSCB'nin yıkılışının ardından yapılan silahsızlandırma girişimlerinin büyük oranda sonuç bulmasında bunun etkisi büyüktür. Nitekim ABD 11 Eylül sonrasında terörist örgütlenmelere karşı operasyon gerçekleştirileceğini açıkladığı için, RF uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmemek adına ABD politikaları ile eşgüdümlü hareket etmiştir. Aynı zamanda RF'nin de halihazırda kendisini meşgul eden bir Çeçenistan sorunu mevcuttur ve Putin, ABD'nin Avrasya'daki faaliyetlerini desteklemekle bir bakıma RF'nin Çeçenistan politikalarının desteklenmesini de sağlamıştır.¹²³ Fakat ilerleyen zamanla beraber uluslararası arenada oyuncuların değiştiği görülmektedir. Asya bölgesi ekonomik olarak daha da iyi bir konuma ulaşmış, örneğin ÇHC güçlenmiş, böylece bölgesel örgütlenmelerin güç kazandığı Avrasya Coğrafyası'nın devletleri daha müstakil politikalar icra etmeye başlamıştır.

11 Eylül öncesinde Avrasya kara parçasında ekonomik reformlar ve siyasal dönüşümlerle ilgilenen ABD, 11 Eylül sonrasında bu bölgede daha çok güvenlik meseleleriyle ilgilenmiş ve Avrasya'da alan kapmaya gayret göstermiştir.¹²⁴ Hatta bazı

119 Ibid., s. 99.

120 İşyar, op. cit., s. 156.

121 Ibid., s. 154.

122 Ibid., s. 127.

123 Thomas Jermalavicius, "The World After September 11th: Change and Continuity", *The Quarterly Journal*, C. 1, S. 3 (2002), s. 112.

124 Ferhat Pirinçi, "Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Orta Asya Politikası: Beklentiler ve Gerçeklikler", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 63, S. 1, s. 207.

durumlarda Avrasya'daki anti-demokratik faaliyetlere dahi göz yummak durumunda kalmış ve bu sebepten kendi elitleri tarafından da çokça eleştirilmiştir. Bu bağlamda 11 Eylül sonrası dönemde demokratikleşme ve liberalleşme söylemleri, ABD'nin Avrasya'ya yönelik dış politikasının ana hatlarında kendisine yer edinememiştir.

2.3. Genişleme ve Enerji Güvenliği Politikaları

Avrupa'nın güvenliği ABD açısından önem arz etmektedir. Çünkü ABD Avrupa'nın askeri güvenliğinin garantörü hükmündedir ve bu rol ona müzakerelerde üstünlük kazandırmaktadır.¹²⁵ Darıcılı ve Özdal'a göre Rus siyasi kültürü için savaş veya sıcak çatışma, başvurulmasında sakınca görülmeyen alışıldık eylemlerdir.¹²⁶ Bilinen bu gerçek Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de ABD'yi Avrupa'ya yönelik, RF'nin politikalarına karşı daha korumacı davranmaya itmiştir. Avrasya Bölgesi'nin kimsenin etkisinde olmayan serbest bir bölge olmasını isteyen ABD¹²⁷ bu bölgede alan kapma çalışmaları gerçekleştirmeye başlamıştır.

Avrupa'nın mevcut petrol ve doğalgaz rezervlerinin kendi enerji ihtiyacını karşılamaktan uzak olduğu bilinmektedir. Bu sebepten Avrasya Bölgesi'nden Avrupa'ya olan enerji arzının güvenliği, Avrupa'nın güvenliğiyle doğrudan ilintili görülmektedir.¹²⁸ Zengin doğal kaynaklara ve buna bağlı olarak da güçlü bir ekonomik potansiyele sahip olan Orta Asya ve Hazar bölgeleri, Batı ve Doğu'nun uç bölgelerini birbirine bağlayan jeopolitik konumu ile büyük önem arz etmektedir.¹²⁹ Bu bağlamda ABD'nin Soğuk Savaş yıllarında SSCB'yi çevreleme politikası, Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de RF'yi çevreleme politikasına dönüşmüştür.¹³⁰ Çünkü RF'nin Avrasya'daki jeopolitiği ve siyasal gücü, onu bölgenin en önemli aktörü haline getirmektedir.

RF'nin baskılanabilmesi Avrasya'daki enerjinin güvenliğiyle doğrudan ilgilidir. Nitekim Dugin'e göre de ABD'nin Kafkasya bölgesine yönelik stratejik planı, Hazar'ı

125 Nye, op. cit., s. 160.

126 Ali Burak Darıcılı ve Barış Özdal, "Rusya Federasyonu'nun Siber Güvenlik Kapasitesini Oluşturan Enstrümanların Analizi", *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 88 (Güz 2017), s. 122.

127 Pirinççi, op. cit., s. 211.

128 Mustafa Nail Alkan, "Avrupa Birliği Enerji Güvenliği ve Ukrayna Meselesi", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S. 44 (Kış 2015), s. 219.

129 İsmail Hakkı İşcan, "Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 1, S. 2 (Yaz 2004), s. 48.

130 Yıldırım Deniz, op. cit., s. 142.

Karadeniz’le birleştiren jeopolitik bir kuşak oluşturabilmektir.¹³¹ Böylece RF’nin etkisi azaltılmış olacak ve Hazar enerjisi güvenli bir şekilde Avrupa’ya ulaştırılabilecektir.

1991 yılında yayınlanan Amerikan Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi’nde Soğuk Savaş Sonrası ortadan kalkmış olan SSCB tehdidiyle beraber, ABD’nin özellikle Avrupa’daki ittifak lideri rolünden nasıl etkileneceği konusundaki kaygı dile getirilmiştir. Ayrıca belgede SSCB tehdidinden kurtulan devletlerin bireyselleşme tehlikesiyle karşı karşıya oldukları da ifade edilmiştir.¹³² Bu tehlike Avrupalı Devletler’in RF ile yakınlaşması sonucunu doğurabileceğinden ABD, birlik halindeki bir Avrupa’dan yanadır. Fakat Carl Schmitt’in de belirttiği üzere, siyasal birliktelik oluşturmak için öncelikle “öteki” tehdidi gerekmektedir.¹³³ H.R. 5006 sayılı Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasası’nın 1314. Bölümü’nde NATO’nun SSCB tehdidine karşı bir örgütlenme olarak teşekkül edildiğini hatırlatan ABD, NATO’nun ABD ve Avrupa’ya yönelik misyonunun devam ettirilebilmesi için amaçlarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹³⁴

Uygar dünya, güvenlik başta olmak üzere birçok çıkarını korumak için bölgesel entegrasyon politikaları gütmektedir.¹³⁵ İşte tam da ABD’nin Avrupa’ya yönelik bu kaygılarının olduğu, Soğuk Savaş Sonrası Dönem’de Avrupa Birliği (AB) çatısı altında toplanmış olan Avrupa Devletleri de Soğuk Savaş yıllarında kurulmuş olunan Batı Avrupa Birliği’ni (BAB) kendi güvenlik politikalarında önemli bir rol oynamaya teşvik etmişlerdir.¹³⁶ 10 Aralık 1991 yılında açıklanan BAB Deklerasyonu’nda ise BAB’ın NATO’nun Avrupa ayağını güçlendirici bir örgüt olduğu belirtilmiş ve NATO’ya bağlılık dile getirilmiştir.¹³⁷ Ardından düzenlenen Amsterdam Antlaşması’nda “BAB’a Dair Bildiri” ekiyle AB-BAB ve NATO arasındaki ilişki detaylı bir şekilde

131 Dugin, op. cit., s. 372.

132 White House, *National Security strategy of the United States*, Ağustos 1991, op. cit., s. 1.

133 Efe Baştürk, “Otherness and Existence: Re-Reading Schmitt Through a Freudian-Lacanian Political Psychology”, *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S. 10 (2017), s. 161.

134 U.S. House of Representatives, “H.R. 4547: Freedom for Russia and Emerging Eurasian Democracies and Open Markets Support Act of 1992”, op. cit., Bölüm 1314.

135 Mehmet Seyfettin Erol, “11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve Dört Tarz-ı Siyaset”, *Gazi Akademik Bakış*, C. 1, S. 1 (Kış 2007), s. 35.

136 Barış Özdal, “Lizbon Reform Andlaşması’nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası’na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C. 4, S. 7 (2008), s. 131.

137 Ibid., s. 132.

düzenlenmiştir.¹³⁸ Bu bağlamda Avrupa'nın güvenlik meselelerini NATO çatısı altında toplamak daha doğru olacaktır.

Brzezinski'ye göre NATO, Avrupa'nın en üretken devletlerini ABD'ye bağlamaktadır ve böylece ABD Avrupa'nın iç meselelerine katılımcı hale gelebilmektedir.¹³⁹ Avrupa, ABD'nin Avrasya'daki temel jeopolitik direnek noktasıdır. ABD'nin Avrupa'daki jeopolitik çıkarlarının çok büyük olduğunu belirten Brzezinski, NATO'ya ABD'nin siyasi ve askeri etkisini doğrudan Avrasya'ya yerleştirebilen örgüt gözüyle bakmaktadır.¹⁴⁰ Avrupa'nın ekonomik ve siyasi açıdan en güçlü iki devleti olan Fransa ve Almanya'nın dahi Avrupa'yı RF'ye karşı korumaya yetecek güce sahip olmadığını belirten Brzezinski, NATO eliyle ABD'nin, Avrupa'daki güvenlik meselelerine katılımcı olması gerektiğini savunmuştur.¹⁴¹

Soğuk Savaş'ın hemen ardından gelen yıllarda devletler kendi kimliklerini daha fazla önemsemeye başlamış, öze dönüşler gerçekleştirilmek istenmiş ve dünyada etnik ayrılıklar boy göstermiştir. Bu ayrılıklar Avrupa'da da hissedilmiş ve Yugoslavya Savaşı gerçekleşmiş, onbinlerce insan hayatını kaybetmiş ve özellikle Bosnalı müslümanlara yönelik soykırım girişiminde bulunulup binlerce kadına da tecavüz edilmiştir. Böylece Avrupa etnik ayrılıkların tehdidini topraklarında hissetmiştir. ABD Avrupa'da oluşan bu güvenlik açığını, o dönem kendisine misyon arayan NATO için kullanmıştır. 1993 yılında yayınlanan Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde Avrupa'nın doğusundaki etnik ayrılıkçı çatışmaları barış içerisinde çözüme kavuşturacağını belirtilmektedir.¹⁴² Yani Yugoslavya Savaşı, ABD'nin Avrupa'da aradığı bütünleştirici tehdit olmuştur.

Dönemin RF Başkan'ı Borits N. Yeltsin'in başlatmış olduğu bir gelenek olan Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti'nde (1993) Yugoslavya'daki krizin çözümü için Batılı Devletlerle iş birliği içerisinde hareket edileceği açıklanmış ve SSCB'nin

138 Ibid., s. 133.

139 Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası*, op. cit., s. 47.

140 Ibid., s. 89.

141 Ibid., s. 106.

142 White House, *National Security Strategy of the United States*, Ocak 1993, s. 7.

nssarchive.us/NSSR/1993.pdf (E. T. 20.06.2019)

emperyalist politikalarından uzaklaşılacağı belirtilmiştir.¹⁴³ Yeltsin'in bu yumuşak ve Batı ile uyumlu söylemleri, ABD'yi cesaretlendirmiştir. 1994 yılında yayınlanan Katılım ve Genişleme Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde Yugoslavya Savaşı'nın Avrupa güvenliğini tehdit ettiği vurgulanmış ve ABD için Avrupa'daki en önemli meselenin askeri güç ve güvenlik olduğu bildirilmiştir. Yine aynı belgede Avrupa'daki istikrarı düzenlemenin NATO'nun güvenilirliğini arttıracığı belirtilmiştir.¹⁴⁴ Savaş tehdidiyle birlikte elbette ki NATO'nun Avrupa'daki önemi de tazelenmiştir. Niketim Bozkurt'un da belirttiği gibi NATO gibi güvenlik odaklı yapılanmalar, tehdit ve öteki unsurlarının varlığıyla ayakta kalabilirler.¹⁴⁵ ABD Yugoslavya'daki bu savaşı da fırsat bilerek 1995 Katılım ve Genişleme Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde NATO ittifakının Avrupa demokrasisi ve istikrarı için bir garantör olduğunu ve Avrupa'nın NATO ile daima ilgili kalması gerektiğini belirtmiştir.¹⁴⁶ Bu bağlamda ABD insiyatifiyle, Barış İçin Ortaklık (FFP)¹⁴⁷ geliştirilmiş ve RF ve SSCB'nin eski bağımsız devletleri de dahil olmak üzere geniş bir katılımcı sayısına ulaşılmıştır. NATO genişlemesinin önünü açmış olan bu proje kapsamında Varşova Paketi'nin bütün üyelerine kapıların açık olduğu bildirilmiş ve Varşova Girişimi Programı kapsamında ortak ülkelere 100 milyon dolar yönlendirilmiştir.¹⁴⁸

ABD Avrupa'da NATO için güvenli bir dayanak noktası oluşturmuştur. Bu sayede de Avrasya coğrafyasında adım atarken daha cesur davranmış, Kazakistan ile ticaret anlaşmaları gerçekleştirilmiş ve eski SSCB'nin en büyük 2 taahhüdünü Kazakistan'a yönlendirmiştir. Aynı zamanda 70 tane Amerikan şirketi de Kazakistan'da temsilciliklere sahip olmuştur.¹⁴⁹ Görüldüğü üzere Batı ve Doğu, adım adım daha da yakın bir hale getirilmektedir.

143 Uğur Tatlı, *Yumuşak Güç Çerçevesinde Rusya Federasyonu Dış Politika Konseptleri ve Pratikleri*, (Yükseklisans Tezi), İstanbul: TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 47.

144 White House, *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, 1994, op. cit., s. 21.

145 İlyas Bozkurt, "Selefilik'in Tarihsel Gelişimi ve Felsefi Altyapısı", *TESAM Akademi Dergisi*, C. 3, S. 1 (Ocak 2016), s. 10.

146 White House, *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, Şubat 1995, s. 26. nssarchive.us/NSSR/1995.pdf (E. T. 12.03.2019)

147 Partnership for Peace'in kısaltmasıdır. 1994 yılı Ocak ayında NATO'nun Brüksel Zirvesi'nde geliştirilmiştir.

148 White House, *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, 1996, op. cit., s. 37.

149 U.S. Government Information, "Ex. Rept. 104-34: Income Tax Convention With Kazakhstan", op. cit., s. 17.

Temmuz 1997’de Madrid’de düzenlenen NATO zirvesinde NATO’nun genişlemesi meselesi gündeme alınmıştır. 1999’da NATO’nun 50. yılında ittifaka katılmak isteyen yeni üyelere davet gönderilip, tam katılımlarının sağlanmasının hedefleneceği bildirilmiştir. Zirvede Ukrayna ile de ilişkilerin geliştirilmesinin hedeflendiği bildirilmiştir.¹⁵⁰ Nitekim egemen bir Ukrayna, Azerbaycan ve Özbekistan gibi yeni bağımsız olan ülkelere örnek teşkil etmesi açısından önemli bir devlet olarak görülmüştür.¹⁵¹ Aynı zamanda RF’nin Avrupa güvenliği ile ilgili meselelerdeki ortaklığının artırılmasının ve NATO-RF ilişkilerinin geliştirilmesinin hedeflendiği de açıklanmıştır.¹⁵² Bu sayede ABD RF’nin, NATO’nun Avrasya’ya doğru genişleyen varlığını bir tehdit olarak algılamamasını sağlamaya çalışmıştır. Fakat NATO genişlemeleri Rus entelijansiyada hoş karşılanmamıştır.

1996 yılında, Yugoslavya Savaşı’nı sonlandıran anlaşma olan Dayton Antlaşması’nın ardından çatışma yaşanan bölgelere NATO kuvvetleri gönderilmiştir. Bu durum RF’deki düşünürler ve siyaset insanlarında NATO’nun tehlikeli bir genişleme politikası güttüğü izlenimini uyandırmıştır. 1998 yılına gelindiğinde Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti’nin NATO’ya katılımı sağlanmıştır. Katılım Protokollerinin düzenlendiği rapora göre dönemin ABD Dışişleri Bakan’ı Madeleine Albright, RF’nin geçmişin kalıplarına dönmesi ihtimalini reddetmemek gerektiğini söylemiştir.¹⁵³ RF’nin NATO genişlemesine bakışının duygusal olduğu ve aslında NATO’nun genişlemesinden ziyade Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti’nin Batı’ya yaklaşmak istediği belirtilen raporda, yeni katılımların RF’nin sınırlarına yaklaşılması şeklinde değerlendirilmemesi gerektiği bildirilmiştir.¹⁵⁴

ABD Avrupa’daki herhangi bir egemen devletin, başka bir devletin etki alanı dahilinde olduğunu reddettiğini ve bunun SSCB döneminde kalıp, tarihin derinliklerine gömüldüğünü ifade etmiştir. Eski günlere geri dönmeye çalışıldığı takdirde Orta ve Doğu Avrupa’nın istikrarının tehlikeye düşeceği öne sürülmüş ve “Eski Komünist Ülkeler” olarak adlandırılan devletlerin, bir zamanlar İngiliz sömürgesi olan ABD ile

150 White House, *A National Security Strategy for a New Century*, 1997, s. 25.
nssarchive.us/NSSR/1997.pdf (E. T. 05.05.2019)

151 Brzezinski, “A Geostrategy for Eurasia”, op. cit., s. 57.

152 White House, *A National Security Strategy for A New Century*, 1997, loc. cit.

153 U. S. Government Information, “Ex. Rept. 105-14: Protocols to the North Atlantic Treaty of 1949 on Accession of Poland, Hungary, and the Czech Republic”, op. cit., s. 4.

154 Ibid., s. 24.

ortak bir kadere sahip olduğu belirtilmiştir.¹⁵⁵ Böylece bu devletlere yumuşak söylemlerle yakınlaşmaya gayret edilmiştir. Nitekim Brzezinski'ye göre de RF'nin zayıflatılması için bütün ikincil güçlerle anlaşmalar yapılması gerekmektedir.¹⁵⁶

Yukarıda belirtilen raporda, NATO'nun genişlemesini Rus Duma'sının START-2 antlaşmasını onaylamama sebebi olarak lanse edenlere karşı çıkılmış ve bunun asıl sebebinin, daha önce de belirtildiği üzere, Duma'daki karar vericilerin stratejik silahların azaltılmasından duydukları kaygı olduğu dile getirilmiştir.¹⁵⁷ NATO genişlemesinin RF kamuoyunda rahatsızlık yaratmadığı iddia edilen raporda, Rusların maaşlar, emekli aylıkları ve yolsuzluk suçları gibi meselelerden daha çok rahatsız olduğu vurgulanmıştır.¹⁵⁸ Fakat unutulmamalıdır ki RF'nin yönetim erkine etki etme kabiliyetine sahip olan neo-Avrasyacı düşünceye göre RF'nin en büyük düşmanı ABD ve Atlantikçi devletlerdir.

Kaya'ya göre RF'nin Batı karşıtlığı, Roma Hukuku'ndan kopuk bir gelişim sergilemiş olmasına dayandırılabilir kadar eskidir.¹⁵⁹ Aynı zamanda Ruslar hiçbir zaman soyluların, kilisenin, kralın ve halkın oluşturduğu ortak bir yönetim tecrübesine sahip olmadıkları için; sınırlı devlet, güçler ayrılığı veya çoğulculuk gibi söylemler, (yani demokrasi) onlar için hayati meseleler de değildir.¹⁶⁰ Nitekim Avrasyacılar Batı'nın liberalizmini ve demokrasisini reddetmişlerdir, onlar güçlü devlete güven duymaktadırlar.¹⁶¹

Neo-Avrasyacılar, SSCB sonrası RF'nin ya otoriter bir yönetim olarak ihya olacağını, ya da ABD'nin liberalizmine uyup mahvolacağını belirtmişlerdir.¹⁶² ABD karşıtlığını esas almış olan neo-Avrasyacılar göre RF, Avrasya Coğrafyası'nda

155 Ibid.

156 İsmayilov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, op. cit., s. 239.

157 U. S. Government Information, "Ex. Rept. 105-14: Protocols to the North Atlantic Treaty of 1949 on Accession of Poland, Hungary, and the Czech Republic", op. cit., s. 25.

158 Ibid., s. 26.

159 Sezgin Kaya, "Rus Dış Politikasında Batı Karşıtlığı'nın Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi", *Gazi Akademik Bakış*, C. 4, S. 7 (Kış 2010), s. 43.

160 Roskin, op. cit., s. 321.

161 İsmayilov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, op. cit., s. 35.

162 Ibid., s. 132.

dominant rol oynamalıdır ve Batı ile Avrasya kelimeleri yanyana dahi gelemeyecek iki olgudur.¹⁶³

Dugin'e göre ABD hegemonyasından kaçınabilmek için mutlaka Avrasya Devletleri birleşmeli ve birbirleriyle ittifak içerisinde olabilmelidirler.¹⁶⁴ Kara ve deniz arasındaki tarihi düellonun bugün Avrasya ve Atlantik arasında bir dualizme dönüştüğünü belirten Dugin, Avrasya açısından en önemli jeopolitik sorunun NATO'nun Doğu'ya doğru genişlemesi olduğunu ifade etmiştir.¹⁶⁵

Deng'e göre belirsiz bir dünyada yüksek marjinalleşme ve tehdit korkusu ile karakterize edilen Avrasyacılık, eski SSCB Devletleri'nde, RF'nin stratejik alanını korumak konusunda daha çok hassasiyet göstermektedir.¹⁶⁶ Bu bağlamda NATO'nun genişleme politikaları Avrasyacı entelijansiyada bir hareketlenme meydana getirmiş ve devletler nezdinde de buna tepki gösterilmiştir. Çünkü Batı için kürelleşme olarak adlandırılan meseleler, diğer medeniyetlere göre sömürgecilik anlamını taşımaktadır.¹⁶⁷

1994 yılında Başkan Clinton, NATO genişlemesi hakkında, demokrasiyi ve insan haklarını her yere yaymak gerektiğini, Avrupa'nın yeni sınır çizgisi çekilirken geçmişin dayatmalarına kulak asmamak ve daha geniş düşünmek gerektiğini ifade etmişti.¹⁶⁸ Bununla beraber Avrasya'da yeni ortaya çıkan demokrasiler desteklenmiş ve ABD tarafından demokratikleşme yaygınlaştırılmaya çalışılmıştı. Fakat aradan geçen zamanla birlikte, Avrasya Devletleri için demokrasinin Batılılaşma ile ters orantılı olduğu gerçeğiyle yüzleşilmek zorunda kalındı. Çünkü Avrasyalı politikacılar iş başına geçebilmek için yerli halkın söylemlerine ağırlık vermiş ve bu da onları Batı yanlısı söylemlerden uzaklaşmak durumunda bırakmıştır.¹⁶⁹

1999 yılında RF Başbakanı olarak seçilen Vladimir V. Putin, 2000 yılında da Devlet Başkanlığı ünvanına kavuşmuştur. Yeltsin'in geleneğini devam ettirmiş ve başa geldiği yılın haziran ayında "Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti 2000" kendisi tarafından onaylanmıştır.

163 Ibid., s. 151.

164 Ibid., s. 224.

165 Dugin, op. cit., s. 323.

166 Deng, op. cit., s. 154.

167 Huntington, *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, op. cit., s. 268.

168 Ibid., s. 235.

169 Ibid., s. 129.

Konsept'te ABD'nin "Yeni Dünya Düzeni" söylemine atıfta bulunularak, yeni bir dünya düzeninin oluşması isteniyorsa RF göz ardı edilmemelidir denilmiştir. Globalizm politikalarının tek kutuplu ilerletilmesi eleştirilmiş ve çok kutuplu bir dünya sisteminin uluslararası piyasalardaki istikrarı koruyabileceğine parmak basılmıştır. Ayrıca tek taraflı söylemlerin uluslararası arenada gerginliği arttıracacağı, çatışmaları körükleyebileceği ve ayrılıkları derinleştirebileceği belirtilmiştir.¹⁷⁰

RF dış politikasında pragmatizm unsurunun etkili olduğu belirtilen Konsept'te, diğer devletlerin çıkarlarının da gözetildiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda globalleşmenin unsurları olan G-8 Grubu, IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşların uluslararası arenada etkisinin artması gerektiği öne sürülmüştür.¹⁷¹

BM'nin uluslararası arenada baskın örgüt olması gerektiği paylaşılan Konsept'te, BM'nin krizleri önlemede daha hızlı hareket edebilen bir örgüt olması gerektiği belirtilmiştir.¹⁷²

RF, BDT içerisinde dominant bir rol oynamaktadır. BDT devletlerinin 1992 yılında imzaladığı Kolektif Güvenlik Antlaşmasıyla (KGA) ortak bir güvenlik portalı oluşturulmuştur. RF bu güvenlik portalı içerisinde en baskın ügedir. BM'nin Avrasya Bölgesi'ndeki Barış Koruma Gücü ünvanını almak isteyen RF'nin¹⁷³, yukarıda belirtildiği üzere, uluslararası krizlerin çözümünde BM'nin daha aktif bir rol oynamasını istemesi yadsınılmamalıdır. Nitekim Konsept'te RF'nin Barış Koruma Operasyonlarında aktif görev almayı hedeflediği belirtilmiştir. RF'nin BDT Devletleri ile iki taraflı ve çok taraflı güvenlik ortaklıkları yapacağı açıklanmış, uluslararası terör ve aşırıcılıkla mücadele edileceği ifade edilmiştir.¹⁷⁴

Konsept'te Hazar Bölgesi'nin durumuna da değinilmiştir. Bölgedeki yer altı kaynaklarının, bölge devletleri tarafından adil bir şekilde paylaşılmasına dikkat edileceği belirtilmiştir.¹⁷⁵

170 "The Foreign Policy Concept of the Russian Federation", 2000.
<https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm> (E. T. 01.03.2019)

171 Ibid.

172 Ibid.

173 İşyar, op. cit., s. 227.

174 "The Foreign Policy Concept of the Russian Federation", op. cit.

175 Ibid.

Bilindiği üzere Soğuk Savaş'ın yumuşama döneminde Avrupa Güvenlik ve İş birliği Konferansı gerçekleştirilmiş ve daha sonra bu konferans geniş bir katılımcı listesiyle Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na (AGİT) dönüştürülmüştür.¹⁷⁶ AGİT'in uluslararası arenadaki çatışma önleyici görevinin daraltılmasına ve uzmanlık alanının SSCB sonrası alana yönlendirileceğine karşı olduğu, yine Konsept'te vurgulanan bir diğer meseledir.¹⁷⁷

NATO ile iş birliğine devam edilmek istendiği belirtilen Konsept'te, NATO'nun genişlemesinin RF'nin çıkarlarına aykırı olduğu da öne çıkarılmıştır. ÇHC ve Hindistan gibi Asya ülkeleriyle de iş birliğinin arttırılacağı belirtilmiştir.¹⁷⁸ Nitekim Cabestan'a göre NATO'nun Doğu'ya genişlemesi, RF ve ÇHC arasında bir stratejik ortaklık doğurmuş ve bu da Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) gibi yapılanmaları ortaya çıkarmıştır.¹⁷⁹ Konsept'te de RF'nin Asya'daki bölgesel örgütlenmelere katılımı ve kurucu önderliği hatırlatılmıştır. Bununla beraber Afganistan'daki çatışmaların BDT'nin Güney sınırlarını olumsuz etkilediği ve bu ülkedeki terör ihracının ve aşırılıkçı faaliyetlerin sonlandırılması için tutarlı çabalar gösterileceği ifade edilmiştir.¹⁸⁰ 11 Eylül sonrası dönemde RF'nin, ABD'nin Afganistan politikasını desteklemiş olmasındaki sebeplerden birisi de bu durumdur.

Konsepte belirtildiği üzere RF, ABD'nin tek kutuplu anını bozmak istediğini belirtmiş ve buna yönelik girişimlerde bulunacağını ifade etmiştir. Bu bağlamda 1994 yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev tarafından ortaya atılan Avrasya Birliği fikri faaliyete sokulmuş ve Konsept'in yayınlanmasından hemen sonra Ekim 2000'de RF, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan tarafından Avrasya Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur.¹⁸¹ Daha önce bir antlaşma olarak imza edilen KGA taban alınarak, 7 Ekim 2002 yılında Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) kurulmuş ve böylece Avrasya'daki bölgesel bütünleşmeye giden sürecin güvenlik ayağı tahsis edilmiştir.

176 Detaylı bilgi için bkz: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), [http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-agit .tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-agit.tr.mfa) (E. T. 20.06.2019)

177 "The Foreign Policy Concept of the Russian Federation", op. cit.

178 Ibid.

179 Jean-Pierre Cabestan, *Central Asia-China Relations and Their Relative Weight in Chinese Foreign Policy*, ed: Marlène Laruelle, v.d., *China and India in Central Asia*, New York: Pulgrave Macmillan, 2010, s. 29.

180 "The Foreign Policy Concept of the Russian Federation", op. cit.

181 İşyar, op. cit., s. 208.

ABD'nin Avrasya'ya yönelik politikalarına derinden etki etmiş olan unsurlardan birisi de şüphesiz ki 11 Eylül terör saldırılarıdır. Dönemin Başkanı George W. Bush, bu saldırılara cevap verileceğini ve uluslararası terörizmle savaşılacağını bildirmiştir. Bunu müteakiben El-Kaide terör örgütünün üstlendiği terörist faaliyetin sorumlularının Afganistan'da barındığı ve Afganistan yönetiminde söz sahibi olan Taliban'ın bu örgüte destek sağladığı belirtilmiş, böylece Afganistan'a gerçekleştirilecek olan hareketin gerekçesi ifade edilmiştir. 7 Ekim 2001 yılında Afganistan'a saldırı başlatılmış ve takip eden süreçte NATO askerleri Afganistan'a yerleştirilmiştir.

NATO'nun Afganistan'a yerleşmiş olması ABD'nin bölgedeki yayılmacılığı açısından büyük bir kazanç olarak görülmüştür. Uluslararası terör gerekçesi, Avrasya'da varlık gösterebilmek için etkili bir sebeptir. Bu sebep ABD tarafından kullanılmış ve bölge devletlerinde askeri üsler elde edilmiştir.

Özbekistan 11 Eylül sonrasında ABD'ye üs kurması için müsaade eden ülkelerden birisidir. Nitekim etnik ayrılmışlığın Avrasya'da kendisi için en büyük tehlike olduğunu düşünen RF de Özbekistan ile fazla yakınlaşmayı tercih etmemiş olduğundan, ABD bu ülkeyle rahatça ilişki ağları örebilmiştir. 11 Eylül'e kadar olan dönemde demokratik söylemleri önceleyen ABD'nin, 11 Eylül sonrası dönemde Özbekistan'daki anti-demokratik icraatlara tolerans göstermiş olması da bu sebepten ileri gelmektedir.¹⁸² Avrasya Bölgesi'ndeki bir diğer devlet olan Tacikistan da ABD'ye 3 hava üssünü açmayı kabul etmiştir.¹⁸³

Kazakistan da Avrasya açısından önemli görülen bir devlettir. Çünkü Kazakistan Hazar'daki enerji politikalarıyla doğrudan ilintilidir. Bu bağlamda Hazar Bölgesi'nde Rusya'ya karşı bir denge unsuru olarak kullanılabilir olan Kazakistan'la ABD arasında iş birliği antlaşmaları imzalanmış ve Hazar'da filo kurması için destek verilmiştir. Kazakistan ise ABD'nin bu desteğini karşılıksız bırakmamış ve bölgedeki operasyonlar için ABD uçaklarına geçiş ve acil iniş izni vermiştir.¹⁸⁴ Böylece ABD Hazar'da RF'yi baskılayabilecek bir varlık elde etmiş bulunmaktadır. Fakat ABD'nin Hazar'a yönelik bu politikaları RF açısından İran'ı ve ÇHC'yi daha değerli bir hale getirmiştir.

182 Ibid., ss. 213- 219.

183 Ibid., s. 228.

184 Ibid., ss. 206-207.

ABD'nin bölgedeki varlığı ŞİÖ'nün birlikteliğini de derinleştirmiş ve önemini arttırmıştır. Mesela ABD desteği ile giderek güçlenmiş olan Özbekistan'ın yakın komşularına karşı tavrı sertleşince bu devletler ÇHC ve RF ile yakınlaşmak durumunda kalmışlardır.¹⁸⁵

ŞİÖ'nün etki kapasitesinin artması ABD'nin bölgedeki varlığını zayıflatmıştır. Örneğin ŞİÖ'nün 2005 yılındaki toplantısında ABD'nin bölgedeki üslerine yönelik sert söylemlerde bulunulunca ekonomik açıdan oldukça zayıf olan ve RF, ÇHC, Hindistan üçlüsünün ortasında bulunan Kırgızistan, ülkesindeki ABD üslerini kapatacağını bildirmiştir. Özbekistan da 2005 yılında, RF'nin bölgesel politikaları karşısında bir alternatif olarak kurulmuş olunan GUUAM'dan çekildiğini bildirmiş ve ülkesindeki ABD üslerinin boşaltılmasını istediğini dile getirmiştir.¹⁸⁶ Ancak Özbekistan'ın bu tutumundaki tek sebep ŞİÖ'nün baskısı değildir. Özbekistan 2005 Mayıs'ında kendi halkına yönelik geniş çaplı bir saldırıda bulunmuştur. Özbek güvenlik güçleri Özbek Halkı'na ateş açmış ve çok sayıda kişinin ölümüne sebep olmuştur. Bunun üzerine ABD'den bu eylemi kınayan bir bildiri yayınlanmıştır. Tam aksine RF ve ÇHC de Özbekistan'ın yanında olduğunu belirtmiştir. Bütün bu gelişmelerle beraber ŞİÖ'nün kararı da destekleyici yahut tamamlayıcı nitelikte olmuş ve Özbekistan ABD'den üslerini boşaltmasını istemiştir.¹⁸⁷

2002 yılında Gürcistan'a ABD tarafından 7 milyon dolar güvenlik yardımı sağlanmıştır.¹⁸⁸ 2003 yılına gelindiğinde Gürcistan'da Gül Devrimi yaşanmış ve Mihail Saakaşvili başa gelmiştir. Hazar Bölgesi'nde RF'nin enerji tekelliğine bir alternatif olarak geliştirilmiş olunan Bakü-Tiflis-Ceyhan Doğalgaz Boru Hattı'nın Gürcistan'a kazandırdığı jeopolitiğin büyük olduğu görülmektedir. Gül Devrimi'nden 2007 yılına kadar geçen süreçte, ABD söylemlerinde "muazzam bir ilerleme kaydettiği" belirtilen Gürcistan, ABD'nin Kafkasya'daki müttefiklerinin en önemlilerinden biri olmuştur.¹⁸⁹

185 Ibid., s. 219.

186 Ibid., s. 220.

187 Cihangir Yıldırım, "Özbek-Amerikan İlişkilerinde Yeni Dönem", Timeturk, 18.05.2018.

<https://www.timeturk.com/ozbek-amerikan-iliskilerinde-yeni-donem/yazar-900144> (E. T. 05.09.2019)

188 U.S. Government Information, "H.R. 1646: Foreign Relations Authorization Act, Fiscal Year 2003", op. cit., Bölüm: 1223, 116 STAT. 1431.

189 U.S. Government Information, "S. 494: NATO Freedom Consolidation Act of 2007", Nisan 2007, s.

2. <https://www.congress.gov/110/crpt/srpt34/CRPT-110srpt34.pdf> (E. T. 10.05.2019)

BDT'ye olan üyeliğini, Osetya ve Abhazya bölgesinde RF ile giriştiği çatışmalar neticesinde 2008 yılında sonlandırma talebinde bulunan Gürcistan, 2009 yılında BDT'den resmi olarak da ayrılmıştır. Bununla beraber Ukrayna'da yaşanan Turuncu Devrim Sonrası demokrasinin ülkedeki gelişimi artmış ve ABD 2007 yılında, Eylül ayında yapılacak olan başkanlık seçimlerine yönelik olumlu temennilerini dile getirmiştir.¹⁹⁰ Fakat seçim sonrası, Turuncu Devrim ile iktidardan uzaklaştırılmış olan RF yanlısı Viktor Yanukoviç tekrardan Ukrayna Cumhurbaşkanı olmuştur.

Yani Obama dönemine kadar ABD Hazar'da sıfır toplamlı bir oyun gerçekleştirmiştir. Kazakistan'la ikili ilişkilerini iyi tutmaya çalışmış, Gürcistan'la ilişkilerini geliştirmiş fakat RF ve İran yakınlaşmasını engelleyememiştir. Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı projesiyle Azerbaycan ve Türkiye'nin de desteğini almış olan ABD, Ermenistan'a yönelik de çeşitli yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Neticede RF'nin Hazar'daki enerji yollarına alternatif yeni bir yol geliştirilmiş, RF Hazar piyasasında monopol bir yapı inşa edememiş ama yine de Orta Asya gaz arzını kendi rotasından sürdürmüştür. Sonuç olarak ABD de RF de bölgedeki jeopolitik oyundan galip ayrılamamışlardır.¹⁹¹

11 Eylül öncesi ABD'nin Avrasya'daki yayılma politikalarına taban oluşturan Avrupa güvenliği ve demokrasi ihracatı hamlelerinin yerini, 11 Eylül sonrası dönemde uluslararası terörizm karşıtlığı almıştır. Görülen odur ki ABD öncelikle Avrasya'daki jeopolitik dayanak noktası olan Avrupa'yı NATO eliyle kontrol altına almış ve akabinde Afganistan'a ayak basıp Avrasya Coğrafyası'na adım atmıştır. Avrasyacıların gözünden bakıldığında anlaşılmaktadır ki, Avrasya kuşatılmaktadır.

190 U.S. Government Information, S. Res. 320, *110th Congress*, 2007, ss. 2-3.
<https://www.congress.gov/110/bills/sres320/BILLS-110sres320ats.pdf> (E. T. 05.05.2019)

191 Ian Bremmer ve Crispin Hawes, "America's Energy Challenge", *The National Interest*, S. 77 (Sonbahar 2004), s. 102.

İKİNCİ BÖLÜM: BAŞKAN OBAMA’NIN BİRİNCİ BAŞKANLIK DÖNEMİ’NDE ABD’NİN AVRASYA POLİTİKALARININ ANALİZİ (2009-2013 YILLARI ARASI)

Yönetim Bilimlerinin Sosyal Bilimler analistlerince bilinen bir esastır ki, kimi zamanlarda yöneticiler halkı şekillendirirken, kimi zamanlarda da halk yönetimi şekillendirmektedir. Özellikle demokratik toplumlarda halkın yönetime katılma oranı yüksek olabilmekte ve bu da devletlerin iç ve dış politikalarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Demokrasinin yılmaz savunucusu ABD’de de bu durum böyle olmaktadır. Ekseriyetle Demokratlar ve Cumhuriyetçiler arasında bir salınım sergileyen ABD yönetiminde halk, sene 2009’u gösterdiğinde Barack H. Obama’yı yeni başkan olarak belirlemiştir.

Amerikan Halkı’nın bu seçiminde birçok sebep etkili olmuştur. Bunların başında bir önceki hükümetin sert söylemleri ve dış politik hataları gösterilebilir. Afganistan ve Irak Savaşları’nın kaldırılamayan mali yükü, ABD odaklı bir küresel krizin patlak vermesine sebep olmuş ve birçok ülke bundan olumsuz etkilenmiştir. Aynı zamanda Başkan Bush Dönemi’nde Ortadoğu’da girilen savaşlar sonrası esir alınan kişilere yapılan kötü muameleler dünya toplumunu derinden sarsmış ve ABD’nin uluslararası arenadaki imajını olumsuz etkilemiştir. 11 Eylül saldırıları elbette ki Amerikan Halkı’nı kötü etkilemiştir fakat 11 Eylül Sonrası yaşanan gelişmeler, Amerikan Halkı’nın Bush yönetiminden soğumasına sebep olmuştur. Bu bağlamda ABD içinde değişim talepleri dile gelmeye başlamış ve Cumhuriyetçi George W. Bush’un hatalarını onarabilecek yeni bir Başkan arayışına girilmiştir.

ABD yönetim tarihinde tek istisnası John F. Kennedy olan “*White, Anglo-Saxon, Protestant*”¹⁹² ilkesinin, işte böylesine dönüşüm beklenen bir dönemde, tekrardan kırılması ihtimalini sezen Demokrat Barack H. Obama, Başkanlık Seçimleri’nde aday olmuş ve ABD’nin ilk siyahi Başkan’ı olarak tarih sahnesinde yerini edinmiştir. Hristiyan ve Müslüman bireylerden oluşan karma bir aile yapısına sahip olan Başkan Obama, ABD Halkı’nın ve dünyadaki birçok insanın umutlarının yeniden canlanmasına sebep olmuştur. Çünkü ABD’nin tek taraflı ve hegemonik politikalarının

192 WASP diye de bilinir. ABD Başkanları’nın, Beyaz Irk’tan olup, Anglo-Sakson kökenli ve Protestan inancına sahip bireyler olması geleneğini tanımlar.

yaratmış olduğu olumsuz havanın üzerine yaşanan bu değişim, köklü bir değişim olarak görülmüştür.

Değişim beklentisinin Başkan Obama'nın omuzlarına büyük bir sorumluluk bindirmiş olmakla beraber, kendisini de cesaretlendirdiği görülmektedir. Bu bağlamda Obama, dış politikada atacağı adımları sıralarken, Amerikan İdealizmi'ne dönüş sinyallerini vermiştir. Özellikle RF ile olan ilişkiler konusunda ileri sürdüğü "Reset" politikası, küresel alanda yaşanabilecek değişikliklerin de habercisi olarak algılanmıştır. Aynı zamanda küresel bir ekonomik krizin hemen sonrasında Başkan olan Obama, ABD'nin ekonomik yükünü hafifletmeyi de kendisine görev bilmiş ve savaşın maliyetlerini azaltmaya yönelik hedefler açıklamıştır. Fakat bütün bu dönüşüm sinyallerinin yanında, ABD'nin realist politikalarını da göz ardı etmemiştir ve 2009-2013 yılları arasında, uluslararası terörizmin sonlandırılması, nükleer silahların tehdidinin azaltılması ve enerji güvenliği gibi stratejik meselelerde de önemli adımlar atmıştır.

Başkan Obama, ABD'nin hegemonik davranışlardan ziyade, ortaklıklar yoluyla hareket etmesini sağlamıştır. İşte bu dönüşüm, uluslararası arenada yeni fırsatların kapılarını aralamış ve bu bağlamda Avrasya Bölgesi'nde dengeler değişmeye başlamıştır.

Çalışmamızın bu bölümünde, Başkan Obama'nın Birinci Başkanlık Dönemi'nde ABD dış politikasında değişen ve değişmeyen unsurlar incelenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak Obama'nın idealist değişim politikaları ve bu politikaların Avrasya Devletleri'ne etkileri analiz edilmiştir. İkinci olarak ise ABD Dış Politikası'nın değişime kapalı olan realist politikalarının Avrasya Devletleri'ne olan etkileri incelenmiştir.

1. ABD'nin Yumuşayan Yüzü: Obama İdealizmi'nin Avrasya Devletleri'ne Etkileri

Başkan Obama'nın yönetime gelmesinden önce oluşan uluslararası ortam, çalkantılı bir ortamdır. Irak ve Afganistan'da savaşa girilmiş ve bu bölgelerde ağır kayıplar verilmekle beraber El-Kaide lideri Usame bin Ladin de henüz yakalanamamıştır. Aynı zamanda 2008 ekonomik krizi bütün dünyayı derinden sarsmış ve birçok Amerikan şirketi batmış, birçokları da büyük zarara uğramışlardır. Bunun

yanında RF, Avrasya'daki bölgesel üstünlük iddialarını askeri bir zemine taşıyarak, Gürcistan'ı işgal etmiş ve Soğuk Savaş Sonrası oluşan demokrasi rüzgarlarının duraklamasına sebep olmuştur. Bu bağlamda Eski Başkan Bush'un politikalarına zıtlık teşkil eden yeni adımlar atılması gerekmiş ve konjonktürel bir yumuşama politikasına geçiş yapılmıştır.

1.1. RF ile “İlişkileri Resetleme” Politikası

2008 Ağustos'unda RF'nin Gürcistan'ı işgal etmesi ile birlikte, ABD-RF ilişkileri Soğuk Savaş Sonrası Dönem'in en düşük seviyesini görmüştür. Analistlerce Gürcistan'ın NATO yanlısı politikalarının sebep olduğu söylenen bu işgal sonrası gerilen ilişkiler, RF'ye yönelik yeni politika girişimlerinin düşünülmesine sebep olmuştur. Bush Dönemi'nin tek taraflı politikalarının RF'yi agresifleştirdiğini düşünen Obama Yönetimi, RF ile ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini dile getirmiştir.¹⁹³

Tarihler Şubat 2009'u gösterdiğinde Dönemin ABD Başkan Yardımcısı Joseph R. Biden, Münih Güvenlik Konferansı'nda yaptığı konuşmasında, ABD ve RF arasındaki ilişkilerin yenilenmesi gerektiğini dile getirmiştir. RF ile ABD arasındaki anlaşmazlıkların diplomatik girişimler aracılığıyla çözülmesi anlamına gelen *Reset* politikası, 2009 Mart'ında Cenevre'de biraraya gelen ABD ve RF Dış İşleri Bakanlarının simgesel olarak kırmızı bir butona basmaları ile başlamış kabul edilir.¹⁹⁴

Mart 2009'da RF Dış İşleri Bakanı Sergei Lavrov, NATO'nun Doğu'ya genişleme politikasının RF tarafından tehdit olarak algılandığını belirtmiştir.¹⁹⁵ Nitekim bir önceki sene Gürcistan RF tarafından işgal edilmiş ve NATO'nun genişlemesi sekteye uğratılmak istenmiştir. Obama Yönetimi de ABD ile RF ilişkilerinin gerilmesindeki temel sebebin, NATO'nun genişleme politikası olduğunu iddia etmiştir. Bunun üzerine *Reset* politikasıyla birlikte NATO'nun Doğu'ya genişlemesini

193 U.S. Government Information, “Time to Pause the Reset?: Defending U.S. Interests in the Face of Russian Aggression”, *Hearing before the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Twelfth Congress July 7 2011*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2011, s. 1. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-112hhrg67304/pdf/CHRG-112hhrg67304.pdf> (E. T. 11.05.2019)

194 Anna Nikolaenko, *Barack Obama'nın Başkanlık Döneminde ABD Dış Politikası*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 122.

195 Ibid., s. 123.

durdurmuştur.¹⁹⁶ Aynı zamanda *Reset* politikası ile beraber, Bush Dönemi'nin bir mirası olan Avrupa'ya Füze Savunma Sistemi (FSS) kurulması planı da boyut değiştirmiş ve stratejik FSS'in yerini taktiki FSS planı almıştır.¹⁹⁷ Bir önceki FSS daha çok RF'ye yönelikken, Obama'nın FSS planının İran'a yönelik olduğu açıklanmıştır.¹⁹⁸ Kasım 2010'a gelindiğindeyse, NATO Zirvesi'nde ABD, Avrupa'ya kurulacak olan FSS'i, RF ile işbirliği içerisinde kurmak istediğini belirtmiştir.¹⁹⁹ Böylece RF'ye, FSS'lerin kendisi için bir tehdit yaratmayacağı kanıtlanmak istenmiştir.

Reset politikası elbette ki RF'nin de çıkarlarına yarayan bir politika olmuştur. Buna karşılık RF, Afganistan'da ABD'ye destek vermeyi kabul etmiş ve Afganistan'daki NATO kuvvetlerinin askeri olmayan ihtiyaçlarının karşılanması için kendi hava sahasını kullanmalarına onay vermiştir. Aynı zamanda ŞİÖ toplantısında Kırgızistan'ın Manas Üssü'nün yeniden ABD uçaklarına açılmasını sağlamıştır.²⁰⁰

Obama 2009'da Prag'da nükleer meselesine de değinmiştir. Nükleer silahların yarattığı tehdidin azaltılmaya çalışılacağını belirtmiştir. Elbette ki nükleer meseleleri gündeme geldiğinde ilk olarak iki devlet akla gelmektedir. Bunlardan ilki ABD iken, ikincisi RF'dir. Çünkü dünyada nükleer silah sayısı en fazla olan devletler bu iki devlettir. Fakat Obama'nın başa geldiği 2009 yılında, ABD-RF ilişkileri oldukça kötü bir vaziyette olduğundan, ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesi gerekmiş ve bu bağlamda *Reset* söylemleri geliştirilmiştir. Bununla birlikte RF'ye bir takım güvenceler verilmiş ve güveni kazanılmak istenmiştir. Yumuşatılmaya çalışılan ilişkilerin neticesinde RF'de de kısmi değişiklikler gözlenmiş ve dönemin RF Başkan'ı Dmitriy Medvedev ile Başkan Obama, nükleer silahların azaltılmasıyla ilgili, diplomasi masasına oturmuşlardır. Aslına bakılırsa, *Reset* politikası Amerikan realizminin, Obama idealizmine yansımaları olarak görülmektedir. Nitekim yumuşak söylemlerle yola çıkmış

196 Farida Abuzarova, *George W. Bush ve Barack Obama Dönemlerinde ABD'nin Rusya Politikası*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 33.

197 Ibid.

198 Nikolaenko, loc. cit.

199 Ibid., s. 124.

200 Yahya Bostan, "Obama'nın Reset Politikası Kremlin'de Çalışmadı", *Anlayış*, S. 75 (Ağustos 2009). <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=75&makaleid=2169> (E.T. 03.08.2019)

olan Obama Yönetimi, nükleerin azaltılmasıyla ilgili girdikleri bu yeni antlaşma yolunda, RF'nin FSS kurulmaması isteğini olumlu yanıtlamamıştır.²⁰¹

Reset politikası RF'nin Avrasya'da elini güçlendiren bir politika olmuştur. Çünkü analistler, Gürcistan işgali sonrasında ABD'nin *Reset* ile tabiri caizse geri adım atmış olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu bağlamda ABD uluslararası ilişkilerinde RF olmadan hareket edemeyeceğini dünyaya ilan etmiş sayılmıştır. Bu durum ise RF'yi daha da cesaretlendirmiş ve uluslararası arenada Batı açısından bir tehdit haline getirmiştir.

ABD Temsilciler Meclisi Dışişleri Komitesi'nin Avrupa Alt Komitesi üyelerinden Michael McMahon'a göre ABD ve RF arasında bir değerler farkı vardır. Bu bağlamda RF, Gürcistan'ı işgal edip Ukrayna'ya gaz arzını keserek Batı'ya etkisizleştirmeye çalışmasıyla bunu uluslararası topluma kanıtlamıştır. Aynı zamanda Dünya Ticaret Örgütü'nden üyeliğini çekmek isteyen RF, Belarus ve Kazakistan'la gümrük birliği kurmak istemiştir. Bu adımlarsa RF'nin izolasyonist politikaya geçişi olarak algılanmıştır. McMahon anlaşılmaz, tek başına hareket eden bir RF yerine, ABD ile iş birliği içerisinde hareket eden bir RF'nin, dünyaya daha az tehdit oluşturacağını belirtmiş ve *Reset* politikasını desteklediğini ifade etmiştir.²⁰²

Obama *Reset* politikası ile her ne kadar idealist adımlar atmış gibi gözükse de aslında bu idealizmi pragmatizme çevirmiştir denilebilir. Çünkü Afganistan meselesi ABD için büyük bir sorundur ve aynı zamanda RF de Afganistan'daki sorunun Avrasya'da istikrarsızlık yaratmasından çekinmektedir. Bu bağlamda *Reset* ile birlikte karşılıklı tavizler verilmiş olsa da ABD tarafından Gürcistan ve Ukrayna'nın bağımsızlıkları ve istikrarının önemsendiği dile getirilmiş ve RF'nin Afganistan'daki güvenlik kaygıları kullanılarak iş birliğine gidilmeye çalışılmıştır.²⁰³ Aynı zamanda ABD için İran meselesi de büyük bir önem arz etmektedir ve RF, *Reset* politikasının bir

201 Mikhaıl Zygar, "The Russian Reset That Never Was", *Foreign Policy*, 2016.

<https://foreignpolicy.com/2016/12/09/the-russian-reset-that-never-was-putin-obama-medvedev-libya-mikhail-zygar-all-the-kremlin-men/> (E. T. 20.07.2019)

202 U.S. Government Printing Office, "The Reset Button Has Been Pushed: Kicking Off a New Era in U.S.–Russian Relations", *Hearing before the Subcommittee on Europe of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Eleventh Congress July 28 2009*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2009, ss. 10-11. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-111hhrg51655/pdf/CHRG-111hhrg51655.pdf> (E. T. 15.07.2019)

203 Ibid., s. 22.

sonucu olarak İran'a satmayı düşündüğü S-300 Hava Savunma Sistemi'ni satmaktan vazgeçmiştir. Bununla birlikte Afganistan operasyonu için kritik öneme sahip olan Kuzey Dağıtım Ağı da RF tarafından desteklenmiştir.²⁰⁴

Reset politikasının getirmiş olduğu bu değişimler, kimi analistler tarafından ABD ve RF arasında uzun soluklu bir birlikteliğe sebep olmuş gibi algılanmıştır. Fakat bu yumuşama dönemi uzun soluklu olmamıştır. Çünkü Avrupa'ya kurulmak istenen FSS'ler RF için tehdit olarak algılanmış ve Obama Yönetimi'nin FSS kurulmasını durdurmayacağı anlaşılınca, ilişkiler tekrardan geriye sarmaya başlamıştır. Bununla beraber Toronto'da düzenlenen G-8 Zirvesi'nde Obama'nın, 10 RF ajanının ABD'den sınır dışı edildiğini açıklaması, dönemin RF Başkan'ı Medvedev üzerinde olumsuz bir intiba yaratmıştır. Böylece ilişkiler gerginleşmiş ve iki Devlet Başkanı arasındaki kısa süreli dostluk, duraklama dönemine girmiştir. Nihai olarak RF Devlet Başkanlığı görevine Putin'in seçilmesi, ABD-RF ilişkilerinin daha da kötüleşmesine sebep vermiştir.²⁰⁵

Sonuç olarak *Reset* politikası her iki devlet açısından da birçok olumlu değişikliğe sebep olmuştur. Afganistan'da RF ile iş birliği gelişmiş, Avrasya'da atılan adımlar meşrulaştırılmıştır. Bununla beraber RF'nin Gürcistan'ı işgaline rağmen ABD'nin *Reset* söylemini geliştirmiş olması, RF'nin bu hamlesine yönelik Batı tehditlerinin de asılsız olduğu imajını uyandırmıştır. Böylece RF Avrasya Bölgesi'nde kendi etkinliğini kanıtlamış sayılmaktadır. Fakat uzun vadeli sonuçlar incelendiğinde Obama'nın ABD'nin faydasına olacağını düşündüğü bu adım, RF'yi daha da agresifleştirmiş ve bölge devletlerinin RF ile daha sıkı ilişkiler gerçekleştirmesini netice vermiş gözükmektedir.

1.2. RF'nin İmaj Yenileme Çalışmaları

RF Anayasası, bir kişinin üst üste 3 dönem başkan olabilmesine engel tanımıştır. 2000 yılında başkanlık koltuğuna oturan Putin, 2008 yılına kadar 2 dönem üst üste RF Başkanı olarak görev yapmıştır. 2008 yılına geldiğinde üçüncü sefer başkan olması imkânsız olan Putin, kendisinin sayesinde RF'de birçok üst düzey görev almış olan

204 U.S. Government Information, "Time to Pause the Reset? Defending U.S. Interests in the Face of Russian Aggression", op. cit., s. 6.

205 Zygur, op. cit.

Başkan Yardımcısı Dmitriy Medvedev’i bir sonraki dönem için başkan adayı olarak göstermiştir.²⁰⁶ Bunun üzerine Medvedev %70’lik bir oranla seçilerek yeni RF Başkan’ı olarak göreve başlamıştır.

Medvedev başa gelmeden önce, Ocak 2008’de yayınlanan Rusya Federasyonu Dış Politika Konsept’inde RF’nin demokratik gelişimi ve özgürlükleri güçlendirmeye yönelik adımlar atacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda Konsept’te Soğuk Savaş’ın getirdiği ideolojik çatışmaların sonlanmasının, RF’ye olumlu katkıda bulunduğu belirtilmiş ve küreselleşen dünyaya RF’nin de katkıda bulunduğu ifade edilmiştir. Soğuk Savaş’ın bir mirası olan bloklaşmanın sona ermesi gerektiği ve uluslararası iş birliğinin güçlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Tek taraflı politikaların uluslararası ortamda etnik ve dini çatışmaları körüklediği belirtilen Konsept’te, çok taraflı politika icra etmenin önemine dikkat çekilmiştir.²⁰⁷

Konsept’te bölgesel entegrasyon süreçlerinin seçici bir şekilde yürütüldüğüne parmak basılmıştır. Devletlerin ötekileştirildiği ve uluslararası etkinliğinin kaybettirilmeye çalışıldığı belirtilmiş ve bunun uluslararası hukukun üstünlüğüne ters düştüğü ifade edilmiştir. Aynı zamanda RF’nin genel kabul görmüş uluslararası hukuk ilkelerini savunduğu belirtilmiştir.²⁰⁸

Bununla birlikte BDT içerisindeki entegrasyonun arttırılacağı belirtilmiş ve AB ile de stratejik ilişkilerin daha sağlam bir temele oturtulmasının planlandığı açıklanmıştır. BDT Devletleri ile karşılıklı fayda esasına dayalı eşitlik ilkesi gözetilerek iş birliği kurulacağından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Belarus ve Kazakistan ile bir gümrük birliğine gidilmesi hedefi de açıklanmıştır. BDT alanındaki çatışmaların da uluslararası hukuka uygun bir şekilde çözüme kavuşturulacağı belirtilen Konsept’te, çatışan taraflar arasında RF’nin arabulucu görevi üstleneceği bildirilmiştir.²⁰⁹

Bütün bu sayılan olumlu söylemlere karşılık RF, NATO’nun Gürcistan ve Ukrayna’yı içine alan yeni genişleme paketinin karşısında olduğunu da belirtmiştir.

206 Ferit Çakıcı, *Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz’de ABD-Rusya Rekabeti: Çevrelemenin Yeniden Yaratılması*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 47

207 “The Foreign Policy Concept of the Russian Federation”, *Official Internet Resources of the President of Russia*, 2008. <http://en.kremlin.ru/supplement/4116> (E. T. 01.07.2019)

208 Ibid.

209 Ibid.

RF'nin sınırlarına yaklaşmak olarak nitelendiren NATO genişlemesinin güvenlik sorunları doğuracağı belirtilen Konsept'te, bu durumun Avrupa'da yeni bölünmelere sebep olabileceği ifade edilmiştir.²¹⁰

Konsept'te RF-ABD ilişkilerine de değinilmiştir. ABD ile olan diyaloglarda yalnızca ikili ilişkilerin değil aynı zamanda küresel stratejik ortaklığın da etkili olacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda geçmişin stratejik problemlerinin ABD-RF arasında bir engel olmaması gerektiği ve mevcut dönemin gerçek tehlikelerine odaklanmak gerektiği dile getirilmiştir. Aynı zamanda ABD ile olan ekonomik ilişkilerini güçlendirmeyi hedeflediğini belirten RF, pragmatizm temelinde karşılıklı saygı içerisinde hareket etmek gerektiğini vurgulamıştır.²¹¹

Konsept'te de görülmektedir ki RF, dış politik söylemlerini yumuşatmış ve uluslararası arenada daha çok iş birliğine yönelik hamleler gerçekleştireceğini belirtmiştir. Ancak Medvedev başa geldikten sonra 2008 Ağustos'unda Gürcistan'da yaşanan kriz, uluslararası toplumca Konsept'te belirtilenlere zıt bir durum olarak algılanmıştır. Fakat yine de iki dönem üst üste başkanlık yapan Putin'in ardından, Medvedev'in başa gelmesi, RF'ye dış politikada yenilikler oluşturabilme fırsatını yaratmıştır. Nitekim akabinde Obama'nın ABD'de başkan olarak seçilmiş olması, iki büyük devletin dış politikasına yönelik çeşitli umutları beraberinde getirmiştir. Obama'nın seçilmesinin ardından Medvedev, yaptığı bir açıklamada Obama Yönetimi'nin kötüleşen ABD-RF ilişkilerinde yeni bir sayfa açacağını ümit ettiğini dile getirmiştir.²¹²

Temmuz 2008'de ABD Kongresi tarafından yayınlanan bir *Simple Resolution* Belgesi'nde, RF lideriyle geniş bir iş birliği gündemi oluşturulmasının önemi vurgulanmıştır. RF'nin daha demokratik bir yapıya dönüştürülmesi için adımlar atılması gerektiği belirtilmiştir. Belge'de RF Başkan'ı Medvedev'in, "özgürlük, demokrasi ve özel mülkiyet hakkı" söylemleri ile tutarlı bir dış ve iç politika geliştirmesi gerektiğine değinilmiştir. Aynı zamanda NATO'nun RF için bir tehdit oluşturmasından kaçınılması

210 Ibid.

211 Ibid.

212 Sinan Oğan, "Barack Obama Döneminde ABD'nin Avrasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri?", *Türksam Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi*, 2009. <http://turksam.org/barack-obama-doneminde-abd-nin-avrasya-politikasi-ve-turkiye-ye-etkileri> (E. T. 15.06.2019)

gerektiği ifade edilmiş ve NATO-RF Konseyi'nin aktif bir şekilde işletilmesi gerektiği bildirilmiştir. Buna ek olarak RF Dış Politika Konsepti'nde de bahsedilen, geçmişte kalan düşmanlıkların unutulması gerektiği ve ABD'nin, RF'nin ekonomik ve siyasi kalkınmasına olumlu bakması gerektiği ifade edilmiştir.²¹³

Tarihler Şubat 2009'u gösterdiğinde dönemin RF Başbakanı olan Putin, Davos Zirvesi'nde Obama Yönetimi'ne eleştirel fakat olumlu bakılacağını dile getirmiş ve iş birliğinin kapısını aralamıştır.²¹⁴ 5 Mart 2009'a gelindiğindeyse NATO Dış İşleri Bakanları RF ile üst düzey ilişkilerin yeniden başlatılması kararını almıştır. RF de bu kararı memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir. NATO-RF arasında Gürcistan meselesi her ne kadar bir kriz yaratsa da pragmatik değişim ihtiyacı bu sorunları görmezden gelmeyi gerektirmiştir. Çünkü NATO Afganistan'da RF'ye ihtiyaç duymuştur. Nitekim dönemin ABD Dış İşleri Bakanı Hillary Clinton, RF ile ABD arasında NATO genişlemesi gibi sorunlar olsa da Afganistan ve İran gibi ortak menfaat alanlarına yönelip RF ile iş birliği içerisinde hareket edileceğini açıklamıştır. Aynı zamanda Obama Yönetimi, İran konusunda RF ile anlaşmaya gidildiği takdirde, Avrupa'ya kurulması planlanan FSS'lerin iptal edilebileceğini de belirtmiştir. 2008 ekonomik krizinden olumsuz etkilenmiş olan RF de uluslararası toplum tarafından savaşçı ve sorun çıkarıcı bir ülke olarak görülmek istememiş, dönüşüme ihtiyaç duymuş ve iş birliğini kabul etmiştir.²¹⁵

Mart 2009'da ABD Senatosu'nun Dış İlişkiler Komitesi tarafından düzenlenen bir *Hearing*'de²¹⁶ Senato Dış İlişkiler Komitesi Başkanı John. F. Kerry ABD açısından en önemli meselenin uluslararası meselelerde RF ile iş birliği içerisinde hareket etmek olduğunu belirtmiştir. RF'nin yalnızca bireysel bir güç olmasının engellenmesinin istendiğini belirten Kerry, ABD'nin çıkarının, Avrupalı müttefiklerle birlikte hareket

213 U.S. Government Information, "S.Res.612", 110th Congress, 2008, ss. 7-10.

<https://www.congress.gov/110/bills/sres612/BILLS-110sres612ats.pdf> (E. T. 20.04.2019)

214 Mehmet Kaan Önem, *Barack Obama ve Sonrası Amerikan Dış Politika Süreci ve Türkiye*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 87.

215 "Rusya ile Yapıcı İlişki İstiyoruz", 2009, *BBC Turkish*, 6 Mart 2009.

http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/03/090306_clinton_lavrov.shtml (E. T. 15.06.2019)

216 *Hearing*'ler ABD Senatosu veya Temsilciler Meclisi komitelerinde önemli görülen meselelerin karara bağlanmasından önce, uzmanlardan görüş almak maksatlı oluşturulan oturumlardır. Detaylı bilgi için Bkz: Tayyar Arı, *Amerika'da Siyasal Yapı, Lobiler ve Dış Politika*, op. cit., s. 64.

eden global ortak olan bir RF oluşturmak olduğunu ifade etmiştir.²¹⁷ Ancak aynı *Hearing*'de Ariel Cohen, RF'nin İran'la önemli çıkar ilişkilerinin bulunduğunu ve İran'ın nükleer çalışmalarında RF'nin büyük katkılarının olduğunu belirtmiştir. RF'nin İran'ı Avrasya'da bir koçbaşı olarak kullandığını söyleyen Cohen, bölgedeki terör tehdidine karşılık İran'ın RF için vazgeçilmez olduğunu dile getirmiştir.²¹⁸

Yaşanan bu gelişmeler neticesinde ABD ile RF arasında nükleer silahların azaltılmasına yönelik yeni bir antlaşma imzalanmıştır. İmzalanan antlaşmada RF, ABD'nin FSS projesini iptal etmesi gerektiği üzerine görüş bildirmiştir. Ancak Obama Yönetimi'nin FSS planından vazgeçmemesi RF'nin de İran'ın nükleer silah üretim çabalarına destek vermekten vazgeçmemesine sebep olmuştur.²¹⁹

Medvedev'in Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturması, birçok Batılı analist tarafından Putin'in bir hamlesi olarak değerlendirilmiştir. Buna karşılık RF cephesinde ise Putin mümkün mertebe dışişlerine karışmamaya çalışmış ve Medvedev'in Cumhurbaşkanlığı'nın gerçekçi bir görünüme ulaşması için çabalamıştır. Fakat Arap Baharı Sonrası ortaya çıkan karışıklıklarda Libya'ya müdahale edilmesine Medvedev'in olumlu yanıt vermiş olması Putin'i rahatsız etmiş ve buna yönelik eleştirel açıklamalar yapmasına sebep olmuştur.²²⁰

ABD cephesinde de Obama Yönetimi dönemin RF Başkan'ı Medvedev'i baş diplomatik muhatap olarak yetiştirmek için çok uğraşmış ve RF dış politika söylemlerinde Medvedev'in söylemlerini esas kabul etmiştir. Ancak Cohen'e göre bu yanlış bir davranıştır ve ABD'ye maliyeti ağır olmuştur. Cohen iki başkan arasında imzalanan Yeni START Antlaşması'yla FSS'lerin boyut değiştirmesini ve ABD nükleer

217 John F. Kerry, "Opening Statement for Hearing on Prospects for Engagement With Russia", *Senate Committee on Foreign Relations March 19 2009*.

<https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/KerryStatement090319a.pdf> (E. T. 05.05.2019)

218 Ariel Cohen, "How the Obama Administration Should Engage Russia", *Testimony before Senate Foreign Relations Committee Hearing on Prospects for Engagement with Russia Thursday, March 19, 2009*, s. 7. <https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/CohenTestimony090319a3.pdf> (E. T. 05.05.2019)

219 "Clinton'ın Talihsiz Moskova Ziyareti- (Analiz)", *Haberler.com*, 2010.

<https://www.haberler.com/clinton-in-talihsiz-moskova-ziyareti-analiz-haberi/> (E. T. 05.05.2019)

220 Zygar, op. cit.

kapasitesinin azaltılmasını Avrasya’da bir jeopolitik ihmal politikası olarak nitelendirmiştir.²²¹

Tarihler Mayıs 2012’yi gösterdiğinde RF’nin yeni Cumhurbaşkanı tekrar Vladimir V. Putin olmuştur. Batı yanlısı görünen Medvedev hükümetinin ardından, otoriter Putin’in yeniden başa geçip RF’nin Başkanlık süresini 4 yıldan 6 yıla çıkarmış olması ABD ve Batılı Devletler’in RF demokrasisine yönelik inancını zayıflatmıştır. Bununla beraber Libya ve Avrupa FSS’leri sebebiyle gerilmiş olan ilişkilerin üzerine ABD, RF’ye karşı Magnitsky Yasası’nı²²² çıkarınca karşılıklı gerginlikler tekrardan başlamıştır.²²³ Bu bağlamda RF imaj yenileme çabaları neticesinde ABD’den elde ettiği kazanımlarla birlikte sofradan ayrılmış ve özellikle de BDT Devletleri’ne kendi stratejik önemini kanıtlamış görülmektedir.

1.3. Yeniden Demokrasi: Avrasya’da Demokrasiyi Geliştirme Çabaları

Obama Yönetimi’nin iktidara geldiği 2009 yılından itibaren değişiklik ve ilerleme kaydettiği alanlardan bir tanesi de demokrasinin yaygınlaştırılması çalışmaları olmuştur. Avrasya Bölgesi’nde demokratik ilerlemelerin kaydedilmesi, ABD’nin bölgedeki ulusal çıkarları için önemli olduğundan, özellikle Ukrayna, Gürcistan ve Orta Asya Devletleri’nde²²⁴ demokrasinin yaygınlaştırılması için çaba sarfedilmiştir.

Avrasya Bölgesi’nde ilk önemli demokratik atılımı gerçekleştiren devlet Kırgızistan’dır. 10 Ekim 2010 yılındaki seçimlerin hemen öncesinde, devlet başkanının birçok yetkisi, Kırgızistan Parlamentosu’na devredilmiştir.²²⁵ ABD Dışişleri Bakanlığı Güney ve Orta Asya İşleri Devlet Sekreter Yardımcısı Robert O. Blake’e göre, 10 Ekim’de Kırgızistan Orta Asya’da sonuçları önceden bilinmeyen ilk demokratik seçimi

221 Ariel Cohen, “Rethinking Reset: Re-Examining the Obama Administration Russia Policy”, *Testimony before the House Foreign Affairs Committee July 7 2011*, Heritage Foundation:2011. <https://www.heritage.org/testimony/rethinking-reset-re-examining-the-obama-administration-russia-policy> (E. T. 05.05.2019)

222 Bu yasa insan hakları ihlallerine bulaşmış bazı Rus yetkililere karşı yaptırımları içermektedir.

223 Nikolaenko, op. cit., s. 130.

224 Orta Asya Devletleri ABD tarafından; Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan olarak tanımlanmıştır. Bkz: U.S Government Information, “H. Rept. 111-136: Foreign Relations Authorization Act, Fiscal Years 2010 and 2011”, 2009, Bölüm 219, s. 12. <https://www.congress.gov/111/crpt/hrpt136/CRPT-111hrpt136.pdf> (E. T. 19.07.2019)

225 Reyhan Dimitri, “Kırgızistan Seçimi 10 Ekim’de”, *BBC NEWS Türkçe*, Almatı: 2010. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/08/100810_kyrgyz (E. T. 20.07.2019)

gerçekleştirmiştir.²²⁶ Kimi analistlerce Kırgızistan'ın bu gelişiminde ABD'nin sivil toplum kuruluşlarına olan yardım programlarının etkisinin büyük olduğu iddia edilmiştir.²²⁷

10 Ekim seçimlerinin öncesinde Kırgızistan'daki etnik unsurlardan Özbek ve Kırgızlar arasında çatışmalar çıkmıştır. Çıkan çatışmalar mevcut dönemde Kırgızistan demokrasisinin gelişimi için bir engel olarak görülmüştür.²²⁸ Bu bağlamda ABD, Kırgızistan'da istikrarın sağlanabilmesi için bölgedeki çatışmalarla ilgili Kırgızistan Yönetimi'ne destek vermiştir. Böylece ABD Avrasya'nın ilk demokratik parlamentosunun başarılı olabilmesi için gerekli koşulların yaratılmasını sağlamaya çalışmıştır.²²⁹ ABD'nin Kırgızistan'a verdiği bu destek, diğer Avrasya Devletleri'ne bir örnek teşkil edileceği düşünüldüğü için önemsenmiştir. Buna ek olarak Kırgızistan demokrasisinin başarısız olması durumunda, demokrasi karşıtı devletler tarafından bu başarısızlığın ABD aleyhine kullanılacağı tehlikesi de vurgulanmıştır.²³⁰

Kırgızistan, ABD'nin Orta Asya demokrasilerinin gelişimi açısından bir kilit taşı olarak görülmüştür. Bu bağlamda 2012 ve 2013 yıllarında Kırgızistan demokrasisini desteklemek için ABD tarafından yaklaşık 10 milyon dolar dış yardım sağlanmıştır. Aynı zamanda 50 binin üzerinde seçim görevlisine de eğitim verilmiştir.²³¹

ABD açısından Kafkasya Devletleri stratejik önem arz etmektedir. Bölgedeki enerji kaynaklarının Karadeniz üzerinden Avrupa'ya güvenli bir şekilde taşınabilmesi için Kafkasya Devletleri ile iş birliği içerisinde hareket etmek önemli görülmüştür. Bu sebepten Gürcistan ve Ukrayna'daki Batı yanlısı hükümetler ABD tarafından desteklenmiştir. Bir *Simple Resolution*'da ABD'nin 5 Ocak 2008'de Gürcistan'da

226 Robert O. Blake, "The Emerging Importance of U.S.-Central Asia Partnership", *Testimony before the House Foreign Affairs Committee, Subcommittee on Asia, the Pacific, and the Global Environment November 17 2010*, Washington D.C. <https://2009-2017.state.gov/p/sca/rls/rmks/2010/151079.htm> (E. T. 02.07.2019)

227 Ibid., s. 11.

228 Dimitri, op. cit.

229 U.S. Government Information, "Budget Oversight: Examining the President's 2012 Budget Request for Europe and Eurasia, *Hearing before the Subcommittee on Europe and Eurasia of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Twelfth Congress April 14 2011*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2011, ss. 17- 18. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-112hrg65799/pdf/CHRG-112hrg65799.pdf> (E. T. 02.07.2019)

230 Ibid., s. 27.

231 Robert O. Blake, "U.S. Engagement in Central Asia", *Testimony before the House Foreign Affairs Committee, Subcommittee on Europe and Eurasia July 24 2012*, Washington D.C. <https://2009-2017.state.gov/p/sca/rls/rmks/2012/195500.htm> (E. T. 01.07.2019)

yapılacak seçimlere katkıda bulunması gerektiği söylenmiş ve Gürcistan, tarafsız ve adil bir seçim ortamı oluşturmaya davet edilmiştir.²³²

Gürcistan’da Batı yanlısı Saakaşvili başa geçince RF, Abhazya ve Osetya Özerk Bölgeleri’ndeki çatışmaları da bahane ederek 2008 Ağustos’unda Gürcistan’a askeri müdahalede bulunmuştur. Bu durum yeni gelişen Gürcistan demokrasisi için önemli bir istikrarsızlık sorunu olarak görülmüştür. Bu bağlamda ABD, 2008 Eylül’ünde açıkladığı bir kararda Gürcistan’ın demokrasisinin gelişimine destek olmaya devam edeceğini belirtmiştir.²³³ 2009 yılında hazırlanan bir yasada da Gürcistan’daki demokrasinin gelişiminin ABD açısından stratejik öneme sahip olduğu belirtilmiştir.²³⁴ Bu bağlamda ABD 2009 yılında Gürcistan’daki ihtilafların çözülebilmesine yönelik 1 milyar dolarlık bir dış yardım paketi açıklamıştır.²³⁵

RF’nin ileri sürdüğü “etki alanı” yaklaşımının kabul edilemez olduğunu açıklayan Avrupa ve Avrasya Meseleleri’nden sorumlu Bakan Yardımcısı Philip Gordon, ABD’nin Gürcistan’ın bağımsızlığını desteklemeye devam edeceğini belirtmiştir. Gürcistan ve diğer devletlerin kendi müttefiklerini seçmede serbest olduklarını ifade eden Gordon, Gürcistan’ı da stratejik bir sabır göstermeye davet ettiğini açıklamıştır.²³⁶ Nitekim tarihler 18 Ağustos 2009’u gösterdiğinde Gürcistan BDT’den tamamen ayrılmıştır.

ABD açısından Kafkasya Bölgesi’nde önemli görülen ülkelerden bir diğeri de Ukrayna’dır. Özellikle 2004 yılındaki Turuncu Devrim’den sonra Batı yanlısı politikalar izlemeye başlayan Ukrayna, ABD’nin bölgedeki önemli müttefiklerden birisi haline gelmiştir. Turuncu Devrim’in liderliğini yürütmüş olan Yulia Timoşenko Ukrayna Başbakanı olduktan sonra, Ukrayna’nın NATO’ya üyeliğini desteklemiş ve AB ile entegrasyonu arttırmaya gayret göstermiştir. Ancak 2010 yılında yapılan seçimlerde

232 U.S. Government Information, “S. Res. 391”, *110th Congress*, 2007, s. 3.

<https://www.congress.gov/110/bills/sres391/BILLS-110sres391ats.pdf> (E. T. 02.06.2019)

233 U.S. Government Information, “S. Res.690: A Resolution Expressing the Sense of the Senate Concerning the Conflict Between Russia and Georgia”, *110th Congress*, 2008, s. 3.

<https://www.congress.gov/110/bills/sres690/BILLS-110sres690ats.pdf> (E. T. 01.06.2019)

234 U.S. Government Information, “S. Res. 391”, op. cit., s. 74.

235 Philip H. Gordon, “Georgia: One Year After the August War”, *Testimony before the Subcommittee for Europe of Senate Foreign Relations Committee August 4 2009*, s. 1.

<https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/GordonTestimony090804p.pdf> (E. T. 01.06.2019)

236 Ibid., s. 2.

Turuncu Devrim'in devrik lideri Viktor Yanukoviç'in seçimi kazanması üzerine Ukrayna'da Timoşenko Dönemi sona ermiştir.

Cumhurbaşkanı Yanukoviç'in dış politik öncelikleri RF çizgisinde olmuştur. Timoşenko Dönemi'nde RF ile yıpranan ilişkiler, Yanukoviç Dönemi'nde tekrardan düzelmeye başlamıştır. ABD cephesinde, Yanukoviç'in hukukun üstünlüğü, medya bağımsızlığı gibi demokratik ilkeleri geriletliği savunulmuştur.²³⁷ Nitekim 11 Ekim 2011 tarihinde eski Başkan Timoşenko görevi kötüye kullanmak suçundan tutuklanmış ve hapse atılmıştır. ABD, bu durumu haksızlık olarak niteleyen bir bildiri yayınlamıştır.²³⁸ Timoşenko'nun tutukluluğunu siyasi bir karar olarak gören ABD, Ukrayna'ya ilişkilerinin bozulabileceği mesajını vermiştir.²³⁹ Bütün bu uyarılara rağmen Ukrayna, RF ile olan ilişkilerinin hızını kesmemiş ve 2013 yılında AB ile ortaklık sürecini sonlandırmakla, mevcut dönemde, Batı'ya yönelik planlarını ortadan kaldırdığını dünyaya ilan etmiştir.

1.4. Avrasya'da Gelişen ABD Destekli Sivil Toplum Kuruluşları

Avrasya Bölgesi SSCB Sonrası Dönemde ABD tarafından libelleştirilmeye ve uluslararası topluma daha da açık bir hale getirilmeye çalışılmıştır. Çünkü hem bölgenin jeopolitiği hem de enerji kaynaklarının güvenli ulaşımı açısından Avrasya Devletleri ve uluslarıyla iş birliği içerisinde hareket etmek önemli görülmüştür. Bu bağlamda ABD desteğiyle bölgede sosyal yardımlar ve çeşitli eğitimler vermek üzere vakıflar ve uluslararası örgütler kurulmuştur. Bu örgütlerin SSCB Sonrası kurulmuş olması ABD'nin Avrasya'da kamu diplomasisi yoluyla yayılmacılığının bir örneği olarak görülmüştür.

237 U.S. Government Publishing Office, "S. Hrg. 112-471: Ukraine at a Crossroads: What's at Stake for The U.S. and Europe?", *Hearing before the Subcommittee on European Affairs of the Committee on Foreign Relations United States Senate One Hundred Twelfth Congress February 1 2012*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2012, s. 2.

https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/020112_Transcript_Ukraine%20at%20a%20Crossroads.pdf (E. T. 10.07.2019)

238 U. S. Government Information, "S. Res.165: A Resolution Calling for the Release From Prison of Former Prime Minister of Ukraine Yulia Tymoshenko in Light of the Recent European Court of Human Rights Ruling", *113th Congress*, 2013, s. 2. <https://www.congress.gov/113/bills/sres/165/BILLS-113sres165ats.pdf> (E. T. 16.07.2019)

239 U.S. Government Information, "S. Res.466: A Resolution Calling for the Release From Prison of Former Prime Minister of Ukraine Yulia Tymoshenko, *112th Congress*, 2012, ss. 4-5. <https://www.congress.gov/112/bills/sres/466/BILLS-112sres466ats.pdf> (E. T. 01.06.2019)

1.4.1. Avrasya Vakfı (AV)

ABD'nin Avrasya'daki sivil topluma yönelik girişimlerinden birisi olan AV, 1992 yılında kamu-özel sektör ortaklığı ile kurulmuştur. Avrasya'daki ilk ofisini Moskova'da kuran vakıf, bütün Avrasya Devletleri'nde faaliyet göstermiştir. AV, misyonunu Avrasya'da esnek toplumlar inşa etmek olarak açıklamıştır. Aynı zamanda bütün vatandaşların kendi potansiyellerini tam olarak anlama ve toplumlarını dönüştürme imkanına sahip olduğunu vizyonu ile hareket ettiğini belirtmiştir.²⁴⁰

2000'li yılların ortalarında vakfın saha ofisleri çoğalmaya başlamış ve 2009 yılına gelindiğinde RF ile *Reset* politikasının da etkisiyle bölgedeki faaliyetleri artmaya başlamıştır.²⁴¹ Nitekim Başkan Obama 2009 yılında Moskova'daki ABD-RF Sivil Toplum Zirvesi'nde yaptığı bir konuşmasında;

“Amerikan ve Rus hükümetleri arasında sadece bir “Reset” düğmesine ihtiyacımız yok, aynı zamanda toplumlarımız arasında yeni bir başlangıca ihtiyacımız var- daha fazla diyalog, daha fazla dinleme, ortak zorluklarla yüzleşmede daha fazla iş birliği.”

Açıklamasını yapmıştır.²⁴² Özellikle 2004 yılından itibaren bölgedeki faaliyetlerini arttırmış olan AV'nin, Gençlerin Katılımı, Yerel Ekonomik Gelişme, Kamu Politikası ve Kurumsal Yapılanma, Bağımsız Medya ve Sınır Ötesi Programları gibi alanlarda çalışmalarını yürüttüğü gözlemlenmiştir.²⁴³

1.4.2. Yeni Avrasya Vakfı (YAV)

AV, Avrasya Bölgesi'nde birçok Hükümet Dışı Organizasyonla birlikte hareket etmiş ve birçoklarının da kuruluşuna katkı sağlamıştır. 2004 yılında RF'de kurulan YAV da bunlardan birisidir. Bu vakıf çatısı altında engelli çocukların eğitimi ve hayata tutunmaları için faaliyet gösterilmiş,²⁴⁴ RF vatandaşlarına konut desteği gibi hizmetler

240 <https://www.eurasia.org/Mission> (E.T. 20.07.2019)

241 Eurasia Foundation 2009 Network Yearbook, s. 2.

<https://www.eurasia.org/sites/default/files/2009%20EF%20Network%20Yearbook.pdf> (E. T. 20.07.2019)

242 Ibid., s. 4.

243 Ibid.

244 Eurasia Foundation 2009 Network Yearbook, s. 10.

<https://www.eurasia.org/sites/default/files/2009%20EF%20Network%20Yearbook.pdf> (E. T. 20.07.2019)

verilmiş,²⁴⁵ küçük çaplı radyo ve gazetelere internetteki varlıklarını genişletmek için eğitim hizmetleri sunmuştur.²⁴⁶ YAV RF’de göç meseleleri ile de ilgilenmiş ve yüksek vasıflı işçilerin RF’ye göçünü düzenleyen Rusya Federal Yasası’nın basitleştirilmesine katkıda bulunmuştur.²⁴⁷

YAV RF’de medya bağımsızlığına katkıda bulunmuştur. Bu bağlamda 65’ten fazla yerel gazeteye destek vermiş ve 15 milyon olduğu tahmin edilen bir okur kitlesini etkilemiştir. Destek verilen yerel gazeteler, RF’deki rekabetçi yerel seçimlerin gidişatını etkilemekte önemli bir rol oynamışlardır. Örneğin bu gazetelerden biri olan Kurier, seçmenlerin belediye başkanlığı seçimlerine olan ilgilerini arttırmaya çalışmıştır. Bu bağlamda anket çalışmaları yapılmış, gündem hakkındaki kilit konular takip edilmiş ve çeşitli kamuoyu tartışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu tartışmalardan birisine katılmayı reddettiği için iktidardaki Birleşik Rusya Partisi’nin başkan adayı, muhalefetteki diğer başkan adayına yenik düşmüştür.²⁴⁸

YAV üniversitelerdeki akademik eğitim üzerine de çalışmalar yürütmüştür. 2010 yılı Nisan ayında YAV ve ortakları RF ve ABD üniversiteleri arasında ortaklıklar ve bağlar kurmak için bir program başlatmışlardır. Bu sayede RF üniversitelerinin yönetim ve araştırma altyapıları geliştirilmiş ve aynı zamanda ortaklık kurulan okullar arasında teknoloji transferi kolaylaştırılmıştır.²⁴⁹

YAV girişimiyle 2011 yılında ABD-RF Sivil Toplum Ortaklığı Programı başlatılmış ve böylece RF ve ABD sivil toplum hareketleri arasında ortaklıklar kurulmuştur. Bu program kapsamında yolsuzlukla mücadele, çocuk koruma, toplum gelişimi, eğitim ve gençlik, çevre koruma, göç ve halk sağlığı, cinsiyet eşitliği, yüksek öğrenim, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve medya ve bilgiye erişimi içeren 11 çalışma grubu aracılığıyla yenilikçi politika önerileri tasarlanılmıştır.²⁵⁰

245 Ibid., s. 14.

246 Ibid., s. 16.

247 Eurasia Foundation 2010 Network Yearbook, s. 7.

<https://www.eurasia.org/sites/default/files/2010%20Network%20Yearbook-Web%20Version.pdf> (E. T. 20.07.2019)

248 Eurasia Foundation 2011 Network Yearbook, s. 7.

<https://www.eurasia.org/sites/default/files/2011%20Annual%20Report%20REDUCED.pdf> (E. T. 21.07.2019)

249 Eurasia Foundation 2010 Network Yearbook, op. cit., s. 11.

250 Eurasia Foundation 2011 Network Yearbook, op. cit., s. 3.

1.4.3. Orta Asya Avrasya Vakfı (OAAV)

Avrasya Bölgesinde AV iş birliğiyle kurulan bir diğer vakıf da OAAV'dir. OAAV Tacikistan, Kırgızistan ve Kazakistan'daki ofisleri vastasıyla bölgesel sivil toplum kuruluşlarının gelişimine katkıda bulunmuştur. AV ve OAAV girişimleri ile özel şirketleri ve eğitim ile kamu yönetimi konusundaki yerel girişimleri desteklemek için Orta Asya'ya 40 milyon dolardan fazla yatırım yapılmıştır.²⁵¹

2009 yılında Kazakistan'da OAAV girişimiyle kız çocuklarına yönelik bir eğitim programı başlatılmıştır. Bu program ile kız çocuklarının liderlik becerilerini keşfetmeleri sağlanmış ve ekonomik girişim potansiyelleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.²⁵²

OAAV engellilere yönelik olarak da bir program başlatmıştır. Bu bağlamda 4 bine yakın kişiye hizmet vermeyi amaçlayan programda, engelli bireylerin sosyal hayata entegrasyonları hedeflenmiştir.²⁵³ Şubat 2009'a gelindiğinde Kırgızistan'da Yüksek Öğretim Kalitesinin İyileştirilmesi Girişimi ile öğrencilerin eğitimin kalitesini değerlendirme ve iyileştirme kabiliyetleri arttırılmaya çalışılmıştır.²⁵⁴

Eylül 2010'da Kırgızistan'ın çalkantılı bir bölgesi olan Fergana Vadisi'nde OAAV tarafından 40 Kırgız öğrenciye eğitim kampı düzenlenmiştir. Kampta katılımcılara hoşgörü ve sivil toplumun gelişimi üzerine eğitimler verilmiştir.²⁵⁵

OAAV Kazakistan'daki yolsuzlukla mücadele meselesine de ağırlık vermiştir. Bu bağlamda Bağımsız Yolsuzlukla Mücadele Konseyi (BYMK) kurulmuştur. BYMK'da Kazakistan'ın 15 kamu kuruluşundan temsilci görevlendirilmiştir. BYMK devlet kurumlarına yolsuzluk ve yönetim konularıyla ilgili tavsiyelerde bulunarak sivil toplum ve iyi yönetimin teşvik edilmesi için faaliyet göstermiştir.²⁵⁶

Orta Asya birçok sınır sorununun bulunduğu bir bölgedir. Bu bağlamda OAAV desteği ile bölgede yerel yönetimleri ve sivil toplumu güçlendirerek, barışı sağlamaya

251 Eurasia Foundation 2009 Network Yearbook, op. cit., s. 6.

252 Ibid., s. 9.

253 Ibid., s. 11.

254 Ibid., s. 13.

255 Eurasia Foundation 2010 Network Yearbook, op. cit., s. 2.

256 Ibid., s. 6.

yönelik bir proje başlatılmıştır. Proje kapsamında Özbekistan ve Kırgızistan'ın 35'ten fazla topluluk liderine, gençlik aktivistlerine ve yerel makamlarına eğitimler verilmiştir. Aynı zamanda program dahilinde Nevruz kutlamaları, Dostluk Festivali, Çevre Koruma Günü ve çeşitli spor etkinlikleri gerçekleştirilmiştir.²⁵⁷

OAAV Tacikistan'da da çeşitli sorunların çözümünde etkili olmuştur. Tacikistan ekonomik durumu kötü olan ülkelerdendir. Bu bağlamda Yoksulluğu Azaltma Küçük Hibeler Programı geliştirilmiş ve 26 kadına süt endüstrisi uygulamaları konusunda eğitim verilmiştir.²⁵⁸ Buna ek olarak OAAV, Tacikistan'da Amerikan Ticaret Odası kurulması için Tacikistan Ulusal Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Birliği Başkanı Bayan Uljabaeva ile birlikte hareket çalışmıştır.²⁵⁹

1.4.4. Doğu Avrupa Vakfı (DAV)

2007 yılında faaliyete geçen DAV, Ukrayna, Moldova ve Belarus'ta faaliyet göstermiştir. DAV faaliyet gösterdiği bölgelerde sivil toplumu ve yerel yönetimleri güçlendirmek, aynı zamanda hukukun üstünlüğünü de sağlamak için mücadele etmiştir.²⁶⁰

DAV Moldova'da yolsuzluk ve medyanın gelişimi meseleleri üzerine eğilmiştir. Yolsuzluk Moldova'da ekonomiyi olumsuz etkileyen ve kamu görevlilerine olan güveni sarsan bir olgu olarak görülmüştür. DAV, yolsuzluğu önleyebilmek amacıyla yerel bir sivil toplum kuruluşu olan IDIS Viitorul ile birlikte çalışmıştır. Bu bağlamda 2010 sonbaharında gümrük idaresindeki yolsuzluğu önlemeye yönelik bir proje başlatılmıştır. IDIS ve Moldova Gümrük Servisi ortaklığıyla, yolsuzluğun bildirilmesi için bir çağrı merkezi kurulmuştur. Çağrı hattından gelen ihbarların değerlendirilmesi için de bir Belediye Meclisi oluşturulması sağlanmıştır. Aynı zamanda IDIS ve Gümrük idaresi arasında ortak çalışmaların devamlılığına yönelik bir iş birliği anlaşması imzalanması sağlanmıştır.²⁶¹

257 Ibid., s. 11.

258 Ibid., s. 4.

259 Eurasia Foundation 2011 Network Yearbook, op. cit., s. 13.

260 Eurasia Foundation 2009 Network Yearbook, op. cit., s. 8.

261 Eurasia Foundation 2010 Network Yearbook, op. cit., s. 2.

DAV Moldova’da Bağımsız Gazetecilik Merkezi (BGM)’yi desteklemiştir. Bu bağlamda profesyonel ve yüksek kaliteli içerikler üreten özgür medya kuruluşları oluşturulmuştur. Ülke genelindeki birçok sivil toplum kuruluşuyla ortak hareket eden BGM, 2010’daki parlamento seçimlerinde 26 kitlesel medya kuruluşunu yakından takip etmiştir. Bu sayede Moldova Halkı’na 6 adet rapor sunulmuş ve basın toplantısı ile izleme sonuçları hakkında bilgi verilmiştir.²⁶²

Ukrayna’da da faaliyetler gösteren DAV, engellilere yönelik programlara imza atmıştır. Bu bağlamda ülkedeki engelli bireylerin toplumla entegrasyonları sağlanmaya çalışılmış ve Engelli Kişilere Eşit Erişim Programı başlatılmıştır. Bu program kapsamında bölgedeki yerel sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte hareket edilmiş ve engelli bireylerin hayatını kolaylaştırmaya yönelik yenilikler devreye sokulmuştur.²⁶³

Ukrayna’daki faaliyet alanlardan bir tanesi de enerji verimliliği meselesi olmuştur. DAV Ukrayna’da enerji verimliliği üzerine gerçekleştirilen 21 yenilikçi projeye yaklaşık 400 bin dolar kaynak sağlamıştır.²⁶⁴

Ukrayna’da DAV tarafından Yerel Temsilciniz isimli bir proje geliştirilmiştir. Proje kapsamında milletvekillerinin çalışmaları izlenerek Ukrayna halkına ve sivil toplum kuruluşlarına olan etki kapasitelerinin artırılması hedeflenmiştir. 2011 yılında, DAV, 87 yerel konseyin çalışmasını izlemek için araçlar sunmuştur. Bu bağlamda vatandaşların yerel seçilmiş temsilcileri hakkındaki bilgilere erişimlerini arttırmak için sekiz projeye destek verilmiştir.²⁶⁵

1.4.5. Avrasya Ortaklığı Vakfı (AOV)

AOV bireyleri uygulamalı programlar yoluyla sosyal adalet ve ekonomik refah değişikliği için etkileme ve toplumlarını ve yaşamlarını iyileştirmelerine yardımcı olmayı kendisine misyon olarak belirlemiştir. Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan’da yerel olarak kayıtlı olan vakıfları ile AOV, gelişmekte olan sivil toplum kuruluşlarına

262 Ibid., s. 9.

263 Ibid., s. 3.

264 Ibid., s. 7.

265 Eurasia Foundation 2010 Network Yearbook, op. cit., s. 3.

sermaye sağlamıştır. AV ve AOV, Güney Kafkasya'da 2.000'den fazla hibe ve program aracılığıyla yaklaşık 90 milyon dolar yatırım yapmıştır.²⁶⁶

Ermenistan ve Azerbaycan arasında, Dağlık Karabağ sorunundan kaynaklanan anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Bu anlaşmazlıklar ve etnik sorunlar, özellikle televizyondaki medyada yapılan taraflı yayınlarla desteklenmiştir. AOV iki devletin ilişkilerini etkileyen meselelerde doğru ve tarafsız bir raporlama sağlamak için Ermenistan-Azerbaycan Medya Yanlılığı programını başlatmıştır. Her iki ülkeden ortak bir editör, gazeteci ve medya sivil toplum örgütü ağını teşvik etmek amaçlanmıştır. Program kapsamında kamuoyu araştırması yapılmış ve gazeteciler için tarafsızlık eğitimi verilmiştir. 2009 yılında yapılan bir değerlendirme, programa katılan gazetecilerin çoğunluğunun yaşanan sorunlarla ilgili daha tarafsız bir seviyeye ulaştığını tespit etmiştir.²⁶⁷

AOV Ermenistan ile Türkiye arasındaki sorunların çözümüne yönelik faaliyetler de yürütmüştür. İki ülkenin medya kuruluşlarında sorunun tarafsız şekilde ele alınmasını ve konunun kamuoyunda tartışmasını teşvik eden projeler tasarlamıştır. Bu bağlamda iki devlet arasında diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi için 1300'den fazla kişinin katılım gösterdiği çeşitli toplantılar düzenlemiştir. Bu toplantılar vasıtasıyla 7 ilde vatandaşlar sorularını ve soruna yönelik kaygılarını dile getirme fırsatı bulmuşlardır.²⁶⁸

2009 yılında AOV ortaklığıyla Azerbaycan'da Gençlik Fonları adıyla bir program başlatılmıştır. Program kapsamında toplumsal cinsiyet, çevre sorunları ve diğer sosyal meseleleri konu alan 14 ayrı gençlik projesi yürürlüğe koyulmuştur. Gençlik Fonu çalışanları 28 Mayıs- 9 Haziran 2009 tarihleri arasında bir değişim programıyla ABD'ye gönderilmişlerdir.²⁶⁹

AOV iş birliğiyle Azerbaycan'da belediyelerin şeffaflık, verimlilik ve güvenilirliğini geliştirmek için Belediye Performans Yönetim Sistemi kurulmuştur. Bu

266 Eurasia Foundation 2009 Network Yearbook, op. cit., s. 7.

267 Ibid., s. 15.

268 Ibid., s. 17.

269 Ibid., s. 10.

bağlamda projeler geliştirilmiş ve özellikle Khudat belediyesinde olumlu sonuçlar alınmıştır.²⁷⁰

2009 yılında, AOV, Gürcistan topluluk gruplarının, sivil toplum kuruluşlarının ve medya kuruluşlarının yerel siyasi ve ekonomik karar alma mekanizmalarına kuvvetli ve bilinçli katılımını teşvik etmeyi hedeflemiştir. Bu bağlamda Değişim İzleme programını başlatmıştır. Orijinal Katılımcı Sivil İzleme programının başarısını esas alan program, daha fazla şeffaflığa ve yerel yönetime katılımın artmasına katkıda bulunan projeleri üstlenirken altı grubu desteklemiştir.²⁷¹

Gürcistan'da, birçok insan eskiden yaşanan çatışmaların bir neticesi olarak göç etmek zorunda kalmıştır. Bu kişiler çoğu zaman yüksek kalitede tıbbi bakım sağlama mücadelesi vermişlerdir. 2009 yılında AOV Tıbbi İşçi Girişimi'ni finanse etmiştir. Program, ülke içinde yerinden olmuş kişilere (ÜİYOK) yönelik sağlık hizmetlerine erişimi arttırmaya çalışmış ve hasta hakları konusunda halkı bilgilendirmiştir. Sivil toplum kuruluşu Argus ile birlikte girişim, Imereti bölgesindeki 300'den fazla ÜİYOK için devlet tarafından desteklenen tıbbi programları ve hizmetleri izlemiştir.²⁷²

2. ABD'nin Avrasya'daki Güvenlik Politikalarının Avrasya Devletleri'ne Etkileri

Uluslararası ilişkiler disiplininin ana tartışma alanlarından bir tanesi de güvenlik meselesidir. Devletler kendi vatandaşlarının ve sınırlarının güvenliğini korumak için yüzyıllar boyunca birçok farklı politika ve stratejiye başvurmuşlardır. Diplomatik girişimler ve diplomasinin sonu olan savaş da elbette bunların başlıcalarındandır. Nitekim tarih sahnesinde dünya barışının uzun soluklu olarak hiç deneyimlenmediği görülmüştür. Hasılı, binlerce etnik unsura ayrılmış olan insanlığa ev sahipliği yapan dünya adasında, bütün unsurların icra edilen politikalarından memnun kalmasının da oldukça zor olduğu düşünülmektedir.

Güvenlik kavramı tarih boyunca sürekli anlam değiştirmiştir. Tarih öncesi dönemde yalnızca can ve mal güvenliğinden ibaret olduğu düşünülen kavram, ulus-devlet tarihinin başlangıcı ile sınır güvenliğine evrilmiş ve günümüzde ise birçok farklı

270 Eurasia Foundation 2010 Network Yearbook, op. cit., s. 7.

271 Eurasia Foundation 2009 Network Yearbook, op. cit., s. 16.

272 Eurasia Foundation 2010 Network Yearbook, op. cit., s. 6.

alt başlığı ortaya çıkmıştır. Özellikle ulusal güvenlik kavramı altında güvenlik meselesi birçok anlam taşıyabilmektedir. Enerji güvenliği, sınır güvenliği, vatandaşlarının can ve mal güvenliği kavramlarının da ABD'nin Avrasya Bölgesi'ne olan güvenlik politikalarının ana başlıklarını oluşturduğu görülmektedir.

Obama Dönemi, ABD Dış Politikası'nda köklü değişimlerin yaşanacağına dair ümitler ile başlamıştır. Bölümün önceki başlıklarında açıklanmaya çalışılan bu değişimler Avrasya'da ABD açısından olumlu-olumsuz birçok sonuç doğurmuştur. Fakat Obama Dönemi, idealist değişimlerin pragmatizm çatısı altında toplandığı bir dönem olmuştur. Her ne kadar yenilenmeye dair bir imaj çizilerek hareket edilmiş olsa da elbette ki ulusal güvenlik meselelerinin gerektirdiği adımlar atmaktan da geri durulmamıştır. Bu bağlamda çalışmamızın bu başlığında ABD'nin değişime kapalı olan güvenlik politikalarının Avrasya Bölgesi'ne olan etkileri analiz edilecektir.

2.1. Nükleer Güvenlik ve Yeni Start Antlaşması

ABD'nin ulusal güvenlik kaygılarının önemli bir ayağını oluşturan nükleer silahlar meselesi üzerine Soğuk Savaş'ın ardından bir dizi antlaşmalar imzalanmıştır. İmzalanan bu antlaşmalar uyarınca nükleer silahların azaltılması sağlanmış ve silah sayılarına yönelik çeşitli hedefler belirlenmiştir. 29 Haziran 1982 tarihinde START görüşmeleri ile hızlanan nükleer silahların azaltılması sürecinde Soğuk Savaş Sonrası'nda START-1 ve START-2 Antlaşmaları imzalanmış, 2002 yılına gelindiğinde de Stratejik Taarruzi İndirim Antlaşması (SORT) yani diğer adıyla Moskova Antlaşması imzalanmıştır. Ancak 2002 yılında ABD Anti Balistik Füze Antlaşması (ABM)'den çekildiğini açıklamış ve bunun üzerine RF de START-2 Antlaşmasının onaylanmayacağını ilan etmiştir.²⁷³ Fakat yine de START-1 antlaşması uyarında 2009 yılına kadar Ukrayna, Belarus ve RF'de 600'den fazla denetim gerçekleştirilmiştir. ABD'de de RF Denetim ekiplerinin ortaklığıyla 4 benzer denetim faaliyeti gerçekleştirilmiştir.²⁷⁴

273 Sibel Kavuncu, "Nükleer Silahsızlanma Yolunda START Süreci", *Bilge Strateji*, C. 5, S. 8 (Bahar 2013), s. 141. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/43472> (E. T. 22.07.2019)

274 U.S. Government Information, "S. Rept. 111-100: START I Treaty Inspections and Monitoring Protocol Continuation Act of 2009", *111th Congress*, 2009, s. 2.

<https://www.congress.gov/111/crpt/srpt100/CRPT-111srpt100.pdf> (E. T. 20.07.2019)

Nisan 2008'e gelindiğinde dönemin ABD Başkanı Bush ve RF Başkanı Putin iki ülkenin nükleer güçlerinin mümkün olan en alt seviyeye indirileceğini taahhüt eden Stratejik Çerçeve Deklarasyonu'nu yayınlamışlardır. Eylül 2008'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) tarafından 11 Eylül Sonrası Dönem'in ilk uluslararası terörle mücadele sözleşmesi onaylanmıştır.²⁷⁵ Bu sözleşmenin amacı nükleer terör eylemlerini önlemek ve bastırmaktır.²⁷⁶ RF bu sözleşmeyi ilk onaylayan devlet olmuştur. ABD Senatosu'nun Dış İlişkiler Komitesi bu sözleşmenin nükleer terörizm ve kitle imha silahlarının yayılmasını önleme ve bastırma çalışmalarında önemli bir etkiye sahip olacağını savunmuştur.²⁷⁷

ABD ve RF Kasım 2008'de START'ın Ortak Uyum ve Denetim Komisyonu'nun bir araya getirilmesi kapsamında Kazakistan, Ukrayna ve Belarus'tan gelen temsilcilerle buluşmuştur. Fakat bu görüşmelerde 2009 yılında sona erecek olan START Antlaşması'nın halefi niteliğinde olabilecek bir uzlaşma sağlayamamışlardır.²⁷⁸

Ocak 2009'da ABD'de yönetim el değiştirmiş, Barack H. Obama yeni ABD Başkan'ı olarak görevi eline almış ve beraberinde değişim rüzgarları esmeye başlamıştır. Bu bağlamda nükleer silah antlaşması sürecine ilişkin de yeni umutlar doğmuş ve RF de bu duruma sıcak bakmıştır. Mart 2009'da Cenevre'de bir araya gelen ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile RF Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov, 2009 sonunda START Antlaşması'nın süresi dolmadan yeni bir antlaşmanın müzakere edileceğine dair sözleşmişlerdir. Nisan 2009'da Londra'da bir toplantı yapan Obama ve Medvedev, stratejik silahların Moskova Antlaşması'nın sınırlandırdığı seviyenin altına indirilmesini sağlayacak yeni bir antlaşma üzerine çalışmaların başlatıldığını ifade etmişlerdir.²⁷⁹

Temmuz 2009'da ABD ve RF'li müzakereciler görüşmelerine başlamışlardır. Bunu müteakiben Obama ve Medvedev her iki devleti 1.500 ila 1.675 ilgili savaş

275 U.S. Government Information, "Ex. Rept. 110-23: International Convention for Suppression of Acts of Nuclear Terrorism", *110th Congress*, 2008, s. 2. <https://www.congress.gov/110/crpt/erpt23/CRPT-110erpt23.pdf> (E. T. 26.07.2019)

276 Ibid., s. 1.

277 Ibid., s. 7.

278 U.S. Government Information, Ex. Rept: 111-6: Treaty With Russia on Measures for Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms (The New Start Treaty), 2010, s. 4. <https://www.congress.gov/111/crpt/erpt6/CRPT-111erpt6.pdf> (E. T. 21.07.2019)

279 Ibid.

başlığıyla 500 ila 1.100 stratejik dağıtım aracıyla sınırlayacağını belirten bir Ortak Anlaşma imzalamışlardır. Ancak 5 Aralık 2009'da biten START Antlaşması'nın öncesinde esas hedeflenen Yeni START Antlaşması imzalanamamıştır. Bunun üzerine Obama ve Medvedev ortak bir açıklama yaparak, uzlaşmaya varma konusunda kararlı olduklarını ve en kısa sürede bir antlaşma imzalacağını bildirmişlerdir.²⁸⁰

Mart 2010'da antlaşmanın müzakereleri tamamlanmış ve 8 Nisan'da ABD ve RF Başkanları Prag'da biraraya gelip Yeni START Antlaşması'nı imzalamışlardır. Yeni START Antlaşması'na göre her iki taraf da 700 konuşlandırılmış dağıtım aracı ve 800 konuşlandırılmış ve konuşlandırılmamış rampa ve ağır bombardıman uçağı ile sınırlandırılmıştır.²⁸¹

Yeni START Antlaşması'nın ABD-RF ilişkilerinde olumlu gelişmelere yol açacağı düşünülmüştür. Özellikle nükleer iş birliği, güvenlik meseleleri ve silahların yayılmasının önlenmesi konusunda ilerlemelere vesile olması umulmuştur. Eski Ulusal Güvenlik Danışmanı Stephen Hadley bu antlaşmanın ABD-RF ilişkilerinin genel çerçevesine olumlu katkılarda bulunacağını açıklamıştır.²⁸² Bu bağlamda RF, Kasım 2009'da Uluslararası Atom Enerji Kurumu'nun (IAEA) İran'ın uranyum zenginleştirme programını kınama kararına destek vermiştir. Böylece IAEA'da RF'nin de desteğiyle 2006 yılından itibaren ilk defa İran'la ilgili bir karar alınabilmiştir.²⁸³ 9 Haziran 2010'da ise BMGK'de İran'a yaptırım düzenleyen bir karar tasarısı RF'nin de kabul etmesiyle onaylanmıştır.²⁸⁴ Aynı zamanda 2011 yılında RF, 2007'de İran'a satışını gerçekleştirdiği S-300 Hava Savunma Sistemi'nin teslimatından vazgeçtiğini açıklamıştır.²⁸⁵

ABD cephesinde nükleer silahların yayılmasının ve terörist gruplara ulaşma ihtimalinin yarattığı korku büyük olmuştur. Bu bağlamda eski ABD Başkanı George W. Bush ABD'ye yönelik en ciddi tehdidin teröristlerin nükleer silahlara ulaşma ihtimali

280 Ibid., ss. 4-5.

281 Ibid., s. 5.

282 Ibid., s. 8.

283 "İran'la Nükleer Tesis Gerilimi", *BBC NEWS Türkçe*, 2009.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2009/11/091128_iran_nuclear (E. T. 22.07.2019)

284 "BM İran'a Yeni Yaptırımları Onayladı", *BBC NEWS Türkçe*, 2010.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/06/100609_un_iran (E. T. 22.07.2019)

285 İlyas Kemalov, "İran, Rusya'yı BM Uluslararası Adalet Divanı'na Şikâyet Etti", *ORSAM Ortadoğu Araştırmaları Merkezi*, 2011. <https://www.orsam.org.tr/tr/iran-rusya-yi-bm-uluslararasi-adalet-divani-na-sik-yet-etti/> (E. T. 21.07.2019)

olduğunu belirtmiş ve Başkan Obama da bu görüşü paylaşmıştır. Obama, 2010 yılında yayımlanan Amerikan Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi'nde ABD'nin nükleer silahların yayılmasını engellemekten daha acil bir gündemi olamayacağını ifade etmiştir. Aynı zamanda uluslararası barış ve güvenliğin, nükleer silahların yayılması sebebiyle tehdit altında olduğunu öne sürmüştür. Soğuk Savaş Sonrası'nda daha fazla devletin nükleer güce ulaştığını belirten Obama, teröristlerin bu silahlara ulaşmak için uğraş verdiğini vurgulamış ve nükleer silahlara karşı mücadelesini sürdüreceğini açıklamıştır.²⁸⁶

Hillary Clinton, Yeni START Antlaşması temalı bir *Hearing*'de, antlaşmanın onaylanması için görüşlerini belirtmiştir. Antlaşmanın onaylanması durumunda RF ve ABD'nin nükleer silah azaltma süreçlerinin istikrara kavuşacağını ve sürecin şeffaf bir şekilde denetlenebileceğini savunmuştur. Clinton antlaşma sayesinde ABD-RF ilişkilerinin daha da gelişeceğini öne sürmüştür. Bu bağlamda antlaşmanın İran'ın nükleer programı, Afganistan'da iş birliği ve ticaret ve yatırımlarının takibi gibi diğer dış politika meseleleri için stratejik olduğunu dile getirmiştir.²⁸⁷

8 Nisan 2010 yılında imzalanan Yeni START Antlaşması, ABD ve RF'nin antlaşmayı onaylamaları sonucu 5 Şubat 2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir.²⁸⁸ Bu tarihte Münih Güvenlik Konferansı'nda ABD ve RF Dışişleri Bakanları antlaşmanın onaylandığına dair belgeleri birbirlerine teslim etmişlerdir.²⁸⁹

Obama Dönemi'nde Yeni START Antlaşması'na ek olarak bir dizi nükleersizleştirme çalışmalarına da girişilmiştir. Nükleer silahların yayılmasını önlemeye ilişkin atılan tek adım Yeni Start Antlaşması değildir. 1996 yılında uluslararası bir antlaşma olan Kapsamlı Nükleer Test Yasağı Antlaşması (CTBT) imzalanmıştır. Ancak 8 devlet bu antlaşmayı onaylamamış ve bu sebepten antlaşma yürürlüğe girmemiştir. Nitekim antlaşma imzalandıktan sonra Hindistan, Pakistan ve

286 U.S. Government Information, "Ex. Rept: 111-6: Treaty With Russia On Measures For Further Reduction And Limitation Of Strategic Offensive Arms (The New Start Treaty)", op. cit., s. 9.

287 Hillary Rodham Clinton, "Congressional Testimony on the New Start Treaty", *Senate Foreign Relations Committee May 18 2010*, s. 2.

<https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/ClintonTestimony100518a.pdf> (E. T. 23.07.2019)

288 U.S. Department of State, "New START Treaty", 2017. <https://www.state.gov/new-start/> (E. T. 23.07.2019)

289 Sibel Kavuncu, "Nükleer Silahsızlanma Yolunda START Süreci", op. cit., s. 144.

Kuzey Kore nükleer silah testleri gerçekleştirmişlerdir.²⁹⁰ Bu bağlamda Obama 2009 yılında yaptığı bir açıklamada, CTBT'nin bütün ülkeler tarafından onaylanıp yürürlüğe girmesi için uğraş vereceğini belirtmiştir. Aynı zamanda nükleer üretim oranının azaltılabilmesi için Çekirdeği Bölünebilir Maddelerin Yasaklanması Antlaşması'nın (FMCT) müzakere edilmesini de gündemine aldığını ifade etmiştir. Buna ek olarak Küresel Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesine İlişkin Antlaşma'nın (NPT) nükleer silahsızlanma konusunun temel taşı olarak yeniden canlandırmayı hedeflediğini de belirtmiştir.²⁹¹

ABD'nin Avrasya'da nükleersizleştirme çalışmalarının en sorunsuz netice verdiği ülke Kazakistan olmuştur. Kazakistan, Semipalantinsk'teki dünyanın en büyük ikinci nükleer test alanı olan bölgeyi kapatıp mühürlemiştir. Bu bölgede 1949'dan 1991'e kadar 500'ün üzerinde nükleer test yapılmıştır. Bu testlerin kümülatif gücünün, Hiroşima'ya atılan bombanın gücünden 20.000 kat daha kuvvetli olduğu belirtilmiştir. Bağımsızlığından itibaren Kazakistan istikrarlı bir görünüm sergilemiştir. Dünyanın dördüncü en büyük nükleer cephaneliğini gönüllü olarak etkisizleştirmiştir. Aynı zamanda Kooperatif Tehdit Azaltma Programı dahilinde ABD ile birlikte Proje Sapphire adında gizli bir operasyonla 581 kilogram zenginleştirilmiş uranyum ve 20-25 nükleer savaş başlığı Kazakistan'dan çıkarılmıştır.²⁹²

Kazakistan'daki son nükleer silah 1995 yılında kaldırılmıştır. 2004 yılında Kazakistan kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesine ilişkin ABD ile biyoterörizm alanında iş birliğini arttıracak olan bir anlaşma imzalamıştır. Bu bağlamda Kazakistan bu hamleleriyle ABD'ye kendisinin nükleer yayılmasının önlenmesi ile ilgili önemli bir ortak olduğunu kanıtlamıştır. Aynı zamanda Kazakistan düşük değerli uranyumun depolanabileceği bir uluslararası nükleer yakıt bankasına da ev sahipliği yapmak üzere teklif götürmüştü ve bu durum ABD tarafından takdir edilmiştir.²⁹³

290 Büşra Selvi Öğütçen, "Nükleer Silahların Test Edilmesiyle Mücadele Günü", *Anadolu Ajansı*, Ankara, 2017. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nukleer-silahlarin-test-edilmesiyle-mucadele-gunu/895379> (E. T. 23.07.2019)

291 U.S Government Information, "H. Rept. 111-136: Foreign Relations Authorization Act, Fiscal Years 2010 and 2011", op. cit., s. 128.

292 Ibid., Bölüm 1124, s. 89.

293 Ibid., Bölüm 1124, s. 90.

Verilen bilgiler analiz edildiğinde ABD'nin Obama Yönetimi ile birlikte Avrasya'da nükleersizleştirme çalışmalarına önem verdiği ve bu bağlamda bölgenin önemli devletleri olarak görülen RF ve Kazakistan ile ortak hareket ettiği anlaşılmıştır. Nitekim demokratik bir politik kültüre sahip olmayan Avrasya Devletleri'nin, ellerinde nükleer silah bulundurmaları durumunda ABD için büyük tehdit teşkil edecekleri düşünülmüştür. Bu bağlamda bölgedeki yumuşak güç politikaları ile birlikte, nükleersizleştirme çalışmalarının da ABD'nin Avrasya Bölgesi'ndeki yayılmacılığının garantiye alınmak istenmesi anlamına geldiği görülmüştür.

2.2. Obama'nın Uluslararası Terörizm Politikaları ve Avrasya Devletleri'ne Etkileri: Afganistan Stratejisi ve Avrasya'da Ortaklık

11 Eylül Sonrası Dönem'de ABD'nin Avrasya politikalarında etkili olan ana unsurlardan birisi de uluslararası terörizm sorunudur. 11 Eylül'de ABD'ye yönelik gerçekleştirilen terörist saldırılar neticesinde birçok ABD vatandaşı hayatını kaybetmiş veya ağır travmatik bozukluklar yaşamışlardır. Bunun üzerine Bush Doktrini vasıtasıyla ABD teröre karşı savaş ilan etmiş, Afganistan ve Irak'a müdahalede bulunmuştur.

Afganistan ve Irak Savaşları sürecinde ABD kendisine karşı çıkan devletleri teröre destek veren ülkeler olarak kabul edeceğini açıklamış ve böylece uluslararası toplumun da zoraki ortaklığını sağlamıştır. Ancak savaş süresince özellikle esirlere yönelik gerçekleştirilen kötü muameleler ABD'nin uluslararası kamuoyundaki itibarını zedelemiştir. Aynı zamanda savaşın maliyetleri sebebiyle 2008 yılında küresel bir ekonomik kriz yaşanmıştır. Bununla birlikte Orta Doğu'da istenilen hedefe ulaşamamış, örneğin kendisiyle savaşılan El-Kaide terör örgütünün lideri Usame bin Ladin, Obama Dönemi'ne kadar yakalanamamış ve bu tarz durumlar ABD'yi zora sokmuştur. Özellikle de RF'nin gözünde ABD, güç kaybeden devlet konumuna düşmüş ve bu durum da RF'yi dış politikasında daha özgüvenli adımlar atmaya cesaretlendirmiştir.²⁹⁴

Bütün bu gelişmelerle beraber ABD kamuoyunda Başkan Bush'a yönelik tepkiler artmış ve yeni umutlarla Barack H. Obama 2008 yılında seçimi kazanmıştır.

294 Andrew C. Kuchins, "Engagement With Russia", *Statement before the Senate Foreign Relations Committee*, Center for Strategic & International Studies: 2009. https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/attachments/ts090310_kuchins.pdf (E. T. 23.07.2019)

Obama başa geldiğinde yüksek maliyetlerin etkilerini azaltmaya yönelik hamleler sergilemiş ve savaşı daha düşük maliyetlerle yürütmek için bölgesel ortaklık politikalarına ağırlık vermiştir.

ABD Kongresi'nde 2007 yılında Afganistan Savaşı'nın gidişatı hakkında bir *Simple Resolution* yayınlanmıştır. Yayında, ABD istihbarat yetkililerinin birtakım bulguları paylaşılmıştır. Bu bulgulara göre Afganistan'da ABD ve müttefiklerine yapılan saldırı sayısı 2005'te 1,558'den 2006'da 4,542'ye çıkmış, intihar bombası saldırıları 2005'te 27'den 2006'da 139'a yükselmiştir. 2005 yılında 783'ten 2006'da 1.677'ye kadar olan yol bomba saldırıları ikiye katlanmış ve Pakistan'dan Afganistan'a sınır ötesi saldırılar 20 Eylül'den raporun yayınlandığı tarihe kadar yüzde 300 artmıştır.²⁹⁵ Bu bağlamda ABD Kongresi Afganistan'daki gücü arttırmak gerektiğini ve Afganistan'da varlık gösteren Taliban'ın, suç ağlarının ve terör örgütlerinin derhal yok edilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁹⁶

Obama'ya göre Afganistan'daki savaşın kötüye gitmesinin temel sebebi Irak'ta da savaşa girilmiş olmasıdır. Saddam Hüseyin'in nükleer silah ürettiği iddiasıyla 2003 yılında girilen Irak Savaşı neticesinde hiçbir nükleer silah bulunamamış ve 1 trilyon dolara yakın maliyetle karşılaşılmıştır. Nitekim Irak Savaşı'ı öncesi Saddam Hüseyin'in elinde nükleer silahlar olduğunun düşünülmesini istemiş olması, bazı analistlere göre hemen yanındaki İran korkusundan kaynaklanmıştır.²⁹⁷ Bu bağlamda Obama, başa geçtiği 2009 yılında yaptığı bir açıklamasında Irak'tan ABD askerlerinin çekileceğini ifade etmiştir. Bunun üzerine ABD askerlerinin Irak'taki görevleri 2010 yılında son bulmuş ve geri çekilme başlamıştır. Her ne kadar ABD'nin Cumhuriyetçi kanadı geri çekilmenin Irak'ı istikrarsızlaştıracağını savunsa da birçok ABD'li bu kararı desteklemiştir. 2011 yılına gelindiğinde ise ABD Irak'tan tamamen çekilmiştir.²⁹⁸

Obama ile birlikte ABD Afganistan'a daha çok yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda bölgesel ortaklıklar yoluyla Afganistan'daki varlığını kuvvetlendirmek istemiştir.

295 U.S. Government Information, "S. Res. 34: Calling for the Strengthening of the Efforts of the United States to Defeat the Taliban and Terrorist Networks in Afghanistan", op. cit., s. 2.

296 Ibid., s. 5.

297 Steven W. Hook ve John F. Spanier, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze*, Çev: Özge Zihnioğlu Tanırlı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2014, s. 304.

298 "Son ABD Askeri de Irak'tan Ayrıldı", *BBC NEWS Türkçe*, 18 Aralık 2011.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/12/111218_iraq_usa (E. T. 23.07.2019)

Elbette ki Avrasya Bölgesi'nin en önemli devletlerinden olan RF ve Orta Asya Devletleri, ABD tarafından bu ortaklığın itici güçleri olarak kullanılmak istenmiştir. ABD ilk olarak RF ile *Reset* politikasını devreye sokmuş ve akabinde RF'nin de çıkarına hizmet eden, Afganistan'da ortaklık sözü almıştır. Çünkü Afganistan'daki terör destekçisi Taliban Rejimi, RF'nin çatışma yaşadığı Çeçenistan'ı resmi olarak tanımıştır ve desteklemiştir. Bu sebepten RF, Taliban'ın etkisizleştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.²⁹⁹

RF Afganistan'da yürütülen operasyonlar için ABD'nin kendisiyle işbirliğine gitmesi gerektiğini ifade etmiştir.³⁰⁰ Afganistan Operasyonu'na destek olmak için ABD uçaklarının askeri olmayan ihtiyaçlarını gidermek üzere kendi hava sahasını kullanmalarına müsaade etmiştir.³⁰¹ Bu bağlamda 35.000 ABD personeli ve birliğinin kendi hava sahası üzerinden Afganistan'a ulaşmalarına müsaade eden Afganistan Hava Transit Antlaşması'nı imzalamıştır.³⁰² Nitekim Obama da RF'yi Afganistan meselesi ve nükleer silahların yayılmasının önlenmesi konusunda kullanılacak güçlü bir araç olarak görmüştür. Elbette ki RF de Avrasya'da etkisini arttırmak ve Pasifikteki ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla Obama ile iş birliğinin önemli olduğunu düşünmüş ve RF'nin ekonomik kalkınmasını gerçekleştirebilmek için ABD ile iş birliğine ihtiyaç duymuştur.³⁰³

ABD'nin Afganistan stratejisinin önemli ayaklarından birisini Kuzey Dağıtım Ağı (*Northern Distribution Network-NDN*) oluşturmaktadır. NDN sayesinde ABD tarafından bölgede bir ticari ağ oluşturulup Afganistan Savaşı için gereken askeri mühimmat ve diğer gereçlerin karşılanabileceği öngörülmüştür.³⁰⁴

ABD'nin Afganistan'daki varlığı artınca, bölgedeki askeri ve askeri olmayan malzeme ihtiyacı da artmıştır. Bu ihtiyaçları kısmen karşılayabilen Afganistan-Pakistan Dağıtım Ağı'nınsa 2010'lu yıllarda artık ihtiyaçların tamamını karşılayamayacağı

299 Cohen, "How the Obama Administration Should Engage With Russia", op. cit., s. 6.
<https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/CohenTestimony090319a3.pdf> (E. T. 23.07.2019)

300 Oğan, loc. cit.

301 Nikolaenko, op. cit., s. 124.

302 U.S. Government Information, "Ex. Rept: 111-6: Treaty With Russia On Measures For Further Reduction And Limitation Of Strategic Offensive Arms (The New Start Treaty)", op. cit., s. 8.

303 Abuzarova, loc. cit.

304 Mert Gökırmak, "Afganistan: Bölgesel Rekabet ve Yeni Açılımlar", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C. 7, S. 13 (2011), s. 13.

düşünülmüştür. Bu bağlamda ABD planlamacıları, Baltık ve Hazar limanlarını RF, Kafkasya ve Orta Asya üzerinden Afganistan'a bağlayan bir dizi ticari tabanlı lojistik düzenleme olan NDN'yi devreye sokmuşlardır.³⁰⁵

NDN'nin Avrasya'daki varlığı ABD açısından önemli bir jeopolitik kazanç olarak algılanmıştır. Kilit konumdaki transit devletlerin ABD'nin bölgedeki kaldıraçları olacağı düşünülmüştür. NDN'ye destek veren diğer devletlerinse Afganistan'a doğal bir baskı uygulamış olacakları öngörülmüştür.³⁰⁶

NDN'nin bölgede devreye sokulmasındaki itici güç, ABD'nin Afganistan'daki askeri ihtiyaçlarıdır. Fakat bazı analistlerce uzun vadeli bir angajman olarak düşünülen NDN sayesinde ABD Avrasya Devletleri'nin ekonomik kalkınmalarını da destekleyebilmiş ve bölgedeki varlığını uzun süre devam ettirebilmiştir.³⁰⁷

ABD cephesinde Orta Asya Bölgesi'nin RF, ÇHC ve İran'ı çevreleyen çok stratejik bir kavşakta yer aldığı ifade edilmiştir. Bu nedenle ABD'nin bu kritik bölgeyle olan irtibatının artırılması gerektiği savunulmuştur. Bu bağlamda Obama Yönetimi Orta Asya'ya yönelik 5 ana öncelik açıklamıştır. Bu önceliklerin 3 tanesi Avrasya Bölgesi'ndeki demokratikleşme ve liberalleşme meselelerine yönelik belirlenmiştir. Kalan 2 tane öncelikten 1 tanesinin enerji güvenliğine, diğerinin ise Afganistan'daki ortaklık çalışmalarının geliştirilmesine yönelik olduğu belirtilmiştir. Ayrıca RF'nin Orta Asya'nın kendi etki alanında olduğu söylemine karşılık ABD Kongresi'nden bu bölgenin herhangi bir devlet açısından özel bir ilgi alanı oluşturduğuna katılmadığı açıklaması gelmiştir.³⁰⁸

Orta Asya Devletleri'nin Afganistan'da yürütülen terörle savaş operasyonlarına katkısı büyük olmuştur. Çünkü Afganistan bölgeye terör ihraç etmekte ve bu da bölgedeki istikrarsızlığı arttırmaktadır. Afganistan'ı ve uluslararası terörizmi kendilerine bir tehdit olarak gören Orta Asya Devletleri, ABD'yi Afganistan'da desteklemişlerdir.

305 "Northern Distribution Network (NDN)", *CSIS Center For Strategic & International Studies*. <https://www.csis.org/programs/transnational-threats-project/past-projects/northern-distribution-network-ndn> (E.T. 23.07.2019)

306 Ibid.

307 Ibid.

308 Blake, "The Emerging Importance of the U.S.–Central Asia Partnership", loc. cit.

2011 yılında Kazakistan'da hükümete, devletin altyapılarına ve polislerine yönelik çok sayıda terör eylemi gerçekleştirilmiştir. Nisan 2012'de iki ayrı davada toplam 47 sanık, Batı Kazakistan'ın Atıray şehrindeki hükümet binalarına bombalı saldırı düzenleme suçundan tutuklanmıştır. Bu saldırıları Halifeliğin Askerleri isimli bir terörist grup üstlenmiştir.³⁰⁹ Bu bağlamda Kazakistan, yalnızca sınırlarının ötesinde değil, aynı zamanda içinde de kendisi için bir tehdit olarak gördüğü Afganistan'daki terörün sonlandırılmasına yönelik NDN'yi ve teröre karşı savaşı desteklemiştir.

Kırgızistan'ın da Afganistan operasyonlarına desteği büyük olmuştur. Nitekim terör Kırgızistan'da da bir tehdit olarak algılanmıştır. 2011 yılında Almazbek Atambayev'in iktidara gelmesi ile birlikte Kırgızistan daha istikrarlı bir yapıya bürünmüştür. Bu bağlamda terör tehdidi de azalmış ancak güvenlik güçleri 2012 yılı boyunca sürekli terörle ilintili olduğu düşünülen kişilere operasyon düzenlemekten vazgeçmemiştir. Kırgızistan'ın güneyindeki gözenekli sınırlarının, teröristler için güvenli bir bölge olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda Kırgızistan'ın güney bölgesindeki etnik gruplar arasındaki çatışmalar, terör potansiyelinin korunmasını sağlamıştır. Kırgızistan da sınırları dahilindeki bu tehtide karşı birçok uluslararası terörle mücadele operasyonuna dahil olmuş ve destek vermiştir.³¹⁰

NDN'ye de destek vermekten kaçınmayan Kırgızistan'ın ABD açısından önemi büyük görülmüştür. Çünkü ABD'nin neredeyse bütün savaş birlikleri ve müttefikleri, Kırgızistan'ın Manas Üssü'nden Afganistan'a geçmişlerdir.³¹¹ Aynı zamanda havadan yakıt ikmalinin de sağlanabildiği Manas'taki *Transit Center*, Afganistan'daki operasyon için önemli bir destekçi olmuştur.³¹² Bu bağlamda ABD de Kırgızistan'a, ABD Diplomatik Güvenlik Servisi'nin yürüttüğü ve Dışişleri Bakanlığı Terörle Mücadele Bürosu'nun finanse ettiği ATA Programı (*Antiterrorism Assistance Program*) ile destek

309 U.S. Government Information, "Islamist Militant Threats to Eurasia", *Joint Hearing before the Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats and the Subcommittee on Terrorism, Nonproliferation, and Trade of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Thirteenth Congress February 27 2013*, Washinton: U.S. Government Printing Office, 2013, s. 12. <https://www.hsdl.org/?view&did=753727> (E. T. 10.07.2019)

310 Ibid., s. 13.

311 U.S. Government Information, "The Emerging Importance of the U.S.–Central Asia Partnership", *Hearing before the Subcommittee on Asia, the Pacific and the Global Environment of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Eleventh Congress November 17 2010*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2010, s. 22. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-111hrg62400/pdf/CHRG-111hrg62400.pdf> (E. T. 15.07.2019)

312 Blake, U.S. Engagement in Central Asia, loc. cit.

vermiştir.³¹³ ATA Programı ile ABD Kırgızistan'daki Manas Üssü'ne ve NDN'ye yönelik terörist tehditlerin tespit edilmesi ve caydırılmasına yardımcı olmuştur.³¹⁴ Nitekim Kırgızistan Cumhurbaşkanı Roza Otunbayeva da Afganistan'daki NATO operasyonlarının Kırgızistan'ı terör tehdidine karşı güvende tuttuğunu ifade etmiştir.³¹⁵

Özbekistan'ın da teröre karşı yaklaşımı hassas olmuştur. Kendi sınırları içerisinde, terörizmi ilk üç güvenlik sorunundan biri olarak gören Özbekistan, politik ve dini aşırılık meseleleriyle mücadele etmiştir. Bu bağlamda ABD'nin bölgedeki terörle mücadele hedefleri, Özbekistan için de önemli görülmüştür.³¹⁶ Özbekistan ABD'nin Avrasya'daki müttefikleri içerisinde demokratikleşme konusunda en çok sorun yaşanan devlettir denilebilir. Bu sebepten ABD içerisinde Özbekistan ile ittifak kurulmasının doğru olmadığına dair görüşler ortaya çıkmıştır. Ancak güvenlik politikaları için Özbekistan ile Avrasya'da iş birliği yapılmak zorunda kalınmıştır. Bu bağlamda Özbekistan, ABD'nin Afganistan politikası için bölgede destek aldığı ve desteklediği devletlerden birisi haline gelmiştir. Afganistan'a sağlanan elektriğin önemli bir kısmı Özbekistan'dan ihraç edilmiştir. Aynı zamanda Özbekistan NDN'yi de desteklemiştir. Buna ek olarak ise Afganistan'da ulaşımı kolaylaştıracak bir demiryolu ağı kurulumuna da yardımcı olmuştur.³¹⁷ Özbekistan'ın, yine bir malzeme ulaşım ağı olan Kuzey Azerbaycan Ağı üzerinden Afganistan'a yapılan sevkiyatın ulaşımına yönelik merkezi bir role sahip olduğu görülmüştür.³¹⁸

Türkmenistan terörle mücadelede, sınır güvenliğini sağlamada ve terörist finansmanını tespit etmede ilerlemeler kaydetmiştir. Bu bağlamda kara para aklanması sürecinin takipçisi niteliğinde G-7 Devletleri tarafından kurulmuş olan Mali Eylem Görev Gücü (FATF), 2012 yılında Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı (AML/CTF) takibinden Türkmenistan'ın çıkarılmasını onaylamıştır. Türkmenistan 2012 yılında sınır güvenliğini daha da arttırmış ve Afganistan sınırına yeni garnizonlar inşa etmiştir. Ayrıca bahsedilen sınıra ABD Enerji Bakanlığı tarafından bağışlanan çevrimiçi

313 "Antiterrorism Assistance Program", *Bureau of Diplomatic Security*.

<https://www.state.gov/antiterrorism-assistance-program/> (E. T. 15.07.2019)

314 U.S. Government Information, "Islamist Militant Threats to Eurasia", op. cit., s. 18.

315 Ibid., s. 48.

316 Ibid., s. 14.

317 Robert O. Blake, "The Emerging Importance of the U.S.–Central Asia Partnership", loc. cit.

318 Blake, U.S. Engagement in Central Asia, loc. cit.

4 radyasyon portalı monitörü yerleştirilmiştir.³¹⁹ Bununla beraber Türkmenistan da Afganistan'ı insani yardım ile desteklemiş ve Afganistan'ın Orta Asya'ya ulaşımını arttıracak bir demiryolu projesine ve enerji altyapısı oluşturulmasına yardımcı olmuştur.³²⁰

Tacikistan ekonomisi, zayıf ve kırılğan bir ekonomidir. Dünyanın en fakir ülkelerinden birisi olan Tacikistan, Afganistan ile 1300 kilometrelik uzun bir sınıra sahip olması sebebiyle jeopolitik olarak önemli görülmüştür. Fakat bu uzun sınır beraberinde çeşitli güvenlik problemlerini de getirmiştir. Çünkü bu sınır, Afganistan'la yaşanan terörist saldırılara karşı Tacikistan'ın korunmasız kalmasına sebep olmuştur.³²¹ Afganistan Savaşı'nın yürütüldüğü yıllarda ise iç savaşlar ve birtakım arızalarla meşgul olan Tacikistan'da istikrarı sağlamak için ABD çeşitli yardımlarda bulunmuştur. ABD Tacikistan'da kolluk kuvvetlerini güçlendirmek, gıda güvenliğini sağlamak, insan hakları ve basın özgürlüğünü desteklemek ve sağlık ve eğitim sistemini güçlendirmek için uğraş vermiştir. Aynı zamanda ATA Programı kapsamında terörist tehdidine yönelik eğitimler de sağlanmıştır.³²² Buna mukabil olarak Tacikistan da Afganistan'a insani yardım desteği sağlamış ve aynı zamanda indirimli elektrik tedarik etmiştir.³²³ NDN'ye de katılan Tacikistan bölgedeki ABD faaliyetlerinde önemli bir rol oynamıştır.

ABD Orta Asya Devletleri'nin ekonomik gelişmelerini desteklemek ve askeri kapasitelerini arttırabilmek için bölgede dış yardım politikaları uygulamıştır. Bu devletlere sağlanan güvenlik yardımları, bölgedeki istikrarı arttırıcı bir etkiye sahip olmuştur. Bununla birlikte ABD bu devletler ile yıllık ikili istişareler gerçekleştirmiş ve diplomatik bağlarını kuvvetlendirmiştir.³²⁴

ABD'nin bölgedeki dış yardım politikaları Avrasya'nın istikrarı için önemli görülmüştür. 2011 yılında 170 milyon dolar güvenlik yardımı sağlanan Orta Asya Devletleri'ne Uluslararası Askeri Eğitim ve Öğretim Programı dahilinde 3 milyon dolar, Dış Askeri Finansman Programı dahilinde de 6 milyon dolar ek yardım yapılmıştır.³²⁵

319 U.S. Government Information, "Islamist Militant Threats to Eurasia", loc. cit.

320 Blake, U.S. Engagement in Central Asia, loc. cit.

321 U.S. Government Information, "Islamist Militant Threats to Eurasia", op. cit., s. 13.

322 Ibid., s. 19.

323 Blake, "The Emerging Importance of The U.S.–Central Asia Partnership", loc. cit.

324 U.S. Government Information, "Islamist Militant Threats to Eurasia", op. cit., s. 14.

325 Blake, U.S. Engagement in Central Asia, loc. cit.

2012 yılına gelindiğindeyse güvenlik yardımı 215 milyon dolara çıkarılmış ve bu yardımın büyük bir kısmı terör ve uyuşturucu kaçakçılığı da dahil olmak üzere uluslararası terörizm tehdidi sorunun çözülmesinde bölge devletlerinin kolluk kuvvetlerinin güçlendirilmesi için kullanılmıştır.³²⁶

Tarihler 2010 yılı sonlarını gösterdiğinde, 11 Eylül saldırılarının 10. yıldönümüne yaklaşılırken, Pakistan'da önemli bir istihbarat alınmıştır. Pakistan sınırına 1 mil uzaklıktaki Abbottabad bölgesinde, bölgenin ortalamasına göre fazla korunaklı olduğu düşünülen bir bina, ABD istihbarat yetkililerine bildirilmiş ve bu bağlamda bina gözlenmeye başlanmıştır.³²⁷ Binanın içerisinde cep telefonu ve internet kullanılmadığı, binadaki çöplerin dahi dışarı atılmadan içeride yakıldığı gözlemlenmiş ve yüksek şüphe ile El-Kaide Lideri Usame bin Ladin'in yerinin tespit edildiği anlaşılmıştır. Bunun üzerine 2 Mayıs 2011 tarihinde CIA tarafından binaya yönelik bir operasyon düzenlenmiştir. Düzenlenen bu operasyonda Abbottabad yerleşkesine 2 ABD helikopteri gönderilmiş ancak helikopterlerden birisi etkisiz hale gelmiştir. Fakat operasyon durdurulmamış, binanın kontrolü ABD tarafından ele alınmış ve ardından Usame bin Ladin olduğu belirtilen bir kişi binanın 3. Katında yakalanıp öldürülmüştür.³²⁸

ABD'nin Usame bin Ladin'i öldürmesi, Afganistan Operasyonu açısından büyük bir başarı olarak değerlendirilmiştir. Ancak ABD, bölgedeki istikrarın sağlanması için Afganistan'da varlık göstermeye devam edeceğini bildirmiş ve 2014'e kadar aşamalı bir şekilde bölgeden çekileceğini açıklamıştır. Nitekim Afganistan Savaşı ABD'ye pahalıya mal olmuştur. George W. Bush Dönemi'nin sonuna kadar 172 milyar dolara yaklaşan maliyet, 2012 sonunda 286 milyar dolara ulaşmış ve 2013 yılında 129 milyar dolar daha harcanarak 587 milyar dolara ulaşmıştır.³²⁹

326 U.S. Government Information, "Islamist Militant Threats to Eurasia", op. cit., s. 15.

327 U.S. Government Information, "Overview of Security Issues in Europe and Eurasia", *Hearing before the Subcommittee on Europe and Eurasia of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Twelfth Congress May 5 2011*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2011, s. 35. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-112hhrg66174/pdf/CHRG-112hhrg66174.pdf> (E. T. 01.07.2019)

328 "CIA 5. Yıldönümünde Bin Ladin'in Yakalanma Öyküsünü Dakika Dakika Yayınladı", *Sözcü*, 2 Mayıs 2016. <https://www.sozcu.com.tr/2016/dunya/olumunun-5-yil-donumunde-ciaden-dakika-dakika-usame-bin-ladin-operasyonu-1212984/> (E. T. 24.07.2019)

329 Erkan Avcı, "Afganistan Savaşı ABD'ye Pahalıya Mal Oldu", *Anadolu Ajansı*, 30 Aralık 2014. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afganistan-savasi-abdye-pahaliya-mal-oldu/88401> (e. T. 19.07.2019)

ABD Avrasya’da Afganistan Savaşı sayesinde önemli ortaklıklar elde etmiş olsa da Afganistan halkının antipatisini kazanmıştır. Savaş esnasında Afgan güvenlik görevlilerinin olumsuz şartlarda mücadele vermesi, Afgan halkının savaştan kötü etkilenmesi ve bazı ABD askerlerinin bölgedeki halka yönelik kötü muamelesi, Taliban’a olan sempatiyi arttırmıştır.³³⁰ Bu bağlamda terör örgütlerinin de Afganistan’da yaşayan halk içerisinde kendisine destekçi bulabilmesi kolaylaşmış ve Afganistan’da sonu gelmeyen bir istikrarsızlık baş göstermeye başlamıştır. Nitekim Irak’tan, bölgede istikrar kurulmadan asker çekilmiş olması, Irak’ı terör örgütleri açısından güvenli bir sığınak haline getirmiş ve Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) isimli bir terörist organizasyon Irak ve Suriye’de dominant bir pozisyona gelmeye başlamıştır. Bu terör örgütüne yönelik operasyonlar düzenlenmeye başladığında ise 2014 sonrasında, İŞİD kendisine güvenli liman olarak Afganistan’ı tercih etmeye başlamıştır.³³¹

Hasılı, Afganistan Savaşı ABD’nin Avrasya politikalarında önemli bir yere sahip olmuştur. Bu savaş vesilesi ile birçok devletin ABD ile ortaklık kurmuş olması ABD cephesinde olumlu bir izlenim bırakmıştır. Avrasya’nın steplerinde terörist organizasyonların varlığı, Avrasya Devletleri’ni ürkütmüş ve ABD ile ortaklığa itmiştir. Aynı zamanda bu devletlere sağlanan dış yardımların çekiciliği de ortaklıkların kurulmasında önemli bir etkiye sahip olmuştur. Buna ek olarak özellikle Orta Asya Devletleri ABD desteğini arkalarına alarak bölgede daha özerk politikalar icra edebilmeye başlamış ve RF baskısından bir nebze daha olsun kendilerini kurtarabilmişlerdir.

2.3. Kafkasya’da Enerji Güvenliği ve Bölge Devletlerine Etkileri

Sanayi Devrimleri’nden itibaren hammadde ihtiyacı birçok devletin en önemli dış politik önceliğini oluşturmuştur. Üretim kalemlerinin artması ve devletlerin kendi tüketimlerinden daha fazlasını üretmeye başlamaları ile birlikte dünyada küreselleşme olgusu gelişmeye başlamıştır.

330 Mustafa Bağ, “ABD’nin 17 Yıllık Afganistan Savaşı: Afganlar ABD’nin Savaşı Kasten Bitirmediğini Düşünüyor”, *Euronews.*, 26 Kasım 2018. <https://tr.euronews.com/2018/11/26/abd-nin-17-yillik-afganistan-savas-afganlar-abd-nin-savas-kasten-bitirmedigini-dusunuyor> (E. T. 25.07.2019)

331 “İŞİD’in Afganistan Kolu Taleban’dan Daha Büyük Tehdit”, *Amerika’nın Sesi*, 12 Haziran 2019. <https://www.amerikaninsesi.com/a/i%CC%87d-in-afganistan-kolu-taleban-dan-daha-b%CC%BCy%CC%BCK-tehdit-/4955751.html> (E. T. 25.07.2019)

Küreselleşen dünya daha çok birbiriyle etkileşime giren uluslararası toplumu inşa etmiştir. Devletler kendi ellerinde bulunan hammaddeler ile optimum kalitedeki ürünleri satmaya ve cari açıklarını bu satışlardan elde edilen dövizlerle kapatmaya başlamışlardır. Elbette ki bu ticaret yarışı esnasında bazı devletler daha ön plana çıkmış ve üst düzey gelişim sergilemişlerdir. Bu gelişimin, uluslararası arenada kendilerini mutlak söz sahibi yapmasını hedefleyen devletler, üretimlerini çeşitlendirip arttırmaya odaklanmışlardır. İşte bu sürecin bir neticesi olarak ABD, 1950'li yıllardan itibaren dünya politikasında sözü geçen devletlerden olmaya başlamış ve Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından mutlak güç konumuna ulaşmıştır. Birçok zorlu mücadele neticesinde alınan bu ünvan, ABD için kaybedilmesi göze alınamayacak kadar değerli görülmüş ve ABD dünyadaki konumunu kaybetmemek için birçok önemli meseleye dahil olmaya başlamıştır.

Mevcut üretim kapasitesi itibariyle dünyadaki en üst düzey devletlerden olan ABD'nin, hegemonik etkisini kaybetmemesi açısından bu üretimi devam ettirebilmesi önemlidir. Ancak üretim demek, enerji tüketimi demektir. İşte bu bağlamda ABD, kendi sınırları dahilinde mevcut tüketimini karşılamaya yetersiz olan enerji üretimine dış dünyadan destek sağlamak durumunda kalmıştır. Orta Doğu ve Güney Asya'da girilen iki önemli savaş da (Afganistan ve Irak) bu ihtiyacı garanti altına almak için ABD'ye birçok fırsat sunmuştur. Ancak küresel dünya, ABD için yalnızca ABD ile sınırlı değildir. Ekonomik entegrasyonun Avrupa ile de artmış olması, Avrupa'nın enerji güvenliğini de ABD için önemli kılmıştır. Nitekim Nye'a göre bir devletin gücünü belirleyen unsur, sahip olduğu enerji kaynakları değildir. Bu unsur, diğer devletlerin dış politik hamlelerini etkileyebilme kabiliyetidir. Bu bağlamda Nye, ABD için de en önemli meselenin kendi çıkarları doğrultusunda diğer devletlerin davranışlarını değiştirebilme kabiliyetini diri tutması olduğunu belirtmiştir.³³² Bu sebepten enerji güvenliği için geliştirilen politikalar, ABD açısından hayati önem arz etmiştir.

2.3.1. Karadeniz'de Enerji Güvenliği

Avrupa'nın enerji ihtiyacının en önemli kısmı RF ve Hazar Bölgesi'nden sağlanmaktadır. Hazar'ın enerjisi RF üzerinden Avrupa'ya ulaştırılmıştır. Ancak bu durum enerjide RF'ye bağımlı bir Avrupa yaratmıştır. Avrupa'nın uluslararası

332 Nye, op. cit., s. 155.

ilişkilerinde RF tarafından baskılanması ise ABD açısından bölgedeki faaliyetlerinin baltalanması olarak görülmüştür. Nitekim Başkan Bush Dönemi'nde NATO'nun genişleme politikası kapsamında Ukrayna ve Gürcistan'ın da NATO'ya dahil olması ihtimali üzerine RF önce Gürcistan'a operasyon düzenlemiş, akabinde de Ukrayna üzerinden Avrupa'ya sattığı gazın fiyatını yükseltmek istemiştir.³³³ Buna karşılık Ukrayna da RF'den aldığı transit ücretini arttırdığını dile getirmiştir. Ukrayna'nın eski borçları da dahil olmak üzere, yeni fiyat üzerinden aldığı gazın ücretini ödememesi sebebiyle RF Ukrayna'ya 1 Ocak 2009'da gaz arzını durdurmuştur.³³⁴ Bu durumla birlikte Avrupalı Devletler oldukça zor bir duruma girmiş ve RF'nin baskısını hissetmeye başlamışlardır.

Brzezinski ABD'nin Avrasya jeopolitiğindeki en önemli meselesinin, RF'nin tek başına bölgeye hâkim olmasını engellemek ve küresel topluluğun bu alana entegrasyonunu kolaylaştırmak olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Brzezinski, RF'nin enerji ulaşımını tekelleştirme isteğinin engellenmesi ve bölgede yeni boru hatları inşa edilmesi gerektiğini savunmuştur.³³⁵ Nitekim İşyar'a göre dünyanın yeni kalpgâhı olan Karadeniz, Basra Körfezi ve Hazar Denizi arasında kalan bölgeyi kontrol eden devlet, dünya enerji kaynaklarını da kontrol etmiş olacaktır. Bunu başarabilen devlet ise bütün dünyayı kontrol edebilecektir. Bu bağlamda ABD'nin Kafkasya politikası, bu hedefleri barındırmıştır.³³⁶

2011 yılında ABD Temsilciler Meclisi'nin düzenlediği bir *Hearing*'de ABD'nin eski Azerbaycan Büyükelçisi ve ABD Avrasya Enerji Stratejisi Devlet Sekreteri Özel Elçisi Richard L. Morningstar ABD'nin Avrasya'daki enerji stratejisinin 3 ana başlığı olduğunu belirtmiştir. Birincisi Avrasya'da yeni petrol ve gaz rezervlerinin keşfini desteklemek ve temiz enerji kullanımını arttırmaya çalışmaktır. İkincisi birden fazla kaynaktan enerji tedarikini sağlayabilmek için gerekli pazarı ve mimariyi oluşturabilmektir. Üçüncüsü ise Kafkasya ve Orta Asya enerji kaynakları için güvenli ulaşım hatları oluşturabilmektir. Morningstar'a göre bu hedefler yalnızca ABD'ye enerji

333 Arzu Yorkan, "Ukrayna-Rusya Doğal Gaz Krizi: Avrupa ve Türkiye Zor Günler Geçiriyor", *TASAM Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 2009. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/1008/ukrayna-rusya_dogal_gaz_krizi_avrupa_ve_turkiye_zor_gunler_geciriyor (E. T. 26.07.2019)

334 Ibid.

335 Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası*, op. cit., s. 206.

336 İşyar, op. cit., s. 5.

tedariki için değil, aynı zamanda Avrasya Devletleri'nin bağımsız politika yürütebilmeleri için de önemli görülmüştür.³³⁷ Aynı *Hearing*'de Dan Burton ise çeşitlendirilmiş bir enerji piyasası elde etmek için Doğu Avrupa ve Orta Asya Devletleri ile iş birliğini devam ettirmek gerektiğini ifade etmiştir.³³⁸ Aynı zamanda Jean Schmidt de petrol ve doğalgaz meselesinde en önemli olayın enerji ulaşım hatları olduğunu ileri sürmüştür. Çünkü ihtiyacı olan alıcıya ulaştırılamayan enerjinin kendi stoğunda durması, üretici açısından bir önem arz etmemektedir. Bu bağlamda Schmidt Avrasya'daki enerji üreticileri açısından da yeni boru hatlarının gelişiminin önemli olduğunu savunmuştur.³³⁹ Cohen'e göre ise RF Avrupa'ya enerji baskısı yaparak ortaklıklar kurmak istemiştir. Bu ortaklıklar yoluyla *divide et impera*³⁴⁰ politikasınca Avrupa'yı kendi etki alanına dahil etmeye çabalamıştır. Bu bağlamda Cohen, ABD'nin enerjinin bir jeopolitik baskı unsuru olarak kullanılmasını engellemesi gerektiğini belirtmiştir.³⁴¹

ABD Avrasya'daki enerjinin tedariki için yeni ulaşım güzergâhları oluşturmaya çalışmıştır. Bu bağlamda özellikle Kafkasya ve Doğu Avrupa'da faaliyetlere girişmiştir. Gürcistan ve Ukrayna Avrasya enerjisinin ulaşımı için stratejik görülmüştür. Nitekim bu devletlerdeki yönetim anlayışı, 2000'li yılların ortalarında gerçekleşen “Renkli Devrimler” sayesinde Batı'nın değerlerine daha yakın bir forma ulaşmıştır. ABD ile iş birliği artan Gürcistan ve Ukrayna, Obama Dönemi'ne yakınlaştığında NATO'nun genişleme konseptine dahil olup ABD ile ilişkilerini de arttırmışlardır. Ancak RF, kendi arka bahçesi olarak gördüğü eski SSCB Devletleri'nde ABD'nin yayılcılığından rahatsız olmuş ve 2008 Ağustos'unda Gürcistan'daki Abhazya ve Osetya Bölgeleri'nde gerçekleşen ayrılıkçı olayları da bahane göstererek Gürcistan'a müdahalede bulunmuştur. Ukrayna'da ise Batı yanlısı Yulia Timoşenko'nun ardından RF yanlısı yeni bir yönetim başa geçmiştir.

337 U.S. Government Information, “European and Eurasian Energy: Developing Capabilities for Security and Prosperity”, *Hearing before the Subcommittee on Europe and Eurasia of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Twelfth Congress June 2 2011*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2011, s. 9. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-112hhrg66781/pdf/CHRG-112hhrg66781.pdf> (E. T. 24.07.2019)

338 Ibid., s. 3.

339 Ibid., s. 6.

340 Böl ve Yönet politikasıdır. Rakipleri zayıflatmak yahut zayıf durumda bırakmak bu politikanın esasıdır.

341 Ibid., s. 43.

RF, Gürcistan'ın Abhazya ve Osetya Bölgeleri ile orada yaşayan Rus nüfusunu bahane göstererek yakınlaşmaya başlamıştır. Mayıs 2008'de ABD'de bu yakınlaşma hakkında bir *Simple Resulotion* yayınlanmıştır. Belgede RF'nin Gürcistan'dan kopan bu bölgelerle resmi bağlar kurmasının, çatışmayı derinleştirici bir etkiye sebep olacağı belirtilmiştir. RF'nin bu politikasının bölgedeki çatışmadan faydalanan ve mutlu olan bir RF imajı çizdiği belirtilen belgede, RF'ye bu davranışından vazgeçmesi için çağrıda bulunulmuştur.³⁴²

RF, ABD tarafından yapılan bu uyarıyı dikkate almamıştır. Ağustos 2008'de de Gürcistan'a müdahalede bulunmuştur. Bunun üzerine ABD'de 2008 Eylül'ünde başka bir *Simple Resolution* yayınlanmıştır. Yayınlanan bu belgede RF'nin Abhazya Özerk Cumhuriyeti'nde uluslararası hukuka aykırı bir şekilde orantısız askeri güç uygulandığı belirtilmiştir.³⁴³ Bunun yanında ABD'nin Gürcistan'a ekonomik yardımlarda bulunacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda Avrupa'ya serbest enerji akışının sağlanması için Gürcistan ve diğer devletlerle ortak hareket edileceği belirtilmiştir.³⁴⁴

Gürcistan'daki çatışmalar esnasında RF hiçbir uluslararası gözlemcinin bölgeye girmesine müsaade etmemiştir. Aynı zamanda bölgede ateşkesin sağlanmasına yönelik faaliyetlerin yerine, Güney Osetya ve Abhazya'da kendisine üsler edinmiştir.³⁴⁵ RF'nin bölgeye müdahalesi sebebiyle ABD-RF ilişkileri Soğuk Savaş Sonrası Dönem'in en düşük seviyesine ulaşmıştır. NATO-RF Konseyi'nde büyükelçilik ve bakanlık ilişkileri çatışma sonrasında askıya alınmıştır.³⁴⁶

Şubat 2009'a gelindiğinde KGAÖ'nün Moskova'daki toplantısında, NATO'ya alternatif olduğu düşünülen yeni bir güvenlik örgütü kurulmasının planları paylaşılmıştır. RF'nin bu örgüt için 200 milyar dolarlık bir bütçe ayırdığı ve bu bütçenin 2015'e kadar, örgüte katılan devletlerin ordularının modernizasyonu için kullanılacağı

342 U.S. Government Information, "S. Res.550", *110th Congress*, 2008, s. 3.

<https://www.congress.gov/110/bills/sres550/BILLS-110sres550ats.pdf> (E. T. 25.07.2019)

343 U.S. Government Information, "S. Res.690: A Resolution Expressing the Sense of the Senate Concerning the Conflict Between Russia and Georgia", op. cit., s. 1.

344 Ibid., s. 4.

345 U.S. Government Information, "S. Prt 111-37: Striking the Balance: U.S. Policy and Stability in Georgia", *A Report to the Committee on Foreign Relations United States Senate One Hundred Eleventh Congress December 22 2009*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2009, s. 1.

<https://www.govinfo.gov/content/pkg/CPRT-111SPRT53985/pdf/CPRT-111SPRT53985.pdf> (E. T. 25.07.2019)

346 Ibis., s. 3.

açıklanmıştır.³⁴⁷ Nitekim RF'nin Gürcistan'a müdahale gerçekleştirmesi, ABD cephesinde de NATO genişlemesine bir tepki olarak algılanmıştır.³⁴⁸

2009 Temmuz'unda ABD'nin Hindistan ile yaptığı bir anlaşmaya göre Hindistan RF'den silah alımını durduracak ve ABD 30 milyar dolar karşılığında Hindistan'ın silahlarını yenileyecektir. Buna karşın KGAÖ'nün 2009'daki zirvesinde Kırgızistan'da ikinci bir Rus üssü kurulması kararı alınmıştır. Böylece RF Kırgızistan'da ABD'den daha fazla üs sayısına ulaşmıştır.³⁴⁹

ABD ve RF arasında gerginleşen ilişkiler, Obama ile bir *Reset* sürecine girmiştir. Çünkü ABD, Asya'nın yükselen yıldızı ÇHC'nin kendisine stratejik ortaklar bulmasını istememiştir. Bu bağlamda RF'nin de ÇHC ile yaklaşması önlenmek istenmiş ve özellikle RF'nin yeni başkanı Medvedev'in canlandırdığı umutlarla RF ile ilişkiler normalleştirilmeye başlanmıştır.³⁵⁰ Bu bağlamda Obama Yönetimi, Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO'ya dahil olacağı söylemlerini terk etmiştir.³⁵¹ Jeopolitik birlikteliğin sağlanmasının mümkün olmadığı bu durumda, ABD Avrasya Bölgesi'nde yeni enerji nakil hatları projeleriyle ilgilenmeye başlamıştır.

2.3.3. Enerji Güvenliğinde Hazar ve Boru Hatları

Avrasya'da RF'nin enerji ulaşım hatlarına alternatif olarak yaratılan Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı (BTC), Hazar'ın kaynaklarını Akdeniz'e ulaştıran önemli bir hattır. BTC, Haziran 2006'da faaliyete geçirilmiştir. 1768 kilometrelik hattın verimlilik kapasitesi 2009 sonrasında günde 1,2 milyon varile ulaşmıştır. BTC boru hattı ile Azerbaycan'ın Şah Deniz kaynakları ve Türkmenistan, RF ve Kazakistan petrolerinin ulaşımı sağlanmaktadır.³⁵² Ancak ABD Avrupa'ya RF'nin olmadığı bir boru hattı alternatifi gerçekleştirmek istemiştir. Bu bağlamda ABD tarafından Nabucco Boru Hattı Projesi desteklenmiştir.

347 Önem, op. cit., s. 86.

348 Ibid., s. 88.

349 Ibid.

350 Ibid., s. 122.

351 Ibid., s. 124.

352 BP Azerbaijan, "Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline".

https://www.bp.com/en_az/caspian/operationsprojects/pipelines/BTC.html (E. T. 26.07.2019)

Nabucco Projesi alternatif hat güzergahları açısından ABD tarafından en çok önemsenen proje olmuştur. Projenin hayata geçmesiyle Hazar enerji kaynaklarının Türkiye'den geçerek Avrupa'ya ulaştırılması hedeflenmiştir. Nabucco planlamacıları hattın RF'ye olan bağımlılığı bitirmeyeceğini fakat bir süreliğine de olsa durduracağını belirtmişlerdir. AB'nin artan enerji ihtiyacına karşılık, azalan enerji üretimi bu hattı gerekli kılmıştır. Fakat Nabucco Projesi için, hattı doldurabilecek yeterli kaynağın bulunamaması ciddi bir sorun teşkil etmiştir. Azerbaycan'ın ürettiği yıllık enerji miktarının, tek başına bu hattı doldurabilecek seviyede olmadığı anlaşılmıştır. Çünkü Azerbaycan'ın halihazırda başka devletlerle de enerji anlaşmalarının olması, Nabucco'ya yeterli kaynağın aktarılmasını imkansızlaştırmıştır. Bu bağlamda Türkiye tarafından, İran doğalgazını devreye sokma önerisi getirilmiştir. Ancak dönemin ABD Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Matt Bryza, Nabucco'nun RF ve İran'a alternatif bir hat olduğunu hatırlatmış ve bu öneriyi reddetmiştir.³⁵³

Bu aşamada Türkmenistan doğalgazının Hazar Denizi altından Azerbaycan'a ulaştırılması düşünülmüştür. Ancak RF boru hattının kendi çıkarlarına ters düşmesi sebebiyle, Hazar ekolojisini bozacağını iddia etmiş ve Hazar'da gerçekleştirilecek faaliyetlerde bölge devletlerinin hepsinin onayının alınması gerektiğini dile getirmiştir. RF'nin engellemeleri sebebiyle Trans-Hazar Boru Hattı inşa edilememiş ve akıbeti Trans-Hazar'a bağlı olan Nabucco da hayata geçirilememiştir.³⁵⁴ RF ve Türkmenistan arasında enerji konusundaki iş birliği de arttırılmış, böylece Türkmenistan gazının Avrupa'ya başka bir hat üzerinden aktarılması da engellenmiştir.³⁵⁵

RF Nabucco Projesi'ni engellemekle kalmamıştır. Projeye alternatif teşkil eden yeni bir proje olan Güney Akım Boru Hattı Projesi'ni devreye sokmuştur. Bu proje kapsamında RF doğalgazının Bulgaristan'a ulaştırılıp oradan da Avrupa'nın iç bölgelerine taşınması planlanmıştır. Ancak 2014 yılında RF Ukrayna'ya saldırı ve bunun akabinde Batı, RF'ye yaptırımlar uygulamıştır. Yaptırımların yanında

353 "Nabucco Projesi Nedir? Ne Değildir?", *NTV*, 13 Temmuz 2009.

https://www.ntv.com.tr/dunya/nabucco-projesi-nedir-ne-degildir,J5DBIv_eD02BGGYAWBWN8w (E. T. 26.07.2019)

354 Ibid.

355 Abuzarova, op. cit., ss. 59-61.

Bulgaristan projeye dahil olmak istememiş ve RF de Güney Akım'dan vazgeçmek durumunda kalmıştır.³⁵⁶

2.3.2. İran'ın Enerji Güvenliği Sorununa Etkisi

ABD'nin Avrasya'daki enerji güvenliği meselesinde kendisine sorun teşkil eden bir diğer durum İran'ın durumu olmuştur. İran nükleer üretime yoğunlaşmış ve bu sebepten uluslararası arenada yalnızlaştırılmak istenmiştir. ABD tarafından İran'a yaptırım paketleri açıklanmış ve böylece nükleer üretiminden vazgeçirilmeye çalışılmıştır.³⁵⁷ Ancak İran'a uygulanan yaptırımlar bu devletin Kafkasya Bölgesi'nde yayılım göstermesi sonucunu doğurmuştur. İran Kafkasya'daki sınır komşularının bankalarını kullanarak kendi ticaretini devam ettirmek istemiştir. ABD'nin İran'a yönelik tutumunun zayıf halkası olarak görülen Ermenistan kendi bankalarını İran'ın kullanımına açmıştır.³⁵⁸

İran'ın uluslararası arenada yalnızlaştırılmaya çalışılması, bu devletin Kafkasya'da yayılcı faaliyetler sergilemesine yol açmıştır. Bu bağlamda İran'ın varlığı Kafkasya'da bir tehdit olarak algılanmıştır. İran'ın nüfusunun büyük bir kısmı Azerbaycan Türküdür. Aslına bakılırsa bu durum İran-Azerbaycan ilişkilerini geliştirebilir gibi durmaktadır. Ancak İran, Azerbaycan'ı etkisizleştirmek istemiştir. Çünkü Azerbaycan Kafkasya'da ABD'nin gözetleme kulesi olarak yerini edinmiştir.³⁵⁹ Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'ın ABD ve İsrail ile olan güçlü ilişkileri bu devletleri İran'ın sert tutumları için daha da cazip hale getiren bir olgu olmuştur.³⁶⁰

İran'a uygulanan enerji yaptırımları ABD'nin çıkarlarına ters düşen bir durum oluşturmuştur. İran'ın Kafkasya'da yayılım göstermeye çalışmış olması bölge devletlerini ürkütmüştür. Bu korkunun neticesi olarak Kafkasya Devletleri Batı'dan

356 Melis Kobal, "Rusya Güney Akım'dan Neden Vazgeçti?", *Aljazeera Türk*, 3 Aralık 2014.

<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/rusya-guney-akimdan-neden-vazgecti> (E. T. 26.07.2019)

357 U.S. Government Information, "H.R.1905: Iran Threat Reduction and Syria Human Rights Act of 2012", *112th Congress*, 2012. <https://www.congress.gov/112/plaws/publ158/PLAW-112publ158.pdf> (E. T. 26.07.2019)

358 U.S. Government Information, "Iranian Influence in the South Caucasus and the Surrounding Region", *Hearing before the Subcommittee on Europe and Eurasia of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Twelfth Congress December 5 2012*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2012, s. 38.

<https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-112hhrg77164/pdf/CHRG-112hhrg77164.pdf> (E. T. 26.07.2019)

359 Ibid., s. 9.

360 Ibid., s. 2.

yardım istemişlerdir. Ancak ABD ve AB'nin Kafkasya'da yeteri kadar etkin olamaması neticesinde bölgedeki güvenlik açığını kapatmak, RF'ye düşmüştür.³⁶¹ Böylece İran korkusu bölge devletlerini RF ile daha sıkı iş birliği içerisinde hareket etmeye zorlamıştır. Nitekim mevcut enerji yaptırımları sebebiyle İran'dan enerji ithal edemeyen devletler, mecburen RF'nin enerji stoklarına yönelmişlerdir. Bu bağlamda ABD, İran meselesindeki tutumu ile Kafkasya'nın RF'ye olan bağımlılığını arttırmış gözükmektedir.³⁶²

2.3.4. AB'nin Doğu Ortaklığı Programı ve Enerji Güvenliği

ABD açısından enerjiye ulaşım meselesi önemli bir sorun teşkil etmiştir. ABD enerji tüketimi ve üretimi arasından büyük bir fark mevcuttur. 2012 yılında ABD'nin enerji ithalatı toplam kullanımının %40'ını oluşturmuştur. Ayrıca ABD'nin enerji ithal ettiği Nijerya, Venezuela ve RF gibi ülkeler ABD ile kötü ilişkiler geliştirmişlerdir. Bu sebepten ABD açısından enerji tedarikinin güvenliği önemli görülmüştür.³⁶³ Bu bağlamda enerji güvenliğini sağlamak için desteklenen politikalardan birisi de AB'nin Doğu Ortaklığı Programıdır.

2009 yılında AB, 6 eski SSCB Devleti'ni kapsayan Doğu Ortaklığı Programı'nı geliştirmiştir. Program kapsamında Belarus, Moldova, Ukrayna, Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan ile yakın ilişkiler geliştirilmesi umulmuştur.³⁶⁴ ABD de bu programı desteklemiştir.

ABD demokratik, müreffeh ve istikrarlı bir Doğu Avrupa'nın ABD'nin çıkarına olduğunu ifade etmiştir. Ancak RF, Doğu Ortaklığı programını engellemiş ve ABD de buna mukabil Doğu Ortaklığını destekleyen bir açıklama yayınlamıştır. Açıklamada, RF'nin Ukrayna'dan gerçekleştirilen bazı ithalat kalemlerini durdurduğu ve Moldova'dan şarap ithalatını yasakladığı belirtilmiştir. RF tarafından Gürcistan'ın işgal altındaki Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinde de birtakım sınır çizgileriyle engeller oluşturduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda RF'nin Doğu Ortaklığı Programını

361 Ibid., s. 6.

362 Ibid., s. 2.

363 U.S. Government Information, "H. Rept. 113-61: Northern Route Approval Act Part 1", *113th Congress*, 2013, s. 2. <https://www.congress.gov/113/crpt/hrpt61/CRPT-113hrpt61-pt1.pdf> (E. T. 26.07.2019)

364 "AB'nin Doğu Ortaklığı Programı", *Euronews.*, 28 Kasım 2016.

<https://tr.euronews.com/2013/11/28/ab-nin-dogu-ortakligi-programi> (E. T. 26.07.2019)

engellediğini belirten ABD, ortaklığa dahil olmak isteyen Kafkasya Devletleri'nin bu özlemini her daim desteklemekte olduğunu bildirmiştir.³⁶⁵ Aynı zamanda bu devletlerin AB ile sıkı ilişkiler geliştirmesini engellemek isteyen RF, Belarus ve Kazakistan ile birlikte Gümrük Birliği Antlaşması'nı imzalamıştır.³⁶⁶ Böylece ABD'nin enerji güvenliği politikaları dolaylı olarak Avrasya Devletleri'nin birbirleriyle ekonomik entegrasyon sürecinin hızlandırılmasına vesile olmuştur.

3. ŞİÖ'nün Avrasya'daki ABD Politikalarına Etkileri

ŞİÖ ilk olarak 1996 yılında biraraya gelen 5 devletin temellerini attığı bir kuruluştur. RF, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve ÇHC tarafından imza edilen bir anlaşmaya ile birlikte "Şangay Beşlisi" mekanizması oluşturulmuştur. 15 Haziran 2001 yılına gelindiğinde bu 5 devlete ek olarak Özbekistan'ın da katılımıyla birlikte ŞİÖ kurulmuştur.³⁶⁷ Üye devletler arasında güven ve iş birliğini sağlamak amaçlı kurulan ŞİÖ'nün en üst karar alma organı Devlet Başkanları Konseyi'dir.

7 Haziran 2002'de St. Petersburg'da düzenlenen zirvede Örgüt'ün amacı, ilkeleri, yapısı, faaliyetleri, iş birliği alanları ve dış ilişkileri gibi hususlar ortaya konmuştur.³⁶⁸ ŞİÖ'nün amaçları içerisinde yer alan terörle mücadele meselesi, 11 Eylül saldırıları sonrası ŞİÖ'nün ABD'yi desteklemesini sağlamıştır. ABD'nin Avrasya'daki ilerleyişinin önünü açan bu mesele, ÇHC ve RF'nin de çıkarlarına hizmet etmiştir. ABD'nin Afganistan'da terörle savaşmasına ses çıkarmayan ŞİÖ bu sayede RF'nin Çeçenistan'da ve ÇHC'nin de Doğu Türkistan'da daha serbest hareket edebilmesini sağlamıştır.³⁶⁹

ŞİÖ'nün 2000'lerin başında ABD'ye Avrasya'da hareket serbestisi tanınması Orta Asya Devletleri'nin de çıkarlarına hizmet eder bir yana sahip olmuştur. Bu

365 U.S. Government Information, "H. Res.402: Supporting the European Aspirations of the Peoples of the European Union's Eastern Partnership Countries, and for Other Purposes", 2013, ss. 1-3.

<https://www.congress.gov/113/bills/hres402/BILLS-113hres402ih.pdf> (E. T. 26.07.2019)

366 Seyit Ali Avcu, "Avrasya Gümrük Birliği ve Kırgızistan: Avantajları ve Dezavantajları", *Avrasya Etüdüleri*, C. 45, S. 1 (2014), s. 271.

367 "The Shanghai Cooperation Organization", January 9, 2017. http://eng.sectsco.org/about_sco/ (E. T. 11.08.2019)

368 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Şanhay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ).

<http://www.mfa.gov.tr/sanghay-isbirligi-orgutu.tr.mfa> (E. T. 14. 08. 2019)

369 Uluwiki Özgür Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, "Şanghay İşbirliği Örgütü"

http://ulwiki.org/index.php?title=%C5%9Eanghay_%C4%B0%C5%9Fbirli%C4%9Fi_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC (E. T. 14.08.2019)

devletler kendi içlerindeki terör tehdidinden ABD'nin desteğini alarak kurtulmak istemişlerdir. Aynı zamanda pragmatist politikalar izleyen bu devletler, ABD'yi ÇHC ve RF'ye karşı dengeleyici bir unsur olarak kullanmışlardır. Ancak ŞİÖ ABD'nin bölge devletleri üzerindeki etkisinin artmaya başlamasıyla birlikte harekete geçmiş ve üye devletlerin topraklarını ŞİÖ toprakları olarak adlandırıp, ABD'nin bu topraklardaki üslerini boşaltması gerektiği açıklamasını yapmıştır.³⁷⁰ Fakat bunun yanında ABD ve RF arasında mütabakata varılan silahsızlandırma girişimlerini de desteklemiş ve bu konuda olumlu açıklamalarda bulunmuştur.³⁷¹ ŞİÖ kimi yerlerde ABD'nin karşısında yer alırken kimi yerlerde de ABD'yi desteklemiştir. Böylece henüz ABD karşısında gereken ekonomik ve siyasal gelişimini tamamlayamamış olan ŞİÖ devletleri, ABD'nin düşmanlığından da kaçınabilmişlerdir.

ŞİÖ uluslararası kamuoyunca ABD karşıtı bir kuruluş olarak algılanmıştır. Nitekim RF ve ÇHC gibi ABD politikalarının karşısında bulunan iki büyük devleti de bünyesinde barındırıyor olması bu imajı perçinlemiştir. Aynı zamanda İran'ın Örgüt'e gözlemci olarak katılması, bu görünümü arttırıcı bir etkiye sahip olmuştur. 2008 yılında Örgüt'e getirilen yeni bir statü olan "diyalog ortaklığına" 2012 yılında Türkiye Cumhuriyeti de dahil edilmiştir. Bununla birlikte Afganistan ise gözlemci üye olarak kabul edilmiştir. Böylece ŞİÖ'nün ABD karşısında oluşturmaya çalıştığı çok kutuplu dünya düzeni sistemi de güç kazanmaya başlamıştır.³⁷²

ŞİÖ'nün ABD karşıtı olarak düşünülmesinde başka gerekçeler de mevcuttur. Öncelikle ABD'nin ŞİÖ'ye gözlemci üyelik başvurusu reddedilmiştir. Ardından ŞİÖ, ABD'nin bölgedeki üslerini boşaltması için girişimlerde bulunmuştur. Akabinde ise 2007 yılında kapsamlı bir askerî harekât tatbikatı olan "Barış Tatbikatı 2007" düzenlenmiştir.³⁷³

370 Esra Kadaifci, "Şangay İşbirliği Örgütü ve Türkiye", *TASAM Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 21 Haziran 2006. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/404/sangay_isbirligi_organu_ve_turkiye (E. T. 01.08.2019)

371 The Shanghai Cooperation Organization, "Yekaterinburg Declaration of the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organisation". <http://en.kremlin.ru/supplement/66> (E. T. 02.09.2019)

372 Esma Özdaşlı, "Çin ve Rusya Federasyonu'nun Perspektifinden Şanghay İşbirliği Örgütü", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 4, S. 6 (Bahar 2012), s. 108.

373 Hasret Çomak ve Ayşegül Gökalp, "2010'lu Yıllarda Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Türkiye", *II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, s. 340 <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-290-2014063039sosbilkongre22.pdf> (E. T. 03.09.2019)

ŞİÖ Zirve Toplantılarında ABD'ye karşı olan tutum giderek daha da belirgin bir hal almıştır. İlk olarak 2005 yılında üye devletlerin iç işlerine karışılmasının önüne geçilmiştir. Bu bağlamda devletlere, kendi sınırlarındaki yabancı devlet üslerinin kapatılması için bir tarih belirlemeleri gerektiği bildirilmiştir.³⁷⁴ 2007 Bişkek Zirvesi'nde ise ŞİÖ ABD'nin tek taraflı politikalarını eleştirmiş ve küreselleşilen dünyada tek taraflı politikaların sorunları çözemeyeceğinin altı çizilmiştir.³⁷⁵

2008 yılında Duşhanbe'de yapılan zirvede RF'nin Güney Osetya'daki girişimlerinin onaylandığı ve bölgedeki barış ve iş birliğini arttıracak olan bu faaliyetlerin memnuniyetle karşılandığı belirtilmiştir.³⁷⁶ 2009 yılındaki Yekaterinburg Zirvesi'nde Sri Lanka ve Belarus'un Diyalog Ortaklığı kabul edilmiş ve böylece genişleme sağlanmıştır.³⁷⁷

2010 yılında Taşkent'te yapılan Zirve'de üye ve gözlemci devletlerin terör ve uyuşturucu ticareti gibi konularda daha da çok mesai sarfedeceği belirtilmiştir. Ayrıca bu toplantıya Afganistan Devlet Başkanı Hamid Karzai'nin de katılmış olması, Örgüt'in bölgeselleşmesinde önemli bir gösterge olmuştur. Bununla beraber 2011 yılında yapılan Zirve'de Türkiye Cumhuriyeti de Diyalog Ortaklığına başvurmuş ve 2012 Pekin Zirvesi'nde Türkiye'nin başvurusu kabul edilmiştir.³⁷⁸

ŞİÖ üyesi devletler Avrasya'nın en önemli devletleridir. Kazakistan enerji kaynakları ve Türk Kültürü'nün Avrasya'daki önde gelen temsilcilerinden olması sebebiyle önemlidir. RF Avrasya'nın en büyük siyasi ve askeri gücü olarak önemli bir devlettir. Özbekistan konumu ve askeri örgütlenmesi itibari ile stratejik bir öneme sahiptir. Kırgızistan ABD ile olan ikili ilişkileri açısından bölgedeki önemli devletlerdendir. Tacikistan ise RF ile olan yakın diyalogları açısından önemli görülen bir devlettir. Ayrıca ÇHC de Avrasya'yı çevreleyen ve dünyanın en büyük ekonomik

³⁷⁴ The Shangai Cooperation Organization, "Declaration by the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organisation", Astana, July 5, 2005, s. 4. <http://eng.sectsco.org/load/197543/> (E. T. 03.09.2019)

³⁷⁵ The Shangai Cooperation Organisation, "Bishkek Declaration", 2007, s. 1. <http://eng.sectsco.org/load/197905/> (E. T. 03.09.2019)

³⁷⁶ The Shangai Cooperation Organisation, "Dushanbe Declaration", 2008, s. 1. <http://eng.sectsco.org/load/198068/> (E. T. 03.09.2019)

³⁷⁷ The Shangai Cooperation Organisation, "Yekaterinburg Declaration by the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organization", 2009, s. 3. <http://eng.sectsco.org/load/198293/> (E. T. 03.09.2019)

³⁷⁸ Özdaşlı, op. cit., s. 116.

gücü olan, nüfusu itibariyle de dünyanın en kalabalık ülkesi olan bir devlettir. Bu bağlamda ŞİÖ'nün almış olduğu kararların, Avrasya Devletleri açısından bağlayıcılığı yüksek olmuştur. Nitekim ABD karşıtlığında birleşen Asya'nın iki önemli gücü (RF ve ÇHC) de ŞİÖ'ye olan yönelimin artması için uğraşmışlardır. Netice olarak Avrasya'da ABD'nin etkinliği giderek daha da azalmaya başlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BAŞKAN OBAMA’NIN İKİNCİ BAŞKANLIK DÖNEMİ’NDE ABD’NİN AVRASYA POLİTİKALARININ ANALİZİ (2013-2017 YILLARI ARASI)

Başkan Obama, görevi devraldığı 2009 yılından itibaren, ABD’nin daha çok yumuşak yüzünü dünyaya göstermiş ve bölgesel ortaklıklar kurmak yoluyla dış politikasını icra etmeye çalışmıştır. Bu bağlamda Avrasya dış ilişkilerinde bir güç boşluğu olduğu görülmüştür. Özellikle Orta Doğu’da yaşanan “Arap Baharı” ve sonrasındaki Libya Müdahalesi, Suriye Krizi, Mısır Darbesi gibi gelişmeler de ABD’nin dikkatinin bu bölgeye yoğunlaşmasına sebep olmuş ve bu da Avrasya’daki bölgesel güçlerin sivrilmesi sonucunu doğurmuştur. Aynı zamanda ÇHC’nin yükselen bir güç olarak Avrasya’daki ABD boşluğunu doldurmaya çalışması ve RF ile ilerleyen ilişkileri, Avrasya Devletleri’ne ekonomik fırsatlar sunmakla beraber daha bireysel ve çok taraflı politikalar icra edebilme şansı yaratmıştır.

ABD’nin Obama ile birlikte daha içe dönük bir politika icra etmiş olması, Avrasya’da ana akım iki tane değişimi beraberinde getirmiştir. Bunlardan birisi bölgesel güçlerin sivrilmeye başlamasıdır. Sivrilene bu devletler kendi ulusal güvenlik önceliklerine yönelik dış politik çizgiler belirlemeye ve bu bağlamda hareket etmeye başlamışlardır. Nitekim uzun yıllar boyunca ABD baskısı altında kalmış olan bu devletler, buldukları ilk fırsatı değerlendirmek istemişlerdir. Bu minvalde özellikle de Türkiye ve RF, ABD ile ilişkilerini Obama’nın 2. Dönemi’nde daha da gerginleştirmiştir. Kendi çıkarlarını önceleyen bu devletlerle ABD’nin ilişkilerinin zayıfladığı görülmüştür.

Obama’nın 2. Dönem politikalarının Avrasya’daki ikinci önemli sonucu, Avrasya’daki güç boşluğunun RF-ÇHC koalisyonu tarafından doldurulmaya başlanmış olmasıdır. Her ne kadar bu iki gücün Avrasya’daki çıkarları birbiriyle çatışsa da stratejik bir ortaklık oluşturarak bölgeyi ABD etkisinden çıkarmak istemişler ve bu bağlamda Avrasya Devletleri ile daha entegre ilişkiler oluşturmuşlardır. Nitekim Orta Doğu’daki esas çıkarlarının peşine düşmüş olan ABD de Obama’nın 2. Dönemi’nde Avrasya’ya gereken önemi gösterememiş ve bölgeyi jeopolitik bir ihmal ile bölgesel güçlerin politikalarına açık hale getirmiştir.

Bu bağlamda çalışmamızın bu bölümünde öncelikle Avrasya'daki bölgesel güçlerin yeni hamleleri incelenmiştir. Akabinde ise Avrasya Devletleri'nin yeni duruma gösterdiği refleks ve bunun Avrasya'daki bölgesel entegrasyona etkileri analiz edilmiştir.

1. Batı Avrasya'da Gerilen İlişkiler ve Bölge Devletleri'ne Etkileri

Obama'nın İkinci Başkanlık Dönemi Avrasya açısından önemli bir dönem olmuştur. Putin'in Gürcistan ve Ukrayna'ya yönelik tutumu, ABD-RF ilişkilerinde gerginliğe sebebiyet vermiştir. İlişkilerin gerginleşmesi dünya siyaset sahnesinde yeni gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Öncelikle Batı Avrasya'da iki devlet arasında alan kapma yarışı başlamıştır. Bu yarışın temel sebebi enerji güvenliği sorunu olmuştur. Ukrayna'da baskılanan RF, dünyanın diğer bölgelerinde kendisine yeni alanlar açmak ve bu alanlarda ABD'yi baskılamak istemiştir. Netice olarak düşük yoğunluklu yeni bir Soğuk Savaş atmosferi vuku bulmuş ve dünyada bazı dengeler değişmeye başlamıştır.

1.1. Batı Avrasya'da Gerilim: Ukrayna'da Savaş

Avrasya'nın batısı, mevcut enerji hatları sebebiyle stratejik öneme sahip olan bir bölge olarak görülmüştür. RF'den aktarılan doğalgazın Avrupa'ya ulaştırılması için önemli bir geçiş bölgesi olan Batı Avrasya'da ABD ve RF'nin soğuk mücadelelerine şahit olunmuştur. Özellikle 2006 ve 2009 yıllarında RF'nin Ukrayna'ya gaz arzını kesmesi ile Avrupa, enerji konusunda RF'ye olan bağımlılığının kendisine yarattığı sorunların daha da ayırdına varmıştır. Bu bağlamda AB tarafından Avrasya'nın Batı Devletlerini kapsayan bir Doğu Ortaklığı Programı geliştirilmiştir. Program dahilinde, Avrasya'da jeopolitik bir avantaj elde edilmek istenmiştir, böylece enerji güvenliğinin de sağlanacağı düşünülmüştür. Ancak bu durum RF'nin çıkarlarıyla örtüşmemiştir. Bu bağlamda RF programa dahil olan devletlere baskı yapmış ve programdan çekilmelerine sebep olmuştur. Ukrayna da bu devletlerden birisidir. Tarihler 21 Kasım 2013'ü gösterdiğinde dönemin Ukrayna Cumhurbaşkanı Yanukoviç, AB-Ukrayna Ortaklık Anlaşması'ndan çekildiğini açıklamış ve bunun üzerine Ukrayna'da halk sokağa dökülmüştür.³⁷⁹

379 "Kırım'ın İlhak Süreci", *İnsamer İHH İnsan ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, 2018. https://insamer.com/tr/kirimin-ilhak-sureci_1261.html (E. T. 27.07.2019)

Ukrayna’da yaşanan bu halk ayaklanmasına *Euromaidan* ismi verilmiştir. *Euromaidan* esnasında göstericiler ile polis arasında çatışmalar yaşanmış ve olaylar daha da kızışmıştır. Bunun üzerine 16 Ocak 2014’te Başkan Yanukoviç, gösteri yapma özgürlüğünü kısıtlayan bir yasaya imza atmıştır.³⁸⁰ Bu durum, Ukrayna’da gösterilerin daha da yayılmasına sebep vermiş ve neticesinde hükümetin istifasına kadar varan bir süreç başlamıştır.³⁸¹ Şubat ayına gelindiğinde ise Yanukoviç Ukrayna’dan kaçmış ve Batı yanlısı muhalefet böylece iktidara hakim olmuştur.³⁸²

Euromaidan, Ukrayna’nın birçok bölgesinde gösterileri tetiklemiştir. Bu bölgelerden bir tanesi de Kırım olmuştur. Kırım’da, gösteriler esnasında kimliği belirsiz, üniformasız ve eli silahlı birtakım kişiler ortaya çıkmıştır. Bu kişiler öncülüğünde Kırım Parlamentosu işgal edilmiş ve böylece Parlamento’dan, Kırım Yarımadası’nın geleceği üzerine bir referandum yapılması kararı çıkarılmıştır. 16 Mart 2014’te Kırım’ın RF’ye bağlanması kararıyla sonuçlanan referandum neticesinde birçok Kırımlı, göçe zorlanmış ve yerinden edilmiştir. Referandumun 5 gün sonrasında ise Kırım’ın RF’ye katılımını onaylayan imzalar atılmıştır ve ardından üniformalı RF askerleri Kırım’da konuşlandırılmıştır.³⁸³

Ukrayna ABD ve RF tarafından, jeopolitik olarak gözardı edilemeyecek kadar önemli görülmüştür. RF’nin Ukrayna’daki bu hamlelerini ABD olumsuz karşılamıştır. Kırım’ın ilhak edilmesini uluslararası hukuka uygun bulmayan ABD, 2014 yılında “Ukrayna Özgürlük Destek Yasası’nı” çıkarmıştır. Bu yasada RF’nin Ukrayna’yı istikrarsızlaştırmasının önüne geçmeye ve RF’nin saldırganlığını azaltmaya yönelik birtakım kararlar açıklanmıştır.³⁸⁴ Bu bağlamda RF’ye ait bazı kurumlara ve kişilere yaptırımlar düzenlenmiştir. RF’nin doğalgaz ihracatçı firması Gazprom’a da Ukrayna,

380 U.S. Government Information, “H. Res.447: Supporting the Democratic and European Aspirations of the People of Ukraine, and Their Right to Choose Their Own Future Free of Intimidation and Fear”, *113th Congress*, 2014, s. 2. <https://www.congress.gov/113/bills/hres447/BILLS-113hres447eh.pdf> (E. T. 27.07.2019)

381 Ibid., s. 3.

382 “How Yanukovich Ran from Ukraine: Investigation”, *UNIAN Information Agency*, 21 April 2014. <https://www.unian.info/politics/910019-how-yanukovich-ran-from-ukraine-investigation.html> (E. T. 27.07.2019)

383 Ali Cura, “Kırım’ın Yasadışı İlhakının Üzerinden Üç Yıl Geçti”, *Anadolu Ajansı*, 15 Mart 2017. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-nin-kirim-i-yasa-disi-ilhakinin-uzerinden-uc-yil-gecti/771891> (E.T. 27.07.2019)

384 U.S. Government Information, “H.R.5859- Ukraine Freedom Support Act of 2014”, *113th Congress*, 2014, Bölüm: 3. <https://www.congress.gov/113/plaws/publ272/PLAW-113publ272.pdf> (E. T. 27.07.2019)

Gürcistan ve Moldova'ya gaz arzını durdurması takdirinde yaptırımlar uygulanacağı vurgulanmıştır³⁸⁵. Yaptırımların yanında Ukrayna'ya ekonomik ve askeri destek de sağlayacağını belirten ABD, Ukrayna'ya RF'ye karşı korunmasını sağlayacak savunma maddeleri ve eğitimlerin verileceğini açıklamıştır.³⁸⁶

Belirtilen yasada enerji güvenliği için de Ukrayna'nın yerel enerji kaynaklarının verimliliğinin artırılması ve yeni rezervlerin keşfedilmesine yönelik yardım paketi açıklanmıştır.³⁸⁷ Aynı zamanda Ukrayna'da sivil toplum faaliyetlerinin desteklenmesi ve yolsuzluk sorunun yarattığı problemlerin aşılması için de USAID'in yetkilendirildiği açıklanmıştır.³⁸⁸ Nihai olarak yasanın 8. Bölümü'nde RF'nin bölge devletlerine yönelik medyadaki propagandasına karşı koymak gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda Amerika'nın Sesi (VOA) ve Radio Özgür Avrupa / Radio Liberty gibi kurumların 2017 yılına kadar, Rus dilindeki yayın sayılarını arttırmaları gerektiği belirtilmiş ve buna yönelik bütçe ayrıldığı ifade edilmiştir.³⁸⁹

2014 yılında ABD tarafından Ukrayna'ya yönelik başka bir destek yasası daha çıkarılmıştır. Bu yasada ABD Dışişleri Bakanlığı Ukrayna'da 7 başlık altında toplanan meseleleri yürütmesi için yetkilendirilmiştir;

*(1) Ukrayna'da demokratik yönetimi ve yolsuzlukla mücadele çabalarını iyileştirmek, (2) Ukrayna hükümetinin ulusal birliği teşvik etme çabalarını desteklemek, (3) Ukrayna ekonomisini ve enerji kaynaklarını çeşitlendirmeye yardımcı olmak, (4) Ukrayna'daki demokratik kurumları ve siyasi ve sivil toplum örgütlerini güçlendirmek, (5) Ukrayna'daki bağımsız medyaya serbest erişimi genişletmek ve gazetecilerin ve sivil toplum aktivistlerinin korunmasına yardımcı olmak, (6) Doğu Ortaklığı tarafından siyasi ve ekonomik reform girişimlerini desteklemek ve (7) Ukrayna'da kadınların ekonomik ve politik güçlenmelerini artırma ve Ukrayna'da kadın ve kızlara yönelik şiddete yönelik çabaları desteklemek.*³⁹⁰

385 Ibid., Bölüm: 4.

386 Ibid., Bölüm: 6.

387 Ibid., Bölüm: 7.

388 Ibid.

389 Ibid., Bölüm: 8.

390 U.S. Government Information, "H.R.4152- Support for the Sovereignty, Integrity, Democracy, and Economic Stability of Ukraine Act of 2014", *113th Congress*," 2014, Bölüm: 6.

<https://www.congress.gov/113/plaws/publ95/PLAW-113publ95.pdf> (E. T. 27.07.2019)

Aynı yasada ABD Başkanı'na da 3 başlık altında toplanan meselelerin yürütülmesinde yetki verilmiştir;

(1) ABD, AB ve Orta ve Doğu Avrupa'daki ülkeler arasındaki güvenlik iş birliği çabalarını ve ilişkileri geliştirmek; (2) Ukrayna dahil, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine savunma eşyaları, hizmetler ve askeri eğitim dahil olmak üzere ek güvenlik yardımı sağlamak ve (3) Ukrayna dahil, Orta ve Doğu Avrupa'daki askeri, istihbarat ve güvenlik hizmetlerinde reform ve kapasite oluşturma çabalarını desteklemek³⁹¹

Aynı zamanda yasanın 10. Bölümü'nde de ABD Savunma Sekreteri'nin 2020 yılına kadar her sene düzenli olarak RF'nin askeri ve teknolojik gelişimi ile askeri stratejileri hakkında rapor hazırlaması gerektiği belirtilmiştir.³⁹²

RF Ukrayna'ya olan saldırısını meşrulaştırmak için birtakım gerekçeler öne sürmüştür. Örneğin göstericiler arasında anti-semitik söylemler olduğunu ve bununla beraber bölgedeki Rus'ların tehdit altında olduklarını iddia etmiştir. Ancak Temsilciler Meclisi'nin Ukrayna hakkında düzenlediği bir *Hearing*'de Eric Rubin bu iddiaların asılsız olduğunu belirtmiştir. Bölgedeki etnik Rus'ların göç hareketlerine yönelik doğrulanmış bir rapor olmadığını belirten Rubin, Yahudi Hahamlarla yapılan görüşmelerde de anti-semitik herhangi bir duruma şahit olunmadığı bilgisine ulaştığını açıklamıştır.³⁹³ Fakat analistlerce Ukrayna'nın da birtakım yanlışları olduğu ifade edilmiştir. RF açısından değerlendirildiğinde bunlardan bir tanesi de Ukrayna'nın Güney ve Doğu vilayetlerinde Rusça'nın resmi dil statüsünün tartışılması meselesidir. Bu vilayetlerde Rusça'nın resmi statüsü kaldırılmak istenmiş ancak bu karar veto edilmiştir. Bu bağlamda Brad Sherman'a göre bölgedeki Rus etniğinden olan vatandaşlar, kendilerini güvensiz hissetmişlerdir.³⁹⁴ Bu durum ise RF'nin bu vatandaşları Ukrayna'ya karşı kullanmasını kolaylaştırmıştır.

391 Ibid., Bölüm: 7.

392 Ibid., Bölüm: 10.

393 U.S. Government Information, "U.S. Foreign Policy Toward Ukraine", *Hearing before the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Thirteenth Congress March 6 2014*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2014, ss. 7-8.

<https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hhrg86960/pdf/CHRG-113hhrg86960.pdf> (E. T. 27.07.2019)

394 U.S. Government Information, "U.S.–Russia Nuclear Arms Negotiations: Ukraine and Beyond", *Joint Hearing before the Subcommittee on Terrorism, Nonproliferation, and Trade and the Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats of the Committee on Foreign Affairs House of*

RF Kırım'ı ilhak ettikten sonra bölgede yayılcı faaliyet göstermiştir. Kırım'da bir askeri üs oluşturan RF, bölgeye S-300 Hava Savunma Sistemleri de yerleştirmiştir.³⁹⁵ Tarihler Temmuz 2014'ü gösterdiğinde Ukrayna'da RF yanlısı güçler tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen bir uçak düşürme vakası yaşanmıştır. 17 Temmuz günü, Ukrayna üzerinden uçan sivil bir uçak olan Malezya-17 uçağı, RF sınırına 30 mil uzaklıkta düşürülmüştür. Uçakta bulunan 298 insan hayatını kaybetmiştir. Bu konu uluslararası kamuoyunda çokça eleştirilmiştir ancak RF bu konuda Ukrayna'yı suçlamıştır.³⁹⁶ Bu olay üzerine ABD *Hearing*'lerinde RF'nin Ukrayna'daki ayrılıkçılara yönelik silah tedarikinin tehlikesinin boyutları değerlendirilmeye başlanmıştır. Massachusetts'ten Temsilciler Meclisi Üyesi olan William Keating bu vakanın şok edici olduğunu ve RF'nin durdurulması gerektiğini belirtmiştir. Bölgedeki ayrılıkçıların Ukrayna değil RF vatandaşı olduğunu savunan Keating, bu ayrılıkçıların çatışmaları körüklemek üzere yetiştirilen RF ajanları olduğunu ileri sürmüştür.³⁹⁷ Bu bağlamda ABD tarafından RF'nin askeri tehdidinin durdurulması gerektiği düşünülmüş ve çeşitli politikalar icra edilmiştir.

ABD Ukrayna'ya birtakım güvenlik yardımları sağlamıştır. Bu yardımların içerisinde askeri malzemeler de vardır. Yapılan yardımların önemli bir kısmı RF'nin saldırgan tutumunun durdurulması maksadıyla sağlanmıştır. Nitekim eski büyükelçi John Herbst'e göre RF'nin Ukrayna'daki en büyük güvenlik boşluğu, kendi halkının Ukrayna'daki savaşa karşı olan tutumudur. RF halkı kendi askerlerinin Ukrayna'da savaşmalarını istememiştir. Bu durum karşısında RF, Ukrayna'daki RF askerlerinin varlığını gizlemek istemiştir. Herbst, Ukrayna'daki çatışmalarda hayatını kaybeden RF askerlerinin gizlice gömüldüğünü ve askerlerin ailelerin bu durumu kamuoyuyla

Representatives One Hundred Thirteenth Congress April 29 2014, Washington: U.S. Government Printing Office, 2014, s. 6. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hhrg87711/pdf/CHRG-113hhrg87711.pdf> (E. T. 27.09.2019)

395 "Kırım Bir Yılda Askeri Üs Haline Geldi", *TRT Haber*, 21 Mart 2015.

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/kirim-bir-yilda-askeri-us-haline-geldi-174363.html> (E. T. 27.09.2017)

396 "Mh17 Faciası: Malezya Uçağı Füzeyle Düşürüldü", *BBC NEWS Türkçe*, 13 Ekim 2015. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151013_malezya_hollanda_rapor (E. T. 27.07.2019)

397 U.S. Government Information, "The Shootdown of Malaysian Flight 17 and the Escalating Crisis in Ukraine", *Joint Hearing before the Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats and the Subcommittee on Terrorism, Nonproliferation, and Trade of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Thirteenth Congress July 29 2014*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2014, s. 3. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hhrg88914/pdf/CHRG-113hhrg88914.pdf> (E. T. 27.07.2019)

paylaşmalarını yönünde tembihlendiğini iddia etmiştir. Bu noktada Herbs, Ukrayna'ya yüksek teknolojiye askeri yardım sağlanması gerektiğini savunmuştur. Çünkü bu askeri malzemeler, RF'nin bölgedeki askeri kayıplarını arttıracığından, RF kendi kamuoyuna Ukrayna'daki gerçeği izah etmek durumunda kalacaktır. Bu ise RF halkının kendi yönetimine karşı olumsuz tutum edinmesine sebep verebileceğinden Herbs, RF'nin Ukrayna'da daha fazla ileri gitmek istemeyeceğini savunmuştur.³⁹⁸

Euromaidan sonrası Ukrayna Cumhurbaşkanı seçilen Petro O. Poroşenko da Batı'dan askeri yardım ve eğitim talebinde bulunmuştur. Poroşenko özel olarak tanksavar silahları, anti-radar sistemleri ve diğer askeri savunma teçhizatları talep etmiştir.³⁹⁹ Başkan Obama da buna mukabil Ukrayna'ya öldürücü olmayan askeri yardım paketi sağlanacağını açıklamıştır. Bunun üzerine ABD Kongresi'nde konuşma yapan Ukrayna Başkanı Poroşenko, öldürücü olmayan yardımın RF tehdidini durdurmaya yetmeyeceğini belirtmiş ve Ukrayna'nın savaşının Avrupa ve ABD'nin de savaşı olduğunu ifade etmiştir.⁴⁰⁰

Ukrayna'nın yardım talebi ABD cephesinde olumlu karşılanmıştır. ABD 2014 yılında Ukrayna'ya askeriye, ekonomi, hukuk, demokrasi ve yolsuzlukla mücadele konularında çeşitli yardımlar sağlamaya başlamıştır. 2014 yılında Ukrayna'ya 191 milyon dolarlık bir yardım desteği sağlanmıştır. Bu desteğin 21 milyon dolarlık kısmı askeri yardım paketinin tutarıdır⁴⁰¹ Bu paketin içerisinde havan tespit radarları ve gelişmiş telsizler, ağır mühendislik ekipmanları bulunmaktadır.⁴⁰² Askeri yardım tutarı 2015 yılında 50, 2016 yılında 328 ve 2017 yılında 258 milyon dolar olmuştur.⁴⁰³ Bu

398 John E. Herbst, "Testimony before the US Senate Committee on Foreign Relations Haring on U.S. Policy in Ukraine: Countering Russia and Driving Reform" *Atlantic Council*, Bölüm: Military Assistance. https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Herbst_Testimony_REVISED2.pdf (E. T. 27.07.2019)

399 Paula J. Dobrianski, "The Economic and Political Future of Ukraine", *Testimony before the Senate Foreign Relations Committee*, 2015, s. 6.

<https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Dobriansky%20Testimony.pdf> (E. T. 27.07.2019)

400 "Ukrayna Lideri ABD'den 'Öldürücü' Askeri Yardım İstedi", *BBC NEWS Türkçe*, 18 Eylül 2014. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140918_porosenko_abd (E. T. 27.07.2019)

401 USAID, "U.S. Foreign Aid by Country", 2014.

https://explorer.usaid.gov/cd/UKR?fiscal_year=2014&measure=Disbursements (E. T. 27.07.2019)

402 The White House, "FACT SHEET: U.S. Support for Ukraine", *Office of the Press Secretary*, 18 Eylül 2014. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/18/fact-sheet-us-support-ukraine> (E. T. 27.07.2019)

403 USAID, "U.S. Foreign Aid by Country", 2017.

https://explorer.usaid.gov/cd/UKR?fiscal_year=2017&measure=Disbursements (E. T. 27.07.2019)

bağlamda 2014-2017 yılları arasında Ukrayna'ya ABD tarafından yaklaşık 660 milyon dolarlık askeri yardım yapılmıştır.

Ukrayna'ya yapılan yardımlar RF'nin bölgedeki yayılmacılık faaliyetlerini durdurmuş ve NATO'nun Ukrayna ile olan ilişkilerinin derinleşmesini sağlamıştır. NATO'nun açıklamasına göre Ukrayna krizi sonrasında NATO Karadeniz'de daha çok varlık gösterebilmeye başlamıştır. Temmuz 2016'da Varşova'da gerçekleştirilen NATO Zirvesi'nden itibaren NATO'nun Ukrayna'ya yönelik desteği Kapsamlı Yardım Paketi dahilinde gerçekleşmiştir. Haziran 2017'ye gelindiğinde ise Ukrayna Parlamentosu'nda NATO'ya üyeliğin dış politika hedefleri arasında olduğunu belirten bir yasa onaylanmıştır.⁴⁰⁴ Böylece ABD-Ukrayna ortaklığı daha da ilerlemiş, Ukrayna'nın Batı'ya entegrasyonu da kolaylaşmıştır.

Ukrayna ve RF arasında yaşanan kriz, 2017 yılına kadar olan dönem için değerlendirildiğinde, Batı'nın çıkarlarına hizmet etmiştir. Nitekim enerji güvenliği meselesini önemseyen AB ve ABD, Ukrayna'da kendisine jeopolitik öncelik sağlanacak adımlar atmıştır. Bu bağlamda RF'den uzaklaşmaya başlayan Ukrayna da Batı ile daha işbirliği içerisinde hareket etmeye başlamıştır.

1.2. Türkiye-ABD İlişkilerinde “Sorunlar Dönemi”

Türkiye Cumhuriyeti, iç politik etkenlerin dışında dış politik aktörlerin yönlendirmeleriyle de Batı'dan uzaklaşmaya başlamıştır. Bu aktörlerden en önemlisi Orta Doğu'da değişen dengelerdir. Türkiye Cumhuriyeti uzun yıllar boyunca kendi sınırları içinde ve dışında gerçekleşen terör faaliyetlerinden muzdarip olmuştur. Terör, birçok Türk vatandaşının canını almış ve birçoklarının da gazi olmasına sebep olmuştur. Türk Halkı'nın hassas noktası olan terör meselesinde Türkiye, özellikle IŞİD'in de ortaya çıkması ile birlikte sınırötesi hareketlere ağırlık vermeye başlamıştır.

Suriye'de yaşanan iç karışıklıkla birlikte birçok Suriye vatandaşı Türkiye'ye göç etmek durumunda kalmıştır. Bu göçlerin neticesinde Türkiye'de iç huzursuzluklar yaşanmaya başlamış ve bu durum da Türk Hükümeti'nin Suriye sorununun hızlıca çözüme kavuşturulması istencine ulaşmasına sebep olmuştur. Bu iki önemli ana başlığın

404 NATO, “Relations With Ukraine”, 1 Temmuz 2019.
https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm (E. T. 27.07.2019)

eşliğinde Türkiye Cumhuriyeti 24 Ağustos 2016 tarihinde “Fırat Kalkanı” operasyonu için düğmeye basmıştır. Operasyon dahilinde gerçekleştirilmek istenen amaçlardan birisi, bölgedeki IŞİD, PKK-YPG gibi terör örgütlerini, Türkiye sınırlarından temizlemek olmuştur. İkinci amaç ise Suriyeli mültecilerin, Fırat’ın Batı’sında güvenli bir şekilde yerleştirilebilecekleri bir güvenli bölge oluşturmak olarak açıklanmıştır. Bu iki amaç ile birlikte hem Suriyeli mülteci sorunu çözüme kavuşacak ve hem de Türkiye’nin Güney’inde oluşturulmak istenen terör koridoruna engel olunacak denilmiştir.⁴⁰⁵ Bu konuda Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanı Fikri Işık, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) bir bilgilendirme konuşması yapmıştır. Yaptığı konuşmasında yukarıda belirtilen hedefleri açıklayan Işık, BM’nin Suriye’de barışı tesis edememesi durumunda, Türkiye Cumhuriyeti’nin ulusal güvenliği için her türlü adımı atacağını ifade etmiştir. Bu bağlamda RF ve İran’la Moskova’da bir görüşme gerçekleştirdiğini belirten Işık, Fransa, İngiltere ve ABD Savunma Bakanları ile de görüşmeler gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Aynı zamanda Işık, Suriye’de RF ile iş birliği içerisinde hareket edildiğini ve bu sayede bölgede çeşitli kazanımlar elde edildiğini de belirtmiştir.⁴⁰⁶

Türkiye’nin Suriye’de terör örgütleriyle girdiği karşılıklı çatışmalar devam ederken, ABD’nin bölgedeki PKK-YPG terör örgütünü silahlandığı haberinin alınması üzerine zaten gergin olan ilişkiler daha da kötüleşmiştir. ABD bu haberin doğru olmadığını, silah yardımının “Suriye Arap Koalisyonu” isimli bir gruba yönlendirildiğini iddia etmiştir. Ardındansa bölgede PKK-YPG eliyle Suriye Demokratik Güçleri isimli başka bir yapılanma kurulmuştur. Obama’dan sonra başa gelen ABD Başkanı Donald J. Trump’a kadar, ABD tarafından PKK-YPG’ye yapılan askeri yardımlar inkâr edilmiştir. Ancak Trump, açıkça PKK-YPG’ye silah gönderilmesi talimatını verince, artık daha fazla saklayacak bir durum kalmamıştır.⁴⁰⁷ Bu durum da Obama Dönemi’nde terör örgütlerine destek vermek meselesinde Türkiye

405 “Fırat Kalkanı Operasyonu 2. Yılında”, *TRT Haber*, 24 Ağustos 2018.

<https://www.trthaber.com/haber/gundem/firat-kalkani-operasyonu-2-yilinda-381469.html> (E. T. 28.07.2019)

406 Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, “Fırat Kalkanı Harekâtı’na İlişkin Hükümet Adına Gündem Dışı Açıklaması”, 22.12.2016.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=55804 (E. T. 28.07.2019)

407 “Demokratik Bir Ülke Bir Terör Örgütünü Nasıl Destekledi?” *Anadolu Ajansı*, 7 Ocak 2019.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/demokratik-bir-ulke-bir-teror-orgutunu-nasil-destekledi/1358373> (E. T. 28.07.2019)

Cumhuriyeti'nin ABD'ye yönelik suçlamalarını doğrular niteliktedir. NATO üyesi olan Türkiye'nin, bölgede kendisi ile savaşan bir örgüte, NATO'nun en büyük destekçisi olan ABD'nin bu yardımı sağlamış olması, Türkiye'yi kurulduğu yıldan itibaren sürdürdüğü Batı yanlısı dış politik çizgiden uzaklaştırmış ve RF eksenine yaklaştırmıştır. Bu bağlamda Obama'nın İkinci Başkanlık Dönemi, Türkiye-ABD ilişkileri açısından birçok sorunu doğurmuş ve olumsuz neticelenmiştir.

1.3. RF ile Soğuk Savaş'a Dönüş

Obama'nın İkinci Başkanlık Dönemi ABD açısından uluslararası meselelerde, önceki başkanlara kıyasla daha geri planda olunan bir dönem olmuştur. Obama bu dönemde yaşanan sorunlara bizzat ABD'nin çözüm getirmesi yerine, koalisyonlarla ve bölgesel ortakların öncülüğünde hareket edilerek sonuca ulaşılması gerektiğini düşünmüştür. Çünkü 2008 ekonomik krizi sonrası ABD'nin dış sorunlarla aktif mücadele etme refleksi zayıflamıştır. Bu refleksin zayıflamasının sebebi, ABD halkına yöneltilen anketlerde halkın dış meselelerle daha az ilgili, iç sorunlarla daha çok meşgul bir başkan istemiş olmasıdır.⁴⁰⁸

ABD'nin dış meselelerde koalisyon ortaklarıyla hareket etmek istemiş olması, birtakım aksaklıklara sebebiyet vermiştir. Obama'nın İkinci Başkanlık Dönemi'nde iki ana kriz alanı oluşmuştur. Bu iki alandan birisi Suriye, diğeri ise Batı Avrasya'dır.

Ukrayna, Moldova ve Gürcistan'da RF'nin ayrılıkçı hareketleri desteklemesi ve Kırım'ın ilhak edilmesi, ABD tarafından Avrupa'nın güvenliği açısından önemli bir sorun olarak görülmüştür. Ancak Avrupa'daki bazı devletler, ABD'nin algıladığı tehdidi aynı boyutlarda algılamamıştır. ABD'nin Batı Avrasya'da ABD'den daha çok Avrupalı Devletlerin sorunların çözümüne dahil olmasını istemesinin, Avrupa'nın gözünde ABD'ye olan güvenin azalmasına sebebiyet verebileceği öngörülmüştür. Bu sebepten dönemin ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Victoria Nuland, NATO müttefiki ülkelerin, RF karşısında desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁰⁹

408 "Artıları ve Eksileriyle Barack Obama", *BBC NEWS Türkçe*, 20 Ocak 2017.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38688550> (E. T. 28.07.2019)

409 Victoria Nuland, "Ukraine-Countering Russian Intervention and Supporting a Democratic State", *Testimony before the Senate Foreign Relations Committee May 6 2014*, s. 1.

https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Nuland_Testimony1.pdf (E. T. 28.07.2019)

Bu dönemde ABD ve RF arasında çeşitli gerilimler yaşanmıştır. Ukrayna’da RF’nin askeri müdahale gerçekleştirmiş olması, Obama’nın *Reset* politikası sonrası yaşanan en büyük hayal kırıklığı olarak görülmüştür. Ancak bazı analistler, RF’nin bu tutumunun, Putin’in Avrasyacı düşüncesinin oluşturduğu ABD düşmanı bilinçaltından kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir.⁴¹⁰ Nitekim McFaul’a göre Putin RF halkının desteğini alabilmek için kendi iç politik söylemlerinde ABD düşmanlığını esas almıştır.⁴¹¹ Bu sebepten de ABD’nin dünya politikalarında aktif olduğu anlarda RF daha içe dönük bir politika icra ederken, ABD’nin saldırganlığının azaldığı durumlarda RF saldırganlaşmıştır.

RF Başkanı Putin, Obama Dönemi’ni ve bu dönemde yaşanan uluslararası sorunları, kendi Avrasyacı planları için bir fırsat olarak görmüştür. Nitekim Stephen Blank, RF’nin Yönetici elitlerinin RF’yi imparatorluk kalıbına sokmak istediğini iddia etmiştir.⁴¹² Bu bağlamda RF’nin kendisine yakın ve uzak bölgelerde ulusal çıkarları doğrultusunda ABD’ye karşı girişimleri gerçekleşmiştir.

Ukrayna sorunu, İkinci Dönemi’nde Obama için en önemli sınav alanlarından birisi olmuştur. Çünkü Suriye’de bir kriz patlak vermiş ve ABD Orta Doğu ile fazlasıyla meşgul durumda kalmıştır. Mikheil Saakashvili’ye göre 90’lı yıllarda nükleer silahlarını azaltması ve ordusundaki asker sayısını düşürmesi istenen ve buna mukabil ABD güvenlik garantisi alan Ukrayna, şimdi ABD’nin korumasına muhtaçtır.⁴¹³ NATO’ya girmek istediği ve Batı yönelimli olduğu için RF tarafından askeri müdahaleye uğrayan Ukrayna da ABD’nin desteğini istemiştir.

410 Leon Aron, “Drivers of Putin’s Foreign Policy”, *Testimony before House Committee of Foreign Affairs on U.S. Policy Toward Putin’s Russia One Hundred Fourteenth Congress June 14 2016*, 2016. <http://www.aei.org/publication/drivers-of-putins-foreign-policy/> (E. T. 28.07.2019)

411 Michael McFaul, “U.S. Policy Toward Putin’s Russia”, *Testimony before the U.S. House Foreign Affairs Committee June 14 2016*, s. 7. <https://docs.house.gov/meetings/FA/FA00/20160614/105061/HHRG-114-FA00-Wstate-McFaulM-20160614.pdf> (E. T. 28.07.2019)

412 Stephen Blank, “A Military Assessment of the Russian War in Ukraine”, *Testimony Presented to the Senate Foreign Relations Committee, Subcommittee on Europe and Regional Security Cooperation on Russian Aggression in Eastern Europe: Where Does Putin Go Next After Ukraine, Georgia, and Moldova? March 4 2015*, s. 6. <https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Blank%20Testimony.pdf> (E. T. 28.07.2019)

413 Mikheil Saakashvili, “Russian Aggression in Eastern Europe: Where Does Putin Go Next After Ukraine, Georgia, and Moldova?”, *Testimony before the Subcommittee on Europe and Regional Security Cooperation of the Senate Foreign Relations Committee*, 2015. https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/030415_Saakashvili_Testimony.pdf (E. T. 28.07.2019)

ABD’li analistlerce Putin’in İmparatorluk tasavvurunda Ukrayna’nın önemli bir yeri vardır. Eski Kiev Rusya’sı, RF ve Ukrayna’nın tarihteki en derin ortak noktalarını oluşturmuştur. Bu iki devlet de Kiev Rusya’sının kendi kökünü oluşturduğunu iddia etmiştir.⁴¹⁴ Bu bağlamda Blank, herhangi bir Rus Devleti’nin, Kiev Rusyası’nın gerçek mirasçısı olmasıyla doğrudan bağlantılı olduğunu dile getirmiştir.⁴¹⁵ *EuroMaidan* Olayları sonrasında yönetimin el değiştirip Batı çizgisine kayması RF tarafından büyük bir tehdit olarak görülmüştür. Çünkü bu durumda kurulmak istenen birliğin en önemli devletlerinden olan Ukrayna, RF’nin etkisinden çıkmış olacaktır. Aynı zamanda Ukrayna’nın Rus etnik unsurlara ve RF sınırlarına demokrasiyi yayması ihtimali, RF’nin tehlikenin boyutlarının arttığını düşünmesine sebebiyet vermiştir.⁴¹⁶ Ukrayna’nın, RF’nin jeopolitik eksenleri içerisinde olduğunu belirten Brzezinski, bu devletin Batı ile yakınlaştırılması ve RF etkisinden uzaklaştırılmasının önemli olduğunu belirtmiştir.⁴¹⁷ Bununla birlikte RF’nin önemli gördüğü “Karadeniz Filosu’nun” Kırım’da konuşlandırılmış olması da Kırım’ın ilhakindeki başka bir sebeptir. RF, Ukrayna’nın Batı’ya yaklaşması ile birlikte bu filonun Ukrayna sınırları içerisinde kalmasına göz yummak istememiştir.⁴¹⁸

RF 2008 yılından itibaren Batı Avrasya’da bir yayılma politikası izlemiştir. Gürcistan’ın Abazya ve Osetya Bölgeleri’ndeki tutumu, Ukrayna’da Kırım’ın ilhaki ve Rus etniğinin bulunduğu bölgelerdeki medya gücünü etkin kullanması bu durumu kanıtlamıştır. Bu yayılcılık ABD tarafından tehlikeli görülmüştür. Bu bağlamda ABD, Avrupalı müttefiklerini de devreye sokarak RF’ye karşı durmak istemiştir. ABD Ukrayna’nın askeriyesini güçlendirmiş ve buna ek olarak da ekonomik sorunlarını düzeltmek için uğraşmıştır.⁴¹⁹

414 Sonat Kerem, “Rusya-Ukrayna: İki Dost Nasıl Düşman Oldu?”, *BBC NEWS Türkçe*, 30 Kasım 2018. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46391387> (E. T. 28.07.2019)

415 U.S. Government Information, “S. Hrg. 114–130: Russian Aggression in Eastern Europe: Where Does Putin Go Next After Ukraine, Georgia, And Moldova?”, *Hearing before the Subcommittee On Europe and Regional Security Cooperation of the Committee on Foreign Relations United States Senate One Hundred Fourteenth Congress March 4 2015*, s. 13. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-114shrg97882/pdf/CHRG-114shrg97882.pdf> (E. T. 28.07.2019)

416 Ibid.

417 İsmayilov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, op. cit., s. 238.

418 Kerem, op. cit.

419 Ian J. Brzezinski, “Ukrainian Reforms Two Years After the Maidan Revolution and the Russian Invasion”, *Testimony before the United States Senate Committee on Foreign Relations March 15 2016*, ss. 4-6. https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/031516_Brzezinski_Testimony.pdf (E. T. 28.07.2019)

Elbette RF'nin Batı Avrasya'ya yönelik bu tutumu sadece ideolojik sebeplere bağlı olmamıştır. Avrupa'nın yumuşak karnı olan enerji güvenliği sorununda kilittası olan devlet Ukrayna'dır. Ukrayna'nın RF yanlısı politikalar izlemesinin, RF açısından hayati öneme sahip olduğu görülmüştür. RF yanlısı Yanukoviç görevini terk edene kadar Ukrayna'ya yönelik bir hamle gerçekleştirilmemiş olan RF'nin, Yanukoviç'in hemen arkasından Kırım'ı ilhak etmiş olması da bunu kanıtlar niteliktedir. Bu bağlamda Avrasya'da birlik planlarını gerçekleştirebilmesi için, RF'nin enerji arzının sıkıntıya girmemesi gerektiği düşünülmüştür.⁴²⁰ AB ve ABD'nin RF'ye olan enerji bağımlılığını azaltmaya yönelik geliştirdiği boru hattı projeleri de RF'nin enerji konusundaki hassasiyetini derinleştirmiştir.

Ukrayna, RF için büyük bir belirsizlik olarak algılanmıştır. Çünkü Ukrayna halkı içerisinde, *EuroMaidan* Olayları'nda görüleceği üzere, RF'den çok Batı'yı destekleyen bir kitle olmuştur. Bu sebepten Ukrayna, RF'ye bağlı yöneticiler eliyle RF açısından tehlikesizleştirilmiştir. Ancak RF bilmektedir ki Ukrayna halkını kendi haline bıraktığı takdirde, RF'nin aleyhine neticeler gerçekleşecektir. Putin, bu belirsizliği daha fazla devam ettirmemek gerektiğini düşünmüş, ABD'nin dikkatini Orta Doğu'ya verdiği bir anda Kırım'ı ilhak etmek kaydıyla kendisine Ukrayna'da bir üs edinmiştir. Böylece Ukrayna'ya tehdit olabilecek, Batı Avrasya'daki varlığını genişletip bölgeyi domine edebilecek ve RF'nin aleyhine politikalar icra edilmesini önlemiş olabilecektir.

RF'nin saldırgan politikaları ABD'yi farklı adımlar atmaya zorlamıştır. Analistlere göre ABD, RF'nin Kırım'ı ilhak etmesindeki en önemli sebebin enerji piyasasını kontrol etmek olduğunu düşünmüştür. RF'nin kırılğan ekonomisi de sıcak savaşa girişilmeden RF'yi durdurmanın en kolay yolu olarak görülmüştür. Bu bağlamda, ABD'nin 2014 yılında petrol üretiminde arttırmaya gitmek kaydıyla uluslararası arenada rekabeti arttırarak fiyatları düşürdüğü ve böylece RF'nin saldırganlığını durdurmayı planladığı öne sürülmüştür. Nitekim ihracatının büyük bir kısmı enerji satışına bağlı olan RF, petrol fiyatlarının düşüşünden olumsuz etkilenmiştir.⁴²¹ ABD'nin Orta Doğu'daki önemli ortaklarından olan ve petrol

420 RF'nin ekonomik verileri için bkz: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Rusya Federasyonu'nun Ekonomisi". <http://www.mfa.gov.tr/rusya-ekonomisi.tr.mfa> (E. T. 28.07.2019)

421 "Petroldeki Düşüşten Kim Kazançlı Çıktı, Kim Kaybetti?", *BBC NEWS Türkçe*, 17 Ekim 2014. https://www.bbc.com/turkce/ekonomi/2014/10/141017_petrol_kazanan_kaybeden (E. T. 28.07.2019)

üretiminde önemli bir konumda bulunan Suudi Arabistan da petrol üretimini azaltmamış ve böylece fiyatların düşük kalmasını sağlamıştır.⁴²² Bu durum analistlerce, ABD-Suudi Arabistan iş birliğiyle RF'nin ekonomisine vurulan önemli bir darbe olarak yorumlanmıştır.

Obama'nın 2. Başkanlık Dönemi'nde Suriye'de devam eden karışıklıklar önemli bir ana gündem maddesini oluşturmuştur. Orta Doğu, ABD'nin 11 Eylül Sonrası ana ilgi alanını oluşturan bir bölge olarak görülmüştür. Bu bölgenin önemini arttıran iki sebep olmuştur. Birinci sebep petrol ve enerji üretimi iken, ikinci sebep ABD'nin önemli müttefiki İsrail'in bir Orta Doğu ülkesi olması olarak yorumlanmıştır. Bu bağlamda ABD hem enerji güvenliği ve hem de İsrail'in güvenliği için bölgede var olmayı tercih etmiştir. Ancak bu iki meseleye en önemli tehdidi İran oluşturmaktadır. Obama İran'ı tehlikesizleştirmek adına bir nükleer antlaşma imza edilmesini sağlamıştır.⁴²³ Fakat RF, hem petrol fiyatlarındaki düşüşü geriye döndürmek ve hem de bölgedeki önemli müttefiki İran'ın Batı'ya kaymasını engellemek için 30 Eylül 2015'te Suriye'deki Esed'e muhalif olan gruplara ve teröristlere bir askeri operasyon düzenlemiştir.⁴²⁴ David Satter, ABD Senatosu tarafından düzenlenen bir *Hearing*'de verdiği ifadesinde, RF'nin Suriye'de askeri operasyon düzenlemesinin amacının, Rus vatandaşlarının ilgisini Ukrayna'dan Suriye'ye çevirmek olduğunu ileri sürmüştür.⁴²⁵ Böylece RF de Ukrayna'da daha rahat adım atabilecektir.

ABD ve RF arasındaki mücadelenin bir diğer ayağını da Latin Amerika oluşturmuştur. 2009'da Obama'nın iktidara gelmesiyle ABD'nin Küba'ya uyguladığı ambargonun kaldırılması gündeme gelmiş ve iki devletin ilişkileri normalleşmeye başlamıştır. RF ile giriştiği *Reset* politikasını Küba ile de gerçekleştirmek isteyen Obama, iki devletin ilişkilerini normalleştirmek için çalışmıştır.⁴²⁶ Ancak ambargo kaldırılamamış ve bunu da fırsat bilen Putin, 2014 yılında Latin Amerika'ya bir ziyaret

422 Ibid.

423 "Obama'dan İran'la Anlaşma Açıklaması", *CNN Türk*, 14 Temmuz 2015.

<https://www.cnnurk.com/dunya/obamadan-iranla-anlasma-aciklamasi> (E. T. 28.07.2019)

424 "1 Yılın Ardından: Rusya 12 ayda Suriye'de Neler Başardı?", *Sputnik Türkiye*, 27 Eylül 2016.

<https://tr.sputniknews.com/analiz/201609271025026637-rusya-suriye-hava-operasyonu-terorle-mucadele/> (E. T. 28.07.2019)

425 David Satter, "Russia's Violation of Borders, Treaties and Human Rights", *Testimony for the U.S. Senate Committee on Foreign Relations*, 2016, s. 1.

https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/060716_Satter_Testimony.pdf (E. T. 27.07.2019)

426 "Küba ile ABD İlişkilerinin Kronolojisi", *Radikal*, 19 Aralık 2014.

<http://www.radikal.com.tr/dunya/kuba-ile-abd-iliskilerinin-kronolojisi-1254499/> (E. T. 27.07.2019)

gerçekleştirmiştir. Putin bu ziyaret kapsamında Küba, Arjantin ve Brezilya gibi devletleri ziyaret etmiştir. Soğuk Savaş Sonrası'nda RF tarafından ihmal edilmek durumunda kalınan bu bölge ile Putin yeniden ilişkileri geliştirmek istemiştir. Bu bağlamda Putin Küba'nın SSCB Dönemi'nden kalma 35 milyar dolarlık borcunun yüzde 90'ını silmiştir. Kalan yüzde 10'luk kısmı da eğitim yatırımlarına kullanmak üzere ayırmıştır.⁴²⁷ Bu durumun üzerine Obama 17 Aralık 2014'te Küba ile diplomatik ilişkilerin geliştirileceğini açıklamıştır.⁴²⁸ Küba da Obama'nın bu açıklamasına karşılık olarak, ajanlık yaptığı gerekçesiyle tutukladığı bir ABD vatandaşı serbest bırakmıştır. ABD ise Küba Beşlisi olarak adlandırılan bir mahkûm ekibinden 3 kişiyi serbest bırakmıştır. Nisan 2015'te Obama, ilişkilerin bozulduğu dönemden itibaren Küba Devlet Başkanı ile görüşen ilk ABD Başkanı olmuştur. 14 Ağustos 2015'te de iki devlet karşılıklı olarak büyükelçiliklerini açmışlardır.⁴²⁹

RF'nin ABD'ye karşı kullandığı araçlardan bir tanesi de medya olmuştur. 1990'ların sonunda RF askeri uzmanları, ABD ve NATO'yu klasik savaş teknikleriyle yenemeyeceklerini anlamışlardır. Bu bağlamda asimetrik bir şekilde ve resmi olarak ateş edilmeden savaşılması gerektiğini düşünmüşlerdir. Böylece hibrid savaş denilen yöntem ABD ile mücadele için uygun görülmüştür. Bu yöntemde düşük düzeyli konvansiyonel harekât ile birlikte uluslararası toplumun algısını şekillendirmek için medya unsuru da aktif bir şekilde kullanılmıştır.⁴³⁰ Örneğin; RF'nin yayın organlarından olan "Rusya Bugün" (RT) İngilizce, İspanyolca, Arapça ve Almanca dillerinde yayın yapmaktadır.⁴³¹

SSCB doğumlu bir İngiliz gazeteci olan Peter Pomerantsev'in bir *Hearing*'de belirttiğine göre; RF klasik medya organlarının yanında sosyal medya organlarını da aktif bir şekilde kullanmıştır. RF, sosyal medyada parodi veya sahte hesaplar açılmasını desteklemiştir. Pomerantsev'e göre bu hesaplar üzerinden komplo teorileri,

427 "Putin Küba'nın Borçlarını Sildi", *Euronews.*, 12 Temmuz 2014.

<https://tr.euronews.com/2014/07/12/putin-kuba-nin-borclarini-sildi> (E. T. 28.07.2019)

428 "ABD ve Küba Arasında 'Buzlar Eriyor'", *BBC NEWS Türkçe*, 17 Aralık 2014.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/12/141217_kuba_abd_iliskiler_isiniyor (E. T. 28.07.2019)

429 "Obama'nın Küba Karnesi", *Anadolu Ajansı*, 30 Kasım 2016.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/obamanin-kuba-karnesi/695992> (E. T. 28.07.2019)

430 Robert Johnson, "Hibrit Tehdidin Tarihsel Evrimi", *Savaşın Değişen Modeli: Hibrit Savaş*, ed. Yücel Özel ve Ertan İnaltekin, çev. Melih Arda Yazıcı, İstanbul: Miili Savunma Üniversitesi Basımevi, 2018, s. 7.

431 Bkz. <https://www.rt.com/> (E. T. 28.07.2019)

dezenforasyona uğramış bilgiler ve sahte haberler paylaşılmak kaydıyla ABD'nin uluslararası toplumdaki değeri düşürülmek istenmiştir. Aynı zamanda RF bunu yaparak kendi halkının başka bir devlete sempati duymamasını sağlamak istemiştir. Örneğin Malezya-17 uçağının yola çıkmadan önce ölülerle doldurulduğu ve kasıtlı olarak düşürülüp sorumluluğun RF'ye yüklendiğine yönelik haberler paylaşılmıştır.⁴³²

ABD istihbaratı, 2016 ABD Başkanlık Seçimleri'nde RF'nin medya yoluyla birtakım yönlendirmeler yaptığını öne sürmüştür. Bunun üzerine Başkan Trump Dönemi'nde ABD Adalet Bakanlığı, RF'ye bağlı bir yayın organı olan RT'nin "yabancı kurum" olarak tescillenmesi gerektiğini belirtmiştir. RF ise buna cevaben, kendi sınırlarında faaliyet gösteren medya kuruluşlarının "yabancı kurum" olarak görülmesini sağlayan bir yasa teklifi hazırlamıştır.⁴³³

Netice olarak ABD ve RF arasında Ukrayna'da başlayıp, Orta Doğu'ya ve Latin Amerika'ya uzanan geniş çaplı bir mücadele oluşmuştur. ABD'nin Orta Doğu ile meşgul olması için Esad Yönetimi'ni güçlendiren RF, böylece düşük petrol fiyatlarının da bölgedeki çatışmalar vesilesiyle artmasını istemiştir. Bunun yanında Latin Amerika Devletleri ile iş birliği içerisine girilmiş ve bölgede ABD'yi baskılamak için mücadele edilmiştir. Bu sayede ABD'nin Ukrayna meselesi hakkında Batı Avrasya'da gösterdiği varlığa karşılık verilmiştir. RF ve ABD arasında geçen bu mücadele için Douglas Farah, General John Kelly'nin tabirini kullanmış ve Kelly'nin Soğuk Savaş taktiklerine geri dönüşün gerçekleştiği ifadesini vurgulamıştır.⁴³⁴

2. Doğu Avrasya'da Jeopolitik İhmal ve Bölge Devletleri'nin Gelişen Çok Taraflı Dış Politikaları

Avrasya, Dünya enerji kaynaklarının önemli bir bölümünü bünyesinde barındırdığı ve SSCB Sonrası Dönem'de dış politikasını yeni şekillendirmeye başladığı

432 Peter Pomerantsev, "Confronting Russia's Weaponization of Information", *Testimony for House Committee on Foreign Affairs*, 2014.

<https://docs.house.gov/meetings/FA/FA00/20150415/103320/HHRG-114-FA00-Wstate-PomerantsevP-20150415.pdf> (E. T. 28.07.2019)

433 "ABD'yle Rusya Arasında Medya Savaşı", *Amerika'nın Sesi*, 14 Kasım 2017.

<https://www.amerikanin sesi.com/a/abd-ile-rusya-arasinda-medya-savasi/4114728.html> (E. T. 28.07.2019)

434 Douglas Farah, "Russia's Engagement in the Western Hemisphere", *Testimony before the House Committee on Foreign Affairs Subcommittee on the Western Hemisphere*, 2015.

<https://docs.house.gov/meetings/FA/FA07/20151022/104073/HHRG-114-FA07-Wstate-FarahD-20151022.pdf> (E. T. 28.07.2019)

için ABD tarafından önemsenmiştir. Avrasya’da RF’nin gelişimini önlemek isteyen ABD, bölge devletleri ile geliştirdiği iş birliği sayesinde bölgede varlık gösterebilmiştir. Özellikle 11 Eylül Sonrası Dönem’de teröre karşı önleyici savaş çatısı altında Afganistan’da girişilen operasyonlarda Avrasya Devletleri’nin yardımı, ABD için önemli görülmüştür. Ancak Afganistan Savaşı ABD için büyük maliyetleri beraberinde getiren bir savaş olmuştur. Obama Dönemi’nde öncelikle Irak’tan asker çekilmiş ve ardından 2014 yılında Afganistan’dan da tamamen çekileceği açıklanmıştır.

Afganistan’da yürütülen operasyonlar, ABD’nin Avrasya Devletleri ile doğrudan diplomatik faaliyetler kurabilmesini sağlamıştır. Bu bölgede birer ABD toprağı işlevini gören üsler vasıtasıyla ABD, kendi politikalarının öncelikli hale gelmesi için uğraş verebilmiştir. Ancak elbette ki RF ve ÇHC gibi Avrasya’nın sınırlarına dahil yahut Avrasya’ya sınır komşusu olan devletlerin yanında ABD’nin bir dezavantajı varolmuştur. Bu bağlamda ABD, Avrasya’da varlık göstermedikçe, bölgedeki ÇHC ve RF etkisinin çok daha artacağı öngörülmüştür.

Başkan Bush Dönemi’nde dünyadaki en önemli mesele terörle savaş meselesiydi. Bu sebepten ABD açısından politika icra edebilmek daha kolay olmuştur. Ancak Obama Dönemi’nde RF’nin de uluslararası meselelerde daha aktif rol almaya başlaması sebebiyle, sorunlar çok boyutlu bir hale ulaşmıştır. Ukrayna krizi bir sorun iken, Orta Doğu’da Arap Baharı’nın getirdiği yenilikler başka bir sorunu teşkil etmiştir. Aynı zamanda Latin Amerika’daki RF faaliyetleri de problem haline gelmiş, bunun yanında AB içerisinde açılımlar yapan bir RF ile karşılaşmıştır. Bütün bu durumlarla beraber Afganistan’da daha fazla varlık gösterilemediğinden, Obama’nın İkinci Başkanlık Dönemi’nde ABD Avrasya’da bir jeopolitik ihmal politikası izlemiştir.⁴³⁵

2.1. Avrasya’da Yükselen ÇHC

ABD ve RF arasında geçen Yeni Soğuk Savaş’ın etkileri yalnızca Orta Doğu ve Latin Amerika’da olmamıştır. Doğrudan bir etki olmasa da bu mücadelenin Avrasya Bölgesi’nde de dolaylı birtakım etkileri oluşmuştur. Bu iki devletin Avrasya Bölgesi’nin uzaklarında gerçekleşen ikili mücadeleleri neticesinde, bölgede bir güç boşluğu oluşmuştur. Oluşan bu güç boşluğu, ekonomik gelişimi göz önünde bulundurulduğunda

435 Cohen, “Rethinking Reset: Re-Examining the Obama Administration Russia Policy”, loc. cit.

ciddi bir enerji ihtiyacıyla karşılaşan ÇHC için Avrasya'yı bir gelişim yatağı haline getirmiştir. Avrasya'da RF'nin etkisini azaltmak isteyen ABD açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilen bu durum, RF cephesinde de ÇHC eliyle ekonomik olarak desteklenmesiyle birlikte görmezden gelinmiş ve olumlanmaya çalışılmıştır.

2.1.1. Avrasya'da ÇHC'nin Enerji Politikaları

Enerji, üretim için vazgeçilmez bir unsurdur ve bu sebepten birçok devletin öncelikli ithalat kalemleri arasında enerji ürünleri yer almıştır. Avrasya Bölgesi de zengin enerji kaynakları sebebiyle her zaman ilgi çeken bir bölge olmuştur. Bu bağlamda büyük güçlerin Avrasya'daki en önemli çıkarı enerji güvenliğinin sağlanması meselesi olarak görülmüştür.

ABD'nin Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de Avrasya'daki temel ilgi alanlarından birisini oluşturan enerji güvenliği meselesi, RF tarafından önemli bir stratejik argüman olarak kullanılmıştır. Özellikle ABD'nin oluşturulmak istediği enerji nakil hatlarının başarısızlıkla sonuçlanmış olması, enerji ithalatçısı Batılı devletleri RF'ye daha da bağımlı hale getirmiştir.⁴³⁶ Aynı zamanda Avrasya'nın enerji üreticisi devletleri de RF ile daha çok işbirliği yapmak durumunda kalmıştır.

ABD cephesinde Avrasya Devletleri'nin RF'ye olan bağımlılıklarının artması bir kaygı meydana getirmiştir. Ancak özellikle Başkan Obama'nın İkinci Dönemi'nde ÇHC, Avrasya'daki ortaklık faaliyetlerini arttırmaya başlamıştır. ÇHC'nin de Avrasya'daki temel ilgi alanını enerji meselesi oluşturmuştur. Bu bağlamda Avrasya Devletleri ile enerji anlaşmaları imzalayan ÇHC'nin bu gelişimi, ABD tarafından olumlu karşılanmıştır. Çünkü ABD, ÇHC'nin bölge devletlerine sunduğu ekonomik fırsatları, bölge devletlerinin RF'ye olan bağımlılıklarını azaltmanın bir yolu olarak görmüştür.⁴³⁷ Bu bağlamda ABD, ÇHC'nin Avrasya'daki varlığını, tehditler ve fırsatlar

436 U.S. Government Information, "The Development of Energy Resources in Central Asia", *Hearing before the Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Thirteenth Congress May 21, 2014*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2014, s. 15. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hrg88020/pdf/CHRG-113hrg88020.pdf> (E. T. 30.08.2019)

437 Jeffrey Mankoff, "The Development of Energy Resources in Central Asia", *Statement before the House Foreign Affairs Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats*, CSIS Center For Strategic & International Studies: 2014, s. 2. <https://docs.house.gov/meetings/FA/FA14/20140521/102248/HHRG-113-FA14-Wstate-MankoffJ-20140521.pdf> (E. T. 30.08.2019)

bağlamında değerlendirmiş ve RF'nin ilerleyişinin durdurulması için önemli bir fırsat olarak algılamıştır. Ancak Mankoff'a göre bu durum Avrasya'daki demokrasi ve şeffaf yönetim anlayışının azalması tehlikesini yaratmıştır.⁴³⁸

ÇHC'nin Avrasya'daki varlığı karşılıklı fayda esasına göre şekillendirilmiştir. Deng Xiaoping ile birlikte ÇHC'nin dışı açılan ekonomisi, sessiz ve sakin bir ilerleme kaydetmiştir. ABD ve RF gibi büyük devletlerin kendisine düşman olmasını istemeyen ÇHC, düşük profilli bir dış politik çizgi belirleyerek 2010'lu yıllara kadar göze batmayan bir gelişim sergilemiştir.⁴³⁹

ÇHC'nin Avrasya'daki sessiz ilerleyişinin, RF'nin bölgedeki etkisiyle doğrudan bağlantısı olmuştur. Ancak Başkan Obama'nın İkinci Dönemi'nde ABD ve RF arasındaki gerginlikler artmıştır. Bu durumla birlikte Orta Doğu ve Latin Amerika'da yoğunlaşan mücadeleler neticesinde hem ABD hem de RF Avrasya'ya gereken ağırlığı verememiştir. Böylece ÇHC'nin bölgedeki ilerleyişi kolaylaşmıştır.⁴⁴⁰ Fakat yine de RF'nin bu ilerleyişe engel olmasını istemeyen ÇHC, RF ile çeşitli iş birliklerine girişmiştir.⁴⁴¹ Bu bağlamda tarihler Mayıs 2014'ü gösterdiğinde RF ve ÇHC arasında bir enerji anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre RF 30 yıl boyunca düzenli olarak her sene ÇHC'ye 38 milyar metreküp doğalgaz ulaştıracaktır. Yapılan bu anlaşmanın toplam değeri 400 milyar dolar civarında olmuştur.⁴⁴² Böylece RF'nin Ukrayna'da girdiği çatışmanın ardından zor duruma düşen ekonomisi için bu anlaşma iyileştirici bir etkiye sahip olmuştur. Aynı zamanda RF'ye Batılı Devletler'e karşı destek olan ÇHC, RF'yi Batı ile mücadele etmeye iterek, Avrasya Bölgesi'nin bir müddet daha RF'nin etkisinden uzak kalmasını sağlamıştır.

Avrasya Bölgesi'nde diplomatik açıdan en etkili ülkelerden birisi olan Kazakistan'ın, ÇHC ile yakın ilişkileri bulunmaktadır. 1990'ların sonlarına doğru gelişmeye başlayan Kazakistan-ÇHC ilişkileri, 2010'lu yılların ortalarına kadar oldukça

438 Ibid.

439 Yıldırım Deniz, "Çin'in Ekonomik Dönüşümü ve Üçüncü Dünya", *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, C. 2, S. 2 (2014), s. 72.

440 Timuçin Kodaman ve İsa Burak Gonca, "Jeoekonomik Hayaller: Çin'in Yeni İpek Yolu Girişimi'nin Orta Asya'da Algısı", *ITOBİAD: Journal Of The Human & Social Science Researches*, C. 5, S. 5 (2016), s. 1255.

441 Ibid., s. 1256.

442 "Rusya ve Çin'den Dev Gaz Anlaşması", *BBC NEWS Türkçe*, 21 Mayıs 2014.

https://www.bbc.com/turkce/ekonomi/2014/05/140521_rusya_cin_gaz (E. T. 01.09.2014)

güçlü bir konuma gelmiştir. SSCB Sonrası bağımsız kalıp kalamayacağı sorgulanan Kazakistan, geliştirdiği uzlaştırıcı diplomatik söylemler sayesinde hem bölgedeki hem de dünyadaki güçlü devletler ile yakın ilişkiler oluşturabilmiştir. RF ve ÇHC ile sıkı ilişkilere sahip olan Kazakistan, Türkiye Cumhuriyeti ve İran için de önemli bir konumdadır.⁴⁴³ Bu bağlamda ÇHC Kazakistan'ı önemsemiş ve bu devletle yakın ilişkiler geliştirmeye gayret etmiştir. İç pazarının enerji ihtiyacını karşılamak için sektörde büyük bir ithalatçı konumuna yükselen ÇHC, Kazakistan ile de enerji anlaşmaları imzalamış ve Kazakistan'dan ÇHC'ye uzanan 2880 kilometrelik Atyrau-Alashankou Boru Hattı inşa edilmiştir.⁴⁴⁴ Hattın kapasitesi 2012 yılında 10,4 milyon tona yükseltilmiştir.⁴⁴⁵

Kazakistan için değerlendirildiğinde ÇHC'nin Avrasya'daki varlığı bağımsızlaştırıcı bir etkiye sahip olmuştur. Nitekim SSCB sonrası Kazakistan'da alfabe Kiril Alfabesi olarak belirlenmişken, dönemin Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in "Latin Alfabesi" adımı gerçekleşmiştir. Kazakistan 2025 yılına kadar bütün kitap ve resmî belgelerinde Latin Alfabesi kullanmaya başlayacağını açıklamıştır. Bu durum bazı Kazakistan'lı yetkililerce RF ile olan tarihi bağlardan sembolik bir kopuş olarak yorumlanmıştır.⁴⁴⁶

ÇHC için enerji ithalatı konusunda Avrasya'daki en önemli devlet Türkmenistan olmuştur. 2010 yılında devreye sokulan Orta Asya-Çin boru hattı projesi ile 2019 yılına kadar Çin'e 270 milyar metreküp doğalgaz ulaştırılmıştır. Türkmenistan'da başlayan Orta Asya-Çin boru hattı, Özbekistan ve Kazakistan üzerinden ÇHC'ye ulaşmaktadır. 2020 yılına kadar Orta Asya ve RF'den ÇHC'ye boru hattıyla 85 milyar metreküp doğalgaz taşınması öngörülmüştür. Bu miktarın büyük bir kısmının Türkmenistan tarafından karşılanacağı belirtilmiştir. Uluslararası Enerji Ajansı'nın verilerinde

443 Burak Çalışkan, "Asya'nın Diplomasi Merkezi: Kazakistan", *Anadolu Ajansı*, 22 Şubat 2019.

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/asya-nin-diplomasi-merkezi-kazakistan/1399911> (E. T. 01.09.2019)

444 Cem Kartoğlu, *Hazar Denizi Bölgesi Petrol-Doğal Gaz İhraç Boru Hatlarının Hazar Denizi Kıyısı Ülkeleri ve Türkiye Açısından Önemi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010, s. 52.

445 Sergei Buyanov, "Atasu-Alashankou Oil Pipeline Set to Reach Full Capacity", *The Astana Times*, 20 December 2013. <https://astanatimes.com/2013/12/atasu-alashankou-oil-pipeline-set-reach-full-capacity/> (E. T. 01.09.2019)

446 İsmail Çıtak, "Kazakistan Latin Alfabesine Geçiş İçin Sembolik Uygulama Başlattı", *Euronews.*, 6 Ekim 2018. <https://tr.euronews.com/2018/10/06/kazakistan-latin-alfabesine-gecis-icin-pilot-uygulama-baslatti> (E. T. 01.09.2019)

Türkmenistan'ın 2024 yılına kadar yıllık 45 milyar metreküplük bir sevkiyat ile ÇHC'nin en büyük doğalgaz tedarikçisi olacağı belirtilmiştir.⁴⁴⁷

ÇHC'nin Avrasya'daki enerji politikalarının sürdürüldüğü 3 önemli devlet olan RF, Kazakistan ve Türkmenistan'ın dönemsel politikalarına, ÇHC'nin varlığı olumlu etkilerde bulunmuştur. Kazakistan ve Türkmenistan için RF'ye olan bağımlılığın azaltılması anlamına gelen bu varlık, RF'nin dünyada icra ettiği dış politikasının en büyük destekçi konumunda olmuştur. Bu bağlamda Kazakistan ve Türkmenistan gibi bölgedeki önemli enerji tedarikçilerini kendisine bağlayan ÇHC, RF'yi Avrasya'nın dışındaki çatışmalarda desteklemek kaydıyla kısa süreli de olsa bölge dışında tutmaya çalışmış ve aynı zamanda bölgedeki RF etkisini kırdığı için de ABD tarafından olumsuz karşılanmamıştır. Böylece kendisini bir Avrasya gücü olarak kabul ettirmeyi başarmış olan ÇHC, ekonomik öncelikleri uğruna bölgede politika icra edebilmesini de kolaylaştırmıştır.

2.1.2. Avrasya'da ÇHC'nin Yeni İpek Yolu Projesi

ÇHC'nin Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de en çok konuşulan projelerinden birisi de Yeni İpek Yolu Projesi olmuştur. "Kuşak ve Yol Girişimi" olarak da adlandırılan bu proje, ilk olarak ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton tarafından dile getirilmiş ancak uygulamaya sokmakta geç kalınmıştır. Akabinde ÇHC Devlet Başkan'ı Xi Jinping'in 2013 yılının Ekim'inde Kazakistan'a yaptığı ziyaret esnasında projeye atıfta bulunması ile birlikte ÇHC tarafından girişimler başlatılmıştır.⁴⁴⁸

Asya ve Avrupa arasındaki ekonomiler arasında bir ticari bağlantı oluşturma projesi olan Yeni İpek Yolu Projesi'nin, 65'ten fazla devletin ticaretine doğrudan etkide bulunacağı öngörülmüştür. Bunun dünya nüfusunun üçte ikisi ve dünya gayri safi yurt içi hasılasının üçte birine denk geldiği hesaplanmıştır.⁴⁴⁹

Projenin kara ve deniz taşımacılığı üzerinden yürütülmesi planlanmıştır. Özellikle kara taşımacılığı Türkiye Cumhuriyeti de dahil olmak üzere birçok Türk

447 Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, "Türkmenistan, Çin'in En Büyük Gaz Tedarikçisi Olacak", 16 Temmuz 2019. <https://www.ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/turkmenistan/turkmenistan-cinin-en-buyuk-gaz-tedarikcisi-olacak> (E. T. 01.09.2019)

448 Kodaman ve Gonca, op. cit., s. 1254.

449 HSBC Group Management Services Limited, "Çin'in Kuşak ve Yol Projesi 21. Yüzyıl Ekonomisini Yeniden Şekillendirecek". <https://www.business.hsbc.com.tr/tr-tr/belt-and-road> (E. T. 01.09.2019)

Devleti'ni yakından ilgilendirir bir konumda olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti bu projede stratejik bir konuma sahip olmuştur. Londra-Pekin demiryolu projesi kapsamında, Marmaray 2013 yılında faaliyete geçmiştir. 2016'da faaliyete geçen Avrasya Tüneli ve 2017 yılında inşa edilen Yavuz Sultan Selim Köprüsü, Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan karayolları olmaları sebebiyle projede önemli bir yere sahip olmuşlardır. Bakü-Tiflis-Kars ve Edirne-Kars demiryolları da projenin önemli ayaklarını oluşturmaktadır. Karadeniz'i Marmara'ya bağlaması planlanan Kanal İstanbul Projesi de bu proje kapsamına RF'yi dahil etmesi beklenen önemli bir konumda yer almıştır.⁴⁵⁰

Yeni İpek Yolu Projesi kapsamında finansman sağlanabilmesi için Asya Altyapı Yatırım Bankası (*Asia Infrastructure Investment Bank*) ve Şangay merkezli BRICS Yeni Kalkınma Bankası (*New Development Bank*) kurulmuştur. Böylece Yeni İpek Yolu Fonu oluşturularak projeye 40 milyar dolar kaynak ayrılmıştır.⁴⁵¹

Proje Orta Asya'daki devletlere büyük ekonomik fırsatlar sunmuştur. 2000 yılında ÇHC ve Orta Asya arasındaki toplam ticaret hacmi 1 milyar dolar, 2011 yılında RF ve Orta Asya'nın toplam ticaret hacmi 27,3 milyar dolarken, İpek Yolu Projesi ile birlikte bu miktar 50 milyar dolara yükselmiştir.⁴⁵² Proje kapsamında ÇHC-Orta Asya-Batı Asya Ekonomik Koridoru oluşturulmuştur. Bu vesileyle enerji, altyapı bağlantısı, ekonomi ve ticaret ve endüstriyel kapasite konularında çeşitli iş birlikleri sağlanmıştır. Bu bağlamda ÇHC, Kazakistan, Özbekistan, Türkiye ve diğer devletlerle karayolu taşımacılığı üzerine projeler geliştirmiştir. Aynı zamanda ÇHC-Kazakistan-RF ve ÇHC-Kırgızistan-Özbekistan arasında uluslararası anlaşmalar imzalanmıştır. Bununla birlikte diğer devletlerle de ikili anlaşmalar gerçekleştirilmiştir.⁴⁵³

ÇHC'nin bu proje ile hedeflediği meselelerden birisi de kendisinin Malacca Boğazı'na olan bağımlılığını azaltma isteği olmuştur. ÇHC'ye gerçekleştirilen petrol ithalatının %80'i bu boğaz üzerinden aktarılmaktadır. Küresel bir ablukanın meydana gelmesi durumunda ÇHC'nin bütün ekonomisini derinden sarsma kabiliyetine sahip

450 Ibid.

451 Kodaman ve Gonca, loc. cit.

452 Ibid., s. 1257.

453 Belt and Road Portal, "The Belt and Road Initiative Progress, Contributions and Prospects", 22 Nisan 2019. <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/zchj/qwfb/86739.htm> (E. T. 01.09.2019)

olan bu bağımlılık ÇHC'nin en büyük korkusu olmuştur. "Malacca İkilemi" olarak da bilinen bu korku, ÇHC'nin Avrasya Devletleri ile olan ticari bağlarını güçlendirmesine vesile olmuştur.⁴⁵⁴

ABD'nin gözünden bakıldığında Yeni İpek Yolu Projesi birçok fırsatı ve tehtidi içeriğinde barındırmaktadır. Bölge devletlerinin RF'ye olan bağımlılığının azalmasına vesile olacak bu projenin, aynı zamanda ABD'nin de bölgedeki etkisinin kaybolmasına yol açabileceği düşünülmüştür. Çünkü analistlere göre ÇHC antidemokratik bir devlettir ve bu devletin kurduğu iş birlikleri birçok prosedürü ihlal etmiştir. Bu bağlamda Avrasya'da hızlı sonuç alabilmek için rüşvet ve çeşitli hilekâr davranışlarla bağlar kurduğu iddia edilen ÇHC'nin, ABD'nin ilkesel ticaret tutumuyla uyuşmayan bir yapısı olduğu dile getirilmiştir. Böylece zaten demokrasi ve liberalizm konusunda henüz tam gelişim sergileyememiş olan Avrasya Devletleri'nin, dış ticaretlerinde etik unsurlardan daha çok, yolsuzluklar yoluyla gelişimini sergileme ihtimalleri olduğu öngörülmüştür. Bu durumun ise ABD'nin bölgede kurmak istediği ekonomik iş birliklerinin önemini ve önceliğini zedeler nitelikte olduğu düşünülmüştür.⁴⁵⁵ Aynı zamanda ÇHC'nin bölgede kurduğu enerji ortaklıkları, ABD'nin enerji güvenliği politikaları açısından da bir sorun teşkil etmektedir. Bölge devletlerinin mevcut enerji stoklarını ÇHC projelerine aktarmaları, zaten doldurulmakta zorlanan ABD destekli boru hattı projelerinin uygulanmasını zorlaştırmıştır.

2.2. Avrasya Ekonomik Birliği (AEB)

Obama'nın Birinci Başkanlık Dönemi'nden itibaren RF'ye karşı sergilenen politikalar, RF'nin Avrasya'daki üstünlüğünü sağlamlaştırmıştır. Özellikle Gürcistan'a askeri müdahale sonrası ABD'nin *Reset* politikası gütmüş olması, bölge devletlerine RF'nin gücünü kanıtlar nitelikte olmuştur. Ardından yaşanan Kırım müdahalesi ve bunun yanında ÇHC'nin Yeni İpek Yolu Projesi kapsamında RF'yi desteklemesi, bölge devletlerini RF ile daha iş birliği içerisinde hareket etmeye itmiştir. Her ne kadar

454 The New Silk Road Project, "The New Silk Road". <https://www.thenewsilkroadproject.com/the-new-silk-road> (E. T. 01.09.2019)

455 Dennis C. Shea, "China's Energy Engagement with Central Asia and Implications for the United States", *Testimony for the House Foreign Affairs Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats Hearing on "The Development of Energy Resources in Central Asia"*, May 21 2014, s. 4. https://www.uscc.gov/sites/default/files/Shea_Testimony--China%E2%80%99s%20Energy%20Engagement%20with%20Central%20Asia%20and%20Implications%20for%20the%20United%20States_0.pdf (E. T. 01.09.2019)

ÇHC'nin Avrasya'daki politikaları RF haricindeki devletler için özgürleştirici etkilere yol açsa da RF'nin etkisi Avrasya'da son bulmamıştır. Bu bağlamda ÇHC de RF'nin dahil edilmediği oyunlarda Avrasya'da başarıyı yakalamamanın zor olduğunu bildiğinden, RF'yi destekleme yoluna gitmiştir. Nitekim ABD'nin Batı Avrasya'da ilerleyen varlığı ile kendisine güçlü partnerler bulmak isteyen RF için de ÇHC'nin desteği önemli görülmüştür.⁴⁵⁶

Ancak bu iki devlet arasında Avrasya'nın zenginlikleri için bir çıkar mücadelesi başlamıştır denilebilir. Bu bağlamda ÇHC'nin Yeni İpek Yolu Projesi'ne karşılık RF, Avrasya'da entegrasyonu arttırmak ve Avrasya Birliği hedefine ulaşmak için yeni stratejiler geliştirmiştir. RF'nin bu istence ulaşmasındaki temel sebep, ÇHC'nin kurmak istediği İpek Yolu'nda RF'ye büyük bir pay ayırmamış olmasıdır. Bu bağlamda RF, Kazakistan, Kırgızistan, Belarus ve Ermenistan arasında imzalanan Avrasya Ekonomik Birliği Anlaşması ile, 1 Ocak 2015'de AEB resmen kurulmuştur.⁴⁵⁷

456 Ergin Ayan, "Avrasya'da Değişen Dengeler Üzerinde Oynanan Küresel Oyunlar", *Odü Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1 (2010), s. 47.

457 Eurasian Economic Union, "General Information". <http://www.eaeunion.org/?lang=en#about> (E. T. 01.09.2019)

SONUÇ

Soğuk Savaş Sonrası dünya politikalarını domine eden güç ABD olmuştur. Bu bağlamda bu gücün uluslararası politikalarını bilmekte ve analiz etmekte yarar görülmüştür. ABD'nin Soğuk Savaş Sonrası Dönem'deki ilk kaygı ve çıkar alanı Avrupa Devletleri olmuştur. Çünkü ABD dünya siyaset sahnesindeki varlığını NATO'ya borçludur ve SSCB'nin dağılmış olması NATO'yu da işlevsiz kalma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır. Bu bağlamda SSCB Sonrası Doğu Avrupa'da yükselen milliyetçilik söylemleri ve çatışmalar, NATO'nun bu dönemdeki panzehiri olmuştur denilebilir. Yaşanan gerginlikler o dönem için henüz yeni dağılmış olan SSCB'nin yarattığı belirsizlikle, Avrupalı Devletleri daha çok ABD'ye ve birbirlerine entegre etmek durumunda kalmıştır. Çünkü Yugoslavya'nın Milliyetçilik akımından olumsuz etkilenip dağılmış olması ve Sırp'ların Boşnak'lara olan zulmü birçok Avrupalı'yı derinden etkilemiştir.

ABD, Avrupa'nın gücünü arkasına almış ve SSCB'nin bakir topraklarına doğru ilerlemeye başlamıştır. Tarihin sonunun geldiğini ve liberalizmin mutlak bir üstünlükle galip olduğunu iddia eden ABD, Avrasya'da demokrasi ve liberalizmi yaygınlaştırmaya çalışmıştır. SSCB Sonrası en büyük mirasçı olarak ortaya çıkan RF ile de arasını iyi tutmaya gayret etmiştir. Bu bağlamda bölge devletlerine dış yardım paketleri sağlayan ABD, yumuşak güç stratejileriyle hareket ederek kendi ideolojisini Avrasya'da hâkim kılmak istemiştir. Nitekim Putin Dönemi'ne kadar olan süreçte RF de ABD'nin bu yaklaşımını olumlu karşılamıştır.

ABD'nin dünya politikalarını derinden etkileyen en önemli unsur 11 Eylül Saldırıları olmuştur. Bu saldırılar neticesinde güvenlik odaklı hamleler atmak gerektiğini düşünen ABD daha da saldırganlaşmıştır. Başkan Bush'un "Önleyici Müdahalesi" devreye sokulmuş ve Afganistan ile Irak'a girilmiştir. Bu iki bölgede savaşa girişilmiş olması da elbette ki Avrasya Devletleri'nin desteğini gerektirmiştir.

Bu bağlamda ABD'nin 11 Eylül Sonrası Dönemde Avrasya'da iki ana ilgi alanı olmuştur; bunlardan birincisi güvenlik politikaları iken, ikincisi de enerji güvenliği sorunudur.

ABD ve Batılı devletlerin enerji üretimleri, mevcut tüketimlerini karşılamaya yetmemektedir. Bu sebepten özellikle de RF'ye olmak üzere, enerjide dışa bağımlıdırlar. Bu durumun farkında olan RF de Ukrayna üzerinden Avrupa'ya ulaşan gazının arzını kesmek suretiyle Avrupa'yı ve Ukrayna'yı kendi politik çizgisine çekmeye çalışmıştır. RF'nin bu hamlesi Batılı Devletleri daha ani kararlar almaya itmiş ve bu bağlamda NATO, genişleme politikasını ilan etmiştir. NATO'nun genişlemesine bir misilleme olarak RF'nin Gürcistan'a askeri müdahalede bulunmuş olması dünya politikalarını derinden sarsmıştır. Nitekim 2008 ekonomik krizinin olduğu bu dönemde hiçbir devlet de RF'ye aktif bir müdahalede bulunamamıştır. Bu durumun dünya siyaseti açısından en önemli sonucu, Başkan Obama'ya verdiği şekil ve düşünce tarzı olmuştur

Obama, 2008 seçimlerinde seçilip 2009 Ocak ayında başa geçtiği zaman, kendisinden önceki Başkan Bush'un yanlışları düzeltmek üzere hareket etmek istemiştir. Bush'un saldırgan tutumunun RF'yi de saldırganlaştırdığını düşünen Obama, RF ile ilişkileri yeniden başlatmak için *Reset* politikası uygulamış ve RF ile yakınlaşmaya başlamıştır. ABD-RF ilişkileri açısından olumlu gibi gözükken bu yakınlaşma, birçok analist tarafından Gürcistan işgali sonrası RF'yi ödüllendirmek olarak değerlendirilmiştir. Nitekim RF'nin Obama'nın idealist politikalarına karşı yakın tutum sergilemiş olması da kendi çıkarları uğrunadır. Medvedev sonrası tekrar başa gelen Putin'in sergilediği Avrasyacı tutum da bunu kanıtlar niteliktedir.

Enerji güvenliği meselesi ABD'nin Obama Dönemi'nde Avrasya politikalarına yönelik sorunlarından en önemlisi olmuştur denilebilir. Bu bağlamda ABD, Batı Avrasya Devletleri ile yakın ilişkiler geliştirmiştir. Çünkü Avrasya enerji hatlarının önemli bir kesimi bu devletler üzerinden aktarılmaktadır. Ukrayna ile de iyi ilişkiler kuran ABD ve AB, bu devletle daha da yakınlaşmak için Doğu Ortaklığı Programı'nı devreye sokmuştur. Ancak Ukrayna Yöneticileri'nin ortaklığa hayır demesi ile halk sokağa dökülmüş ve *Euromaiden* patlak vermiştir. Akabinde Ukrayna'da RF yanlısı yönetim devrilmiş ve buna karşılık RF, bölgedeki stratejik çıkarları sebebiyle Kırım'ı ilhak etmiştir. Bu durum ise ABD-RF ilişkilerini daha da olumsuz etkilemiş ve Soğuk Savaş'ın ardından en kötü noktaya gelen ilişkiler, ABD ve RF'yi yeni bir Soğuk Savaş yaşama tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır.

Ancak bu süreçte ABD ile RF birbiriyle mücadele ederken, ÇHC daha da güçlenmiş ve Avrasya'da gösterdiği yayılcılık faaliyetlerine de hız kazandırmıştır. Avrasya Devletleri ÇHC ile yaptıkları iş birlikleri neticesinde RF'ye olan bağımlılıklarını azaltmış ve daha müstakil politikalar icra edebilmeye başlamışlardır. Nitekim bu ihtimali önceden öngören ABD de ÇHC'nin bölgedeki yayılcılığının RF saldırganlığını durduracağını düşündüğünden ÇHC'ye yönelik net tavırlar sergilememişlerdir. Ancak Avrasyacı ideolojiye göre ÇHC bir düşman değildir ve birlikte hareket edilebilir. Bu bağlamda ÇHC ile RF arasında gerçekleşmiş olan 400 milyar dolarlık enerji anlaşması da bu iş birliğine bir örnek olarak gösterilebilir. Nitekim ÇHC'nin ekonomik gücü ve kapasitesinin artmasıyla birlikte Avrasya'da bölgesel entegrasyon faaliyetleri de artmıştır.

ABD'nin Avrasya'daki bir diğer sorun alanı da Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Özellikle 2013 Sonrası Dönem'de iki devletin arası bozulmaya başlamış ve 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin ardından ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Aynı zamanda Suriye'nin Kuzeyi'nde bir Kürt Devleti kurma çabasına girişmiş olan ABD ve müttefikleri, Türk vatandaşlarının ve yöneticilerinin antipatisini kazanmışlardır. Ancak bu süreçte RF, Türkiye ile olan ilişkilerini ilerletmiş ve NATO'nun en önemli bölgesel müttefiki olan Türkiye ile çeşitli güvenlik anlaşmaları ve ticaretleri gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda ABD ile RF arasında bir alan kapma mücadelesi olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti de bu mücadelede kendisine bir taraf edinmeye zorlanmıştır.

Başkan Obama'nın Avrasya politikaları analiz edildiğinde, Avrasya'da yükselen bir ÇHC ve güçlenen bir RF ile karşılaşılacaktır. Obama'nın *Reset* politikası ile başlamış olan bu süreç ve yakalanan bu ivme, ekonomik yaptırımlar yahut tehditlerle de bitecek gibi durmamaktadır. Bu minvalde Türkiye için özellikle önümüzdeki yıllardaki en önemli gerçeklik, sınırlarının yakınında büyümekte olan yeni oluşumlar ve devletlerin varlığıdır. Türkiye Cumhuriyeti, Batı ile olan ilişkilerini zedelememek kaydıyla, Avrasya'da varlık gösterebilmelidir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ARI Tayyar, *Amerika'da Siyasal Yapı, Lobiler ve Dış Politika*, 4. Baskı, Bursa: MKM Yayıncılık, 2009.

ARI Tayyar, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, Bursa: MKM Yayıncılık, 9. Baskı, 2011.

ARSLAN Hülya, *Avrasya Ülkeleri*, İstanbul: Okan Üniversitesi Yayınları, 2009.

BRZEZİNSKI Zbigniew, *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri*, çev: Yelda Türedi, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2018.

CABESTAN Jean-Pierre, *Central Asia-China Relations and Their Relative Weight in Chinese Foreign Policy*, ed: Marlène Laruelle, v.d., *China and India in Central Asia*, New York: Pulgrave Macmillan, 2010.

DENG Yong, *China's Struggle for Status: The Realignment of International Relations*, New York: Cambridge University Press, 2008.

DUGİN Aleksandr, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, çev: Vügar İmanov, İstanbul: Küre Yayınları, 9. Baskı, 2016.

GUMİLEV Lev N., *Avrasya'dan Makaleler 1*, çev: Ahsen D. Batur, İstanbul: Selenge Yayınları, 1. Baskı, 2006.

GUMİLEV Lev N., *Son ve Yeniden Başlangıç*, çev: Ahsen D. Batur, İstanbul: Selenge Yayınları, 2004.

HOOK Steven W. ve John F. Spanier, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze*, Çev: Özge Zihnioğlu Tanırlı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2014.

HUNTINGTON Samuel P., v.d., "Medeniyetler Çatışması Mı?", *Medeniyetler Çatışması*, der: Murat Yılmaz, Ankara: Vadi Yayınları, 7. b., Nisan 2002.

HUNTINGTON Samuel P., *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, çev: Mehmet Turhan ve Y.Z. Cem Soydemir, İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 10. Baskı, Mart 2004.

İSMAYILOV Meşdi, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2011.

İŞYAR Ömer Göksel, *Avrasya ve Avrasyacılık*, Bursa: Dora Yayıncılık, 2018.

JOHNSON Robert, “Hibrit Tehdidin Tarihsel Evrimi”, *Savaşın Değişen Modeli: Hibrit Savaş*, ed. Yücel Özel ve Ertan İnaltekin, çev. Melih Arda Yazıcı, İstanbul: Miili Savunma Üniversitesi Basımevi, 2018.

KOLKO Gabriel, *The Age of War: The United States Confronts the World*, Colorado: Lynne Rienner Publ, 2006.

KÖNİ Hasan, *Amerika'nın Uluslararası Politikası*, İstanbul: Ekim Yayınları, 2007.

ÖZDAL Barış, *Diplomasi*, ed: Barış Özdal, R. Kutay Karaca, *Diplomasi Tarihi 1*, 3. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, 2018.

PERİNÇEK Doğu, *Orta Asya Uygarlığı*. 2. Basım, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2008.

ROSKİN Micheal G., *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür*, çev: Bahattin Seçilmişoğlu, Ankara: Adres Yayınları, 7. Baskı, 2014.

TSYMBURSKİİ Vadim, “Two Eurasias, Homonymy as a Key to Early Eurasianism”, der: Sergey Panarin, *Eurasia, People and Myths*, Moskova: Natalis, 2003.

MAKALELER

ALKAN Mustafa Nail, “Avrupa Birliği Enerji Güvenliği ve Ukrayna Meselesi”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S. 44 (Kış 2015), ss. 215-227.

AVCU Seyit Ali, “Avrasya Gümrük Birliği ve Kırgızistan: Avantajları ve Dezavantajları”, *Avrasya Etüdüleri*, C. 45, S. 1 (2014), ss. 269-297.

- AYAN Ergin, “Avrasya’da Değişen Dengeler Üzerinde Oynanan Küresel Oyunlar”, *Odü Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1 (2010), ss. 37-54.
- BAŞTÜRK Efe, “Otherness and Existence: Re-Reading Schmitt Through a Freudian-Lacanian Political Psychology”, *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S. 10 (2017), ss. 161-175.
- BOZKURT İlyas, “Selefilik’in Tarihsel Gelişimi ve Felsefi Altyapısı”, *TESAM Akademi Dergisi*, C. 3, S. 1 (Ocak 2016), ss. 9-52.
- BREMMER Ian ve Crispin Hawes, “America’s Energy Challenge”, *The National Interest*, S. 77 (Sonbahar 2004), ss. 99-105.
- BRZEZİNSKI Zbigniew, “A Geostrategy for Eurasia”, *Foreign Affairs*, C. 76, S. 5 (Eylül-Ekim 1997), ss. 50-64.
- DARICILI Ali Burak ve Barış Özdal, “Rusya Federasyonu’nun Siber Güvenlik Kapasitesini Oluşturan Enstrümanların Analizi”, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 88 (Güz 2017), ss. 121-146.
- DENİZ Yıldırım, “Çin’in Ekonomik Dönüşümü ve Üçüncü Dünya”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, C. 2, S. 2 (2014), ss. 68-85.
- DENİZ Yıldırım, “Ortadoğu’daki Çatışmalara Devletlerin ve Devlet Dışı Aktörlerin Etkileri”, *TESAM Akademi Dergisi*, C. 3, S. 1 (Ocak 2016), ss. 129-149.
- EROL Mehmet Seyfettin, “11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve Dört Tarz-ı Siyaset”, *Gazi Akademik Bakış*, C. 1, S. 1 (Kış 2007), ss. 33-57.
- FARZALİEV Akif, Gözde Sazak, “Lev Nikolayeviç Gumilëv ve Etnogenez Teorisi”, *Türkiyat Mecmuası*, C. 26, S. 1 (2016), ss. 117-130.
- FUKUYAMA Francis, “The End of History?”, *The National Interest*, S. 16 (Yaz 1989), ss. 3-18.
- GÖKIRMAK Mert, “Afganistan: Bölgesel Rekabet ve Yeni Açılımlar”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C. 7, S. 13 (2011), ss. 7-42.

- HÜSEYNOV Fuad, “Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Oluşumunun Hukuki Boyutları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 52, S. 4 (Aralık 2003), s. 387-401.
- İŞCAN İsmail Hakkı, "Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 1, S. 2 (Yaz 2004), ss. 47-79.
- JERMALAVİCIUS Thomas, “The World After September 11th: Change and Continuity”, *The Quarterly Journal*, C. 1, S. 3 (2002), ss. 103-123.
- KAVUNCU Sibel, “Nükleer Silahsızlanma Yolunda START Süreci”, *Bilge Strateji*, C. 5, S. 8 (Bahar 2013), ss. 119-148.
- KAYA Sezgin, “Rus Dış Politikasında Batı Karşıtlığı'nın Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi”, *Gazi Akademik Bakış*, C. 4, S. 7 (Kış 2010), ss. 41-77.
- KODAMAN Timuçin ve İsa Burak Gonca, “Jeoekonomik Hayaller: Çin'in Yeni İpek Yolu Girişimi'nin Orta Asya'da Algısı”, *İTOBİAD: Journal Of The Human & Social Science Researches*, C. 5, S. 5 (2016), ss. 1251-1261.
- MACKİNDER Halford J., “The Geographical Pivot of History”, *The Geographical Journal*, C. 170, S. 4 (2004), ss. 298-321.
- MUNASİPOVA Malika ve Kanat Ydyrys, “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rusya'nın Dış Politikası'nda Avrasya Birliği Projesi”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S. 45 (Bahar 2015), ss. 57-67.
- NYE Joseph S., “Soft Power”, *Foreign Policy*, S. 80 (Sonbahar 1990), ss. 153-171.
- ÖZDAL Barış, “Lizbon Reform Andlaşması'nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C. 4, S. 7 (2008), ss. 125-161.
- ÖZDAŞLI Esmâ, “Çin ve Rusya Federasyonu'nun Perspektifinden Şanghay İşbirliği Örgütü”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 4, S. 6 (Bahar 2012), ss. 108-122.

PANARİN Aleksandr, “A Design For Russia”, *Russian Politics and Law*, C. 32, S. 5 (Eylül- Ekim 1994), ss. 56-79.

PİRİNÇÇİ Ferhat, “Soğuk Savaş Sonrasında ABD’nin Orta Asya Politikası: Beklentiler ve Gerçeklikler”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 63, S. 1, ss. 207-235.

YILMAZ Halil İbrahim, “Ortadoğu’nun Jeo-Ekonomik Önemi ve ABD’nin Ortadoğu Politikasının Ekonomik Nedenleri”, *TESAM Akademi Dergisi*, C. 3, S. 1 (Ocak 2016), ss. 99-128.

YILMAZ Muzaffer Ercan, “The Rise of Ethnic Nationalism, Intra-State Conflicts and Conflict Resolution”, *TESAM Akademi Dergisi*, C. 5, S. 1 (Ocak 2018), ss. 11-33.

TEZLER

ABUZAROVA Farida, *George W. Bush ve Barack Obama Dönemlerinde ABD’nin Rusya Politikası*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

ÇAKICI Ferit, *Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz’de ABD-Rusya Rekabeti: Çevrelemenin Yeniden Yaratılması*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

HERLBAUER Tobias, *Eurasianism and Contemporary Foreign Policy in Turkey*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

İSMAYILOV Meşdi, *Türkiye ve Rusya Ekseninde Avrasyacılık*, (Doktora Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

KARTOĞLU Cem, *Hazar Denizi Bölgesi Petrol-Doğal Gaz İhraç Boru Hatlarının Hazar Denizi Kıyısı Ülkeleri ve Türkiye Açısından Önemi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010.

NİKOLAENKO Anna, *Barack Obama'nın Başkanlık Döneminde ABD Dış Politikası*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

ONGARAVA Yerkinay, *Kazakistan Dış Politikasında Avrasya Birliği'ne Yönelik Yaklaşımlar*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

ÖNEM Mehmet Kaan, *Barack Obama ve Sonrası Amerikan Dış Politika Süreci ve Türkiye*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

TATLI Uğur, *Yumuşak Güç Çerçevesinde Rusya Federasyonu Dış Politika Konseptleri ve Pratikleri*, (Yükseklisans Tezi), İstanbul: TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

TÜFEKÇİ Suat, *Avrasya Bölgesinde Sürdürülen Enerji Odaklı Güç Mücadelesinin Ekonomi Politikası: Türkiyenin Yeri ve Önemi*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

İNTERNET KAYNAKLARI

a) Resmî Belgeler:

a.1. Yasalar ve Yasa Niteliğindeki Belgeler:

U.S. Government Information, "H. R. 3694: Intelligence Authorization Act for Fiscal Year 1999", 105th Congress, 1998.
<https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-112/pdf/STATUTE-112-Pg2396.pdf> (20.03.2019)

U.S. Government Information, "H.R. 4919: Security Assistance Act of 2000", 106th Congress, 2000. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-106publ280/pdf/PLAW-106publ280.pdf> (10.03.2019)

- U.S. Government Information, “H. R. 11433: Microenterprise for Self-Reliance and International Anti-Corruption Act of 2000”, *106th Congress*, 2000. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-106publ309/pdf/PLAW-106publ309.pdf> (05.05.2019)
- U.S. Government Information, “H.R. 1646: Foreign Relations Authorization Act, Fiscal Year 2003”, *107th Congress*, 2002. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-116/pdf/STATUTE-116-Pg1350.pdf> (08.06.2019)
- U.S. Government Information, H.R. 2949: Eurasia Foundation Act, *110th Congress*, 2007. <https://www.congress.gov/110/bills/hr2949/BILLS-110hr2949rfs.pdf> (01.01. 2019)
- U.S. Government Information, “S. 494: NATO Freedom Consolidation Act of 2007”, Nisan 2007. <https://www.congress.gov/110/crpt/srpt34/CRPT-110srpt34.pdf> (10.05.2019)
- U.S. Government Information, “S. Res. 391”, *110th Congress*, 2007. <https://www.congress.gov/110/bills/sres391/BILLS-110sres391ats.pdf> (02.06.2019)
- U.S. Government Information, “H.R. 3890: Tom Lantos Block Burmese JADE (Junta’s Anti-Democratic Efforts) Act of 2008”, 2008. <https://www.congress.gov/110/plaws/publ286/PLAW-110publ286.pdf> (15.04.2019)
- U.S. Government Information, S. 3024: Eurasia Foundation Act, *110th Congress*, 2008. <https://www.congress.gov/110/bills/s3024/BILLS-110s3024rs.pdf> (05.01.2019)
- U.S. Government Information, “S. Res.690: A Resolution Expressing the Sense of the Senate Concerning the Conflict Between Russia and Georgia”, *110th Congress*, 2008. <https://www.congress.gov/110/bills/sres690/BILLS-110sres690ats.pdf> (01.06.2019)

- U.S. Government Information, “H. Rept. 111-136: Foreign Relations Authorization Act, Fiscal Years 2010 and 2011”, 2009. <https://www.congress.gov/111/crpt/hrpt136/CRPT-111hrpt136.pdf> (19.07.2019)
- U.S. Government Information, “H.R.1905: Iran Threat Reduction and Syria Human Rights Act of 2012”, *112th Congress*, 2012. <https://www.congress.gov/112/plaws/publ158/PLAW-112publ158.pdf> (26.07.2019)
- U.S. Government Information, “H.R.4152- Support for the Sovereignty, Integrity, Democracy, and Economic Stability of Ukraine Act of 2014”, *113th Congress*,” 2014. <https://www.congress.gov/113/plaws/publ95/PLAW-113publ95.pdf> (27.07.2019)
- U.S. Government Information, “H.R.5859- Ukraine Freedom Support Act of 2014”, *113th Congress*, 2014. <https://www.congress.gov/113/plaws/publ272/PLAW-113publ272.pdf> (27.07.2019)
- U.S. House of Representatives, “H.R. 3402: Support for Eastern European Democracies Act of 1989, *101st Congress*, 1989. <https://www.finance.senate.gov/imo/media/doc/confrpt101-377.pdf> (05.05.2019)
- U.S. House of Representatives, “H.J. Res.157: Dire Emergency Supplemental Appropriations and Transfers for Relief from the Effects of Natural Disasters, for Other Urgent Needs, and for Incremental Costs of "Operation Desert Shield/Desert Storm" Act of 1992”, 1991. uscode.house.gov/statutes/pl/102/229.pdf (10.07.2019)
- U.S. House of Representatives, “H.R. 4547: Freedom for Russia and Emerging Eurasian Democracies and Open Markets Support Act of 1992”, *102nd Congress*, 1992. <https://www.congress.gov/bill/102nd-congress/house-bill/4547> (10.07.2019)
- U.S. House of Representatives, “H.R.5006: National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1993”, *102nd Congress*, 1992. <https://www.congress.gov/bill/102nd-congress/house-bill/5006/text> (10. 04. 2019)

U.S. House of Representatives, “P.L. 87-195: Foreign Assistance Act of 1961”, 2019.
<https://legcounsel.house.gov/Comps/Foreign%20Assistance%20Act%20Of%201961.pdf> (25.05.2019)

a.2. Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'nin Komiteleri Tarafından Hazırlanan Raporlar:

U.S. Government Information, “Ex. Rept. 104-5: Income Tax Convention With Ukraine”,
104th Congress, 1995.
<https://www.congress.gov/104/crpt/erpt5/CRPT-104erpt5.pdf> (05.04.2019)

U. S. Government Information, “Ex. Rept. 104-10: Start-II Treaty”, *104th Congress*,
1995. <https://www.congress.gov/104/crpt/erpt10/CRPT-104erpt10.pdf>
(20.06.2019)

U.S. Government Information, “S. Rept. 104-99: Foreign Aid Reduction Act of 1995”,
104th Congress, 1995. <https://www.congress.gov/104/crpt/srpt99/CRPT-104srpt99.pdf> (16.04.2019)

U.S. Government Information, “Ex. Rept. 104-13: Treaty Between the United States of America and Ukraine Concerning the Encouragement and Reciprocal Protection of Investment, With Annex, and Related Exchange of Letters”, *104th Congress*, 1996. <https://www.congress.gov/congressional-report/104th-congress/executive-report/13/1> (30.05.2019)

U.S. Government Information, “Ex. Rept. 104-15: Treaty Between the United States of America and Mongolia Concerning the Encouragement and Reciprocal Protection of Investment, With Annex and Protocol”, *104th Congress*, 1996.
<https://www.congress.gov/104/crpt/erpt15/CRPT-104erpt15.pdf> (10.07.1992)

U.S. Government Information, “Ex. Rept. 104-17: Treaty Between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of Georgia Concerning the Encouragement and Reciprocal Protection of Investment, With

- Annex”, *104th Congress*, 1996. <https://www.congress.gov/104/crpt/erpt17/CRPT-104erpt17.pdf> (29.24.2019)
- U.S. Government Information, “Ex. Rept. 104-34: Income Tax Convention With Kazakhstan”, *104th Congress*, 1996. <https://www.congress.gov/104/crpt/erpt34/CRPT-104erpt34.pdf> (16.06.2019)
- U.S. Government Information, “S. Rept. 105-28: Foreign Affairs Reform and Restructuring Act of 1997”, *105th Congress*, 1997. <https://www.congress.gov/105/crpt/srpt28/CRPT-105srpt28.pdf> (25.05.2019)
- U.S. Government Information, “Ex. Rept. 105-14: Protocols to the North Atlantic Treaty of 1949 on Accession of Poland, Hungary, and the Czech Republic”, *105th Congress*, 1998. <https://www.congress.gov/105/crpt/erpt14/CRPT-105erpt14.pdf> (10.07.2019)
- U.S. Government Information, “S. Rept. 105-333: Security Assistance Act of 1998”, *105th Congress*, 1998. <https://www.congress.gov/congressional-report/105th-congress/senate-report/333> (20.04.2019)
- U.S. Government Information, “S. Rept. 105-394: Silk Road Strategy Act of 1998”, *105th Congress*, 1998. <https://www.congress.gov/105/crpt/srpt394/CRPT-105srpt394.pdf> (10.04.2019)
- U.S. Government Information, “H. Rept. 108-105 Part 1: Foreign Relations Authorization Act, Fiscal Years 2004 and 2005”, *108th Congress*, 2003. <https://congress.gov/108/crpt/hrpt105/CRPT-108hrpt105-pt2.pdf> (01.03.2019)
- U.S. Government Publishing Office, Senate Report 110-34: Nato Freedom Consolidation Act of 2007, *110th Congress*, 2007. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CRPT-110srpt34/html/CRPT-110srpt34.htm> (01.06.2019)
- U.S. Government Information, “Ex. Rept. 110-23: International Convention for Suppression of Acts of Nuclear Terrorism”, *110th Congress*, 2008. <https://www.congress.gov/110/crpt/erpt23/CRPT-110erpt23.pdf> (26.07.2019)

- U.S. Government Information, “S. Res.550”, *110th Congress*, 2008
<https://www.congress.gov/110/bills/sres550/BILLS-110sres550ats.pdf>
(25.07.2019)
- U.S. Government Information, “S. Prt 111-37: Striking the Balance: U.S. Policy and Stability in Georgia”, *A Report to the Committee on Foreign Relations United States Senate One Hundred Eleventh Congress December 22 2009*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2009.
<https://www.govinfo.gov/content/pkg/CPRT-111SPRT53985/pdf/CPRT-111SPRT53985.pdf> (25.07.2019).
- U.S. Government Information, “S. Rept. 111-100: START I Treaty Inspections and Monitoring Protocol Continuation Act of 2009”, *111th Congress*, 2009.
<https://www.congress.gov/111/crpt/srpt100/CRPT-111srpt100.pdf> (20.07.2019)
- U.S. Government Information, Ex. Rept: 111-6: Treaty With Russia on Measures for Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms (The New Start Treaty), 2010. <https://www.congress.gov/111/crpt/erpt6/CRPT-111erpt6.pdf>
(21.07.2019)
- U.S. Government Information, “H. Rept. 113-61: Northern Route Approval Act Part 1”, *113th Congress*, 2013. <https://www.congress.gov/113/crpt/hrpt61/CRPT-113hrpt61-pt1.pdf> (26.07.2019)

a.3. Resmî Açıklamalar ve Söylemler:

- “The Foreign Policy Concept of the Russian Federation”, *Official Internet Resources of the President of Russia*, 2008. <http://en.kremlin.ru/supplement/4116> (01.07.2019)
- “The Foreign Policy Concept of the Russian Federation”, 2000.
<https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm> (01.03.2019)
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, “Fırat Kalkanı Harekâtı’na İlişkin Hükûmet Adına Gündem Dışı Açıklaması”, 22.12.2016.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=55804
(28.07.2019)

U.S. Government Information, “S. Res. 34: Calling for the Strengthening of the Efforts of the United States to Defeat the Taliban and Terrorist Networks in Afghanistan”, *110th Congress*, 2007.
<https://www.congress.gov/110/bills/sres34/BILLS-110sres34is.pdf> (15.04.2019)

U.S. Government Information, S. Res. 320, *110th Congress*, 2007.
<https://www.congress.gov/110/bills/sres320/BILLS-110sres320ats.pdf>
(05.05.2019)

U.S. Government Information, “S. Res.612”, *110th Congress*, 2008.
<https://www.congress.gov/110/bills/sres612/BILLS-110sres612ats.pdf>
(20.04.2019)

U.S. Government Information, “S. Res.466: A Resolution Calling for the Release From Prison of Former Prime Minister of Ukraine Yulia Tymoshenko, *112th Congress*, 2012.
<https://www.congress.gov/112/bills/sres466/BILLS-112sres466ats.pdf>
(01.06.2019)

U.S. Government Information, “H. Res.402: Supporting the European Aspirations of the Peoples of the European Union's Eastern Partnership Countries, and for Other Purposes”, 2013.
<https://www.congress.gov/113/bills/hres402/BILLS-113hres402ih.pdf> (26.07.2019)

U. S. Government Information, “S. Res.165: A Resolution Calling for the Release From Prison of Former Prime Minister of Ukraine Yulia Tymoshenko in Light of the Recent European Court of Human Rights Ruling”, *113th Congress*, 2013.
<https://www.congress.gov/113/bills/sres165/BILLS-113sres165ats.pdf>
(16.07.2019)

U.S. Government Information, “H. Res.447: Supporting the Democratic and European Aspirations of the People of Ukraine, and Their Right to Choose Their Own Future Free of Intimidation and Fear”, *113th Congress*, 2014.

<https://www.congress.gov/113/bills/hres447/BILLS-113hres447eh.pdf>
(27.07.2019)

White House, *National Security Strategy of the United States*, 1988.
<http://nssarchive.us/NSSR/1988.pdf> (17.12.2018).

White House, *National Security Strategy of the United States*, Mart 1990.
nssarchive.us/NSSR/1990.pdf (10.03.2019)

White House, *National Security Strategy of the United States*, Ağustos 1991.
nssarchive.us/NSSR/1991.pdf (19.03.2019)

White House, *National Security Strategy of the United States*, Ocak 1993.
nssarchive.us/NSSR/1993.pdf (20.06.2019)

White House, *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, 1994.
nssarchive.us/national-security-strategy-1994/ (07.03.2019)

White House, *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, Şubat
1995. nssarchive.us/NSSR/1995.pdf (12.03.2019)

White House, *National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, 1996.
<http://nssarchive.us/NSSR/1996.pdf> (06.06.2019)

White House, *A National Security Strategy for a New Century*, 1997.
nssarchive.us/NSSR/1997.pdf (05.05.2019)

a.4. Amerika Birleşik Devletleri Kongresi Tarafından Düzenlenen Hearingler:

ARON Leon, “Drivers of Putin’s Foreign Policy”, *Testimony before House Committee of Foreign Affairs on U.S. Policy Toward Putin’s Russia One Hundred Fourteenth Congress June 14 2016*, 2016. <http://www.aei.org/publication/drivers-of-putins-foreign-policy/> (28.07.2019)

BLAKE O. Robert, “The Emerging Importance of U.S.-Central Asia Partnership”, *Testimony before the House Foreign Affairs Committee, Subcommittee on Asia*,

the Pacific, and the Global Environment November 17 2010, Washington D.C.
<https://2009-2017.state.gov/p/sca/rls/rmks/2010/151079.htm> (02.07.2019)

BLAKE O. Robert, “U.S. Engagement in Central Asia”, *Testimony before the House Foreign Affairs Committee, Subcommittee on Europe and Eurasia July 24 2012*, Washington D.C. <https://2009-2017.state.gov/p/sca/rls/rmks/2012/195500.htm> (01.07.2019)

BLANK Stephen, “A Military Assessment of the Russian War in Ukraine”, *Testimony Presented to the Senate Foreign Relations Committee, Subcommittee on Europe and Regional Security Cooperation on Russian Aggression in Eastern Europe: Where Does Putin Go Next After Ukraine, Georgia, and Moldova? March 4 2015*.
<https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Blank%20Testimony.pdf>
(28.07.2019)

BRZEZIŃSKI Ian J., “Ukrainian Reforms Two Years After the Maidan Revolution and the Russian Invasion”, *Testimony before the United States Senate Committee on Foreign Relations March 15 2016*.
https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/031516_Brezinski_Testimony.pdf (28.07.2019)

CLINTON Hillary Rodham, “Congressional Testimony on the New Start Treaty”, *Senate Foreign Relations Committee May 18 2010*.
<https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/ClintonTestimony100518a.pdf>
(23.07.2019)

COHEN Ariel, “How the Obama Administration Should Engage Russia”, *Testimony before Senate Foreign Relations Committee Hearing on Prospects for Engagement with Russia Thursday, March 19, 2009*.
<https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/CohenTestimony090319a3.pdf>
(05.05.2019)

COHEN Ariel, “Rethinking Reset: Re-Examining the Obama Administration Russia Policy”, *Testimony before the House Foreign Affairs Committee July 7 2011*,

Heritage Foundation:2011. <https://www.heritage.org/testimony/rethinking-reset-re-examining-the-obama-administration-russia-policy> (05.05.2019)

DOBRIANSKI J. Paula, “The Economic and Political Future of Ukraine”, *Testimony before the Senate Foreign Relations Committee*, 2015. <https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Dobriansky%20Testimony.pdf> (27.07.2019)

FARAH Douglas, “Russia’s Engagement in the Western Hemisphere”, *Testimony before the House Committee on Foreign Affairs Subcommittee on the Western Hemisphere*, 2015. <https://docs.house.gov/meetings/FA/FA07/20151022/104073/HHRG-114-FA07-Wstate-FarahD-20151022.pdf> (28.07.2019)

GORDON H. Philip, “Georgia: One Year After the August War”, *Testimony before the Subcommittee for Europe of Senate Foreign Relations Committee August 4 2009*. <https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/GordonTestimony090804p.pdf> (01.06.2019)

HERBST E. John, “Testimony before the US Senate Committee on Foreign Relations Haring on U.S. Policy in Ukraine: Countering Russia and Driving Reform” *Atlantic Council*, Bölüm: Military Assistance. https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Herbst_Testimony_REVISED2.pdf (27.07.2019)

KERRY John F., “Opening Statement for Hearing on Prospects for Engagement With Russia”, *Senate Committee on Foreign Relations March 19 2009*. <https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/KerryStatement090319a.pdf> (05.05.2019)

KUCHINS C. Andrew, “Engagement With Russia”, *Statement before the Senate Foreign Relations Committee*, Center for Strategic & International Studies: 2009. https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/attachments/ts090310_kuchins.pdf (23.07.2019)

MANKOFF Jeffrey, “The Development of Energy Resources in Central Asia”, *Statement before the House Foreign Affairs Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats*, CSIS Center For Strategic & International Studies: 2014.
<https://docs.house.gov/meetings/FA/FA14/20140521/102248/HHRG-113-FA14-Wstate-MankoffJ-20140521.pdf> (30.08.2019)

MCFAUL Michael, “U.S. Policy Toward Putin’s Russia”, *Testimony before the U.S. House Foreign Affairs Committee June 14 2016*.
<https://docs.house.gov/meetings/FA/FA00/20160614/105061/HHRG-114-FA00-Wstate-McFaulM-20160614.pdf> (28.07.2019)

NULAND Victoria, “Ukraine-Countering Russian Intervention and Supporting a Democratic State”, *Testimony before the Senate Foreign Relations Committee May 6 2014*.
https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Nuland_Testimony1.pdf
(28.07.2019)

POMERANTSEV Peter, “Confronting Russia’s Weaponization of Information”, *Testimony for House Committee on Foreign Affairs*, 2014.
<https://docs.house.gov/meetings/FA/FA00/20150415/103320/HHRG-114-FA00-Wstate-PomerantsevP-20150415.pdf> (28.07.2019)

SAAKASHVILI Mikheil, “Russian Aggression in Eastern Europe: Where Does Putin Go Next After Ukraine, Georgia, and Moldova?”, *Testimony before the Subcommittee on Europe and Regional Security Cooperation of the Senate Foreign Relations Committee*, 2015.
https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/030415_Saakashvili_Testimony.pdf (28.07.2019)

SATTER David, “Russia’s Violation of Borders, Treaties and Human Rights”, *Testimony for the U.S. Senate Committee on Foreign Relations*, 2016.
https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/060716_Satter_Testimony.pdf
(27.07.2019)

- SHEA C. Dennis, “China’s Energy Engagement with Central Asia and Implications for the United States”, *Testimony for the House Foreign Affairs Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats Hearing on “The Development of Energy Resources in Central Asia”*, May 21 2014. https://www.uscc.gov/sites/default/files/Shea_Testimony--China%E2%80%99s%20Energy%20Engagement%20with%20Central%20Asia%20and%20Implications%20for%20the%20United%20States_0.pdf (01.09.2019)
- U.S. Government Printing Office, “The Reset Button Has Been Pushed: Kicking Off a New Era in U.S.–Russian Relations”, *Hearing before the Subcommittee on Europe of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Eleventh Congress July 28 2009*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2009. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-111hrg51655/pdf/CHRG-111hrg51655.pdf> (15.07.2019)
- U.S. Government Information, “The Emerging Importance of the U.S.–Central Asia Partnership”, *Hearing before the Subcommittee on Asia, the Pacific and the Global Environment of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Eleventh Congress November 17 2010*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2010. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-111hrg62400/pdf/CHRG-111hrg62400.pdf> (15.07.2019)
- U.S. Government Information, “Budget Oversight: Examining the President’s 2012 Budget Request for Europe and Eurasia”, *Hearing before the Subcommittee on Europe and Eurasia of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Twelfth Congress April 14 2011*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2011. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-112hrg65799/pdf/CHRG-112hrg65799.pdf> (02.07.2019)
- U.S. Government Information, “European and Eurasian Energy: Developing Capabilities for Security and Prosperity”, *Hearing before the Subcommittee on Europe and Eurasia of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Twelfth Congress June 2 2011*, Washington: U.S.

- Government Printing Office, 2011. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-112hrg66781/pdf/CHRG-112hrg66781.pdf> (24.07.2019)
- U.S. Government Information, “Overview of Security Issues in Europe and Eurasia”, *Hearing before the Subcommittee on Europe and Eurasia of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Twelfth Congress May 5 2011*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2011. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-112hrg66174/pdf/CHRG-112hrg66174.pdf> (01.07.2019)
- U.S. Government Information, “Time to Pause the Reset?: Defending U.S. Interests in the Face of Russian Aggression”, *Hearing before the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Twelfth Congress July 7 2011*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2011. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-112hrg67304/pdf/CHRG-112hrg67304.pdf> (11.05.2019)
- U.S. Government Information, “Iranian Influence in the South Caucasus and the Surrounding Region”, *Hearing before the Subcommittee on Europe and Eurasia of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Twelfth Congress December 5 2012*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2012. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-112hrg77164/pdf/CHRG-112hrg77164.pdf> (26.07.2019)
- U.S. Government Publishing Office, “S. Hrg. 112-471: Ukraine at a Crossroads: What's at Stake for The U.S. and Europe?”, *Hearing before the Subcommittee on European Affairs of the Committee on Foreign Relations United States Senate One Hundred Twelfth Congress February 1 2012*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2012. https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/020112_Transcript_Ukraine%20at%20a%20Crossroads.pdf (10.07.2019)
- U.S. Government Information, “Islamist Militant Threats to Eurasia”, *Joint Hearing before the Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats and the Subcommittee on Terrorism, Nonproliferation, and Trade of the Committee on*

Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Thirteenth Congress February 27 2013, Washinton: U.S. Government Printing Office, 2013. <https://www.hsdl.org/?view&did=753727> (10.07.2019)

U.S. Government Information, “The Development of Energy Resources in Central Asia”, *Hearing before the Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Thirteenth Congress May 21, 2014*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2014. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hrg88020/pdf/CHRG-113hrg88020.pdf> (30.08.2019)

U.S. Government Information, “U.S. Foreign Policy Toward Ukraine”, *Hearing before the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Thirteenth Congress March 6 2014*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2014. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hrg86960/pdf/CHRG-113hrg86960.pdf> (27.07.2019)

U.S. Government Information, “U.S.–Russia Nuclear Arms Negotiations: Ukraine and Beyond”, *Joint Hearing before the Subcommittee on Terrorism, Nonproliferation, and Trade and the Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Thirteenth Congress April 29 2014*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2014. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hrg87711/pdf/CHRG-113hrg87711.pdf> (27.09.2019)

U.S. Government Information, “The Shootdown of Malaysian Flight 17 and the Escalating Crisis in Ukraine”, *Joint Hearing before the Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats and the Subcommittee on Terrorism, Nonproliferation, and Trade of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives One Hundred Thirteenth Congress July 29 2014*, Washington: U.S. Government Printing Office, 2014. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hrg88914/pdf/CHRG-113hrg88914.pdf> (27.07.2019)

U.S. Government Information, “S. Hrg. 114–130: Russian Aggression in Eastern Europe: Where Does Putin Go Next After Ukraine, Georgia, And Moldova?”, *Hearing before the Subcommittee On Europe and Regional Security Cooperation of the Committee on Foreign Relations United States Senate One Hundred Fourteenth Congress March 4 2015.*
<https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-114shrg97882/pdf/CHRG-114shrg97882.pdf> (28.07.2019)

b) Gazeteler ve Haber Kaynakları:

“AB'nin Doğu Ortaklığı Programı”, *Euronews.*, 28 Kasım 2016.
<https://tr.euronews.com/2013/11/28/ab-nin-dogu-ortakligi-programi> (26.07.2019)

“ABD ve Küba Arasında 'Buzlar Eriyor’”, *BBC NEWS Türkçe*, 17 Aralık 2014.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/12/141217_kuba_abd_iliskiler_isiniyo_r (28.07.2019)

“ABD’yle Rusya Arasında Medya Savaşı”, *Amerika'nın Sesi*, 14 Kasım 2017.
<https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-ile-rusya-arasinda-medya-savasi/4114728.html> (28.07.2019)

“Artıları ve Eksileriyle Barack Obama”, *BBC NEWS Türkçe*, 20 Ocak 2017.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38688550> (28.07.2019)

AVCI Erkan, “Afganistan Savaşı ABD'ye Pahalıya Mal Oldu”, *Anadolu Ajansı*, 30 Aralık 2014. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afganistan-savasi-abdye-pahaliya-mal-oldu/88401> (19.07.2019)

BAĞ Mustafa, “ABD'nin 17 Yıllık Afganistan Savaşı: Afganlar ABD'nin Savaşı Kasten Bitirmediğini Düşünüyor”, *Euronews.*, 26 Kasım 2018.
<https://tr.euronews.com/2018/11/26/abd-nin-17-yillik-afganistan-savas-afganlar-abd-nin-savas-kasten-bitirmedigini-dusunuyor> (25.07.2019)

- Belt and Road Portal, “The Belt and Road Initiative Progress, Contributions and Prospects”, 22 Nisan 2019. <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/zchj/qwfb/86739.htm> (01.09.2019)
- “BM İnan'a Yeni Yaptırımları Onayladı”, *BBC NEWS Türkçe*, 2010. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/06/100609_un_iran (22.07.2019)
- BUYANOV Sergei, “Atasu-Alashankou Oil Pipeline Set to Reach Full Capacity”, *The Astana Times*, 20 December 2013. [https://astanatimes.com/2013/12/atasu-
alashankou-oil-pipeline-set-reach-full-capacity/](https://astanatimes.com/2013/12/atasu-alashankou-oil-pipeline-set-reach-full-capacity/) (01.09.2019)
- “CIA 5. Yıldönümünde Bin Ladin’in Yakalanma Öyküsünü Dakika Dakika Yayınladı”, *Sözcü*, 2 Mayıs 2016. [https://www.sozcu.com.tr/2016/dunya/olumunun-5-yil-
donumunde-ciaden-dakika-dakika-usame-bin-ladin-operasyonu-1212984/](https://www.sozcu.com.tr/2016/dunya/olumunun-5-yil-donumunde-ciaden-dakika-dakika-usame-bin-ladin-operasyonu-1212984/) (24.07.2019)
- CURA Ali, “Kırım’ın Yasadışı İlhakının Üzerinden Üç Yıl Geçti”, *Anadolu Ajansı*, 15 Mart 2017. [https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-nin-kirim-i-yasa-disi-ilhakinin-
uzerinden-uc-yil-gecti/771891](https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-nin-kirim-i-yasa-disi-ilhakinin-uzerinden-uc-yil-gecti/771891) (27.07.2019)
- “Clinton'ın Talihsiz Moskova Ziyareti- (Analiz)”, *Haberler.com*, 2010. <https://www.haberler.com/clinton-in-talihsiz-moskova-ziyareti-analiz-haberi/> (05.05.2019)
- ÇALIŞKAN Burak, “Asya’nın Diplomasi Merkezi: Kazakistan”, *Anadolu Ajansı*, 22 Şubat 2019. [https://www.aa.com.tr/tr/analiz/asya-nin-diplomasi-merkezi-
kazakistan/1399911](https://www.aa.com.tr/tr/analiz/asya-nin-diplomasi-merkezi-kazakistan/1399911) (01.09.2019)
- ÇITAK İsmail, “Kazakistan Latin Alfabesine Geçiş İçin Sembolik Uygulama Başlattı”, *Euronews.*, 6 Ekim 2018. [https://tr.euronews.com/2018/10/06/kazakistan-latin-
alfabesine-gecis-icin-pilot-uygulama-baslatti](https://tr.euronews.com/2018/10/06/kazakistan-latin-alfabesine-gecis-icin-pilot-uygulama-baslatti) (01.09.2019)
- DİMİTRİ Reyhan, “Kırgızistan Seçimi 10 Ekim’de”, *BBC NEWS Türkçe*, Almatı: 2010. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/08/100810_kyrgyz (20.07.2019)
- Eurasian Economic Union, “General Information”. <http://www.eaeunion.org/?lang=en#about> (01.09.2019)

- “Fırat Kalkanı Operasyonu 2. Yılında”, *TRT Haber*, 24 Ağustos 2018.
<https://www.trthaber.com/haber/gundem/firat-kalkani-operasyonu-2-yilinda-381469.html> (28.07.2019)
- “How Yanukovich Ran from Ukraine: Investigation”, *UNIAN Information Agency*, 21 April 2014. <https://www.unian.info/politics/910019-how-yanukovich-ran-from-ukraine-investigation.html> (27.07.2019)
- HSBC Group Management Services Limited, “Çin’in Kuşak ve Yol Projesi 21. Yüzyıl Ekonomisini Yeniden Şekillendirecek”. <https://www.business.hsbc.com.tr/tr-tr/belt-and-road> (01.09.2019)
- “İŞİD’in Afganistan Kolu Taleban’dan Daha Büyük Tehdit”, *Amerika’nın Sesi*, 12 Haziran 2019. <https://www.amerikaninsesi.com/a/i/%C5%9Fi%CC%87d-in-afganistan-kolu-taleban-dan-daha-b%C3%BCy%C3%BCk-tehdit-/4955751.html> (25.07.2019)
- “İran’la Nükleer Tesis Gerilimi”, *BBC NEWS Türkçe*, 2009. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2009/11/091128_iran_nuclear (22.07.2019)
- KEREM Sonat, “Rusya-Ukrayna: İki Dost Nasıl Düşman Oldu?”, *BBC NEWS Türkçe*, 30 Kasım 2018. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46391387> (28.07.2019)
- “Kırım Bir Yılda Askeri Üs Haline Geldi”, *TRT Haber*, 21 Mart 2015. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/kirim-bir-yilda-askeri-us-haline-geldi-174363.html> (27.09.2017)
- KOBAL Melis, “Rusya Güney Akım’dan Neden Vazgeçti?”, *Aljazeera Türk*, 3 Aralık 2014. <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/rusya-guney-akimdan-neden-vazgecti> (26.07.2019)
- “Küba ile ABD İlişkilerinin Kronolojisi”, *Radikal*, 19 Aralık 2014. <http://www.radikal.com.tr/dunya/kuba-ile-abd-iliskilerinin-kronolojisi-1254499/> (27.07.2019)

- “Mh17 Faciası: Malezya Uçağı Füzeyle Düşürüldü”, *BBC NEWS Türkçe*, 13 Ekim 2015.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151013_malezya_hollanda_rapor
(27.07.2019)
- “Nabucco Projesi Nedir? Ne Değildir?”, *NTV*, 13 Temmuz 2009.
https://www.ntv.com.tr/dunya/nabucco-projesi-nedir-ne-degidir.J5DBIv_eD02BGGYaWBWN8w (26.07.2019)
- “Obama'dan İran'la Anlaşma Açıklaması”, *CNN Türk*, 14 Temmuz 2015.
<https://www.cnnturk.com/dunya/obamadan-iranla-anlasma-aciklamasi>
(28.07.2019)
- “Obama'nın Küba Karnesi”, *Anadolu Ajansı*, 30 Kasım 2016.
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/obamanin-kuba-karnesi/695992> (28.07.2019)
- ÖĞÜTCEN Büşra Selvi, “Nükleer Silahların Test Edilmesiyle Mücadele Günü”, *Anadolu Ajansı*, Ankara, 2017. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nukleer-silahlarin-test-edilmesiyle-mucadele-gunu/895379> (23.07.2019)
- “Petroldeki Düşüşten Kim Kazançlı Çıktı, Kim Kaybetti?”, *BBC NEWS Türkçe*, 17 Ekim 2014.
https://www.bbc.com/turkce/ekonomi/2014/10/141017_petrol_kazanan_kaybeden
(28.07.2019)
- “Putin Küba'nın Borçlarını Sildi”, *Euronews.*, 12 Temmuz 2014.
<https://tr.euronews.com/2014/07/12/putin-kuba-nin-borclarini-sildi> (28.07.2019)
- “Rusya İle Yapıcı İlişki İstiyoruz”, 2009, *BBC Turkish*, 6 Mart 2009.
http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/03/090306_clinton_lavrov.shtml
(15.06.2019)
- “Rusya ve Çin'den Dev Gaz Anlaşması”, *BBC NEWS Türkçe*, 21 Mayıs 2014.
https://www.bbc.com/turkce/ekonomi/2014/05/140521_rusya_cin_gaz
(E.01.09.2014)

“Son ABD Askeri de Irak’tan Ayrıldı”, *BBC NEWS Türkçe*, 18 Aralık 2011.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/12/111218_iraq_usa (23.07.2019)

The New Silk Road Project, “The New Silk Road”.
<https://www.thenewsilkroadproject.com/the-new-silk-road> (01.09.2019)

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, “Türkmenistan, Çin’in En Büyük Gaz Tedarikçisi Olacak”, 16 Temmuz 2019.
<https://www.ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/turkmenistan/turkmenistan-cinin-en-buyuk-gaz-tedarikcisi-olacak>
(01.09.2019)

“Ukrayna Lideri ABD'den 'Öldürücü' Askeri Yardım İstedi”, *BBC NEWS Türkçe*, 18 Eylül 2014.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140918_porosenko_abd
(27.07.2019)

YILDIRIM Cihangir, “Özbek-Amerikan İlişkilerinde Yeni Dönem”, *Timeturk*, 18.05.2018.
<https://www.timeturk.com/ozbek-amerikan-iliskilerinde-yeni-donem/yazar-900144> (05.09.2019)

“1 Yılın Ardından: Rusya 12 ayda Suriye’de Neler Başardı?”, *Sputnik Türkiye*, 27 Eylül 2016.
<https://tr.sputniknews.com/analiz/201609271025026637-rusya-suriye-hava-operasyonu-terorle-mucadele/> (28.07.2019)

c) e- Dergiler:

BOSTAN Yahya, “Obama’nın Reset Politikası Kremlin’de Çalışmadı”, *Anlayış*, S. 75 (Ağustos 2009).
<http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=75&makaleid=2169>
(03.08.2019)

ZYGAR Mikhail, “The Russian Reset That Never Was”, *Foreign Policy*, 2016.
<https://foreignpolicy.com/2016/12/09/the-russian-reset-that-never-was-putin-obama-medvedev-libya-mikhail-zygar-all-the-kremlin-men/> (20.07.2019)

d) Diğer Kaynaklar:

“Antiterrorism Assistance Program”, *Bureau of Diplomatic Security*.
<https://www.state.gov/antiterrorism-assistance-program/> (15.07.2019)

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), [http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-agit .tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-agit.tr.mfa) (20.06.2019)

BP Azerbaijan, “Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline”.

https://www.bp.com/en_az/caspian/operationsprojects/pipelines/BTC.html
(26.07.2019)

ÇOMAK Hasret ve Ayşegül Gökalp, “2010’lu Yıllarda Şanghay İşbirliği Örgütü’nün Geleceği ve Türkiye”, *II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, s. 340
<http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-290-2014063039sosbilkongre22.pdf> (03.09.2019)

Eurasia Foundation 2009 Network Yearbook.

<https://www.eurasia.org/sites/default/files/2009%20EF%20Network%20Yearbook.pdf> (20.07.2019)

Eurasia Foundation 2009 Network Yearbook.

<https://www.eurasia.org/sites/default/files/2009%20EF%20Network%20Yearbook.pdf> (20.07.2019)

Eurasia Foundation 2010 Network Yearbook.

<https://www.eurasia.org/sites/default/files/2010%20Network%20Yearbook-Web%20Version.pdf> (20.07.2019)

Eurasia Foundation 2011 Network Yearbook.

<https://www.eurasia.org/sites/default/files/2011%20Annual%20Report%20REDUCED.pdf> (21.07.2019)

- KADAİFCİ Esra, “Şangay İşbirliği Örgütü ve Türkiye”, *TASAM Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 21 Haziran 2006. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/404/sangay_isbirligi_orgutu_ve_turkiye (01.08.2019)
- KEMALOV İlyas, “İran, Rusya’yı BM Uluslararası Adalet Divanı’na Şikâyet Etti”, *ORSAM Ortadoğu Araştırmaları Merkezi*, 2011. <https://www.orsam.org.tr/tr/iran-rusya-yi-bm-uluslararasi-adalet-divani-na-sik-yet-etti/> (21.07.2019)
- “Kırım’ın İlhak Süreci”, *İnsamer İHH İnsan ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, 2018. https://insamer.com/tr/kirimin-ilhak-sureci_1261.html (27.07.2019)
- NATO, “Relations With Ukraine”, 1 Temmuz 2019. https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm (27.07.2019)
- “Northern Distribution Network (NDN)”, *CSIS Center For Strategic & International Studies*. <https://www.csis.org/programs/transnational-threats-project/past-projects/northern-distribution-network-ndn> (23.07.2019)
- OĞAN Sinan, “Barack Obama Döneminde ABD’nin Avrasya Politikası ve Türkiye’ye Etkileri?”, *Türksam Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi*, 2009. <http://turksam.org/barack-obama-doneminde-abd-nin-avrasya-politikasi-ve-turkiye-ye-etkileri> (15.06.2019)
- The Shangai Cooperation Organization, January 9, 2017. http://eng.sectsco.org/about_sco/ (11.08.2019)
- The Shangai Cooperation Organization, “Yekaterinburg Declaration of the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organisation”. <http://en.kremlin.ru/supplement/66> (02.09.2019)
- The Shangai Cooperation Organization, “Declaration by the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organisation”, Astana, July 5, 2005, s. 4. <http://eng.sectsco.org/load/197543/> (03.09. 2019)
- The Shangai Cooperation Organisation, “Bishkek Declaration”, 2007, s. 1. <http://eng.sectsco.org/load/197905/> (03.09.2019)

- The Shangai Cooperation Organisation, “Dushanbe Declaration”, 2008, s. 1.
<http://eng.sectsco.org/load/198068/> (03.09.2019)
- The Shangai Cooperation Organisation, “Yekaterinburg Declaration by the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organization”, 2009, s. 3.
<http://eng.sectsco.org/load/198293/> (03.09.2019)
- The White House, “FACT SHEET: U.S. Support for Ukraine”, *Office of the Press Secretary*, 18 Eylül 2014. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/18/fact-sheet-us-support-ukraine> (27.07.2019)
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Rusya Federasyonu’nun Ekonomisi”.
<http://www.mfa.gov.tr/rusya-ekonomisi.tr.mfa> (28.07.2019)
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Şanhay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ).
<http://www.mfa.gov.tr/sanghay-isbirligi-orgutu.tr.mfa> (14. 08. 2019)
- Uluwiki Özgür Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, “Şanhay İşbirliği Örgütü”
http://uliwiki.org/index.php?title=%C5%9Eanghay_%C4%B0%C5%9Fbirlil%C4%9Fi_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC (14.08.2019)
- USAID, “U.S. Foreign Aid by Country”, 2014.
https://explorer.usaid.gov/cd/UKR?fiscal_year=2014&measure=Disbursements
(27.07.2019)
- USAID, “U.S. Foreign Aid by Country”, 2017.
https://explorer.usaid.gov/cd/UKR?fiscal_year=2017&measure=Disbursements
(27.07.2019)
- U.S. Department of State, “New START Treaty”, 2017. <https://www.state.gov/new-start/> (23.07.2019)
- YORKAN Arzu, “Ukrayna-Rusya Doğal Gaz Krizi: Avrupa ve Türkiye Zor Günler Geçiriyor”, *TASAM Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 2009.
https://tasam.org/tr-TR/Icerik/1008/ukrayna-rusya_dogal_gaz_krizi_avrupa_ve_turkiye_zor_gunler_geciriyor (26.07.2019)

<https://tr.investing.com/currencies/usd-kzt-historical-data> (01.06.2019)

<https://www.eurasia.org/Mission> (20.07.2019)

<http://www.mfa.gov.tr/guam-info.tr.mfa> (10.07.2019)

<https://www.rt.com/> (28.07.2019)

